

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. L.6.14

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. L.6.14

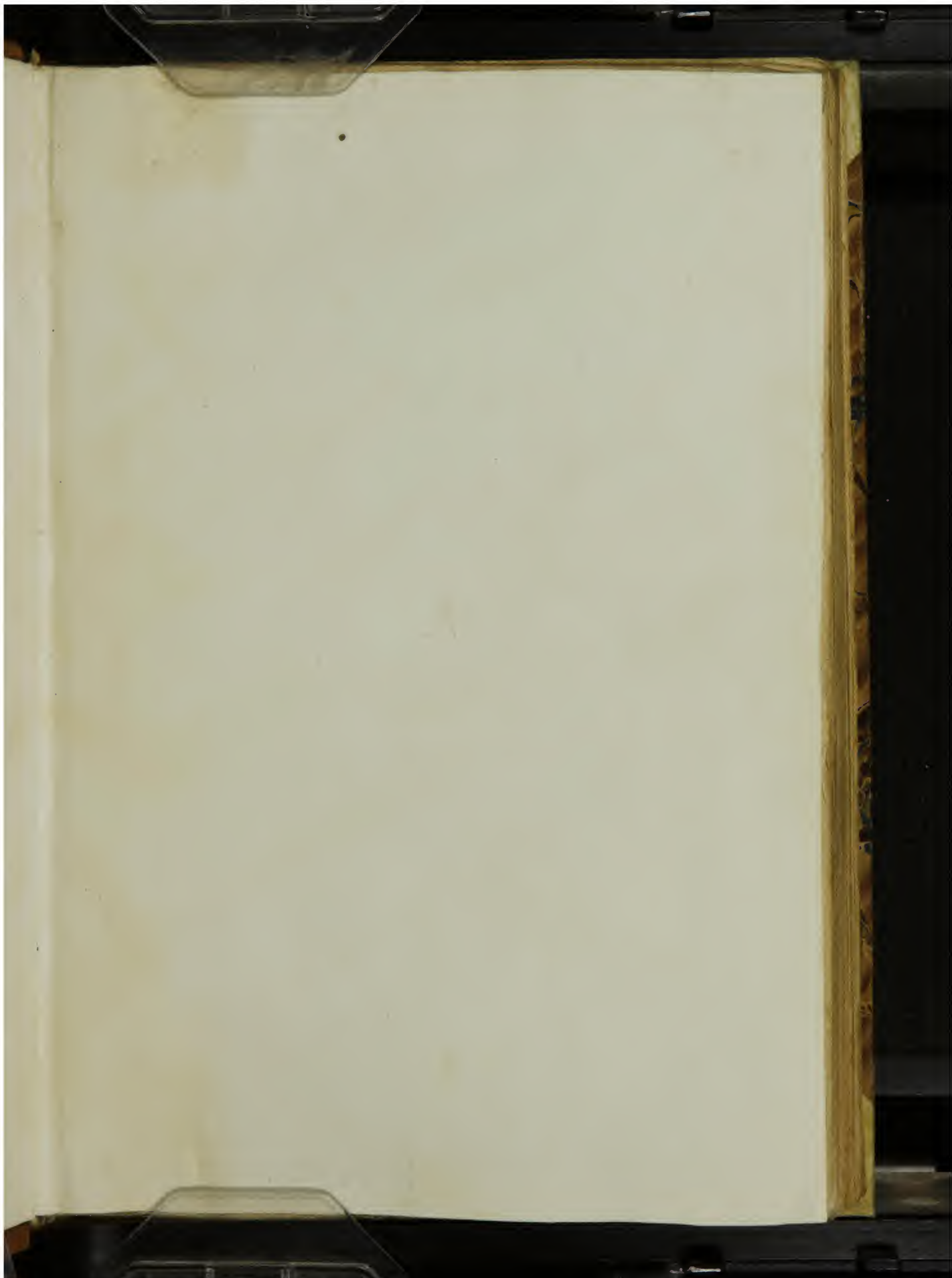
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. I.6.14

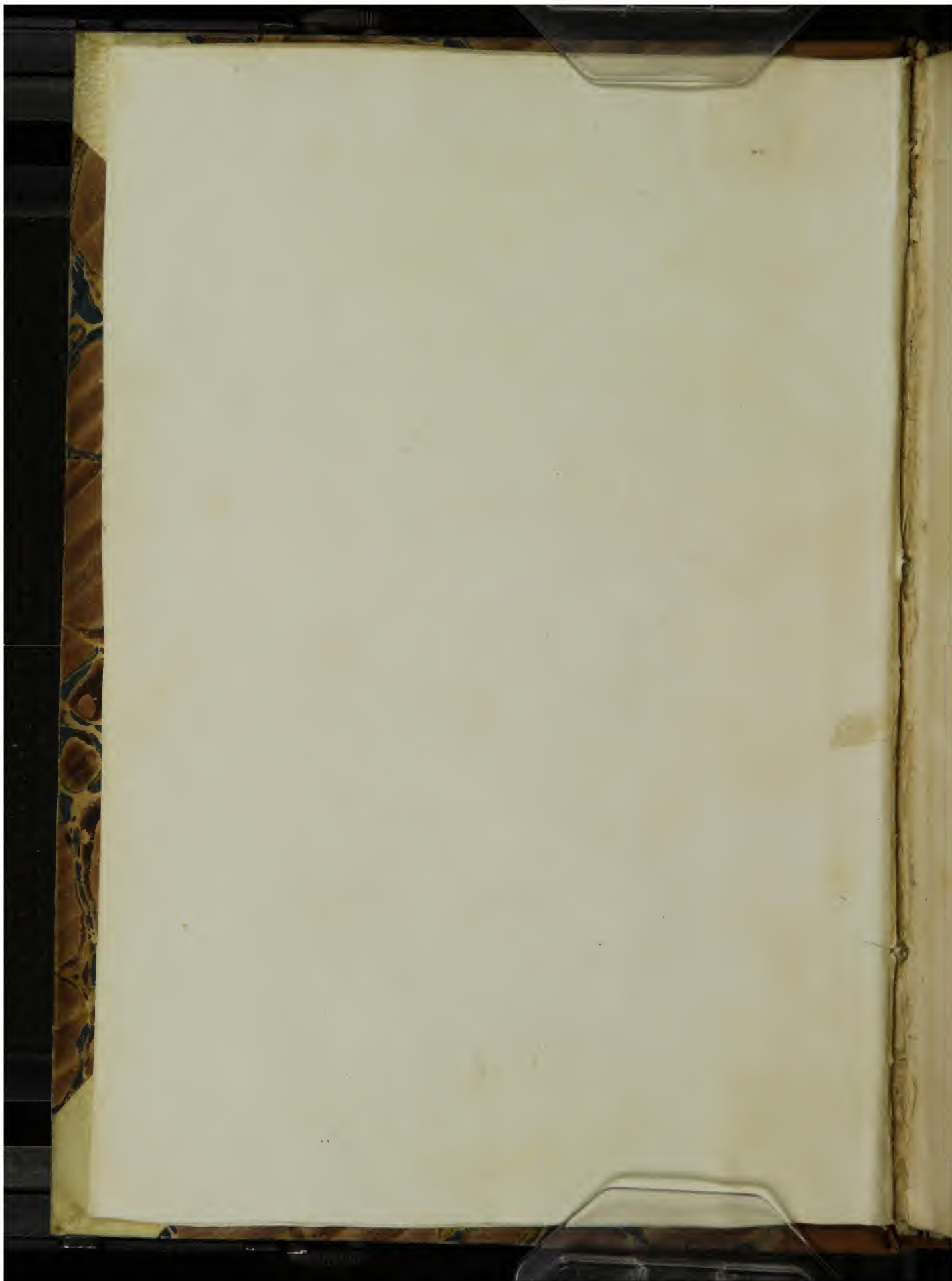

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Magl. L.6.14

L 6 14

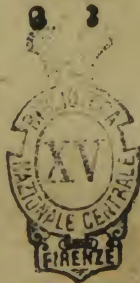

¶ In iā pridem pro

veritate fidei catholice corā magnati-
bus regni bobemie inclitissimis. ex ad-
uerso Rokyzane et suorum stetitsem⁹. nō
veriti de ea q̄ in nobis est fide. omī po-
scenti reddere rationē. Stetit et ille sola manu seculi ar-
mat⁹. Sic in verbis alternis pcessum ē. ut dñs defen-
sor fidei et ecclie sue cōcedebat. libenter nos pace vli fu-
issemus. et ut ea que sancta mat̄ Romana ecclia tenet
et dogmatizat teneret et crederet pmonuim⁹. Vel de cō-
clusis indubiū astruat. s; in omib⁹ cū beatissimo Am-
brosio magistrā scām seq̄t Romanā eccliaz. in usu et
praxi oīm sacramētor. precipue aut̄ sacratissime cōmu-
nionis sub vna specie fidelib⁹ pplis tribuenda. Nō ste-
tit ille. nec vocem incātantiuz audiuit. sed ut aspis sur-
da spreuit. et bonū simplicē piumq; populū bobemū.
suis non cessat pnciosis abducere doctrinis. Itaq; ut
etiam eos qui aliq̄d esse videbant in studio pdragen.
in eam pstituis; sententiā. q̄ publice q̄ndam tractatu-
lum vnus illoz suis in scripto dediss;. Est igitur ad te
nobis sermo. qui hui⁹ die ductor es et auctor. Cū illuz
tractatū edidisti. In quo quidē nusus es cōfutare sex
articulos catholicos xpianos orthodoxos et fideles. q̄s
cōtra te in pcessu superiore diximus. Itaq; illū edidisti
ut neminez ex nostris illuc admittere voluisses. Si ius-
ta. si recta. si catholica illius opis est sententia cur po-
stea nō intumasti publice si opus lucis est pro foribus
Quas ob res in abdito loco illud legisti. Quare tuos
dūtaxat nō nostros admisisti. Sed ubi tu dictator oc-
cultare tuā sententiā voluisti. prodijt in palā. ne scelus

tuum et in sanctam Dei ecclesiam blasphemum os in
seipso absumat et sordet. sed publicum sit etiam quod fa-
cis orbi uniuerso. Ne itaque tibi sapiens esse videaris. et
prudenter tue inuitaris. si spoliasses si afflisses nos. si
luissemus prius. sicut et indies plurima ex te aut per te
perpetrata sustinui. Sed quoniam sanctuarii fidei
et ecclesiam Dei tangis. inuenies in his cum beatissimo
Ambrosio sacerdotes et pro castris Dei. illo cuius causa
agitur defensione. propugnatores. Adhuc autem
tecum in persona quam per tractat congrredi. sed non pu-
tamus necessarium ut vincaris enui. qui iam dudum in
concilio Basiliensi. victus et confutatus es. ut ex dictis et
actis illius concilii euidenter patet. que tu in scrinio te-
nes ne videantur quod illic dirigente spiritu sancto ora parum illo-
rum contra te dictata et diffinita sunt. Nos tamen non
fugimus. que etiam nobis viam veritatis aperuerunt. Quod
autem coram seculi manu gloriaris te victorem euasisse.
dic oro si victor euasisti. quare ad discussionem et examina-
tionem quantum ad materiam de precepto in tuis com-
pactatis pensasti. Si victor fuisti. Cur postea quidam
magistroz ad conciliū inierunt ut disputent de necessita-
te. ubi referente magistro Procopio et domino Arzibibo-
ne. nichil in materia precepti concluderunt. ut etiam ex sen-
tentia decreti apparet. Si victor fuisti. quare sententiam
contrariam habuisti. cui appellatione remota de iure con-
sentire debuisti. quamquam autem non consensisti. Ipsa tamen
solida et firma perseverat. de qua inferius subiicietur.
Sed ut alij qui putant nostram. ymo verius ecclesie do-
ctrinam. illusionem et inania verba esse intelligant. quia
que dicturi sumus neque metu aut formidine perculsi po-
tentum silebimus. neque corruptione prebendarum ut

astruis aut inanis gratia iactantie, sed necessitate fidei
per te excitati scribimus, et ad fidelium corda pfirman-
da et corroboranda in ecclesiastica unitate conamur, et
in eam pristinae etatis normam bohemiā reponere, in qua
et sanctam fidem et baptismum unum et indubitatum obedi-
entiam ritumque ecclesiastice unitatis ab ineunte etate
regnum hoc recepit, ut longe latius cum tecum verba ha-
bebantur exposuimus.

Intentio libri.

Intendimus itaque du

i
cedeo ad singula tractatus illius verba que
saltem aliquid importare videntur cum deo et
sancta matre ecclesia respondere et dicta doctorum cor-
rupte false et sinistre allegata resolvere, et deinde ex eis
ad propositum loquentibus te convincere, si saltem vel sic
temet cognoscere possis. Protestamur itaque in primis
Quod quid in hac replica et tractatulo dixerimus
quod sit contra sanctam fidem catholicam apostolicam Romanam
et Orthodoxam quam tenet et approbat predicatque
dominus noster sanctissimus, cum collegio venerando
cardinalium et universalis sancta mater Romana eccle-
sia illud ex nunc prout ex tunc et ex tunc prout ex nunc reuo-
camus et pronullo habemus. Sed quod ipsa approbat, acce-
ptamus, et humiliter suscipimus. Quod reprobat damnamus
et refutamus sequentes dictum beatissimi Hieronimi
patroni Sclavorum et gentis nostre. In. c. Hec fides, xx.
iii. q. i. hec dicentis. Hec est fides papa beatissime, quam
in ecclesia catholica didicimus, quamque semper tenuimus.
In qua si minus perire aut parum caute forte aliquid

positum est. emendari cupimus a te qui Petri sedem
tenes et fidem. Si autem hec nostra confessio apostolat
tui iudicio comprobatur. quicumque me culpasse voluerit
se imperitum aut malivolum vel etiam non catholicum
sed hereticum comprobabit. Hec ille. Ad idem Innocen-
tius. Quoniam fidei ratio ventilatur arbitror omnes fra-
tres et coepiscopos nostros non nisi ad Petrum. id est
sui nominis et bonorum auctoritatem referre debere. Hec il-
le. Hanc protestationem secutus est ille magnus sanctus
doctor Hylarius. xij. libro de trinitate cum sic orabat.
Conserua queso omnipotens deus hanc fidei mee in-
contaminatam religionem. et usque ad egressum spiritus mei
bona mihi hanc conscientie mee veritatem. ut quod in rege-
nerationis mee simbolo baptizatus in patre et filio et
spiritu sancto sum firmiter professus semper teneam. et
intrepide ac constantem defendam. Hec ille. Quod si con-
tingat quod absit pignorantiam aut obliuionem quid di-
cere per determinationem ecclesie sancte Romane ex nunc re-
uocamus et habemus pro non dicto subdentes se corre-
ctioni ecclesie sancte et doctorum catholicorum a sede apo-
stolica delegatorum. quorum interest errantes corrigere
et ad viam veritatis reducere gratiose.

Capitulum secundum continens sensum
illius Omnis christi actio est nostra instructio
et quid ad praxim christi sit catholice dicendum.

Prohemio tui tracta-
tus duo dixisti. niteris probare communionem
utriusque speciei laicam et laicis institutam ex
quibusdam deductionibus extortis cum quadam regula.

deinde ab conuicia nostra te conuertis. Et in hoc pri-
mum capitulum terminasti. In prima parte inducis
Canonicam Jobānis. Q, si testimoniū hominū acci-
pimus. testimonium dei maius est. ex hoc arguens. q
plebes bohēmie et morauie communionē sub utraq
specie attemptauerunt habentes testimonium Ihesu
christi pro ipā. quod maius est. duos pro dicto tuo al-
legans doctores beatum Thomam quo ad instituti-
onem sacramenti. et Symonem de Cassia de stabili-
tate verborum et factorum Christi. Q, igitur dicis testi-
monium dei maius est omni testimonio. verum est.
S, cum subsumis in minori q pro communione vtri-
usq; spēi laici sit testimoniū dei et hominū. falsū sub-
sumis. ut inferius in vltima conclusiōe probabitur.
Veremur equidem q ita incōtinue in principio Tho-
mam de Argentina doctore pro ea minore applicas
in Compendio theologicę veritatis dicentem. q hoc
sacramentum verbo et facto a christo est institutum.
Intelligit enim in sacrificiō ut ex toto processu illius ca-
pituli apparet. cum postea in sequēti capitulo tractās
communione laicā ponit causas tres. quare po-
pulo non datur sub specie vini. ut inferius plene audi-
es. Et tu illum applicas ad communionem laicā et
materiam precepti quā ille doctor nunq; intendebat
ita facis et mentem ac corda filiorum dei aliter doces.
cum non ad intentionem doctorum. sed tuam rebellio-
nem firmādam dicta doctorum non more doctoreo
sed plebeio adducis. Ita et ille venerabilis doctor Sy-
mon Cassianus nichil facit pro tua minore. sed poti-
us pro maiore quā concedimus. quia solus Chri-
stus audiendus est. et ut exponit Glosa. id est nullus

ei contrarius. Cum igitur christus communionem
vnius speciei et docuerit et practicauerit. Si omnes an
geli. homines et demones oppositum dicerent non est
eis credendum. sed sancto euangelio quod dicit dominum
sub vna specie communicasse non sacrificantes. Et non
vidisti in alio passu eundem Symonem statuta ecclesie
esse a spiritu sancto dictata in libro. xij. caplo. xij. Non
est alia veritas filij. alia spiritus sancti. neque veritas ne
que lex neque euangelium filij et spiritus sancti aliud et aliud
sunt. sed omnia sunt eque communia. Verumtamen si quod
defuerit quod non intelligitur per filium. intelligitur per
spiritum sanctum qui in ipsorum cordibus declarauit euan
gelium quo inspirante in sulcata elementa usque ad mun
di finem ad memoriarum sequentium redacta sunt. qui
etiam multa non scripta inspirauit. que velut euangeli
um usque in presens orthodoxa custodit ecclesia. Nec ille
Cum igitur idem spiritus inspirauit communionem
vnius speciei que in concilio Constantien. et Basiliens.
est elucidata. et non est alia lex eius quam filij. credendum
est fide quod practica hec spiritus sancti. est practica filij dei
quod est testimonium omni homini maius. Fallit au
tem te tuosque non sanus intellectus actum christi. non
enim intelligis quomodo resolui debeat. ut non ex omni
actu christi trabas in consequens. quemlibet ita obliga
ri christianum sicut christus fecit. Pro quo intelligendo
assume textum beati Cypriani in epistola ad Iulianum
x. distinct. Quonia idem mediator. Super quo Iohannes ar
chidiaconus et Bartholomeus breuen. dicunt quod domi
nus et saluator mediator dei et hominum per quibus saluati
dis venerat officium omnium in se impleuit ut sua sancta
officia non singulis generum sed generibus singulorum

hominū aptarentur. Etenim officiū gessit imperato-
ris. cum censu impatori reddi pcepit. Regis cum co-
ronam portauit. Iudicis cum adulteram absoluit.
Legislatoris cui pcepta dedit et firmavit. Psape cum
clauēs petro dedit. et super cathedrā Moysi sedentes
quod dixerit audire pcepit. ut in orbem vniuersum eant
misit. Episcopi cū apostolos i psbiteros et epōs ordia-
uit. Sacerdotis cum p nobis seipm obtulit. Dei cum
miracula fecit. Religiosi et monachi quia sūme paup
obediens pauperibus et castissimus fuit. Penitentis
cum quadraginta diebus ieiunauit. Martiris et viri ple-
ni dolore cū pro nobis pati dignatus est. Confessoris
et doctoris cum p mundū predicando docendo et in-
struendo pambulauit. Virginis cū in virgine matre
virgo natus et mortu⁹ virginitatē consecrauit. Hi om-
nes actus christi et alij nunquā sunt per nos imitabiles
ut eius actio nostra sit instructio. Quis dicere audebit
Sed singuli in quibus officijs domino successerūt illi⁹
sequi exemplū pro possibili tenent. Cum igitur domi-
nus tradēdo corpus et sanguis sui misteria apostolos
in psbiteros ordinabat. episcopi vicem eius gerentes
imitant illum. Sacerdotes autē laicum pplm pmuni-
cantes inspicere debēt illuz cū pmunicauit illos duos
discipulos in Emaus post suā resurrectiōem. Quātūz
igitur ad illud quod adducis testimoniū nō habz funda-
mentū cū domin⁹ nō ut laicos sed psbiteros eos ordi-
nando cōmunicassz in sacrificio. Quomō aut postea
populus sit cōmunicāndus in māib⁹ ecclie reliquit
ut suū sequat exemplū in cōmunionē illoz duoz disci-
pulorum q statim cognita eius volūtatē erat quidie in
oratione et fractione panis pseuerans. Unde apparet

q̄ ex facto nō habeat fundamentū a christo cōmunio
sub vtraq; specie. laicalis. sed potius ⁊ verius sacerdo
talis in sacrificando vt inferius dicet. Q, vero neq;
verbo laica cōmunio vtriusq; speciei sit i euāgelio fun
data. ymo veri⁹ sub vna specie patebit in conclusione
ultima.

Ca. m

Modo autem pro hac

q̄ tua cōclusionē adducis bñm Paulū apo
stolum ad Corinthios scribentē. Si ipsuz
recte inspicias. nichil p̄cepti aut statuti in illo toto pro
cessu inuenies. Vicimus enī cum vniuersali ecclia sic
et tibi in concilio Basiliense est responsum. q̄ beatus
Paulus apostolus ponit ordinē cene domice ⁊ eius
processum. ⁊ vt alij dicūt docuit formam in verbis et
materiā in rebus ⁊ tollit abusum. Unde glosa ordina
ria sup verbo non laudans dicit. Postq̄m egit de ve
lamine capitis vbi plurimū a veritate deuiabant. inci
pit agere de dominica cena in qua idem ipi multū pec
cabant. Paulus enī et euangeliste iuxta liram super
verbo noui testamēti intende bāt recitare verba q̄ntū
pertinēt ad historie narratōem. Unde ad nichil aliud
inducit textū suū apostolus nisi vt abusus quez habe
bant sicut ad alios cibos tolleret ⁊ magnitudinē cene
diceret. ac qua consciētia sumenda eēt aggrauaret. At
legare ergo ipm ad statutum vel p̄ceptū non congru
it contra doctorum intellectum. Preterea quātū ad
tradendū formaz in verbis scribit Corinthijs sacerdo
tibus. cum scdum subiectam materiā eos concernat.
Nam quib⁹ dixit accipite eisdem dixit facite. id est. p̄fi

cite. licet igitur scribat omnib⁹ in p^omuni tamen q^untū
ad formā p^oncipal^{it} sacerdotib⁹. Nam cuz ad vnam
cōmunitatē in qua sunt diuersoz officiorum homines
aliqua general^{it} epistola omēs distributiue concernēs
scribitur. ptes z mādata eplē p^o capacitate z p^ogruentia
personaz p^osonis applicantur diuersis. Vñ cum conse
ctio non cadat in populū. sed in sacerdotes. docet sacer
dotes formā in verbis z materiā in reb⁹. Abusus vō
in omib⁹ fuit. et in tempe z in q^unto. ergo omēs correx
it cum dixit. Itaqz cum puenitis ad manducandum
inuinē expectate. Ecce loquēs plebi dumtaxat de cibo
fecit mētionē. Et vt hanc traditōem quā scripsit Corin
thijs doceat non esse p^ocepti ipē cum fuisset in naui
cum Luca z discipulis in quodā naufragio eis panes
dedit. Alci. xxvij. qd scōm b^otrūz Crisostomū intelligitur
de sacra p^omuniōe put inferi⁹ dicet. Et h^o est qd postea
subdidit. Etera cū venero disponā. Vbi Glosa dicit.
id est. q^u ad eiusdē sacramētū ordinē ptinēt cū venero di
sponā. Concordat b^ois Aug. ad Januariū dicēs. Sal
uator noster q^u rebementius p^omendaret misterij illi⁹
altitudinem. vltimuz hoc voluit infigere cordibus et
memorie discipulorū a quibus ad passionē digressus
erat. Quo at ordine deinceps sumeret apostolis per
quos ecclesijs dispositur⁹ erat suauit docenduz. Nec
ille. Neqz fuga est de illo termino ordo. Nam nō solū
dispositōem tempis. sed etiā respectū modi qualitatis
et actus ordo importat iuxta grāmaticoz significatōz.
Quomō igitur fuit in ecclia dei p^omunicādum. hunc
ordinem dñs suis successoribus iuxta Augustinū res
p^ondit. Q^u autē allegas p^oxim beatorum Petri z an
dree ex sanctorali fuit tibi sufficienter responsum. et

eum conculcatus hic sis iterū respiras. sed nō mirus.
vinci quidē potes. sed placari non potes. nō sum⁹ me
liores chusto qui scōm Crisostomū pbariseos vicit. s;.
non placavit. concedim⁹ enim q̄cōmunicati fuerunt
corpore et sanguine chusti. Et iuxta btūm Andream
confitemur. q̄ populus māducat carnes agni imma
culati. ⁊ eius sanguinē bibit. vel in sacrificio scilic; per
participatōnem. vel sumēs in sacramenti vsu vnā spe
ciem. integer agnus sumit et perseverat. Tu vero appo
nis q̄ sub vtraq; specie. ⁊ corrumpis exemplar apponē
do in tuo tractatu sanguinē quide; de calice commu
nicabunt. qđ supponis. ⁊ vbi probatio. Sed non mix.
Nam et tui p̄sbyteri in lectione sancti Euāgelij in pul
pito ecclesie absq; rubore audent apponere illi textui
chusti. Qui manducat hunc panē viuet in eternum. ⁊
bibit hūc calicem. Non memores illius interminatio
nis in Apocalipsi vt domin⁹ addat illi plagas in lege
scriptas. qui ausus fuerit aliquid apponere ad verba
libri. Magnipēdis sanctorale ⁊ passiones sanctorum
cum tibi aliquid quāuis in veritate nichil facere vide
antur. et de sancto Bonato allegas. qđ rāmen apud
illam prouintiā cuius patronus est non habetur vbi
maxime ille actus scriptus esse debuisset. vel dato sed
non concesso q̄ pro tempe fuisset et loco. sed ad tuum
propositū nequaq; trahi potest. cuz specialia p̄uilegia
non faciant legē p̄munē. Quare non assumis ex eisde
passionalib⁹ et in ecclia dei legi ⁊ cantari solitis de san
ctissimo Iacobo. Byoniso. Hieronimo. Ambrosio.
Augustino. Gregorio. columnis ecclesie ⁊ luminibus
fidei et sanctis alijs ⁊ p̄mitiuis Petronella Lucia. ma
ria egiptiaca. Francisco. Hugone et alijs innumeris

qui omnes sub vna specie communicati sunt vt inferi
us in conclusione vltima dicit.

Car. m.

Reterea i processu tuo

P allegas breuit dictū venerabil Bede p̄sbiteri
q̄ p̄fectū vite magisteriū est act⁹ ecclie p̄mitie
imitari retorquēs illud ad cōmunionē quā cum pro;
bare debeas p̄supponis. Dupliciter igit sicut p̄suetum
tibi est in hac allegatione peccas. Primo quia nō ad
intentionē doctoris allegas. Scdo quia hoc fuisse in ec
clesia p̄mitiua pro p̄bato habes. qd̄ tñ laborant⁹ est in;
extricabilis si p̄bare valeb. inspiciat iste doctor in origi
nali suo. In omel. Cū venerit paraclitus. infra octauā
ascensionis vbi exp̄sse per longū passum loquēs indu
cit. Q, ecclesia p̄mitiua imitanda est in vite perfectō
ne. imitāda est i paritate victus. in vite rectitudine. in
intentionis securitate. in miseratōne ad proximum. in
parui pensione temporalium. ⁊ in ardenti desiderio cele
stium. ymo quod plus est facit in illo p̄mone pro com
munionē vnius speciei. Dicit enī ita. Beni q; Luca re
ferente agnouim⁹ de illis tribus milibus viroz qui
ip̄o die p̄dentbecostes p̄etro p̄dicante crediderunt
q; parco victu contenti fuerunt. q; sobriaz celestem q;
in terris vitam egerūt. Erant inquit p̄seuerātes in do
ctrina ap̄loz ⁊ cōmunicatōne fractionis panis et ora
tiōe. Et paulo post. quondie erāt p̄durātes vnanimiē
in tēplo frangētes circa domos panes sumebāt cibū
cū exultatōne ⁊ simplicitate cordis collaudātes deū ⁊.
hmōi. Elo quoz nos exemplū vitā q; ⁊ mores solerter

aptare necesse est. quia pfectum vite magisteriū est ec-
clesie actus pmitiue semp imitari. Et infra. Persevere-
mus ergo nos in doctrina scōz ut videlicz discendo z
operib⁹ exercendo que docent oratiōibus incūbam⁹
assiduis. dominici panis communione satagamus di-
gni existere. vnanimiter in ecclia bonis persistamus ca-
nonicis. panem indigenti proximo vel quidquid va-
lemus pie consolatiōis porrigamus. Nec ille. Ex hac
autoritate si vis allegare pro p̄munionē habes per ex-
pressum. Q, in ecclesia primitiua fuit p̄muniō vnius
speciei. Quare ergo illam nō imitaris. habes deniqz
q̄ bonas canonicas orare est actus p̄muniue ecclesie.
Quid ergo discipuli tui excusatiōis asserent nō oran-
tes bonas canonicas dyocesanas. Quid dicent. cum
hanc autoritatē semper contra se inducūt. cum tamen
orare canonicas bonas sit de p̄cepto ecclie. quotienscū-
qz autē non orant. totiens mortaliter peccant. z tamen
nec de hoc conscientiam facientes ad altare accedūt.
Et ita melius possent contra eos pharisei causari q̄z
contra discipulos chusti. Quare discipuli tui nō lotis
manibus manducāt. Et nos dicemus. Quare sacer-
dotes tui nō dictis bonis canonicis nec lotis p̄scientie
actibus celebrant missam. Q, si dictuz beati Bede in-
telligere velis de omnibus circūstantiis sicut quōdaz
illi heretici paniste pro se allegabāt Bedaz in hoc pas-
su iam nō eris sanus sensus ipius. Quid enim nec etiā
temeritates et hereses nouiter collapsas referamus.
Veniat vnus p̄biter sine habitu z ornatu ecclesiastico
sero ad mēsam sine lumīe sine oratione. sed iuxta seri-
em euangelij z sedendo cū duodecim laicos cenet p̄mū
et postea conficiat z dicat. Christus sic fecit. ergo nos

facere debemus. Alij autem deambulēt per domos
et frangant panem ⁊ in cameris vel cellarijs celebrēt
et dicant. apostoli sic fecerunt ergo nos facere debe-
mus. quia perfectū vite magisteriū est actus primitie
ecclesie imitari. Debile friuolū ⁊ perniciosum esset hoc
argumentū. quia domin⁹ tradendo suū corpus ⁊ san-
guinē. ordinē. vsum. cultū et ritum in manib⁹ ecclesie
reliquit. ymo apls suus illud reprobauit ad litteram
intelligendū. cū dicit. Conueniētib⁹ vobis in vnum
iam nō est dominicā cenam māducare. id est. nō debe-
tis illum ordinē seruare qui in cena actus est. ⁊ ita rei-
ciendo circūstantiam solam formaz in verbis ⁊ mate-
riam in rebus imitandū ⁊ seruandū quo ad consecrō-
nem reliquit. Abusum vō ⁊ irreuerētiā precidit. ve-
rum cū ecclesia quo ad sacramentorum substantialia
nichil imutauerit sicut nec imutare potest. de omnib⁹
accidentalibus plena pontifacultate. Multo enī pul-
crius. decētius. ornat⁹. nunc diuinū peragitur officiū
q̄ tempore apostolorū. esset ergo hoc destruendū. absit.
Item de baptismo ⁊ alijs sacramentis vt infra dicet
plen⁹. Intellige itaq; hanc auctoritatem q̄ mādat Be-
da imitari eccliam in substantialib⁹ fidei ⁊ in morali-
bus. Item etiā in cōmunionē vnius speciei ⁊ vobis ca-
nonicis festorūq; celebratione vt iam patuit.

Ca. 5.

Ultimo probare illam

v proxime ostendis ex duob⁹ concilijs vltimo
habitis. Constantien. ⁊ Basilien. Ex stan-
cien. eliciendo qd p̄mendat primitiuā eccliam dicēs.

Licet in p̄mitiua ecclia huiusmodi sacramentū recipē
retur a fidelibus sub vtraq3 specie. tamē postea a confi
cientib⁹ sub vtraq3. ⁊ a laicis tantūmodo sub specie pa
nis sumit. Et ita vlt̄ b̄r̄ iste inferēs. q̄ cōmunio vtrius
q3 speciei ex p̄cilij approbatione sit tenenda. Sed si mē
tem finalē que dicit anima legis inspiciamus. nō intē
tione3 istam sed aliam ibi inuenim⁹. Unde facit duo
illud capitulū concilij. Idūmo q̄ sicut ecclia potuit
imutare tempus a dñō celebratū vtiq3 nō sero sed ma
ne conficiat. ita potuit vsus mutare vt nō sub vtraq3 sz
sub vna specie laicis detur. Ex quo patet scdm. q̄ si po
tuit ⁊ vsus hoc laudabil' approbavit. ergo q̄cunq3 istā
venerabilē p̄suetudinē dicerent sacrilegam aut bereti
cam vel illicitam. censeri debent beretici. Q̄. autē con
cilium dicit quia in ecclia p̄mitiua fuit. non intelligit q̄
passim ⁊ indifferēter fuit. sed q̄ aliquādo ⁊ p̄ aliquib⁹
sicut ⁊ hodie conficientibus fuit ⁊ est p̄ deuotis vl' con
celebrantib⁹. nō tamē negat cōmunionē de vna specie
fuisse. Et ita habes nō commētationē sed nudam nar
rationem. ⁊ deinde vsus approbationē. et iam pro lege
statutū iuxta conciliū Basiliē. vbi dicit. Laudabilis
quoq3 consuetudo cōmunicandi populū sub vna spe
cie pro lege habenda est. nec alicui licitū est eam repro
bare. aut sine auctoritate ecclesie eam immutare. Nec
ibi. Et pp̄ie in simili oportet te dicere sic. conciliū nō
reprobat q̄ male fuissz factum domini post cenā. ergo
si tunc nō fuerūt beretici. q̄ post cenam cōmunicarūt
neq3 nūc sunt dicendi beretici. Sic illa igitur argumē
tatio non valz. ita neq3 ista. quia cū iam p̄ determina
tione3 ecclie sit diffiniū. quid in hac materia sentire de
beamus. qđ prius aliquib⁹ fuit licitū. post p̄hibitōem

illius sit illicitū. sicut qđ p̄us nō fuit heresis determina
te post determinationē ecclesie censetur heresis. Teste
beato Thoma q̄libeto. ix. q. xvj. qui inter alia verba di
cit. Sicut tenemur credere illud qđ est in scriptura sa
cra. ita et illd quod est per ecclesiam determinatū. Vñ
berenicus est qui sentit contra determinatōem Conci
ciliozū. Et ergo omne iudiciū ecclesie erroneū esse non
potest. Nec ille. Exemplū manu ductiū habes in po
mo Ade. qđ ante p̄bitionē fuit licitū. s; post p̄bitionē
nē illicitū. Ita de melle ip̄i⁹ Jonathe. et de vino recha
bitariū vt infra diceſ. Mirabile est aut dictu quomō
in eodē instāu pene et scripto tibi p̄radicias. grās agis
de optestimonio hui⁹ Concilij. et in prima linea supe
riori dicis q̄ fideles nō debent sequi modernā p̄bibi
tionē. que nō p̄cordat sed contrariā institutōi ch̄isti.
acceptas conciliū et inbibes sibi obediendū. Narratō
nem q̄ nihil p̄cludit recipis. et diffinitionē que p̄cludit
abijcias. Dicis q̄ conciliū plus corroborauit. erexit et
p̄mendauit et comprobauit omēs p̄municātes. et ceca
mēte nō vidisti. quomō interminatiue loq̄tur et stricte
inbibet eandē. Tu ex cōcilio trahis vtrāq; spēm. et vnā
dānas. q̄ ecclie p̄mitte dicis n̄ p̄cordare. et n̄ videt mādā
tū ei⁹ q̄ sub vna spēmādat cōmunicari et p̄mēdat et ap
pbat q̄ a laicis sub vna spēm p̄municabat. Tu inniteris
cōmuniōi vtriusq; speciei et p̄cilio vni⁹ spēm. Quomō
ergo ita concordare p̄nt et tibi suffragari. aut igit diffi
nitionē concilij abijcias integrā et exp̄sse noteris de in
obedientia vt sciam⁹ q̄lis in v̄bo tal⁹ et sis in facto. Si
omino p̄stituiſti p̄eccliam militare. fac audacē vt nō
tepidus. sed oīno frigidus inueniaris. Si vō vnā par
tem recipis p̄ te recipe aliam p̄ te argumento capituli

b

Si romanorū. xix. distinc. ad conciliū autē Basiliē. ti
bi in fine hui⁹ op⁹ respondet.

Ca. vj.

Mod aut gloriaris in

q hoc passu de pgerie doctorū pluriū. vez ē
q colligis cemētū cū stramie. arenā cuz la
pidib⁹. argillam cū cinere. de qbus nullū muz pstrue
re potes. Dictū enī erat tibi in pilio Basiliē. q silis
es illis duob⁹ quoz vn⁹ pgregatis plimis auctoritati
bus scōz p laude matrimoni. ⁊ deinde recipiēs illō
pceptū diuie legis. Crescite ⁊ mltiplicamī. exinde con
cludere vellz q pceptū dei essz sacramētū matrimoni.
Alios vō plimos ⁊ eosdēz doctores collegerat de lau
de v̄ginitatis. ⁊ exinde illud Apli. j. Corin. h. vij. Volo
autē omēs hoīes esse sic meipm. ⁊ pcludere vellz fide
libus pceptū esse vt omēs v̄gines pmanerēt. vterqz do
ctorū licut tu vocas. massam inducerēt et vterqz se lege
et doctorib⁹ munirēt. sed nihil vterqz pcluderet. Ecce
sia aut que intellectū doctorib⁹ dat int̄ eos sententias
ferret. q sacramētū matrimoni est volūtatis. ⁊ obser
uatio v̄ginitatis similr. nisi von. doctores aut loqntes d
vtrqz statu p̄mendāt ⁊ psuadēt. ⁊ ita pceptū illi⁹. Cre
scite ⁊ mltiplicamī. respicit genera singloz ⁊ nō singla
genēz. ⁊ dictū Apli nō pceptū sz p̄siliū esse p̄nūciaret
Ita est in pposito. tu allegas p̄les doctores. sz non ad
ppositū. Hos mltio plures ⁊ efficaciores. q̄s iudex. Ec
clesia q̄ in his p̄silijs p̄munionē vni⁹ sp̄ei p lege eē tenē
dam diffinit. Vñ sc̄s Thomas. viij. q̄libeto sui dicit
Cerrū ē q̄ iudiciū ecclie p̄niuersal' errare i his q̄ ad fidē

pertinent impossibile est. Un magis standū est senten-
 tie pape ad quē ptinet determinare quomō in iudicio
 proferet q̄s q̄runlibz sapientū boīm in scripturis opi-
 nioni. Nec scītus doctor. Non igit passione ducaris q̄
 tibi in faciē restitimus ⁊ restitem⁹. neqz bñdictū calicē
 damnam⁹ quē quotidie ⁊ si pctōres in ara sancta offe-
 rimus cui⁹ precio redempti sum⁹. Neqz piclma anime
 est. bec sancta vni⁹s speciei cōmunio nostri et populi
 sicut tu garris. verum tuam potius nichil valentem
 doctrinam contra eccliam exorbitantem damnam⁹
 et refutam⁹. Idon⁹ exbinc quandam vt appellas
 auream regulā. per quam nos vis regulare et fidem
 nouistarum docere. Qz fides regulanda est per tria
 per scripturas. p vitam ⁊ paxim cbusti. ⁊ per exempla
 apłoz ⁊ ecclie pmitiue. Dic si vera sunt bec. an tu illa
 sequeris. dic. Que sunt scripture docentes p̄munionē
 pro laicis vtriusqz sp̄ei esse de mādato. dic. Et q̄scunqz
 induxeris generali tibi solutōne dicemus q̄ nichil lo-
 quunt de speciebus. aut q̄ intelligūtur de p̄ficientib⁹ ⁊
 non de laicis p̄municantib⁹. Dicis aut sacra sc̄pturā
 haberi ex auditu. Ubi rogo audiuiti ab aliq̄. tuis ppli-
 cibus exceptis. q̄ istud sit p̄ceptū. vel vbi tui magistri
 illud audiuerūt cū fides debeat eē ex auditu. cuz tamē
 omēs contra te in concilio fuerūt. A quo es instruct⁹
 vt alios erudire posses. Hos autez ex patrib⁹ ita rece-
 pim⁹. Interroga omnē viz docū in omnib⁹ studijs
 locis. ecclesijs. collegijs. p̄ncipatibus ⁊ regnis. Interro-
 ga maiores tuos p̄ntifices. Cardinales. Idapam. Ibi
 tibi dicent qd te oporteat facere. Idelles mortuas nō
 consule. quia nesciūt quid tibi dicunt. Sed vade ad
 sacerdotem nostri temporis et ipse annuntiabit tibi.

b 1

Sequere paulū qui nō est missus ab legē sed ab ana-
niam nō appellauit ad xpm sed ad cesarē. Audi corne-
lium q̄ nō vocauit bibliā s; p̄dixit ut dicat quid sit vo-
luntatis diuine. Q; si non hos sed herodē attende qui
vocatis scribis didicit ab eis nō a lege vbi xpus nasce-
retur. Sic tu habes scripturā sacrā exempla ⁊ praxim
christi ⁊ ap̄loꝝ ac sanctorū. habēs illa sicut p̄missas pas-
se ad p̄clusionē ⁊ ad locum quem dñs elegit. ⁊ consule
ecclesiam. ⁊ habebis supra tuū aux moneta; cesaris sū;
mi imp̄ssa; tipario vero ⁊ approbato. ⁊ ita p̄mo expen-
dere poteris in vsus fidelū illam tuā auream regulā
alias appetit illō aux insidiant tibi latrunculi Iericho
tue incōstantie quīdiane. Vide ergo ne dep̄deris ⁊ vo-
lens aux colligere auricalcū tibi in manu inueniatur
Hec igit aurea regula tua massa quidē est auri. sed ni-
hil ex ea conflare p̄t. Nam sacra scriptura opera xpi
⁊ sc̄toꝝ sunt sicut p̄missē q̄ sunt necessarie aut probabi-
les ex quibus debz sequi conclusio p̄ ecclesiam dei ⁊ mi-
nistrum legis qui est p̄ tempe. nō aut per te vel alium
Et ita ex h̄ auro tuo sancta ecclesia dei conficit vas ele-
ctum de quo p̄pinat obedientib⁹ verā scientiam salu-
tis. Sequit̄ septimū capitulum.

Ca. vii

Modo uero cōtra nos

⁊ quedā conuicia iacis. ⁊ diuerso noīe falso
nos baptizas si recte vim nominū nō dicā
ex maiorib⁹ scientijs sed ex ip̄o lacte grāmarice suristi.
in te tua tela redibūt. Quid enī apostatas nos vocas
q̄si p̄uersos refugos ⁊ retromissos. Si augustinus do

ctissimū de māicheis eoz errore fugiētē ad lumē fidei
 Si paulū de cecitate iudaica ad xpm veniētē appellas
 recte apostatas nos qdem cum eis. si sic pulcre. ymo
 turpiter abuteris termino appellabis. ppatimur tibi q
 faceciori termino nesciebas vti. Si vero pprie termi-
 num inspicias. scis q apostasia ē temerari⁹ recessus a
 statu fidei obediētie ⁊ religionis quā quis pfectus ē.
 Quid igit appellabis illū apostatā qui nō a fide sicut
 tu. s. ad fidē orthodoxā ⁊ ad scē mris ecclie obediētiā
 accessit. Itē q suoz supioz pceptis obedit. q sacris ca-
 nonibus humilr colla subijcit. Itē sunt illi apostatas
 sicut fingis. sed viri orthodoxi ⁊ fideles milites christi.
 S. scimus cor tuū. idō nobis hec ⁊ alia puicia obijce-
 re. vt ignari rez hoc vbo solo exterriti ad lumē non re-
 deant fidei duz immanitate bmoī verboz pcelluntur.
 Aduertant vō fideles omnē eum esse apostatā filium
 belial sine iugo obediētie perē ⁊ pprie. qui aliū tenet p-
 dicat ⁊ dogmatizat. q sctā mater vniuersal ecclia ro-
 mana oīm ecclesiaz magistra tenet pdicat ⁊ dogmati-
 sat in omnib⁹ agendis ⁊ faciendis statū. ritum ⁊ obp-
 uantiā fidei ⁊ accessoziaz eius pccernentib⁹. Itud ē de
 mente oīm doctoz catholicoz vtriusqz iuris diuini et
 būani. Unde Lucius papa in. c. Ad abolendū. de here-
 ticiis. dicit vniuersos q de sacramēto corpis ⁊ sanguis
 dñi nostri ihu xpi. vel de baptismo seu pccōz pfectio-
 ne matrimonio vl reliqz ecclesiasticis sacramētis. aliē
 sentire vl docere nō metuit. q sacrosancta Romana
 pdicat ecclia ⁊ obseruat. ⁊ generalr qz eadē Romana
 ecclia. vel singuli epī p dyoceses suas cū pilio clericoz
 vel clerici ipī sede vacāte si oportuerit cū pilio vicino-
 rum epōz iudicauerint. vinculo pperui anathematis

Apostasia qd. fuit

innobamus. ¶ Parcat aut tibi dñs. ⁊ faciat nemlieres
id est. carnales tui affect⁹ ⁊ vinū qđ in eucharistia nō
remanere cōfiteri nolebas te faciant apostatate. Sit
płtrix ecclesia scđa dei ⁊ eius sponsus imaculat⁹. cui⁹
tu doctrinā blasphemio ore rabiē. falsaz ppbetiaz. men
daciū. erroz. doctrinā demonioz. ypocrisim. decepno
nem. spūm blasphemie. prauū arcum. apostasiam. pl⁹
qz gentilitatē. peccatū in spūm sanctū. non es verit⁹ ap
pellare. Homo plen⁹ sceleris. ecclesiā dei ⁊ eius sanctā
proxim cōmunionis sub vna specie derisisti. ¶ Postz ē
et cuiuslibz fidelis bonoz illius ptegere. sz ipius est pe
nas dignas iniūgere. tui aut cum tuis luere et deflere
¶ Preterea imponis falsuz nobis vt ita bonis homib⁹
nos exolos reddas sz nichil facis. ¶ Nos enī cuz in etate
tenera fuisset⁹ sicut a pntibus ducebamur sic fecim⁹.
¶ Ubi pō ratio sensui cepit dñari. excussim⁹ ea q̄ erant
puuli. Et cum in vniuersitate ¶ dragense fuisset⁹ ar
tibus operam dedimus. ⁊ cum in illo loco ameno
¶ Reczkromym quē tu semper odisti fuisset⁹. ⁊ si illic
communio p fundatozē laicuz scripta sit. cum tñ cōtra
generale statutū ecclie sit. licitum erat ⁊ est illd immuta
re. cum interpretatio statutoz ad pontificē loci aut sedē
romanā ptinet de iure. ibiqz in assumptione ad locuz
iuxta tuā dispositionē n̄ iurat cū sis exp̄sse p iuramētū
Cū ergo ibi nō iurat quō iurauim⁹. vt nob ascribis.
¶ Preterea laicus qnqz studij bñfactor fuit. nihil i reb⁹
ecclesiasticis ⁊ rinib⁹ potuit disponere. cū laicuz qntūcun
qz religiosuz non auctoritas impandi. sz ncitas ma
net. i. tenet obseqndi. Cūqz meritis beatissime vginis
marie patroneloci illi⁹ ad loca latina sese cōtulisset⁹
non pecuniā extorqntes vt falso p̄fingis. sed vt bonis

Studijs nos initiarem⁹. vidimus illos viros doctissi-
 mos. omni ingenio. vita morib⁹ & fide pstantissimos.
 vidim⁹ & veritati locū dedim⁹. Malētes cū vniuersi-
 tate viā vītatis amplecti q̄z cū paucis tuis bonā Bo-
 hemiā in periculo adiuuare. Non sum⁹ ibauri neqz
 cornipete. sed domestici fidei. luporum autem nulla
 nobis est cōmunio. Nos enim in caulis sum⁹. tu ma-
 gis cōtra caulas ouīū esse hīs scriptis argueris. oues
 domicas depredarias. inraucas eos qui te primum vi-
 dent. Et qui sunt in sancta ecclia lupos putas q̄s oues
 dicere debuisti. Nunquid igit̄ damnabiles sumus vt
 non misereat nostri deus & omniū communicātiū
 sub vna specie sicut nō miserebitur bethsaida & corro-
 zaim. aut iudicabit nos dñs sic gentiles & blasphemos
 vt scribis in spū sanctū. Scelus. o crudele nephas.
 eos qui obedire se deuenerūt fidei ignib⁹ eternis pmit-
 tere. aut enim his qui tuā quondā seq̄bant̄ opiniones
 et tuū ecclie receperūt vnitatē in vni⁹ sp̄ei p̄munionē
 tua tangit fabula Aut etiā eos qui nunq̄z tuis neuījs
 adhaeserunt. et non potes dicere p̄mos. quia par est ra-
 tio d̄ vtriusqz. quia pro vtroqz scdm te pena eterna. Im-
 ergo te oēs tangit argumentatio. Ecce vir⁹ insanable
 Ecce tua inobedientia. eccliam sanctam damnas. sp̄i-
 ritū sanctū blasphemās. vnitates & pacem destruis
 et hīs tuis concertatiōibus fidei vincula soluis. Sic
 te legimus & doluim⁹. Et quicūqz videbit planget. et
 lugebit super te viruz doloris. & dicat. Ecce homo qui
 preualuit in vanitate sua. Sed ne iniurie proprie vl-
 tores arguamur restat. vt potius sancte dei ecclesie in-
 iuriam illatam pro viribus defendamus. Et primuz
 quidem spinas et tribulos euellere oportet. et hos

articulos sex expaleare. et q̄b̄umali intēperie frumētū
aut insectum aut destructū est. conat̄ aduersarius bo
na terra pinguiq̄z fimo reficere. ut hij b̄ndicti articuli
in sanctum frumentū coalari possint. et in horreum do
minice ecclie p̄ fidelibus alendis reponi. Erantq̄z igit̄
et sunt erunt quoq̄z. sex p̄positōes nostre. ymo fidei ca
tholice et xp̄iane affirmatiue. Prima q̄ sacramentum
eucharistie sub vna specie est totū plenū et perfectum
et non mediū sacramentū. Secūda. q̄ nec plus n̄ mi
nus continet̄ sub prima q̄z sub duplici specie sed totus
integer xp̄s. Tercia q̄ omnes gratie dona et charisma
ta que dantur sub secunda. aut vtraq̄z om̄ia illa dant̄
sub vna specie et non minus. et ita fidelis p̄plus in n̄llo
fraudā communicans sub vna specie. Quarta q̄ san
guis christi bibī sub prima specie. ita vere. vtiliter. salu
biter. realiter et efficaciter. sicut sub secūda specie. Quin
ta. species visibiles et signa nihil conferūt aut causant
gratie. sed dumtaxat significāt. Sexta. quā non posu
isti ponor. Q̄. p̄munio vni⁹ sp̄ei habeat fundamentū
ex noua veteriq̄z legibus et p̄axi christi sanctorūq̄z apo
stolorū. doctorū primitiuorū et modernorū. sacrorū Conci
liorū. v̄su approbatissimo ecclie sancte. ymo iam ex
lege mandato et statuto ecclie. Ex hac p̄clusionē sexta
sequitur septima et vera quā p̄ sexta posuisti. Q̄. qui
cunq̄z facit p̄ceptū ecclie et summi pontificis pec
cat mortaliter. Octaua et vltia quā confiteri noluisti
corā tanto adiutorio. nos autē corde ore et ope confite
mur dicim⁹ et laudamus et fideliter credim⁹. q̄ post cō
secrationē sacramenti altaris panis et vinuz transsub
stantiant̄ in v̄x corp⁹ et sanguinē xp̄i substantia panis
et vini ibi ampli⁹ non remanēte. Iste sunt octo nostre

beate conclusiones in beatitudinē eternam populum
inducētes quas cū sancta matre ecclesia. catholica ro
mana tenem⁹ p̄dicam⁹ ⁊ p̄fitemur. cōtra q̄s tu ausus
eos in celū ponere ⁊ calamū in cartam. vt innocentia
corda veneno tuo veteri p̄tra sancte mris ecclie anibi
dotū inficeres. Quap̄pter p̄ cuiuslibz p̄positōis argu
cias duce illo qui ecclesiā suam nunq̄s errare p̄mittit.
spiritu vnitatis. veritatis ⁊ pacis. solutiones ponem⁹
cum necessarijs que occurrēt. in fine debituz nostrum
ad p̄firmanda corda fidelū ⁊ in fide sancte Rōmane
ecclesie stabilienda absoluem⁹. Capitulū octauum

Ca. viij

Eniant nunc in manus

⁊ venerabiles ⁊ xp̄ianissime ille sex p̄positōes
que sic deo volente in senariū sunt redacte
per aduersariū ecclie dei. ita p̄fectū ⁊ p̄plemētuz p̄tinēt
in se totius materie hui⁹ venerabilis sacramēti. Ante q̄s
autē semina bona p̄siciant in terrā. spine sunt extirpan
de. Vicijs in secō capto in p̄ncipio q̄ in complanatiōe
sanctaz scripturaz oportet inherere doctoribus ⁊ san
ctis patrib⁹. qui sunt p̄editi ingenio. exercitati excellē
ter in diuino studio. autenticati in scripturaz iudicio.
et generat⁹ qui p̄p̄inqui⁹ adbeferunt deo. ⁊ implebant
sp̄s sc̄tō. p̄p̄iā vocē oblitus etiā incidis in factū dāna
tum cū non seq̄ris has conditiōes in allegationib⁹ do
ctorz. sed vt plurimū in tua materia magis nc̄caria al
legas Albertuz. Thomā. Airam ⁊ reliquos. quos con
stat toti mundo esse nouellos. ⁊ ex eoz scriptis fuisse
sub vna specie ⁊ parte. aut catholicos nō fuisse. ⁊ q̄mō

assumis eos, aut esse et quare nō segris eos. Nos autē
appellas apostatas, et tñ cōicantes sub vna spē et i illo
vita functos p catholicis assumis. Quāta tua paup
implicatio et vana, tantū enī in tua materia ex nostris
doctorib⁹ pcludis, ac si q̄s ex Virgiliocētenis aut bo
merocenteus xpm incarnatum metro cantasset, et ex
hinc Virgiliū et Homerū pphas appellaret, cuz nunq̄s
de mente Virgilij illa fuerūt q̄ ex suis carmib⁹ obozte
trabunt. Q, aut dicit doctores modernos pl⁹ q̄dam
psuetudine ductos pbare punionē vnius speciei q̄s
euangelio et sanctorū antiq̄z doctorū dictis, ecce ex sensu
tuo colūnas ecclie niteris euertere, et q̄sdam illis ascri
bis leuitates q̄s nunq̄s illi boni viri et sancti cogitaue
runt. Quomō enī possum⁹ vere dicere, q̄ scis Tbōas
et alij iam dicti doctores nō viderūt vel n̄ intellexerūt
brūm Augustinū vlt Gregoriū vlt alios antiq̄s docto
res cū pmuniter dicāt doctores q̄ inter modernos nū
lus maior doctore scō surrexit, q̄ meli⁹ et enuclecius
mētem ipius sancti in ope suo in stilo scolastico posu
isset. Cū et in vsu in quodā dicto de eodem scō legitur
Optime de me Thomas scripsisti, quid igit mercedis
hēbis. Qui rñdit. Non aliud q̄ te dñe. Et de glia sua
ibidem legit. Beatus Aug, cui dā apparens in visu di
xisse, Thomas michi par est in glia. Qua potest quis
dicere temeritate q̄ nunc etas nostra melius sup istos
sentiat et intelligat scripturas, nisi vnum ex duobus
dicas, aut q̄ illi doctores non intellexerunt, sed nobis
primum bec fuit veritas reuelata, sed illud restat pro
bare, aut per signa que nullus vestz ostendit, aut per
eidentissimas scripturas quas in concilio adducere
videbamini, sed ex illis sententiam contrariam repoz

ta sitis. Alias si vis ut simplici vestre assertioni stetur.
qui volet inania verba sequi poterit quidē sicut et plu
rimi fecerunt. Nos autem sanctorum doctorum et ab
ecclesia receptorum stamus decisioni et diffinitioni.
Aut dicere vos compellet qui intellexerunt equidem. sed
nolebant ecclesiam Romanā contristare ut se oppo
nerent eidem. Non est autem huic temere sententie ali
quo modo inclinandum. cum idem sancti doctores in
hoc opere practicauerunt. non ignorauerunt illud ver
bum domini. Quid prodest homini si mundum uni
uersum lucretur. anime autem sue detrimentum pati
atur. nullatenus doctores hoc in detrimentum ani
me sue fecissent. si hoc ita fieri debere cognouissent.
Scimus enim beatum Bernardū qua seueritate
locutus est Eugenio pape. ut homini et salua digni
tate papali. cuius laudes infra ex eo posuimus. quo
modo in eum inuexit paterna ammonitione. Et alij
plurimi sancti et boni viri qui metu mortis eterne et amo
re patrie celestis nichil quod offenderet ecclesiam tacere
potuissent. si non voce sed scriptis suis. Itaque et hunc
passum de communione laica de utraque specie vidis
sent. aut necessariā. aut plus gratie et salutis conferen
tem. proculdubio in libris reliquissent. ymo ut articu
lum necessitatis in Concilijs publicassent. Nec dici
potest qui obliui fuerunt. cum viderunt. frequentissime
legerunt. cantauerunt. postillauerunt. et euangelio et
apostolum et sanctos doctores antiquos. Neque etiam illis est de
rogandum quod ex usu veteri non se de nouitate impediue
runt sicut tu illis impingis. Cum ipsi in omnibus li
bris suis veritatē consuetudini anteposuerunt. et ubi illis

usus ecclesie displicuit reprobauerunt. Neq3 tanti ob
nubilati vel inebriati sensus fuerūt. q3 pp̄t veterem cō
suetudinē hanc de hac materia nō mouissent q̄stionē.
Preterea posita hac q̄stioe utz ipsius debeat p̄mūi
care sub vtraq3 sp̄e vel alia simili. si canonice debet de
cidi. inducātur doctores antiqui et noui. Cōsuetudo
et auctoritas ecclesie. Constat q3 neq3 Aug⁹ neq3 alius
doctoz antiquoz ex intētiōe et in forma hanc q̄stioz
determinauerūt. cū nunq3 tpe ipsoz fuisset mota. et in
ut iam ostēsum est. p̄munio vigeat vni⁹ sp̄ei. Ex alio
capite aptum est. q3 doctores moderni ex intētiōe illā
q̄stionē determinauerūt. Rationabilius igitur erit
adherere iam decise q̄stioni. q̄z eius decisionem que
rere quam nunq3 antiqui doctores salutauere. Mo
buc per Aplm. fides ex auditu. auditus autē p̄ verbis
dei. aperto celo clarioz hec res est. Q3 apostoli illā dū
tarat fidem docuerūt quā a filio dei audierūt. et quā
illis spiritus sanctus suggessit. Exhinc discipuli eorum
deinde discipuli discipulorum. neq3 aliquis homo vlt
aliqua gens. aut patria vsq3 in hos dies ad fidem legi
tur conuersa. absq3 docente et informāte fidem. saluo
spūscī speciali instinctu et influxu. Illam ergo fidem
hodie Romana ecclesia docet quā a suis patribus ac
cepit per doctrinam. et patres a patribus. et sic vsq3 ad
tempa apostolorum. dicito nunctu a quo fidem istā no
minis nō rei recepisti. si a iacobello vel ab alio. Ille au
tem a quo. cum sciuit vniuersam ecclesiam Romanā
aliter praticare. Quapropter si a nullo docente. qui
ab alio etiam doctus fuisset. recepit. qua temeritate il
lam alijs contradere ausus fuit. quam ipsemet nun
quam studuit. nec a maioribus recepit. Et contra

illum et eius sequentes. ille canon Clementis quem tracta-
rista induxisti. facit proprie non per doctores modernos
An potest contra inobedientes et per obedientiam sancte ro-
mane ecclesie se opposcentes nec in ritibus sacramentorum ea
ut morem sequi volentes sic proprie ad formam redigi. Re-
latum est ecclesie sancte Romane. quod quidam sacerdotes in
paulis Bohemie promouentes sacris doctrinis aduer-
santur. scilicet consuetudini ritibus et obedientie. sententie domini
quas dixit. qui vos audit. me audit. et put eis videtur. pri-
mi quidem nec in omnibus obediant pape propter promissiones
quod sibi non est reuelatum. Alii quod scit de hoc scilicet errat et ex con-
temptu propter nos non admittit. cetera vero turba in
obedientium contempta et simplici et obedientia exceptiua
inter se ut vulpecule capitibus differentes. astruunt ut
contempto omni homine mundi de ritibus ecclesie ipsi dispo-
nant mandata hominum non aduertant. et simpliciter omnes
promunicet de utraque specie. Alii vero ut non comunicet puu-
los. Alii ut in septem annis. illi ut cantet totam missam
vulgariter. Alii vero ut duntaxat euangelium et epistolam.
Isti ut dent pacem. Illis vero neque signum pacis et osculi
christianorum videre gratum est cum internam pacem perdiderint
Ille deridet ceremonialia a sanctis patribus mature insti-
tuta. Alter vero etiam cum viceo se iubet abluere. iste rema-
nentiam panis non audet proferri. reliquum nihil credit. nisi san-
guis sub prima specie esse fideles potantes. Unus in gratia
laborat. scilicet alter gratias acquisite quotidie ad promissiones com-
pellendo perdit. sicque quod bene illis illud Gregorius. xxx. mo-
ralium perueniat apparet. quod in eo gradu in quo de ecclesia
exerunt diu stare non possunt sed ad deteriora quotidie ruunt.
et sinendo peiora in multis se paulatim scindunt. atque a semet
ipsis plerumque longius confusionis altercatione diuiduntur.

Hec ille. Quis eos hodie enumerare possit q̄t capita
habent. s; omēs in colligatis caudis pueniūt q; sapiūt
de vanitate in idipsū. Sed non est mirz. sapiente dicēte
Inter supbos semp iurgia sunt. Et contra infilios
obedientie sine exceptōe sine aduerbio dubitādi. vni-
tas. charitas. fides. obediētia vna. sincera. integra z cō-
stans. non transgrediūtur terminos q̄s posuerūt pa-
tres eoz. Et illi ex aduerso nō s̄m traditiōes patrum.
sed terminos eoz trāsserunt. Ille ad quācūq; dyocesi
possit manū extendere nō veretur. Alter nouos deca-
natus creat. Tercius in omnē oues dñi z ad q̄dcunq;
ouile se ingerit. iudicat non iudicādos. metit vbi non
semiauit. Dicat qd velit pater ecclie fili⁹ inobediēs in
se aurē continēs omia ptēnit. z apud seipos ingenio;
si reputant. z ex his q̄ legūt verisilitudines capiūt. ver-
bi exemplo. cū vidēt maxias z eximias laudes corpis
christi acceptas ex q̄dam silitudine vel panis v̄l vini z
alias preclaras laudes p̄ciosi sanguis xpi ex vino vel
vua v̄l calice aut torculari l̄ quod similiū receptas. ap-
plicant ipi dūtāt sanguini. ac si nihil p̄mune sangui-
nis xpi habitus in corpe h̄ret cum corpe quod est sub
p̄ma specie. ex illis verisilitudinib⁹ placent p̄plo. prefer-
tim Apocalipsum p̄dicantes. bestiā papam z filiū per-
ditionis. Montes romā z reliqua iuxta libitū suum
etiam p̄mentant appellantes. q̄bus bñs Gregorius in
pastorali remediū dat dicēs. Ammonēdi sunt q̄ sacrā
scripturā non recte intelligūt. dum enī p̄re ceteris se sa-
pientes arbitrant. sequi alios ad meli⁹ intellectū despi-
ciūt. atq; vt apud impitū vulgus scientie sibi nomē ex-
torqueāt. student sum opere z ab alijs recte intellectas
destruere. z sua p̄uersa roborare. Tūc bene p̄ p̄p̄am

dicatur. Secuerunt pregnantes Galaad ad dilatandum
terminum suum. Galaad aceruus testimonij interpre- *Galaad*
tatus. non incongrue per galaad ecclesia exprimitur. que
ore fidelium de deo quecumque vera sunt testatur. Hec
Gregori⁹. Et ideo subdit Clemens diligenter obfuan-
dum est ut lex dei cum legi non secundum propriam ingenij
virtutem. sed secundum vigilem vel Jacobelli expositionem.
non secundum propriam intelligentiam legatur. sed ut spiritus
sanctus flagitat. put ecclesia intelligit que spiritus sancto
regitur. Quid autem iniqui⁹ secundum beatum Leonem quod
sapientioribus doctoribus non credere. sed potius magi-
strum erroris qui veritatis discipulus nunquam fuit. Hec
Leo. Beinde beatus Clemens auream dans doctrinam
subiungit. quod cum multa verba in scripturis divinis pre-
trahant ad illum sensum quem sibi sponte quisque presumpt
ut est exemplum de illo christi verbo. Nisi manducaue-
ritis. quem unus trahit ad communionem sacramenta-
lem ad adultos. alius autem strictius ad infantes. terci-
us autem strictissime etiam ad mortuos ut inferius di-
cetur. Sed non oportet. non enim sensum extrinsecum
et extraneum debetis querere. ut quod quomodo ipsius ex scri-
pturarum auctoritate confirmetis. sed ex ipsis scripturis
sensum cape oportet. Omnis autem sensus alienus ex-
trinsecus extraneus est quem ecclesia non acceptat. Alienus
quod non est de ovili sed aliunde. et ita furtivus et latronia-
nus. Extrinsecus quod nichil de eis qui de foris sunt. id est
extra ecclesie obedientiam sensus littere ponentes. et extra-
neus. id est extraneus. quod extra terram pacificorum et obedi-
entiam habitantium in terra viventium sub fide. Unde Hiero-
nimus. Viciosissimum genus dicendum est depravare sen-
tentias et ad voluntatem suam trahere scripturam repugnantes

Subdit beatissim⁹ Clemēs. et ibo oportz ab eo scien-
tiam discere q̄ eam a maiorib⁹ fm veritatē sibi traditā
fuit. A quo. dicit. Non a sensu pprio. nō ab alieno inge-
nio. nō ab extorta interpretatiōe. sed ab homie q̄ a ma-
iorib⁹. i. suis p̄decessorib⁹ fuit traditā v̄itates. Iste bō
est pontifex summ⁹ et sc̄ta ecclia Romana q̄ iuxta bea-
tissimū Augustinū fm successionē pontificū bucuqz
semp inuiolata pmāsit. et duce dño pmanebit. et quod
a sanctis aplis traditū recepit hodie fuit docz et predi-
cat incōculse. Textus sunt de hoc indubitatissimi et in-
cōuulsi. preterea maiores fidei aut sunt pontifices aut
doctores. Si pontifices oculotenus v̄ez est qd̄ dicitur
q̄ nemo debz interpretari scripturas nisi iuxta sensuz ec-
clesie et pontificū Romāoz. Si doctores maiores sūt
dicat nunc aduersari⁹. qua auctoritate maiores. pon-
tificio. non. quia. Idapa p̄mus pontifex est. sciētia. nō.
quia sic oia sciens plebeius p̄ferreret omni sacerdoti
minus scienti. qd̄ est contra Canonē Augustini in li.
de cathezizandis rudib⁹. vbi reprobatur derisionē sapiē-
tum p̄ sacerdotes bonos in vita sed paupes in sciētia.
qui quāuis bonā dictōem dicere nesciant. tamē bene
dictōez dare p̄nt. Oportz igit̄ maiores dicere q̄ aucto-
ritate in ecclia dei p̄stāt fidē quā ab aplis et suis succes-
soribus receperūt. Et hoc est qd̄ subdit. vt ip̄e possit eā
quā recte suscepit p̄petenter asserere. ita q̄ illam fidem
p̄dicet quā a suis p̄decessoribus recepit. Unde Simō
d̄ cassia lib. q̄nto. c. xxx. sup verbo Ite oñdite vos sacer-
dotibus dicit q̄ nulla infirmitate pellēda. nullis sanā-
dis infirmis. legim⁹ ad sacerdotes preterqm̄ leprosos
dñm misisse curandos. Nam cuz corp⁹ occupet lepra
p̄niuersum parietqz colorē. omne gen⁹ peccati oñdu

confessione purgandū ⁊ omnē immūdiā sacramē
talibus decretis aduersam seu legi contrariā. que vt
pellatur oportet cum sacramētis verum habere osten
sum. Et quoniā varietas lepre varietatē intellectuum
in scripturis sacris enunciat. oportet in scripturarum
interpretatione cum sacerdotibus qui habent scientiā
conuenire. cum discrepatio inducat errorem. Etenim
Paulus qui a christo immediate habuit euangelium
qui non errabat et collationē de christi euangelio cū
alijs fecit ne in vacuū cucurrisset nihil amplius q̄ scie
bat accipiens. Facile quidē a veritate demiat auctori
te propria scripturas interpretans. et a contentu do
ctorum intellectu capiē singularēs. Proinde intelle
ctum variū scripturarū. quo sunt hereses introducte
sacerdotibus iubet domin⁹ ostendi vt varietas absc
dat. ⁊ veritas accedat. ⁊ reuocent ab errore hominum
corda cum defectis ad ecclesie redierint vnitatem. In
figura enī futurorum ⁊ sacerdotij futurilepra sacerdo
tibus pandebat. Nec ille. Quia igitur sacra cōmunio
vnius speciei ad plebes practicata fuit. predicata ⁊ ten
ta a sanctis patrib⁹ quis contra eas nisi suo sensu du
ci potest. Itaq; illa auctoritas in toto est extra te et om
nino pro nobis. S; fortiora sunt arma que p aduersa
rio fabricata armāt nos. ita vt ex eorū allegationibus
sautientur. (Sequit capitulū nouū.

ca. viij

Is presuppositis assu
matur primappositio. Sub pma specie est
totum plenū sacramentū. Pro cui⁹ pposi

6

tionis et aliarum sequentium omniumque doctorum in hac mate-
ria allegabilium generali solutione et perfectissima. presup-
ponenda et intelligenda est distinctio in concilio basi-
lien. per venerabilem dominum Johannem de Ragusio
proposita. et a sacro concilio approbata. Quod triplex est per-
fectio sacramentalis. scilicet rei. signi seu significacione. et
effectus seu efficacie. Perfectio rei huius sacramenti
consistit in integritate et totalitate rei preterite et signate
in sacramento videlicet ipsius christi. et ita sub utraque spe
similiter et sub altera diuisim totus integer christus vere et
realiter continetur sub specie panis. et minima particula sen-
su apprehensibili totus et integer christus cum corpore et ani-
ma et deitate cum omnibus donis gratiarum et perfectione
totali secundum omnem modum existendi ubi deus est unitus
homini ubi est corpus animatum organicum. ubi est san-
guis ille preciosus in venis sui corporis et non extra pro-
fusus. ubi anima viuificat corpus. cum corpus non viuatur
nisi per animam. anime autem sensitivae sedes est in sangui-
ne in vasis corporis et venis introclusis nunquam educi-
bilis de venis christi iuxta apostolum Romanorum. vi.
Christus iam non morietur mors illi ultra non domina-
bitur. Cum autem deitas animam et corpus que assum-
psit nunquam dereliquit. necesse est etiam ut ibi sit deitas.
non solum absolute considerata ratione sue imensitatis. sed
etiam hypostationis ex reali concomitantia. Similiter est
omnino de specie vini per omnem eundem modum. quod ibi est
integer. totus christus. corpus. anima. deitas. sanguis
et reliqua cum omnibus ad integritatem et totalitatem uni-
personae christi pertinentibus. Et adhuc e sensum loquitur
beatus Hieronymus de consuetudine. dist. ii. Ubi est pars corporis
ibi est totum. Et hieronymus eadem dist. Singuli accipi-

unt Xpm dominū et in singulis porcionibus totus. nō
 per singulos minuitur. sed integrum prebet se singul.
 Idem magister in Sententijs libro. iij. dist. xi. dic. Sub
 utraque specie totus sumitur xpus. nec plus sub utraque
 nec minus sub altera. Eadem enī est ratio ut ait Hy-
 larius in corpore christi que in māna pcessit. de quo di-
 citur. Qui plus collegerat nō habebat amplius. nec
 qui minus parauerat habuit minus. Item Aug⁹. in
 lib. Sententiarū psperi. de conse. dist. ij. In christo. Cū
 in multis locis offerret. vñ⁹ ubique est xpus. et hic plenus
 et illic plenus. Alia perfectio huius sacramenti consistit in
 signo vel significantia. et hec consistit in quatuor. in si-
 gnificatione plene refectōis. Secundo in cōmemora-
 tione exuberantis domice passionis. Tercio in signifi-
 catione totalis hūanitatis assumptionis. Quarto in si-
 gnificatōe utriusque nature nostre redemptōis. Pro-
 pter quatuor signis ad perfectiōem huius sacramenti quod pro-
 prie sic sumptū vocat sacrificiū. requiruntur ambe spēs
 et quilibet earū est de integritate et perfectiōe sacramenti. id ē.
 sacrificij. eo quod pambas simul et per nullam earū se expri-
 mitur hec quadruplex significatio huius sacrificij. De
 primo patet. nā cū perfecta refectio corporalis nō in solo
 pane vel solo vino consistat sicut in utroque vna species
 non potest significare xpm ut perfecte reficientes per
 modum reficientis et famē eternam tollentis. et alia p
 modum sitim extinguētis. quāvis subalterutra sic sit
 ille qui plene reficit. nutrit. satiat. inebriat. et potat. De
 secundo apparet. quod cum hoc sacramētum sit institutū
 in memoriā domice passionis cum sanguis suus fuisset
 totaliter sepius a corpore. et corpus suū fuit multiplici pro
 nobis passioni subiectum non potuit competenter

hec effusio ⁊ reliquatio sanguinis significari nisi p̄bas
species distinctas. ⁊ eius afflictio p̄ illam quotidianā
fractionē specierū in altari nō q̄ iam corpus dñicū sit
passibile ⁊ laniabile. aut sanguis extra venas educibi-
lis. s; qđ fieri d̄buit domin⁹ reliquit in signo futuro vt
nos quod factū est in signo iāz facto tenaci memoria
in sacrificio commemorem⁹. Et hoc est qđ dicit Aug.
in libro. p̄spi. de p̄se. dis. ij. Dum frangitur hostia dum
sanguis de calice in ora fidelium fundit̄ quid aliud q̄z
dominici corporis in cruce immolatio eiusq; sangui-
nis de latere effusio significat̄. Et ita illa auctoritas in-
telligitur de sacrificio ⁊ non pp̄rie de sacramēto. Item
Ambrosi⁹ sup̄ ep̄la p̄ Pauli dicit. Ideo in duabus spe-
ciebus hoc sacramētum celebratur vt corporis et ani-
me in nobis liberatio significet̄. p̄ Danis enī ad corpus
et vinum refertur ad sanguinē. Hec ille. Et ibomas d̄
Argentina super. iij. Sentētiarū distin. viij. dicit. Sic
sacramētū est institutū significare rem cui⁹ est signū.
sic due species duo in passione eius significant in alta-
ri memoranda. Nam pependit in cruce qđ per panis
speciem significatur ⁊ effudit sanguinē qđ species vini
ostendit. Hec duo diuisim sacerdos debet memorari
in altari. Unde lyra super p̄ Matheū. xxvj. Istud sacra-
mentum est sub duplici specie institutū scilicet panis
et vini quia panis conuertit̄ in carnem ch̄isti ⁊ vinū
in sanguinē. ⁊ iste conuersiones fiunt separatim. quia
sanguis ch̄isti fuit separatus a corpore ⁊ carne in pas-
sione. Hoc enim sacramētū vt dictum est. institutū
est propter quoddā memoriale illius passionis. Ideo
consecratio corporis ⁊ sanguinis fit sub speciebus distin-
ctis. Hec lyra. Item idē lyra super Lucam. xxij. Hoc

facite in meam p^memorationē. Quia eucharistie conse-
 cratio est quedam domice passionis rememoratio. et
 propter hoc consecrat corpus a calice distincte. quia
 sanguis in passione fuit separatus a corpore. Hec ille.
 Et ad idē pprie loquit. i. Corinthioz. xj. ut ipm enaz ad
 uersarius allegauit male trahens ad communionez
 cum intelligat ipse de significantia et sacrificio. De terco
 etiam manifestū est. et de quarto scz assumptōe totalis
 humanitatis et totius vere redemptōis. quia in nulla
 alia re competētius bec significari poterant qz per pa-
 nem corpus. et per uinū sanguis in quo est sedes ani-
 me et uirū qz similiter redemptō. Unde magister in sen-
 tentiis. ad hoc in. iiii. di. xj. dicit q in duab⁹ speciebus ce-
 lebratur ut anime et corpis in christo susceptio et utrius
 qz in nobis liberatio significet. Et plurimi doctores d^o
 hac materia loquētes non ita grosse ut quidam dicūt
 intelligendū q corpus christi sit datū in redemptōem
 anime quasi per sanguinē christi non sit redemptum
 corpus. neqz per corpus christi redempta aīma. sed qz
 competētius bec duo per illa duo significant. Nam
 dixit domin⁹. Hoc corpus quod pro uobis tradet. nō
 autē dixit pro corpore uestro. Item dixit. Hic sanguis
 qui pro uobis. non dixit pro anime redemptōe effun-
 detur. sed ambo pro uobis. totum pro toto. et quolibz
 pro quolibet. et qdlibet pro toto. sed in significatōe re-
 demptōis. hoc p hoc liberatū expressius significatur
 Et hoc mō pfectionis sacramētū sumptū. dicit sacrifici-
 um q nullo mō fieri pōt sub alterutra specierum ppē
 defectum signi. Qz autē hoc sacramētum sit sacrificiū
 probatur primo auctoritate beati Augustini sermone
 i. parasc. sub hīs uerbis. Nouum enī altare sacrificiū

quomodo immolatio noua et admirabilis. Ipse enim
hostia erat et sacerdos hostiam offerens. Ipse erat ho-
stia secundum carnem, sacerdos secundum spiritum. Idem erat qui
offerebat et qui offerebatur. Hec Augustinus. Idem
Augustinus libro .x. de ciuitate dei. dicit. Verus ille me-
diator accipiens formam serui sacerdos est offerens ip-
se et oblatio cuius rei sacramentum quotidianum sa-
crificium ecclesie dei est. Hec ille. Idem super ps. xxi.
sermone .ii. Sacrificium est quod Christus obtulit discipulis
suis. Item Innocentius tercius in sua summa de officio
misse dicit. Hoc autem officium misse Christus instituit
qui ecclesiam consecrauit. Cenantibus enim illis accepit
panem fregit et dedit discipulis suis dicens. Accipite
et comedite. hoc est corpus meum. Hac institutione
formati ceperunt apostoli sacrum frequentare mysteri-
um secundum eam formam quam Christus expresserat in cena
sua. Et ultra dicit quod prius legitur hoc sacrificium in figu-
ra celebrasse Melchisedech panem et vinum offerens.
erat enim altissimi dei sacerdos. Sic discipula domino
ritum huius sacrificii didicerunt. Hec Innocentius in
capitulo de agno paschali. Item Wilhelmus in sacra-
mentali suo super canone dicit. Hanc igitur institutio-
nem celebramus per mysterium quod celebrabatur in pre-
cium. Christus enim corpus et sanguinem tradidit ut hoc
sacrificium memorie commemoraret. Item Augustinus
libro de fide ad Petrum. Una diuinitas sacrificium
panis et vini in fide et caritate sancta catholica ecclesia
per vniuersum orbem terrarum offerre non cessat pro
remissione peccatorum. Hec ille. Et ad hanc perfectio-
nem inducitur illud capitulum Comperimus cum precedere

in caplo Relatum. Hoc est etiam qd dicunt omnes doctores tractantes de perfectione huius sacramenti. qz quo ad ista quattuor signa omnes loquuntur de signo et significantia. Concordat sanctus Thomas. qz hoc diuinissimu sacramentu dupliciter potest considerari. Uno modo in ratione sacrificij. alio mo in ratione sacramenti. Qntu pertinet ad ratione sacrificij utraqz species exigitur. Est enim ymago sacrificij illi in quo iuxta Paulum ad Hebreos. Christus assistens pontifex seipsum pro nobis obtulit sacrificium deo patri in ara crucis. Et ideo quia in huius memoria fit. non solum representas christus passus. sed et ipa passio christi in q sanguis christi fuit a corpore separatus. Quatu vero ad rationem sacramenti. quia sacramentum dicitur a sacrando. quia nos sanctificat inquatu nobis traditur inuisibilis gratia sub visibili specie. sufficit representatio christi passi qui representatur optime sub specie panis. quia grano tritici se comparauit qui mortuus fuit vt multum fructum afferret. Hec ille. Tercia perfectio sacramenti est effectus ipsius seu efficacia que est augmentu gratie. deletio peccatorum venialium. preseruatio a futuris peccatis. et quedam resectio spiritualis anime. et in sumentibus digne. et perseuerantibus adeptio eterne glorie. Et hij effectus iuxta dominu Albertu magnu in tractatu de officio missae no dependent a speciebus sacramentalibus. et iat a sacramento tantu. nec a significatioe qua per dictas species illa quatuor vt dictu est. hz ex pfectione et totalitate rei pmo considerate pfectiois. Dicen ita Albertus. dici debet qz sicut in omni sacramento ita et in isto est

aliquod sacramētū sicut forme sacramētales et aliud
res et sacramētum. sicut verum corpus christi. Aliud
res tantum sicut gratia nutriens ad incorporatōnem
christi faciendā. Forme em̄ sacramētales significant
tantū. et nichil causant. corpus autē christi verū. et signi-
ficat et significat et causatur. Gratia autē nutriens spi-
ritualiter significat et causat. et nichil plerius significat
sed causat in mystico corpe incorporatōnem que fit fide-
lium ad christū. Et de hac causa ista tria sunt in sacra-
mento. ita scilicet q̄ primū est significans et nō significa-
tum. scđm significatū et non significans. mediū vō est
significans et significatū. Quidq̄ autē ex institutōne
diuina significat. gratiā sacramenti non habet. et recte
quia sacramētū est inuisibilis gratie visibilis forma
cuius speciem gerit et causa existit. ut dicit Augustin⁹.
Hec Albert⁹ in forma. Ex hac famosissima distinctōe
omnia dicta doctorū circa que aduersarij ecclesie san-
cte laborant. faciliter ad armoniā ecclesiasticam redu-
cuntur. Lucidissima enim veritas fidei est. q̄ cum laici
fideles non sacrificantes communicātur sub vna spe-
cie q̄ recipiunt sacramenti perfectionē. primo et scđo
mō dictā. quia integz christū corp⁹ et animā sanguīez
et deitatem cū omni plenitudine gratiarū. et eam me-
morā mortis plene refectionis et plene redemptōnis
que in altari sancto hijs exterioribus signis exhibetur
in re suscipiunt cū illa signa nichil causent sed significēt.
ut est iam exp̄ssum. Ex hac et si longa tamen solenni di-
stinctione sequitur. Primo q̄ sub prima specie est to-
tus et integer christus cum anima. corpore. sanguine et
deitate. nec minus nec plus q̄ sub secunda. Secundo
sequit q̄ secunda species vini nichil addit perfectionis sa-

ramento. sicut enī in duabus hostijs non ponit maior
ritas vel minoritas. ita nec in specie panis et vini. Ter
cio sequitur quod utraqz species est necessaria in sacrificio pro
pter significantiam illius quod duplicis perfectionis. ut dictum
est. Non est autem necessaria in usu fidelium cum nihil
minus sumant quam sacrificantes. Quarto quod cum memo
ria passionis significet in oblatione. quicumque etiam ex
tra sacrificium sumeret utraqz speciem. ex ea sumptione
non significaret memoria passionis sed ipse passus chri
stus sumeret bis quem semel digne sufficit recepisse.
Quinto sequitur quod in prima specie et in secunda sumi
tur christus passus. sed in oblatione significat memo
ria passionis. Sexto quod in sacrificio non superflue sumit
secunda species. quia aliud significat quam prima. nec est
duplex sumptio sacrificij. sed in laicis esset duplex sum
ptio sacramenti. Septimo sequitur quod eadem est efficacia
salutis sub una specie sicut sub utraqz. et ad salutem secun
da species nichil addit. sed dumtaxat significatorem
mortis christi. et plene nostre redemptionis. Ista distin
ctione pre-supposita. probat nostra catholica propositio. scilicet
quod sub una specie siue prima specie est totum plenum et
perfectum sacramentum. Primo auctoritate divinis
simo Doctoris Bonaventuræ super. iij. Sententiarum distin. xi. que
rit. utrum utraqz harum specierum sit de integritate sacra
menti. et determinat quod fideles perfectum et integrum sa
cramentum recipiunt in altera specie tantum. Et pro de
claratione distinguit. quod in hoc sacramento duo sunt. scilicet
efficacia et significantia. Esse igitur de integritate sacra
menti dupliciter est. aut quantum ad efficaciam. et sic non utra
que species est de integritate sacramenti. quia quilibet
habet totam efficaciam. aut quantum ad significantiam.

et sic ambe sunt de integritate. q̄ ambe requirunt ad
perfectam significationē. Et subiungit. Et ideo fideles
perfectuz sacramentū recipiunt in altera specie tantū.
quia efficaciam recipiunt. sed quantū ad significantiā
sufficit. q̄ ecclia faciat in eorū presentia. nec oportet q̄
ipsi recipiant ppter periculū effusionis ⁊ propter peri-
culum erroris. quia non crederent simplices in altera
specie totum christū recipi. **Hec Bonauētura.** Ad
idē Petrus de tharāasia sup. iiii. Sentētiā ⁊ mouēs
istam questionē. **Utrum** vtraqz species sit de integri-
tate sacramenti et determinās dicit q̄ in hoc sacramē-
to sunt duo. s. efficacia ⁊ significātia. Unā aliqd potest eē
de integritate hui⁹ sacramenti dupliciter. vel quantū
ad efficaciam vel quātum ad significantiā. Si quātum
ad efficaciam sic neutra species de integritate sacramē-
ti est precise. sed sufficit altera. quia plenā efficaciam ha-
bet sub qualibet barū. Si quātum ad significantiam
sic vtraqz species est de integritate. q̄ res huius sacra-
menti p neutra exprimit. sed vtraqz siml. Et ita rñdens
ad argumentū dicit. q̄ fideles recipiunt sub vna specie
perfectū sacramētum quantum ad efficaciam. sed q̄n-
tum ad significantiam sufficit. q̄ ecclia faciat in eorum
presentia. scilicet q̄ sumat sub vtraqz specie ecclesia. nō
oportet q̄ recipiāt laici sub specie vini. Et primo ppter
periculū effusionis. Scdo ppter periculum erroris.
quia simplices non crederēt sic in altera specie totum
christū sumere. si eis daret sub vtraqz spē. Exemplū pz
de eo cui exiit sanguis de hostia q̄ nō credidit q̄ san-
guis esset s̄b specie panis. Hoc autē sacramentū signa-
tum est in veteri lege vbi de libamētis nichil habebāt
offerentes. id est. populi. sed soli sacerdotes sacrifican-

*in vtraqz specie sit de integritate
hui⁹ sacramenti.*

tes per que. scz libamina significabat pot⁹ but⁹ sacra-
menti. qz libamina erat de substantia liquida. de substā-
tia autē solida habebant populi p qd significabat b⁹
sacramēti cibus. Hec ille Petrus de barant. Et istaz
sentētiā ponūt omēs doctores in hac materia loqn-
tes. Probatur etiā ista ppositio rōne sic. Cum scdm
te cōmunio sacramētalis a xpo sit tradita Johis. vi. et
si scdm te viraqz spēs ex tuis dictis tantū est integz sa-
cramentū. sequitur. qz xps Johis. vi. docuit z tradidit
imperfectū sacramentū qd est insanissimū dicere. quia
per totū illum processū nunqz fecit mentōem de spē
vini quā tu dicis esse de integritate sacramenti. Sz qz
dei perfecta sunt opa pfecte omia tradidit dīna sapia
et quia de substantia sola panis aut specie fecit mentōz
dicēs. Panis quē ego dabo caro mea ē pro mūdi vi-
ra. Et ego suz panis viu⁹ zc. et nusqz nominavit spēm
vini. Sequit^r qz sub specie panis perfectū docuit et sta-
tuit sacramētum. audi pterea Palsaliū doctore anti-
quissimū in rubrica. vtrum plus ex eo qui magis aut
qui minus accipit. et dicit sic. Non est omīno quanti-
tas visibilis in hoc estimāda misterio. sed virtus sacra-
menti spūalis. sic nec quātitas xpi melleba est in cor-
pore. sed virtus in eo z diuinitas cōsideranda. Nam
plus retulit mlier illa in euāgelio q fimbriā vestimēti
eius tetigit qz turba q totū corp⁹ pssit. qz pl⁹ eū mēte z
fide pcepit. Idcirco cogitāda est a nob⁹ b⁹ qnitas mi-
sterij. non qntū dente pmi⁹ sz qntū fide capit z dilectō-
ne. Nō enī caro xpi recte sine diuinitate sumit. n^o diuital
sine carne pstat. Et fra. Et idcirco fili dū h misterij cō-
municas dilata sinū mētis tue. emēda psciam z pcipe
non quātū mica exhibet sz qntū fides capit. Hec ille

Eximius

Et hoc est qđ dicitur Magister in. iiii. distinc. xi. qđ ostēd
de dicationē quare fuit sub duplici specie institutum
statim subiungit. Sub utraqz tamē specie totus sumi
tur. quia eadem est ratio ut ait Hylari⁹ in corpore xpī
que in manna pcessit. De quo dicit. Qui plus college
rat non habebat ampli⁹. nē qui minus parauerat ha
bebat minus. Et dicit glosa sup epistolā Pauli. i. Co
rintbioz. xi. Et beatus Hiero. ut habetur de conse. dist.
ij. Singuli accipiūt christū dominū et singulis portio
nibus totū corpus nec per singulos minuitur. sed inte
grum se pbet singlis. Sed forte obuiaret hostis dicēs
illas auctoritates intelligi nō de vna specie sed de quā
titate specierum. ut scz non causetur quis si hostia ad
quātitatē vnius grani recipit. et sanguinem de calice
ad vnā guttam sicut alius hostiā vnius panis et calicē
haustus humani. et hec qđdem stare possent ad confici
entes et non solū. quia primo et precipue de hostia sub
specie panis intelligitur. Nam dicit beatus Hieronymus
qđ nō est quantitas visibilis in hoc sacramento estiman
da. qđ scilicet iste sub specie panis et iste sub specie vini re
cipit. Item dicit. non qntum dente premitt et non dicit
et haustu potatur. Item beatus Hylarius illd confir
mans dicit de manna et nullā mentionē facit de aqua
fluente de petra ut solū manna significet hostiā sanctā
populo bandā que sicut māna incomparabilr habet
omnē sapore suauitatis. Item dixit percipe nō quātū
mica exhibet. et tamē non dicit et quātum haust⁹ sapit.
Ad idem est glosa interlinealis sup Johannē. vi. super
verbo Caro mea ē. Qui vnum sumit totum sumit.
quia ambo totum. sed vtrūqz ponitur pro omni satie
tate. Item Thomas in glosa cōtinuata allegat Greg.

antiquissimū nazanzenum. totum autē corpus et san-
guinem suscipit etiā si partem misterior accipiat. Si-
cut enim vnū sigillum diuersis suam figurā tota im-
partitur et integz manet post distributionē. et sic vna
vox penetrat ad multoz auditus. sic nulli dubium. sic
corpus et sanguinē domini totum in omnib⁹ reperiri
Fractio autē panis venerandi passionē cūcti signifi-
cat. Hec ille. Item Augustinus sup Jobannē. et habet
in. iiii. Sūtiā. dist. xj. Eucharistia vero intincta. super
hoc Glosa. scz in sanguine nō debet dari populo pro
suplemēto cōmunionis. vbi Glo. dicit. quasi diminu-
te sub altera specie sumeretur. Nota diligēt glosam
q̄ dicit nō sumi diminute sub altera specie. Pro eodē
est conciliū Bracarense. Audiuim⁹ quosdā scismati-
ca ambitione detentos contra diuinos ordines et apo-
stolicas institutiōes lac pro vino in diuinis sacrifici-
is dedicare. Alios q̄dem intinctam eucharistiam po-
pulis pro complemēto communionis porrigere. qd̄
fieri hoc modo prohibem⁹. Hec ibi. Ecce q̄ idō probi-
betur intinctio. ne credat̄ diminute esse datum sub pri-
ma specie. Itē Bonauētura in suo breuiloquio capi-
tulo de sacramento eucharistie dīc. Quia vero corp⁹
cūcti beatum et gloriosum nō potest diuidi nec ī par-
tes suas separari ab aīma n̄ a diuinitate. ideo sub vtra-
qz est vnus cūct⁹ totus et indiuisus. scilicet corp⁹ ani-
ma deus. ac p hoc vtrobiqz est vnum et simplicissimuz
sacramentū continens totum cūctuz. Hec ille. Ha-
buit ex supiorū ratione Augustini q̄re n̄ dat̄ intincta
eucharistia laicis habes aliud q̄ intincta eucharistia
quotidie sumit̄ a sacerdotib⁹. Ibi laicis prohibetur.
Hic concedit̄ quia in sacerdotibus misterū includit

in laicis error remouet. Vide igitur si huic inuincibili
argumēto non cedis. ne etiam in diuinā sapientiam
imperfecionē inducas. Capitulum decimū.

Ca. x.

Is itaq3 digestis re

b stat respondere ad inductōnes. sc3 factas p
te doctoz. Ad biūm Thomā qui inducit
per te in. q. lxxix. arti. iij. euīdēs est responsio q̄ itelligit
de pfectōe. scđo mō dicta sc3 signi qđ sit in sacrificiō. qđ
repñtat plenā refectiōz q̄ tamē refectio actu est in vtro
q3 p iunctim ⁊ diuissim sacramēto in re. lic3 nō in signo
Dicit enī idē factus. q̄ p nobis tibi rñdebit. qñq3 illū
tu noluiſti videre in tertia pte. q. lxxx. arti. xij. in respon
sione ad scđm. De pfectōe hui⁹ sacramēti dico. q̄ pfe
ctio eius nō est in vsu fidelīū. s3 in psecratōne materie
et idō nihil derogat pfectiōi b⁹ sacramēti si ppl⁹ sumat
corpus sine sanguine dūmodo sacerdos consecrans
sumat vtrūq3. Hec ille. Ecce quomō illuz induxisti cū
ipse seipm̄ planissime declarat. Et idem ad Bernardū
ad p̄detz loqntē. qui totus tractat⁹ est de sacrificio al
taris p̄ima intentione si bene inspicitur. Dicit enī in
principio. Tibi sacerdos dei p̄detre ⁊ p̄similib⁹ potissi
mum incūbit audire qđ pponim⁹. et qđ auctore dō p
sequi temptabim⁹. Similr ad Augustinū dicendū. et
infra plenissime dicet. nec tñ h̄ Aug. fac aliqm̄ mētionē
de spēb⁹. Nos enī fide credim⁹ cū Augustino. q̄ nec
caro sine sanguine nec sanguis sñ carne sumi potest v̄
esse. cum christ⁹ iam nō plus moritur. Verba omni
dulcedie plena etiam p te e celo inducta. si ergo nec ea

ro sine sanguine. nec sanguis sine carne possit esse nec
sumi. Quid angarias populū ad alteram speciē. Cur
augustino derogas. cur illū non corripis. s; cum illū
induxisti. ipe te tuo rethi cepisti. Si vō tu intelligis au
gustinū d' speciebus restat tibi pbare spēs panis nunq;
esse sine spēbus vini qđ nūq; pbabis. q; tu ita facis di
stincte banc spēm ⁊ non simul sumēdo. Ideterea ad
pauca respiciens inducere conaris. q' cōmunicantes
de vna specie credere cogerent octo esse sacramēta. Bi
cere enim vis quauis inculte dixisti. si integz sacra
mentū sumūt. ergo cum sint duo integrar. eūt cū alijs
sacramētis sex octo integra sacramenta. aut si nō inte
grum. ergo mediū sumunt sacramentū. S; nō p'ide
rasti q' cū ille spēs materialr sint distincte ⁊ forma spe
cificat ⁊ distinguit. ad pluralitatē speciez materialiu;
non sequit' pluralitas p'tentoz. sicutiz due hostie eēnt
duo sacramēta. aut baptism' flumīs cum baptisate
flāminis vel sanguis tria. qđ falsum ē. cu; ista vnū dū
tarat p'tineant ⁊ efficiāt. quare non sunt quo ad rē di
stinguēda. Vñ si eēnt duo formalr integra vez esset q'
essent duo sacramēta. sed materialr nihil infert. Quin
immo magis fm tuā opinionē optz d' nccitate ponere
b' duo sacramēta formalr ⁊ specificē distincta. tū ppter
ples tuas grās. tū ppter effect' ples distinctos vt alleris
et ita octo erūt scđm te sacramēta. Tu vō vide si recte
bāc magistrālē distinctiōz p'ideres. Q; si tenes nccitatē
b' tue p'munionis. vel p'pelleris ad p'sitendū q' p'ma
p'fectio b' sacramēti nō est i altera speciez. s; hic p's xpi
scz corp' eius qđ vtiq; p se p'sideratū p's est q'ntitatiua
hoīs. ⁊ p's alia sub alia spē. ⁊ ita tu poti' eris medijsa.
aut sufficit fideles banc integritatē ⁊ p'fectionē p'sequi

cum vltima pfectione gratiarum et donorum sub prima
specie. et ita tuus labor et tanta litterarum congeries frustra
bit. et quicumque te videbit ridebit quod aut pro speciebus con
tendis que nichil causant. aut integritatem et perfectionem
in sacramento non credis. Beinde argumentaris hoc sa
cramentum esse unum et indiuisibile. nomine. numero. conse
cratione. eleuatione. eentia et pfectione. ergo unum debet
esse ministratio. Negatur consequentia ista. quia ex ante
cedente multiplici nunquam potest consequens simplex in
ferri. Prima enim propositio non habet omnes partes veras et
simplices. nec eadem est ratio unitatis in consequente sicut in
antecedente. cum in antecedente unitas illa refertur ad sacri
ficium et significantiam. In consequente vero ad efficaciam et
sufficientiam quare una non infert reliquam. Sicut in simi
li non sequitur de alijs sacramentis. ut ordinis sic dicendo
Ecclesiasticus. subdiaconatus. diaconatus. presbiteratus
sunt unum consecratione. quia in una missa offeruntur. et nomi
ne unum quia sunt ordo. et eentia. quia perficiunt statum ecclesie.
ergo sunt unum ministratio passionis seu susceptione. con
sequens falsum. cum unus in eadem angaria non possit similiter
et semel duos ordines recipere. nisi velis de tuis sacerdo
tibus alias intelligere. quia similiter omnes recipiunt ordines
indistincte extra angariam. extra diocesim. extra licentiam
extra communionem. et reliqua de quibus non est ad presens sermo.
Similiter de sacris liquoribus non sequitur hec argumenta
tio. sacrum oleum. sacrum crisma. et infirmorum unctio sunt
unum nomine. quia sanctum oleum. unum consecratione. quia
similiter in die cene consecrantur. salutatio quia salutant omnia per
pontificem. et duodecim presbiteros dicentes ter Salue san
ctum oleum. Salue sanctum crisma. ergo sunt unum
ministratio. quod est falsum. quia aliquos vngimus oleo

quos non unguimus crismate sicut cathecuminos. et
aliquos oleo infirmorum quos crismate non. et alios pon
tifer crismat in fronte. crismate sine oleo. et alios secundum
aliorum opinionem oleo mixto crismati. ut quidam volunt
tenere de presbiteris quavis alij ungant oleo sancto.
Ecce sicut hic non sequitur neque similiter tua sequela
valet quia non est eadem ratio unitatis in consequente sicut
in antecedente. non enim sequitur. Hoc sacramentum est
unum et indivisibile sacrificio. ergo indivisibile est usu
que tamen non intelligentia plures decepit. et in laborin
tuz impexit. Preterea potest et aliter responderi. capiendum
unum pro esse individuali unum? Strictissime. sic falsus est
tuus antecedens. Nam et si eucharistia unus non sit. tamen
aliquando pro sola specie panis ponitur. imo frequentius
ut dicitur in Canone de consecratione. dist. ii. Presbiter semper ha
beat eucharistiam paratam. Dicit glossa. Non precipit
sanguinem suare. Ecce ubi est eucharistia sola species
prima Unde et magister in. iiii. dist. ii. in principio dicit.
enumerando que sunt sacramenta nove legis. Baptismus
Confirmatio. Panis benedictionis. id est. eucharistia
ecce solam speciem panis nominat eucharistiam. Est etiam
aliud nomen panis aliud vinum. Item inuenitur hostia sibi pri
ma specie et libamen pro secunda. et in pluribus locis
ut in concilio Toletano. Item Innocentius tractatu de
missa dicit quod in sola specie panis eucharistia debet reser
uari pro infirmis. et ita diuiduntur ille species nomine.
Quod numero diuidantur patet expresse. quia hec non est
hec consecratio. et elevatione similiter quia in alia parte
temporis. quavis breui tamen distincta eleuantur et con
secrantur. Unde Lyra super illo verbo Psalmiste Tol
lite hostias et introite in atria eius. Dicit tollite. id est lau

o

tribus diuinis extollite corpus et sanguinē christi sub
specieb⁹ panis ⁊ vini que dicuntur hostie in plurali. qz
licet sit vnum sacramentū perfectū. tamē ibi sunt due
consecratōes distincte. quaz vna aliam nō expectat.
Idem super. i. Corinth. xi. Nec est intelligendum qd ille
due consecratōes. scz panis ⁊ vini mutuo se expectent
vt dixerūt aliqui. Quia post consecratōem panis im
mediate ante consecratōem vini sacerdos ostendit po
pulo hostiam adorandā qd non fieret nisi ibi vix cor
pus christi esset. Veruntamē non est ibi verū corpus
christi sine sanguine. Nec lyra. Essentia etiam ⁊ perfe
ctio huius spēs puta accidentis panis nō est accidens
vini. Si vero indiuisibile hoc sacramētū dicitur p con
tento. tūc quantū ad pntum puta xpm sicut in qua
libet spēs est integer ⁊ indiuisibil. nomine. numero. con
secratione. elevatione. essentia ⁊ pfectione. Ita ⁊ com
munionē. quia integer et indiuisibil sumitur a fide
libus sub vna specie. iuxta dictum beati Andree in san
ctorali per te allegatū. qd integer agnus pfeuerat. Et
beati Thome. Alimento nō concisus. non pfractus.
non diuisus integer accipit. Albertus autē per te alle
gatus. nihil facit ad probationē huius vnitatis mini
strationis. qz loquitur de illa significantia que sit in sa
crificio a qua arguere ad vnitatē specierum in mīstra
tione ⁊ efficacia est fallacia figure dictionis. Q. autē
inducit dñm wilhelmū in suo rationali frustra car
tam pingis. cum ille expresse de sacrificantib⁹ loquat.
et qd dicit non plenū sacramentū. id est. nō signū. Sub
dit enī idem in tua allegatōe. Debz hoc sacramētum
compleri prius qd p̄sbyter p̄tatur eo. ecce qd dicit p̄
sbyter. ergo loquitur in sacrificio. cum bec vt repeti

tum est in oblatione necessario requirunt. sed de laica
 sumptione nichil ad propositum. Sed quia illum sinistre
 allegas. audi illum in forma in eodem rationali deter-
 minante dextre pro comunione laica. siue non sacri-
 cantibus sub sola specie panis debere reservari. et non sub
 specie vini eucharistia. Item dicitur sexta pasceves etiam
 sub sola specie panis sacerdotes qui non sacrificant ipso
 die. id est non possunt debere communicari. et ipso die non sacri-
 ficare. Et ne calumneris hec quasi corrupta consuetudine
 introducta. Audi glosam ordinariam Trevis. Quidam mos
 ille inoleuit in ecclesia ab apostolo traditus. ut quod die pas-
 sus est Christus eo die hostia non offeratur. Hec Wilhelmus
 Quidam tamen tuis sacerdotibus permittis fieri et male. in-
 ductus Wilhelmus de monte landinio in suo sacramen-
 tali qui dicit recipiens corpus totam veritatem reci-
 pit. id est totum Christum. benedictus deus qui recipitur
 totus sub prima specie. sed super totum non potest plus addi
 adhuc et totam veritatem. gratia autem et veritas per Iesum
 Christum. ergo fideles habent totam veritatem et gratiam in prima
 specie. Quidam autem dicunt non recipiunt totum sacramentum. id est species vi-
 sibiles quod ut superius dicitur cum nihil causent sed significet. quam
 significationem in re consequuntur. non pertrahunt fideles de si-
 gno cum habeant signatum. Quidam vero narrat fuisse alicubi com-
 munionem cum toto sacramento. id est panis et vini species. quid
 mirum. imo ego dico quod vos sic communicatis. Quid autem
 narratio addit doctrine vel veritati. Non enim dicit ille doc-
 tor quod ita est faciendum. sed in aliquibus locis sic communicabatur
 Vetus etiam in aliquibus locis post cenam faciebant. Sed eccle-
 sia nostra illud et alium modum sustulit. et usum ecclesie
 pro lege tenendum sancivit. Sed ut veritate illius doctoris
 et mentem habeamus. Audi Augustinus in summa sua eundem

Guilhelmū allegantem: & usu eucharistie capitulo. iiii.
ubi sic dicit. Unde scdm Guilhelmum de monte landi:
nio & scdm Johannē andree. cōmunio sacerdotalis fit
sub duplici specie. Alio modo fit in laica simplici com
munionē. et illa scdm dispositionē & obseruatōnem ec
clesiē fit sub vna spē tantum. vt dicit Albertus magn⁹
in tractatu suo de corpore christi sub his verbis. Unica
pars sacramentalis est hostia corporis christi ad quam
populus admittitur. vt buccella christi corporis satie
tur. Nec ille. Vide mi compilator an tibi pot⁹ allegan
ti corrupte Guilhelmū an his quatuor fidedignis ec
clesiē doctoribus sit standū. Quotienscūq; igitur alle
gabis Albertum et Guilhelmū exiliet in te Asteñ. et di
cet contra mentē doctorum loqueris. ego illos induxi
de vna specie & ritu ecclesiē. nō fac illis iniuriā extor
quendo sensum quē nunq̃m intenderunt.

ca. xj.

Est quāz igitur nichil

probasti contra plenitudinē sacramēti sub
prima specie. conuertis aciem vt nihil pbeas
contra integritatē vnius speciei. Inuebis autē bacbi
cio ore contra christianos qui damnat illam heresim
asserentē medium esse sacramētum sub vna specie. In
ducis itaq; autoritatē Bernardi ad Petrum & beati
Thome que sunt manifeste. q̃ tria sunt in sacramento
species visibiles siue forma que vocat magister sacra
mentū tantum. et veritas corporis scdm Magistru
sacramētum & res & gēia spūalis siue corpus christi mi
sticum quod dicit res tantū. Et ex hac niteris ponere

quādam extortam et inuile tuo proposito diuisione
 q̄ aliud est loqui de corpore christi in sacramēto. et aliud
 de sacramēto. ita q̄ chaltus in sacramento nō diuidi
 tur. Sed sacramētum dicis diuidi et diuidētes incur
 rere sacrilegiū. Illegasq; pro te Canonem Comperi
 mus. ut igitur versucias tuas fidelis Bobemus intel
 ligat cū dicis q̄ sacramentū visibile diuidit dū secūda
 species non sumit aut obmittitur. Aut igit̄ intelligis
 de prima specie contra secundā. aut de q̄libet in se con
 siderata. Si de q̄libet cū tu et sacerdotes oēs diuidāt
 hostiam tripbariam. sequeret̄ q̄ omēs essent sacrilegi.
 Si vero de p̄ma respectu secunde. Tunc dicim⁹. q̄ aut
 hoc consideras sacramētum ut sacrificiū. et ita erit sa
 crilegium. aut sacramentū extra sacrificiū. et nullus est
 vnus absq; alio receptio sacrilegiū. Ideterea sacrile
 gium fit tripliciter. aut rei sacre de sacro. aut rei non sa
 cre de sacro. aut rei sacre de non sacro. Nullo modo
 istoz in cōmunionē laica sacrilegiū p̄mittitur. ergo a
 sufficienti diuisione p̄munio vni⁹ speciei non est sacri
 lega. Non enim cōmunicās sub vna sp̄e aufert rem
 sacram de sacro. qđ maxime videret̄. quia neq; sangui
 nem a corpore separat cum ip̄m ibi in venis corpis chri
 sti inclusum credat et bibat nec animā nec deitatem di
 uidat. quia integz christū credit et sumit. Alie due spe
 cies sacrilegij hic cadere nō possunt. cum large loquē
 do nichil est non sacrum cū anteq; p̄uertantur panis
 et vinum in corpus et sanguinē christi sit benedictō su
 per illa. Sed dices q̄ aufert speciem vini. et ita solum
 prenderes pro speciebus. ut infra latissime dicetur. sed
 cum hec sp̄es non sint necessarie nisi in sacramento al
 taris ut iam pluries repetitū est. Non est dicendus ali

sacrilegiū fit tripliciter

quod sacrilegiū circa vnius speciei sacram p̄muniōes
esse p̄missuz. Ad auctoritatē Gelasij cū vna tecū in his
verbis fuisset sufficenter r̄ndimus ⁊ mirari nō suffi-
cim⁹ q̄ tibi frēq̄nter solutuz est. ⁊ tñ absq̄ fronte ⁊ ve-
recundia illud qđ solutū est inducis. Scis enī q̄ illud
loquit̄ p̄ficientib⁹. ita rubrica. ita expositores. ita ma-
gister Gratianus inducit. ita titulus quib⁹ scribit̄ ostē-
dit. ita intelligit et exponit sanctus Thomas in tertia
parte. q. lxx. art. xij. in responsiōe ad argumenta dicēsa
ad auctoritatem Gelasij que habetur de consecra. dist.
ij. Comperimus. Vicimus q̄ illud intelligitur quā-
tū ad sacerdotes. qui sicut totū p̄secrant sacramētū
ita etiā toti cōmunicari debēt. vt enī legitur in Con-
cilio Toletano. Quale erit sacrificiū vbi n̄ sacrificiū
ip̄e esse dinoscit. Hec ille. Item Scotus super. iij. dist.
vii. q. iij. soluendo capitulū Compimus dicit. aut in-
tegra sacramēta recipiat aut x̄. loquitur de sacerdoti-
bus p̄ficientibus. ⁊ infra idem dicit. Sacerdos qui te-
netur sanguinē p̄secrare. tenet consecratū bibere. vt in
c. Relatum. quia hi qui sacrificantes nō edūt rei sunt
domici sacramēti. Et sequit̄. Qui talis est a p̄muniōe
vno anno repulsuz se nouerit. ergo omnib⁹ modis te-
nendum ē vt quotiens sacerdos corpus ⁊ sanguines
immolat. totiens corpus ⁊ sanguinis perceptōis parti-
cipem se prebeat. Iste ergo tenet necessario ex instituti-
ōe chasti. ⁊ propter integritatē sacramenti conficere
sanguines. ⁊ ex strictissimo p̄cepto ecclesie sub pena re-
pulsē vno anno tenetur consecratū perficere. id est. su-
mere. Vnde qđ presbiteris conficientib⁹ est sacrilegiū
obmittere. p̄pter dñi institutiōem et ecclesie mādātum
nō extendit̄ ad laicos. sicut in simili. presbiter nō dicēs

horas canonicas mortaliter peccat. et tamen laicus eas
 non dicens non peccat. Ratio. iste obligatur. ille non. ita
 est in proposito. Et cum ut soles ad sensum tuum trabe
 res auctoritates. unum tibi principale defecit. ut non quis
 ita exponat doctorum. sed quod caput tuum exponit autem illas.
 Omnes doctores illud capitulum Comperimus expo
 nunt de conficientibus. tu unum ostendere non potes.
 et tamen ita semper de laica communione exponis. Simili
 peccato laboras textum beati Gregorii de Arrianis vo
 lens inducere ubi nunquam dicitur fuisse beati Gregorii. Sed
 ut intelligant fideles hunc textum. Superueniente. vij. q. i.
 et. c. Cepit. xxiii. q. i. Sciant quibus Gregorius in. iij. li
 bro dialogorum per modum libri illius in processu in
 ducit quedam miracula que facta sunt tempore Longobar
 dorum. et probat quod non solum martyr est ille qui expresse
 a gentibus patitur. sed etiam qui a malis christianis. sic
 quidam rustici a longobardis cum nolebant comedere
 carnes ymolaticas. sed etiam ab Arrianis sicut ille iu
 uenesis rex Hermigildus qui antequam communicasset de
 manu heretici Arriani episcopi post mortem occubuit
 Et ad illum sensum inducit Gratianus secundum textum.
 Unde ante in. c. Si quis. probat per textum beati Cypri
 ani in epistola contra hereticos. quod non debemus uti sacra
 mentis hereticorum. Primo auctoritate Apostoli qui ci
 bus corporalem prohibet cum eis sumi. Secundo auctoritate domini
 qui prohibuit hominem dei perperam cum eis cibum sumere. Ter
 cio quod heretici more symeon ymaginem tantum habent sacramen
 torum. Quarto quod si mali qui sunt in ecclesia preparant et bap
 tismum et publicanis ut cum eis non sumamus cibum. multo
 fortius ipsi heretici prescisi. Quinto non tantum ipsi pu
 niuntur. sed etiam ipsi fauētes et eorum sacramenta viuentes

117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628

cui est vicinior illa beresis arrianorum. Quia autem idem beatus Gregorius narrat fuisse communionem speciei vni⁹ etiam ne dum salutarē anime sed etiā corpi. Audi eum et lege de beato Agapito. ubi dicit quod beatus Agapitus quēdam mutū et claudum sanauit. cuius infert. Cumque ei dominici corpus in os mitteret illa diu muta lingua ad loquēdū soluta est. Taceo de beresi Nestorii et Pelagii. qui Nestorius existimans quod sub specie panis esset tantum corpus christi sine sanguine. et sub specie vini sanguis sine corpore. communicabat populū sub vtraque specie. quia cuius sanguis extractus fuisset de christi corpore in die passionis et in memoriā illius mortis sacramentū sit institutū. tenuit quod in consecratione semper ita sit sanguis sine corpore et conuerso. alias memoria ut dicebat male et insufficiens responderet memorabili. Pelagius vero et ipsum sequentes innitentes falso sentiri in dictis saluatoris. Johis. vi. Nisi manducaueritis dicebant esse necessitatis. etiam laicis sic sub vtraque specie dari. et etiam post baptismum paruulis. Et si specie sacramentalē panis non possent sumere dicebant. quod debebat conterī cū sanguine et infundi in ora puerorū. et si qui ipsā eiecissent dicebant illud comburendum innitentes illi scripture Exodi. xij. Si quid residuū fuerit igni comburetis. Multi etiam ita extense illū textum acceperunt. ut ultra Pelagianos non solum sub vtraque specie ministrarent viuīs. sed etiā defunctis. ut refert venerabilis Beda super Mathe. xxv. Ad dissoluendā autem auctoritatē cum suo intellectu beati Leonis pape. est breuiter declarandum de secta Manicheorum circa sacrificiū altaris. ex qua planus intellectus veniet auctoritatis inducte. quod false et sinistre proprie contra mentē doctorū est propositū

ecclesie allegata. Adhuc viri reprobi iuxta beatus
Augustinum in libro de heresibus conficiebant in pane
ex humano semine et farina confecto vinumque reprobabant.
Unde cum sacerdotes eorum missas celebrabant.
ritum conforme ecclesie observabant in cortice. sed in
medulla heresis latebat. et ita in suo pane abuso. nulla
memoria digno conficere videbantur. sed in calice de vi
no non apponebant. quia vinum abhorrebant. et christum
filium dei nondum a mortuis resurrexisse et ita non habere
sanguinem in corpore. nec etiam verum corpus homi
nis pro nobis assumpsisse. et ita sine sanguine esse tene
bant. Unde nec sub specie vini offerre volebant. Unde
eos in beatus Leo reprobans in illo sermone contra eos
dicit ita. quod in sacra communione ita se temperant vel
temptant ut interdum quo tutius lateant corpus christi
ore indigno recipiunt. sanguinem autem nostre redem
ptionis omnino haurire declinant. quia nolebant con
ficere propter heresim. Et hoc quantum ad sacerdotes
Adhuc eorum. Si vero autoritas intelligatur ad lay
cos vel ad sacerdotes non sacrificantes. ut tu per mentem
doctoris trahis. tunc aptissime constat quod fuit tunc
laica communio sub una specie in ecclesia dei. Idem
dicit qui ut tutius lateant ore indigno corpus christi
sumunt. sanguinem autem nostre redemptionis omnino
haurire declinant. sicut et fideles faciunt. intellige in signo
et specie. non in re et veritate. Si enim tunc communio sub
utraque specie ut asserit iste practicata fuisset. quomodo
corpus christi sumentes et sanguinem christi recipere
declinantes latere potuissent. Sicut modo catholicus
quomodo latere posset intra tuam ecclesiam catholico
more communicare desiderans si te porrigente calicem

bibere declinaret. **H**icardus autem wicklefista et omnis
panista optime apud te lateret. quia quilibet illorum
communicandum dicit de calice et suam sectam sub com-
munionem obumbrat. quia de facto communicat. Sed
quia tunc ecclesia Romana sicut nunc et semper una
specie populo tradebat corpus et sanguinem domini. **M**anichei
perfidie sue colore servare poterant. et tamen ita
communicantes in populo dei latere. **P**rinicipalius tamen
ille textus loquitur de manicheis presbiteris qui in confe-
ctione a sacro calice abstinebant. et ita dupliciter peccabant.
quia heretici erant et sacrilegium committebant. Tu ve-
ro illum textum ad fideles chasticolas applicas in tuo cor-
relario. quod communicantes sub una specie iste sanctus repre-
benderet. et sacrilegos fraudulentos appellaret. et de ec-
clesia auctoritate sacerdotali sunt expellendi. et tanquam
excommunicati deuitandi. **I**mmense scelus in ecclesiam dei
et servitia in membra ecclesie sancte. **Q**uid adhuc egemus te-
stibus. **N**os ipsi auditis blasphemiam in tota dei ecclesia
communicantes sanctissimam unius specie sacrilegam fraudem ana-
themate et excommunicatione dignam appellat. **Q**uid vobis videtur
Sunt ne ista federa pacis. Est ne istud concordis esse
cum sancta ecclesia. **N**unquam tenet istud quod sanctorum doctorum.
Quid opus est vobis pretendere qui fideles in faciem cedit.
plange fili matris tue. quod communionem sanctorum extra communi-
onem anathematizat fidelium. **R**uge fidelis anima quod sponsum
tuum sacrilegum appellat. et mensam plenam deliciarum a
christo tibi positam omni maledicto amarissimo et felle
replere vult sacrilegus iste ecclesie inimicus. **P**lenum
omni delectamento manna celeste. spurco sordidissimo
quod Manicheorum comparat sacrificio. **N**unquam nos
venerandi calicis sanguinem quo redempti sumus

in eo obprobrio constituimus quanquam laico populo
ex eo non esse ministrandum constanter affirmamus
quia ipse unam spem luto secte sue maculare con-
tendit. Iste ne dum quidem toti pepercit ecclesie. chri-
sti fidelibus sub una specie per totam ecclesiam comu-
nicantibus derogavit. dignos dei sacerdotes. Adhuc
chaeorum et Arrianorum vilissime secte annotavit. Verum
illud tremendissimum et omni veneratōe dignissimum
domini corporis sacramentum. sacrilege consecratōis
comunione dum auctoritatē beati Gregorii allegasset
comparavit. Quod si fugam consueto more fingit. dicēs
se non damnare communionē unius speciei. Cur igitur
illas auctoritates ad propositum et quomodo indux-
it ut quid cartam occupavit. si communionē unius
speciei non damnavit. Itaque plane dicere potest quod
dumtaxat reprehensos hic intelligit. qui quondam
sub utraque specie communicati sunt et nunc ad gremi-
um ecclesie et obedientiam profugerunt. Itaque non est ratio
diversitatis cum sic damnabilior fuisset Paulus quam
Barnabas. et Petrus quam Johannes. Augustinus quam
Ambrosius. cum primum persecutus est ecclesiam dei.
Alii christum negavit. Tercius cecitate Adhuc chaeo-
rum laboravit. sed quia ad christum redierunt duplici
sunt honore digniores. Paulus enim in apostolatū
est vocatus. Petrus pastor ovium constitutus. Au-
gustinus pontificali insula decoratus fidelissimus in-
terpres divinarum eloquiorum cui par non surrexit.
et ecclesie christi dilatator religiosissimus inter doctores
lucerna in monte Domini est ut specula collocatus. Ec-
ce non maledicta tua. sed eterna consequuntur premia.
qui volunt in fidei sinceritate ad sanctam ecclesiam dei

Quod autem Lyram allegas et Scotum ita solvuntur ut
alij. cum et Scoti diffinitio et Lyre sententia intelligun-
tur in sacrificio altaris. Sed in contrarium et ex intentio-
ne. audi Lyram que extra lyram allegas si ita senserit
ut tu eum adducas super Iohes. vi. Non est inquit in-
telligendum quod hoc sacramentum sub utraque specie sit fide-
libus exhibendum. sed tantummodo a sacerdote sumen-
dum. Nec lyra. Recipe etiam Scotum in. iiii. distin-
ct. vii. articulo. iij. de communione laica per expressum contra te
arguentem de die Parasceves. Videtur inquit quod non
sit de perfectione sacramenti. quia sacerdos ipso die non
recipit sanguinem. Respondet quod illa integritas requiri-
tur in consecratione. ita quod nullus consecrat corpus nisi
consecret sanguinem. non autem requiritur in quacunque per-
ceptione. quia laicus bene percipit corpus non sanguinem.
sed requiritur in illa perceptione que presequitur consecra-
tionem que habet in. c. Relatum. Ecce formalis do-
ctores adductos que tu adducis. Deinde inuoluis te
in quandam difficultatem volens soluere illud. quod aliquan-
do eucharistia dicitur sacramentum. aliquando sacramenta.
et soluis bene per beatum Thomam et Albertum. quod plu-
raliter dicuntur sacramenta materialiter propter species
sed unus est formalis. Sed postea ab hac solutione tur-
piter recedis et indocte induces illud argumentum sicut
ex homine interiori et exteriori perficitur integer et unus
homo. ita ex duabus speciebus est unus et perfectus sa-
cramentum. Namque subsumo sic. sed homo interior est for-
male. et homo exterior materiale. ergo similiter una spe-
cies erit formale et alia materiale. Que ergo species erit
perfectio alterius. et si sic expresse tibi contradices in indu-
ctione superiorum duorum doctorum qui dicunt quod ambe species

sunt duo materialia. ita qd vnum materiale panis scz
 cum re contenta formali est vnu sacramētuz. Simili
 aliud materiale spēs vini cum re contenta ē vnum sa
 cramentū z ambo simul vnuz sacramētū. Ita dicit glo
 sator in. c. Comperim⁹ Gelasij. Et ex hoc sic insulso ar
 gumento z claudovis banc inaudita consequentiā for
 mare. Ex homīe interiore z exteriorē pficitur integer
 homo. ergo ex duab⁹ speciebus pficiū integz sacramē
 tū formāl argumētū a simili. S; nescio quali. qzin me
 liori simili dicerem⁹. Ex boīe interiori et exteriori pficiū
 vna visibil⁹ psona. ergo ex corpe z sanguīe in sacramen
 to ad p̄munionē sufficiet vna visibil⁹ spēs. S; quid d
 istis extortis fantabasis ab impudenti z nihil ad pposit
 rum similitudine. cum nos ex intentiōe ecclie dei z scōz
 doctorū habeamus banc materiā liquide decisam. Ex
 his omnib⁹ p̄ tua correlaria. Sequitur correlariū p̄mū
 Q. sub vna spē est totus xp̄s integer plenus z pfect⁹
 Scdm qd totalitas z integritas speciez visibilū sacra
 menti hui⁹ non requiritur in p̄munionē z vsu fidelium
 sed in sola significantia et p̄secratōe. Terciū qd omēs
 doctores loquētes de hac materia vtriusqz spēs. intelli
 gūt de sacrificio loqui. z non de vsu sacramēti. qd ad
 fideles. et hec ē oīm solutio p̄ma general⁹ z verissima.
 Capitulū duodecimum.

xx.

Via in superiore pro
 positione sufficiēti p̄batum ē qd sanguis xp̄i
 nō min⁹ est sub p̄ma spē qz sub sc̄ba. Restat
 nunc p̄bare p̄positionē illam qd dicit. Q. sanguis xp̄i

bibitur sub p̄ma specie ita vere salubri. vtiliter. dulci
efficaciter sicut sub secunda sp̄e. quo pbato p̄sequens
erit q̄ sanguis ch̄isti bibi sacramentalr sub p̄ma sp̄e.
¶ Ad q̄d quo notandū. q̄ quāuis plurimi effectus attri
buuntur sacramento eucharistie p̄siderato s̄m diuer
sas opationes aut etiā sp̄es. qui oēs ad vnū opus ope
rans compati vnuz sunt vt infra dicef. tñ actus illi seu
v̄sus. māducatio. bibitio. attribuunt corpori ⁊ sangui
ni ⁊ sub sp̄eb⁹ ⁊ rei p̄tente. ¶ Principāl̄r autē rei p̄tēte p
ut ille actus non significat nisi p̄ hāc v̄l bāc sp̄em. ¶ Nō
tamen res p̄tenta caret illo effectū ⁊ v̄su sub hac et sub
hac specie. ¶ Vñ sicut fideliter dicim⁹ q̄ sanguis xp̄i bibi
tur sub secunda sp̄e. ita fideliter dicim⁹ q̄ bibi s̄ p̄ma
specie. sed in hoc dumtaxat differentia est. quia in sc̄da
specie in signopprio. id est. sp̄e vini sumitur. In alia au
tem vere realiter ⁊ idem tice sed sub signo v̄l sp̄e panis.
et idem de corpore ch̄isti. Cum enim dominus dixit
Caro mea vere est cibus. non dixit sub prima specie. ⁊
sanguis meus vere est potus. nō dixit sub specie vini.
Si ergo sanguinē dixit potum ⁊ non dixit hic et sub
specie vini. Si fidelis credit sanguinez esse sub prima
credit etiam illum habere actum illum seu v̄sum. id
est. potationez. tamen ex quo veraciter continetur cor
pus illud manducat ⁊ sanguis ille bibitur. Et ita fide
credendum est q̄ simul corpus ⁊ sanguis sumitur. bi
bitur ⁊ comeditur sub prima specie. sed cum simul ex
primi non potuit necesse fuit vt corpus in modum ci
bantis. ⁊ sanguis in modum potantis exp̄m̄antur.
sicut est illud. In principio creauit deus celū et terraz
simul creatū fuit celū et terra sed siml̄ dici non potuit
Item de quocunq; nō negatur eius act⁹ intrinsec⁹ et

extrinsecus cū habens maius habet minus. hñs prin-
cipale habz accessorum. ⁊ de sanguine sub spē panis
non negat actus intrinsecus. puta redemptio ⁊ uiuifi-
catio. cum ille idem nos et redemit et uiuificauit cor-
pus christi et eccliam sanctam suam. ergo de sanguine
christi sub specie panis nō negat actus extrinsecus pu-
ta potare. ergo vere ⁊ realiter sanguis christi sub specie
panis potat. satiat ⁊ uiuificat. ¶ Preterea illi duo actus
māducare ⁊ bibere nō sunt actus terminatiue resolu-
ti in corpus christi ⁊ sanguinē. sed in species. Notū est
eniz q corpus christi non pmitur dentibus. nec masti-
catur. sed ipse species visibiles ex quibus similitudina-
rie illa refectio celestis significat. Nam proprie carna-
liter seu corporalr nec caro comeditur nec sanguis bi-
tur. sed vere ⁊ proprie utrūqz simul sumit. ⁊ sic mandu-
catio ⁊ bibitio non sumūtur in hoc sacramēto. vt sunt
actus distincti sensibiles corporales et carnales. sicut
in alio cibo cibatio nō est potatio cum formaliter di-
stinguantur. sed potius in sua latitudine. scilicet prout
conueniūt in quōdam generali in sumptōe siue parti-
cipatione seu communicatione scdm qd ecclesia orat.
Qd ore sumpsimus. Et boma. Sumit vnus sumūt
mille. Nam apostolus hos actus alternatim nūc de
vno nunc de altero dicit. q tamen non dixisset si actus
illi formaliter distincti essent. Vñ apostol⁹. i. Corinē.
x. Calix cui bñdicimus nōne communicatio sangui-
nis christi est. ⁊ panis quē frangimus. nonne partici-
patio christi corporis est. que duo cū hic distinxerit p
actum. tamē illa ambo per vnum actū eundem iun-
git. cum subdit. Omnes de vno pane ⁊ de vno calice
participam⁹. Deinde q participationē dicit de corpore

christi postea et participationē addit et de sanguine dī
cens pro vtroq3. Non potestis mense celestis partici
pes esse. et mense demonioꝝ. Communicatōem etiam
quā soli sanguini attribuit superi⁹. post ad Hebr. ij.
attribuit vtriq3 dicens. quia ergo pueri cōmunicaue
runt carni et sanguini. et ipse similr participauit eis de3
Et beatus Lucas soli speciei corporis. cū dicit. Erant
perseuerantes in doctrina apostolorū et cōmunicatōe
fractionis panis. Cum ergo ex his dictis apostoli. ec
clesie et doctorum. cōmunicatio. participatio. sumptō
manducatio. bibitio idem sunt. et omnia illa et corpo
ri et sanguini attribuūtur recte corpus christi vbiun
q3 est in sacramento manducat. sumitur. participat et
communicatur. et sanguis christi bibitur. sumitur et p
ticipatur et cōmunicat. Unde Thomas de argentina
doctor profundus super q̄rto. viij. dist. arguit sic. Sani
guis per modū potus solū dat sub specie vini. i. gīt cui
libet christiano debet dari sanguis xpi sub spē vini ne
priuetur vita spiritali. Respondeo. Cui datur corp⁹
christi illi datur spūalis refectio per modum cibi et po
tus. quantū ad rem significatā. licet nō quo ad speciem
significantiē. Consequenter arguit sic. Omnis ordinata
refectio de communi lege et sine miraculo datur p mo
dum cibi et potus. sed istius sacramēti communio est
quedam ordinata refectio. igitur deb3 dari p modum
cibi et potus. Respondeo. q̄ qui digne recipit corpus
christi sub specie panis. vere manducat eius corpus
et bibit eius sanguinē quāuis hoc nō fiat sub proprio
signo ita exp̄sso. sicut si illud recipere sub speciebus
vini. Nam christus sub speciebus panis est anime spi
ritualis cibus et potus. Idem ibidem arguit. Si sub
speciebus panis habet sanguis christi. tūc inuanum

e

iterum sacerdos psecraret calicis sanguine. consequentia
tenet. qz frustra ordinat ali⁹ actus ad bñdum qd de fa
cto habet realiter. Rñ deo. qz ideo distinctim et diuiss
bz fieri psecratō sanguis vt ex pñse significet qz in christi
passiōe sanguis p effusione fuit sepatus a corpe. ergo
sanguis xpī quāuis pcomitāter sit sub spēbus panis
sub quib⁹ ē corp⁹ vnitū sanguini ex vi sacramenti. ppē
tamē dictam cām significatōis idē sanguis ex vi sac
menti est sub spēb⁹ vini. z corpus pcomitant. et ideo nō
est frustra. qz ille act⁹ q ordinat ad sanguinē est ali⁹ ex
vi vboz sacramēti panis. bec ille p totuz in forma. Ex
isto doctore habet sūmarie. Pñō qz sub spē panis est
plena spūalis refectio. Scdo qz pcommunicās sū vna spē
vere manducat corpus xpī z bibit ei⁹ sanguinē. qz xpī
sub specie panis est anime spūalis cibus z potus. Ter
ciopatz qz si sanguis christi solū fuisset a domino insti
tutus ad potandū suffecissz psecrare sub vna spē. s; qz
datus est ad significandū illuz a morē quo p nobis to
tum effudit dñs sanguis psecratur distincte. z fidelis
popul⁹ illū vt effusus in cruce adorati calice distinctuz
speciebus quē fideliter sumit z bibit iam vnitū z pūn
ctum z in membris christi inclusum sub specie panis.
Ad idem est doctor prepositiu⁹ q fuit doctor antiquissi
mus quē sanctus Thomas z multi doctorū antiquoz
allegāt. in questionib⁹ de sacramentis dicit. Sub hac
specie sanguis est corp⁹ z sanguis. z sub hac spē panis
sumis sanguinē. Vel ergo comedis vt bibis sanguinē
sed non est dicenduz qz comedis. ergo bibis. Solutio
sub hac spē cōedo z bibo. Nec ille. Ex q manifestissime
apparet qz sub spē panis sanguis christi bibitur. et non
solum sumit. Et per istū doctore sufficienter soluta est
vmbra illi⁹ dicti aduersarij. qua semp fugiendo lucis

captionem. dicit q̄ sanguis ch̄isti non bibit̄ sed sumit̄
sub p̄ma specie. Nec eiz non sufficit ratio. quia actum
aliquem designat̄ per genus. necesse est designari p̄
sp̄m vt status sit. Nam sicut nō quiescit animus p̄bi
losophantis. q̄ celum mouet nisi per speciem designa
tus sit motus q̄ orbiculariter de occidente in orientes.
ita non plene dissoluit qui dicit sanguis ch̄isti sumit̄
nisi dicatur qua specie. sumptōis vt in sacramento nō
sunt alij specifici actus q̄z comedere et bibere. vel ergo
comeditur quod non concedunt. ergo bibitur. et ita
propositum non obstat qd̄ dicit Innocentius. Est er
go modus sumendi carnē et sanguinē quo neutrum
manducatur aut bibitur. Est eniz intelligendū. scilicet
in proprio signo vel specie. Unde nō sufficit dicere q̄
sumitur. quia si intelligitur q̄ neqz comeditur neqz bi
bitur. tunc scdm̄ H̄sarcum apostoli non comederūt
quia ibi dicit̄. Sumite hoc est corpus meū. Alius vō
manducate. ergo vnum p̄ reliquū exponendo. sequit̄.
sumite. id est. māducate. Ita similiter sequitur. sanguis
ch̄isti sub prima specie sumit̄ et nō manducatur. ergo
bibitur. cum igit̄ realiter sumit̄ sanguis xp̄i. et si tunc
gas q̄ bibatur s̄m signū. qd̄ inde. Dixit enim quidam
disputans tecum Basilee. Si ego reperio in taberna
vinum. quid ad me. si non reperiam signum. Pro eo
dem est dominus Petrus de Ebarento doctor ce
lebrerrimus qui ob vite et doctrine meritum assumpt⁹
fuit in apicem summi pontificatus et dictus Innocen
tius qui in scriptis sup̄ quarto. distinctione vndecima
circa scdm̄ p̄pleuma argumento. v. factis argumētis
r̄ndet ad p̄positum ad illud de cibo sine potu. R̄ndeo
Sub vtraqz sp̄e est cibus et potus scdm̄ rez signatam

quāuis non s̄m spēm significantē. Ad illud nisi man
ducaveritis ꝛc. 1. Rñdeo. Sub vtraq3 spē corp⁹ mādu
catur ⁊ sanguis bibit. B̄ est in re s3 nō in signo exp̄sso
Idem ibidē in hostia ē cib⁹ ⁊ potus s̄m rē significatā ⁊ n̄
s̄m spēm significantē. ⁊ sub ipsa spē panis corp⁹ māduca
tur. et sanguis bibit in relic3 non in signo exp̄sso. Item
Bonauent. sup. iiii. sn̄az. Q3 sāguis xp̄i bibit in spē pa
nis. idē nō op̄t dare calicē p̄lo. Itē in eodē sanguis
nō dat p̄lo sub spē vini. q3 p̄lus bibit sanguinē sub
specie panis. Ad idē est Albert⁹ magn⁹ i s̄m oib⁹ d̄ cor
pore xp̄i. quos q̄dam ascribunt sc̄o Thome sermone
xxix. qui ponēs tres rōnes q̄re sanguis xp̄i nō dat p̄lo
sub spē vini. In sc̄da dīc p̄pter vitandū errorē. ne p̄l⁹
estimet q3 p̄l⁹ esset sub vtraq3 spē q̄3 sub vna. ⁊ q3 nō ess3
sāguis xp̄i sub p̄ma spē. Unde sicut sacerdos sumit san
guinē ch̄isti sacramentalr de calice. sic popul⁹ sumit
eum intellectualr sub spē panis. ⁊ est eis tam utilis taz
dulcis vt sacerdotib⁹ q̄ sumūt eum s̄b spē vini de calice
Doctores istū latius ponem⁹ infra. Ex istis doctolib⁹
pat3 p̄mo q3 p̄lus nō d3 c̄municare sub specie vini.
Sc̄do p̄t3 q3 neq3 plus neq3 min⁹ est sub vna spē q̄3 s̄b
vtraq3 spē. Tercio q3 p̄lo nihil derogat in porrectione
hui⁹ sacramenti. q3 sumit ⁊ bibit sanguinē ch̄isti. ita sa
lubriter. ita dulciter. ita utilit̄ sicut sacerdotes. ymo p̄t
esse q3 ex opere opante m̄lto salubrius ⁊ utili⁹ sumeret
fidelis sub vna spē. q̄3 sacerdos s̄b vtraq3. q̄3 uis non ex
ope operato cum idē sit vtrobiq3 xp̄us. Quarto p̄t3 q3
ex corpore xp̄i sumit sanguis xp̄i in potum. ⁊ q3 bibitur ex
petra. id est. ch̄isti corpore vt exp̄esse d̄: cum dixit. ⁊ bibe
runt omēs. Ultimo liquet q3 potus ille q̄ reficit aīam
est dulcis suauis ⁊ util. ⁊ finaliter p̄ducit ad vitā eīnā.
et ita om̄ia c̄harismata oēs grās p̄inet sicut s̄b altera

specie. Gaudeat igitur fidelis christianus. lugeat carnalis
 expositio. letetur ipse christi quod nihil sibi derogat de sa-
 lute. de refectioe. de merito et de vita eterna. ymo hec sola
 sumptio fidelibus data. quod est in nauis. quod in archa. quod in ec-
 clesia salutem operatur. extra quam neque est salus neque remissio
 peccatorum ut infra dicitur. Et si nulla sit alia doctorum sententia
 ista ita famosa et celebris sufficit fidelibus pro achillea ra-
 tione. Idcirco et ratio naturalis ad hoc dicenda nos promouet.
 Nam actus non est in illo qui est actus sed potare est actus sanguinis
 ergo non est sine sanguine. Confirmatur in substantialibus.
 De quocumque predicatur actus actio et agere. sed de sanguine
 christi predicatur actus puta potare. ergo et actio et agere.
 puta potare et potatio. maior vera est. quod si pater est po-
 tens est potentia et potest. Si filius est sapiens. est sapien-
 tia et sapit. Si spiritus sanctus est amor. est et amabilis. et amat
 nos. ita si homo est intelligibilis est intellectus et intelligit
 etc. ergo si sanguis christi est potare. potat. et si corpus christi
 est cibum. cibat in veritate. Item sanguis christi aut uniuoce aut
 equiuoce est sub prima specie et sub secunda. Non equiuoce
 quia aut esset ratio rei aut ratio speciei pertinentium. Non
 rei cum una et eadem sit res sub utraque specie. Neque specie-
 rum. quod ad esse sanguinis nihil species operatur. sicut ad esse vi-
 ni ut calix sed solum pertinent. Item sanguis christi nomen est unum
 et res et ratio una. et sub prima et secunda specie. ergo non
 equiuoce. Consequentia tenet. Quia equioca sunt quorum
 nomen est unum rationes vero diuerse. Sequitur ergo quod uniu-
 uoce cum uniuoca sunt quoniam res et nomina sunt unum
 ergo sanguis christi pertinet uniuoce. sed uniuocorum na-
 tura est ut quidam dicitur de eo in uno. deus et in altero. si
 ergo bibit sanguis christi sub secunda specie. ergo bibitur sub pri-
 ma quod erat perbandum. Quod autem dominus tradendo corpus et san-
 guis sui misteria ad primam speciem dixit comedite et ad

secundā bibite. per hos duos actus s̄m doctores nō
exclisit neq; limitauit. vt sub hac sp̄e duntaxat come
datur corpus. ⁊ sanguis nō bibat quo ad generalitatē
sumptionis istius sacramenti. sed quia sacrificiū insti
tuebat qđ s̄b hīs sp̄eb⁹ tradendū fuerat qđ ad significā
tiaz qđ distincte conficere voluit. distincte sumere mā
dauit. nec tamē siml̄ sumēdum fidelibus p̄buit. In
cuius signū ecclia terciā p̄ticulā in calicē mittere insti
tuit. quā sacerdos simul sumit. ⁊ ita etiā in signo siml̄
comedit ⁊ bibit. nec p̄tra chasti p̄ceptum. ⁊ hec distin
cta verba comedite ⁊ bibite faciūt. Aut si dicas quillam
p̄ticulam iam in calicem missā; humidā in modum
potus recipit. habebim⁹ qđ corpus xp̄i bibi. ⁊ si ita q̄re
sanguis xp̄i comedere. nō dabis rōnem diuersitatis.
p̄st̄m posito eo qđ quidā grecorū faciūt quos tu plu
rimū amplecteris. qđ intingunt buccellā in calicem. et
ex hinc ericcant ⁊ per totum annū seruant. deinde dāt
infirmis. Aut igitur dant infirmis sub vna specie ⁊ ha
betur propositū etiam ex grecis. Aut ibi remanet san
guis xp̄i. et tunc ille sanguis xp̄i sic imbibitus in buc
cellam. aut bibitur aut comedit. Non bibi. cu; humi
dum speciei vini ericcacum sit substantia manēte san
guis scđm te non aut s̄m fidem. quia intātum p̄tentū
credim⁹ q̄ntū sp̄s p̄nt sensus imutare. ergo comedit.
qđ p̄te singl̄an̄ter est aduertendū. Aut si corpus sic
in illuz in calicem ⁊ humefactus sp̄eb⁹ comeditur. ⁊ iā
sp̄s sāguis xp̄i subintrauerūt in poros speciei panis
ergo simul corpus chasti ⁊ sanguis ibi comeditur et
bibitur. ⁊ ex alia p̄te sanguis xp̄i s̄m te est concomitan
ter sub speciebus panis sed non bibi. ⁊ ita sequit̄ vnū
apud alios nondū auditū qđ sub hac terciā si dicendū
est sp̄e. vel dispositiōe sanguis xp̄i bibet ⁊ n̄ bibet. ⁊ s̄l̄r

corpus xpi manducabitur et non manducabitur, vel mandu-
 cabitur simul et bibetur. Restat ergo ne in huius labo-
 rintum impingamur et simus fidelibus occasio diuer-
 sa etiam infidelia cogitandi ut dicamur quod sanguis chri-
 sti eque ubiliter, salubriter et efficaciter bibitur sub pri-
 ma specie sicut sub secunda, cum nichil plus neque minus
 sit sanguis sub prima specie quam sub secunda. Sed per
 eundem numero sanguinem sub prima et secunda nos
 saluauit nos redemit Christus dominus noster, nec pro-
 pter hoc sanguis Christi a sacerdotibus superflue conse-
 cratur, eleuatur et sumitur. Nam fidelibus populis cor-
 pus et sanguis Christi data sunt in efficaciam et digne
 sumpta sub una specie sicut sub utraque. Sed in altari
 distincte sunt conficienda et sumenda propter significan-
 tiam seu perfectionem signi ut est superius dictum. Et ra-
 tione sacrilegij. Unde Iyra super Iohannem vi. de verbo domini.
 Quod ego dabo caro mea est pro mundi vita. Dic
 Considerandum est quod bene dicit mundi, quia alia sacramen-
 ta solum perficiuntur ipsi recipienti. Solus enim baptizatus
 recipit gratiam baptismalem et non alij. Sacramentum autem
 eucharistie non solum proficit sacerdoti sumenti, sed
 etiam toti ecclesie, et etiam illis qui sunt in purgatorio. Cuius
 ratio, quia eucharistia non solum est sacramentum, sed
 etiam ecclesie sacrificium in quantum continet Christum
 passum, et ideo proficit omnibus Christi fidelibus. Si autem
 sumatur alio modo sicut a laico, tunc proficit solum sumenti,
 quia officium eius est non offerre sacrificium, sed tantum susci-
 pere sacramentum, et sic neque superfluit. Ex istis omnibus superius
 dictis patet facilis solutio istius tractatus. Quod enim sanguis
 non bibatur sub specie prima panis probare nititur ex verbis
 domini dicentis ad primam speciem manducate, et ad secundam bibite.

sacramentum eucharistie
 et illud quod sunt in purgatorio

Studium solutum est. non enim dixit manducate sic quod non
bibatis. et bibite sic quod non manducetis. Sed quod sacrificium in-
stituebat corporis sui cruciandi et exanguinandi. Dixit man-
ducate. ac si diceret. ita erit aridum et exiccatum propter vos
corpus meum quod nihil boni oris quod potari possit habebit. Unde
manducate. id est. sic offerentes memoriam mei gerite quod ar-
idum et siccum atque penis excoctum sum pro vobis in cuius memo-
riam me trado vobis sub hac specie panis que sensu docen-
tenihil habet humidum in se sed est penitus sicca. Similiterque cruo-
rez meum ita eliquabo pro vobis quod extra corpus meum omnino
extractum erit. et pro vobis effusus in cuius mei gestum memoriam
me trado vobis offerendum sub specie vini liquida ut sicut
nihil species vini est in specie panis. Ita in passione mea
nihil erit sanguis in corpore meo. Et hoc est quod subiunxit.
Hoc facite in mei memoriam. Ex hoc tamen credere debetis me
totum sub hac et sub hac specie esse qui vitam do. quoniam ita di-
stincte offerendum precipio. Falso ergo illa tua dicta infero
dicendo. Christus fidelibus dixit sub prima specie comedite et
non dixit bibite. et incidis in illud quod species dānabas. scilicet quod non
valeat illa sequentia hoc non est scriptum. ergo non est factum
Tunc et illud idem dicis. et quod in nobis arguebas itaque eo so-
lus pteris. Idcirco dicis ita Christus dixit bibite. et aduer-
sarius dixit non bibite. Unde si recte infero. capiam fac-
tum dominice cene. Quibuscumque unum precepit et reliquum. scilicet sim-
te omnibus precepit manducate et bibite scilicet sacramentaliter. er-
go omnibus precepit perficite. et omnibus precepit dividite inter
vos. et incurres illam heresim panistarum quod dicunt quod omnes
laici possunt consecrare et per se consecrare. Quod si negas unum laicis
peruenire nega et alter. Vel ponas dominicam quare unum illi
perueniat et aliud non. Ille ergo incurras illam opinionem.
necessarium est dicere quod hec verba comedite et bibite si de specie-
bus intelligis referant ad perficientes. Si vero de penitus

intelligis bñ sapias. vt dictū est qđ vtrobiq; et comedūt
et bibunt fideles. et sis p̄tent⁹ ⁊ crede qđ qđ sub p̄ma sp̄e
sumit. vtrūq; sumit et cibū ⁊ potū; vt audiūsti docto
res allegatos. Neq; nos dicim⁹ vt loq̄ris. qđ dicamus
laicis nō bibit. e. s. dicim⁹ s̄b vna sp̄e satis esse ad salutē
⁊ qđ bibūt ⁊ comedūt sub p̄ma sp̄e. Sub sc̄da autē sp̄e sa
crificantib⁹ illō p̄mittāt cū nihil pl⁹ hēat efficacie. neq;
plus sanguis xp̄i ibi bibat ⁊ sint filij obedientes mris
eccl̄ie qđ scienda ⁊ sumēda sacramēta dispēsaui. De
inde itē supponis qđ sacramēta p̄munio sit d̄p̄cepto
Erras ⁊ p̄oem detēmiatōnē eccl̄ie facis istū articulū
iam peccāti reprobātū tenendo. qđ sub pena trāsgressio
nis qđ sacramēta r̄ comedit sacramēta r̄ bibere debet.
Nob̄im igit Thomā ⁊ Innocentiū ac p̄detz de palu
de vna est catholica solutio. qđ sanḡs xp̄i nō bibit in p̄
ma sp̄e in p̄po signo. tñ bibit s̄m p̄detz de Tharenē.
Alberū. bñm Thomā sub sp̄e panis. ita dulci. ita sa
lubriter. ita suauit̄ sicut sub p̄po signo. ⁊ q̄uis non sit
sub p̄ma sp̄e ex vi sacramēti p̄ se p̄mo. est tñ ibi sacramē
talit̄ p̄ se non p̄mo vt dicet. et p̄ Scotū et p̄detz d̄ba
rento. Quidā igit fiant labia dolosa qđ loquunt̄ aduer
sus iustū xp̄m. dicentes ip̄m dare nob̄ sanguinē suū
in p̄ma sp̄e s̄ non in potū. cū iam sufficiētp̄batum sit
sanguinē chasti bibere eque bñ ⁊ salubrit̄ sub p̄ma sp̄e
fideles sic ⁊ sub secunda. Capitulū terciū decimū.

Superest ut dicam⁹ de

I
tercia p̄clusionē. s. qđ nō plus n̄ minus s̄b du
plici sp̄e p̄net qđ s̄b p̄ma ex vi sacramēti. Ista p̄positō
sufficiētissime est p̄bata sup̄ in p̄ma p̄ doctores. Qđ
si est vtrūq; integz nō erit s̄b sc̄da pl⁹ qđ sub p̄ma. quia

utrumq; integrum et ambo integra. **B**icim⁹ eis ut dixiste
detractor. quia illa est potissima ratio quam ipse deridet. sed
procedit eam quod totum est Christus in prima. Infert tamen quod ex hoc non
sequitur quod nihil sit amplius sed duplici specie quod sub una. hoc
probat quod dupliciter. Primo quod ex vi sacramenti sub specie panis
non est nisi corpus Christi. cum solum panis convertatur in corpus Christi.
et inducit Egidium Romanum. Secundo quod manducatio non
est bibito. cum ergo corpus manducetur et sanguis bibatur erit
primo sub secunda quod sub prima. Tercio quod in utraque specie sunt due
species. ergo primo est sub utraque quod sub una. Quarto quod plus
datur de genere sub secunda quod sub prima. Ad declarationem
veritatis istius propositionis quod ad rationem dissolvenda eorum prima
dicit doctor subtilis Scotus super iiii. movens questionem banc
Utrum corpus Christi naturaliter existeret et eodem sacramentaliter existenti
necesse esset esse deus per se et arguit quod non. quod sanguis non
est sacramentaliter nisi per consecrationem vini. sed non est sed hostia
tamen quod nihil incipit esse simpliciter. postquam iam incipit esse sim-
pliciter. ergo nec incipit esse sacramentaliter per quod est sacramen-
taliter sanguis hic. scilicet sub specie panis. Et respondet si teneatur quod sa-
guis est per se per corpus ut corpus est primum signatum specie pa-
nis. tunc oportet dicere quod hic est hic sanguis ex vi sacramen-
ti. sed adhuc non eodem modo. quod sub specie vini est per se et primo
quod primum signatum est. Sub specie vero panis est per se sed non primo
nec est frustra. quod per se est sed specie panis ut salvet vitam rei-
pente primo. non incipit esse postquam est eodem modo existeret. sed in-
cipit esse primo per quod non fuit primo. licet per se habuit ibi esse.
Hec Scotus. Ex hoc doctore patet primo quod si sanguis est
per se per corpus nullatenus potest esse sine corpore. Secundo quod san-
guis Christi est ex vi sacramenti sed specie panis per se non primo.
Tercio quod sub specie vini est per se primo. quod primum signatum est.
Et hoc est quod alii doctores plures dicunt. quod aliquid esse vel su-
mi sacramentaliter intelligi duobus modis. Uno modo primo

et pncipalr vel per se pmo. et hmo illud b: esse et accipi
sacramentaliter. qd sub aliq specie appropriata sibi bz eē
et sub qua ex vi verborū incipiteē. et sic corp⁹ xpī sacra-
mentaliter est sub spē panis. et sāguis xpī ex vi sacramēti
est sub spē vini. Hoc mō et magister in Sentētijs intel-
ligitur. cum dicit. licet sub vtraqz spē sumat tot⁹ xpūs
tū non sit conuersio panis nisi in carnē. nec vini nisi in
sanguinē intelligendo subppria et appropriatis signis
Et in isto sensu loquit Egidius i suis theorematib⁹.
q sanguis nō est p se pmo ex vi sacramēti sū pma spē
Et scūs Thōas Albert⁹ et Lyra et alij qui de hac ma-
teria loquūtur. quia illa spēs vini ad nihil aliud signi-
ficandū est instituta qz sanguinē nō absolute. sed in qn-
tum effundēdus erat et sepandus a corpe. nūc aut put-
erat olim pro nobis in cruce effusus sū q domin⁹ in
stitorio dixit. Qui pro vobis effundet. Ad cōtinendū
tamen corpus et sanguinē deitatē et animaz equaliter
et vniformiter et ad omnē plenitudinē charismatum
largiendā nemo fidelium ambigit. et hanc et aliā spēm
fidelibus eē relictam pro salute. Alio modo aliquid
esse et sumi sacramentaliter dicitur secundo et consequē-
ti siue per se non pmo. sicut cū sāguis xpī sumitur sub
specie panis. Nam cū non sint alij modi eēdi sangui-
nem chisti vere et realiter alicubi esse qz aut sub pro-
pria specie aut sub spē sacramentali. et sanguis chisti
non est sub panis specie subppa specie et figura. quia
sic fuit solū in crucis passione dum pro nobis in terrā
effusus est. oportet ergo q sit ibi sub spē sacramentali ex
psequenti et per se scdo. Et istud aptius declarat. Sa-
cramentū est sacre rei signū. Signū vero est res que
preter spēm quam ingerit sensui aliquid aliud derelin-
quit intellectui. Sacramentū igit cū sit signū. speciem

panis offert sensui. sed apud intellectū cū illud signū
non sit natale nō aliud p̄t rep̄ntare nisi sc̄d̄ qđ institu
tū fuit. vel ad significandū v̄l ad p̄nendū z vtendum
Sumē igit̄ p̄gnitōis illi⁹ fides est nr̄a q̄ vid̄z sub sp̄e pa
nis res sup̄naturalr p̄tent̄s. vic̄z deū v̄r̄ z hoīem cū
aīa corpe sāguīe z deitate. z ita ibi eē credit sic sc̄a mā
ec̄cia credit. q̄ sp̄s paīs significāt tantū illud corp⁹ ari
dū in ara crucis exangue p̄ nobis. z sp̄s vini solū illū
sanguinē significāt vt erat ex corpe xp̄i effundend⁹ z in
passiōe effusus. S̄z tam post passiōē vnaqueqz sp̄s
v̄aciter p̄inet corp⁹ viuū z sanguinē i valis suis reclu
sum. z animā sanctissimā corp⁹ viuificātez deitati vni
tam sicut a dextris dei in celo residet credendo sumit z
v̄titur corpe z sanguīe eius in h̄ signo. z ita sacramen
taliter qđ erat p̄bandū. Ad idē sub alijs v̄bis est p̄de
trus de tharenē. sup. iiii. dis. x. q. vii. Querit banc nr̄am
q̄stionē. Vt virtute sacramēti sit xp̄us sub vtraqz sp̄e
Ex quo p̄t haberi solutio oīm arguciarū inductarū et
p̄sum illius quotidiani clamoris. Hic dixit bibite. et
hic dixit comedite. q̄ iste effect⁹ bibitōis puenit secun
de sp̄i p̄mo. s̄z p̄me puenit secūdarīo seu p se nō p̄mo.
Q̄ si q̄s obijciat q̄ illo mō loq̄ndi ex vi sacramēti etiā
anima z deitas sumerent̄ sacramentaliter. Dicendūz q̄
nō est silis rano de anīa z diuitate z de sanguīe ip̄ius.
q̄ sāguīni ē assignāta z deputata z determināta sp̄s vini
sub q̄ possit p̄prie sacramentl̄r sumi nō aut̄ deitati aut̄
anime. Vñ q̄ sanguis bz aliam sp̄m sub q̄ possit sac̄
mentalit̄ sumi. sc̄z vini p̄p̄e z p̄ncipalr etiā duz sub alia
sp̄e sumit̄ diceit sacramentl̄r sumi ex q̄ ap̄ nat⁹ ē sumi
sub p̄p̄a. et ita intelligendū est de carne cū sub secunda
sp̄e sumit̄. Non aut̄ sic potest dici de diuitate z anima
ex quo nullas habent appropriatas sibi sp̄es. Et hoc

est qđ dicit Egidi⁹ qđ ex vi sacramēti nō sub vna nō sub
vtraq; est tot⁹ xp̄us. qđ p̄sone xp̄i non ē assignata aliq̄
spēs. sed solū sue carni ⁊ sanguini. Si igitur ex h̄ dicto
velis dicere qđ nō esset totus ⁊ integer xp̄s s̄b vtraq; spē
incidere in heresim. ⁊ ita dicendum est de sanguine.
Hec ad Egidiū put̄ fm̄ mentē ecclie intelligendus est
r̄ndimus. S; si fm̄ sensum tuū itelligend⁹ est ista p̄te
incōuenientia qđ p̄tra nos inducere voluisti maiora in
curreas. Nam dicit fm̄ eundem qđ laici non sumūt sub
p̄ma specie sanguinē xp̄i sacramētalr. nec laici tui fm̄
eundē Egidiū ad tuū sensū sumūt totum xp̄m sacra
mentalr. qđ sub nullo sacramēto recipiūt aīam ⁊ deita
tem sacramētalr. que p̄stantiora sūt dicēte dño Spūs
est qđ viuificat caro nō p̄dest quicq; qđ. Adiroz ergo qđ nō
inulpas xp̄m dñm. qđ tibi nō instituit terciā spēm pro
anima. ⁊ spēm q̄rtā pro deitate vt velis sub qđ duplici
spē p̄municare sacramētalr. ⁊ p̄mo nos inulpes qđ
sufficientē p̄municam⁹ s̄b vna spē iplm̄. Nam si bñ inspi
ciatur Egidi⁹ oīno p̄te p̄cludit. Tu enī dicit qđ s̄b vtra
q; specie est plus illō nullibi dicit in h̄ passu nec in alio
Egidius p̄ te allegat⁹. ymo p̄ xp̄s suz dīc qđ ex vi sacra
menti nec sub vna nō s̄b vtraq; spē sumt tot⁹ existit xp̄s.
qđ aīa ei⁹ ex vi sacramēti sub neutra spē p̄tinet. cū ni
cū sit in ipsam p̄uersuz. Querit ergo a te q̄re xp̄iani
dñt facere maiorē vim de sanguine ch̄isti qđ de aīa xp̄i
ex vi sacramēti. et an eo plus sit sanguis xp̄i sub specie
vini. qđ est ibi ex vi sacramēti. sc; sub spē instituta. ad h̄
significandū. si sic ergo min⁹ erit aīa xp̄i ⁊ ipsa deitas
sub ip̄is spēb⁹ qđ corpus ⁊ sangs. qđ omīs fidel' abbo
ret. oportz ergo dicere te qđ aut tot⁹ xp̄c ē sufficientē dat⁹
p̄ salute fidelū in p̄ma spē. Aut qđ nō erit etiā tot⁹ ⁊ in
teger xp̄s sub vtraq; spē qđ est hereticū dicere. Restat

confiteri catholice totum Chriftū esse sub vna specie
sz in sacrificio eē vtrāqz spēm necēariam q̄ ad significā
tiam. sz ad efficaciam nichil addas alteri spēi q̄z secunde
recōuerso. Ad albertum quē allegas dicentē q̄ sangs
xp̄i nō hētur in v̄ute sacramenti sub p̄ma spē. z ex eo
infers aliqd esse sub p̄ma qd nō sub scda nō plene intel
ligim⁹. tibi qd est h aliqd. si substātia vel acciō. de acci
dente nō disputabim⁹ cū sciamus spēm panis nō esse
vini spēs. Sciam ergo intelligis. quā. Si ch̄stū. idē
est vbiqz. si aliā. forte ibi latz panis. fuge ne dicēs aliqd
cū pane corp⁹ xp̄i comedas z sanguinē cū vino bibas
z hic pateat q̄re fidē pfiteri noluiſti. Iſdenſa v̄bū aliqd
qd tibi frēq̄ntē in tuis correlarijs placz. Restat vt dicat.
quā subam. si aliam aliquam q̄z sanguinē xp̄i sub spē
vini. z ita v̄limate vinū bibas. Debuiſti igitur inferre
aliter z non aliud. ergo pl⁹. Itā nos aliū sumim⁹. qz sa
cramentl̄r hic in via. z sancti p̄ fruitōem in patria. z tñ
nō pl⁹ nos capim⁹ q̄z sancti. tñ s̄m te pl⁹ sumerem⁹. qz
aliter scz sacramentalit̄. qd tñ falsuz ē. Doctores aut̄ al
legant Thōas z albertus nō inferūt illā p̄clusiōez quā
tu inferis sub scda spē est sangs ex vi sacramenti. et sub
p̄ma ex v̄nionē naturali. ergo hic magis z hic minus.
q̄zuis dicat Egidi⁹ plus. i. magis ex vi sacramēti. tū ca
sili enā arguo. inenitabilr sanguis xp̄i ex v̄nionē nat̄ali
est sub p̄ma spē. sz esse nat̄ale pl⁹ ē z magis q̄z sacramē
tale. ergo sanguis xp̄i pl⁹ ē sub p̄ma spē q̄z scda. p̄seq̄nt
tia ptz. Qz nobili⁹ est eē naturale z ppriū. q̄z sacramen
tale alienū z p̄grinum. ecce q̄ ex tuo intellectu grosso
sequūtur. Iſdeterea fīd si credim⁹ z pfitemur q̄ q̄zuis
ex vi sacramēti non sit ibi aīma z deitas. sz p̄comitāter
tamē xp̄us ibi est viu⁹ integer. nostras preces audies
corda intuens. iudicās z saluans. z breuē oīa faciens

et sciens nō minus q̄ in dextera dei patris. Credendum
etiam erit fide q̄ et p̄ciosus sanguis in eo ibi sub p̄ma
specie ex n̄s. nos abluit potat et reficit in eternū. Vel di
ces q̄ nichil sanguis xp̄i sub p̄ma sp̄e opatur. et ita fru
stra erit ibi vel inutilr qd̄ nō est deo nostro ascribēdū.
cū nihil faciat frustra. Est aut̄ admiratōne dignum q̄
bos et alios doctores inducis cū tñ ip̄i fuerūt sub vna
sp̄e. quoniam si ita intellexissent vt tu eos extorq̄s contra
vocē pp̄iam venire potuissent. Idarūpēdēde sūt er
go a fidelib⁹ tue inductiōes q̄n doctores de vna sp̄e p
vtraq̄ inducis. Induc vnicū doctore ab ec̄cia receptū
qui in scriptis suis ex intentōe mouisset illam q̄stionē
Vt ip̄o danda sit vtraq̄ sp̄es. et q̄ determinass̄ q̄ sic
et ec̄cia repbasset et tūc audiem⁹ te. Qd̄ si non potes
quia nō habes. crede nostris ex intentōe determināti
bus p̄ te oppositiū. Alteri⁹ argumētat q̄ pl⁹ sit sub vtra
q̄ sp̄e. q̄ ibi sub p̄ma est māducatio. et s̄ sc̄da bibitio et
māducatio nō est bibitio. Itē q̄ sp̄es corp̄is non sunt
sp̄es sanguis. ergo pl⁹ sub vtraq̄ q̄ sub vna. Ad ista
argumentula facilis est solutiō. quia sup̄a probatum
est et infra dicetur q̄ sub vna et sub vtraq̄ specie cor
pus christi manducat et sanguis xp̄i bibitur. et sic vtrū
q̄ est in vtroq̄. nec species aliqd̄ addunt maioritatis
sacramenti. Itā cū idem sit sacramētū sub vna et sub
vtraq̄ Illud autē sacramētū rōne sp̄ez solū distingui
tur materialr et nō formalit̄. non p̄t dici plus v̄ min⁹
cum forme sit distiguere augere vel minuire et nō ma
terie. Vñ integra hostia nō magis p̄tinet q̄ p̄ mīma
etiā visu notabilis simlir de vno calice et de decem est
dicendū. Q̄ aut̄ sp̄es panis non sunt species vini. cō
cedo. sed sanguis qui est sub specie panis est idem nu
mero cum sanguine qui est in calice. Et hoc sufficit.

Quoniam igitur dicunt christus ibi instituit duplicem degustationem
 uno scilicet gustu ut gustet corpus suum per comestiones. Alio
 sanguis per bibitionem. Dicendum quod iste institutio est ad
 sacrificium et ad significationem passionis. Nec tamen illa de
 gustatio cibi et potus sacramentalis excludit cibum et potum
 non ex vi sacramenti. quoniam in sacramento imo totus christus
 in utroque est. sed ad ostendendum significationem dixit. comedite
 et bibite. et hoc in sacrificante adimplet. Sic exponendo
 euangelistarum trium verba Matthaei Marci et Lucæ Al-
 bertus de corpore christi dicit. Unde Thome de argentina super iiii.
 dist. viii. in responsione ad argumentum. Cui datur corpus christi. illi
 datur spiritualis refectio per modum cibi et potus quantum ad rem
 significatam. licet non quantum ad rem significantem. beatus ille. Unde dicitur
 re quod gratia spiritualis cibans et gratia spiritualis potans sint distin-
 cte gratie. aut quod gratia plene refectio si sit una gratia non in-
 funditur nisi post suspensionem utriusque spiritus est oino errare.
 Nam si etiam sanguis secundum textum sumitur sub prima specie antequam
 detur secunda. aut aliquid efficit ille christi sanguis in aia aut non.
 Si nihil. sic frustra est calciamentum cui non est calciatio
 ita frustra erit ibi in prima specie sanguis christi. Si efficit ali-
 quid vel complete vel incomplete. Non incomplete. quod deus
 opus imperfectionis non novit. ergo relinquit quod complete
 te. ergo satiat et potat et plene reficit quod erat perbandus.
 Quod autem dicunt quod manducatio habet sub prima et bibitio
 sub secunda. Respondet quod sacramentaliter. sed effectualiter et realiter
 utrumque habet in utroque. Sed quod dicunt. si non est plene secundum
 quam prima. ergo superflue ponit altera species. Illud superius
 est solutum in secunda refectio. ad expressionem maiorem et passi-
 onis et redemptionis. Sed quo ad effectum superflueret secunda
 cum idem per omnia. et secundum eundem modum essendi sit sub prima
 species sicut sub secunda si significantia non esset et ratio sacrificii.

Capitulum quinquagesimum.

¶ Perest ut iam ad ill

Iam propositionē pbandāz et ei⁹ instātiās
confutandas descendam⁹. qua dicit. **Q**uod
omnes gratie que veniūt et dantur ex corpore et sanguine
christi. dant^r fidelib⁹ ex digna sumptōe sub vna specie.
seu ut latius dicat. **Q**uod sub vna sp^e sumit^r tot⁹ xps fm
plenitudinē grāz et nihil est grāz sub altera sp^e qd nō
esset sub p^{ri}ma sp^e. **I**deo cui⁹ intellectu notandū qd in p
posito fm sc^{tu}m Thomā fm d^e. xxvj. Gratia eē influē
tia diuine bonitatis in aīma p quā assimilata deo fit
ei grā et vite eterne digna. Vel ut alij dicūt est qddam
diuinū auxiliū ad obtinendū effectū sacramēti. et dicit^r
grā sacramēti seu effectus. **I**ste aut⁹ effectus eucharis
tie sacramēti fm **A**lbertū aliū ponit. et ali⁹ fm sc^{tu}m
Tho. **A**n albertus in summa de corpore xpi pte vltima.
vbi tractat qd sacramētū vocat donū dicit. **H**abz aut⁹
multiplicē effectū. s. vnū bz eēntialē. alios bz adiūctos.
Essentialis effectus est restauratō deperditū in spūali
vita qd bō incurrit ex abstinentia cibi spūalis. **A**diūcti
aut⁹ effect⁹ sūt vniū. p^oformatiū et charitatis inten
siuum. **I**postea tñ ponit aliū effectū cū subdit in eod^e
libro dicēs. **L**icet p omēs virtutes et oīa bona bō dispo
nat ad b⁹ qd xpo incorporēt. tñ p vnāz grāz b⁹ sacramēti
fm subialem ei⁹ opatōem fit ipa incorporatio. quia sic p
oēm q^ualitātē digestiūā et subiliatiūā et depuratiūā vir
tus natural^r disposita. ut facilius corpi naturali incor
poretur. quo fuerit ipi corpi simili⁹. et tñ virt⁹ vltime in
corporatōis est in mēbris inducēs et incorporans nutrime
ntum. ita p oīa bona assimilāt fidelis aīma et bō totus
ut facilius incorporetur. et tñ in corpore domico in cibum

f

sumpto remāet substantial' virt' et g'ia qua bō in xpi
corpus inducitur. vñt et incorporatur. Hec ille. Beat'
autē Thōas in. iij. dist. xij. de effectu h' sacramētū dic'
qd opus effect' h' sacramēti est puerio boīs i xpm
et ad hunc sequuntur duo effectus. s. augmentū spūal'
q'ntitatis in augmēto v'utū. et restauratio de p'ditorū
in remissione venialiū vel repatiōe cuiuscūq' defect'
p'cedentis. Hec ille. Item p'supponim' qd dicūt docto
res sancti Thōmas Hugo Albertus et alij q' spēs vi
sibiles et forme nō sunt pprie sacramētūz. nec aliqd ef
ficiunt in aīa. An albert' in. iij. Sūm'ar' dist. viij. vbi
tractat an eucharistia sit sacramētūz dicit q' forme vi
sibiles nō sunt pprie sacramētūz. q' nō causant grām.
S' corp' xpi v'x sit sacramētū. et eius effect' ē vnitas
corpis mystici. Itē sc'us Thō. in. iij. dist. viij. ar. j. dic' sic
ad spēs alior' sacramētōz h' se v'x q' interi' ē q' sc'itatē
acq'rit ex q' sacramētū efficit'. H' hugo. Ita in h' sacramē
to se h' corpus xpi qd p' p'secratōem sub illis spēb' est
An sicut in alijs sacramētis mat'iale elementū nō est
causa virtutis q' in ipso sacramēto est. nec alicui' spūal'
effectus in boīe nisi mediante virtute s'm q' ex elemen
to et virtute quasi vnū efficitur. Ita et in hoc sacramē
to species nō sunt causa alicui' effectus spūalis in aīa
nisi mediante corpe ch'isti vero. Item idem sc'us in
tercia pte. q. lxxij. in solutōe secundi argumenti dicit.
Sicut se habet virtus spūal' sancti ad aquam baptis
mi ita se habet corp' xpi ad species panis et vini. An spe
cies panis et vini nō efficiunt aliquid nisi virtute cor
poris ch'isti veri. Hec ille. Ex hac mente doctor' sequit'
correlarie. Q' datis vel assignatis quibuscunq' g'ijs
vel effectibus corpori vel sanguini vel anime ch'isti
nulla illarū pendet ex specieb'. sed ex rebus p'tentis

Item aduertendū q̄ cū apud doctores sciōs in hac
 materia loquētes. inueniant diuersa scripta corp⁹ chri
 sti et sanguinē eius p̄mendantia sicut est apud brūm
 Crisostomū Albertum ⁊ Cyprianū ac reliquos. q̄z
 quidam appropriate ⁊ ornate loquūtur p̄mendantes
 multiplices effectus corporis christi. ⁊ quidā sangui
 nis christi. nunq̄z tamē illos effectus. p̄prietates v̄l at
 tributōes ita appropriāt v̄l attribuūt vni qd̄ de altero.
 negent. sed si qñ vni attribuūt. mouētur v̄l ab extrinse
 co vel ab intrinseco. Ab intrinseco sic d̄ corpe xpi grās
 dicunt. quia pascit. nutrit. satiat. dat grām p̄muniōis
 et de sanguine christi q̄ dat augmentū gratie redēptō
 nis. satisfactio est sitis. ⁊ de lano spūalis nutrimentū et sū
 qua sunt reliqua. Ab extrinseco v̄o. i. ab aliq̄ similitudi
 ne vel signo sumpto exterius. vt qz solent p̄muniē mili
 lites dicere. Ego p̄ domino meo parat⁹ suz sanguinē
 fundere. id ē. mori. nunq̄ corpus nō moriet cū sangs
 effundet cū animal̄ vita sit in sanguīe. s̄ amor v̄l cha
 ritas ad dñm. seu amici p̄ sanguinē attribuūt morti. v̄l
 occasiōi corporis Et quia ita solitū est loqui quia effu
 sio sanguinis maiorē affectū ostendit translatus fuit
 ille terminus aut effectus redemptō ad sanguinē in
 tantum etiā q̄ in plurib⁹ ⁊ maioribus doctoribus in
 uenit̄ hec translatio seu p̄petas sanguis trāsserri ⁊ tro
 po qdā dici de passione xpi. vt scz sangs calix significet
 passiōez vt dñs dixit ad p̄z. Abba p̄f trāsser a me ca
 licē hūc. Itē illi discipul⁹ duob⁹. ¶ Potestis bibere calicē
 quē ego bibitur⁹ sū ⁊ generāl̄ oia q̄ dicūt p̄ doctores
 aut p̄phas de calice l̄ sāguīe p̄nt tropoloisari d̄ passi
 one xpi ab extrinseco. Itē ab extrinseco vt vicz a sp̄ibus
 panis ⁊ vini sumūtur qdā grē ⁊ attribuunt ipsi cor
 pori et ratione panis v̄l frumenti. qz est granū. crescat

metitur. molitur. excoquitur et manducatur. similitudinarie cor
pus eius creuit in uirginis utero. messum est in suis pro
bis laboribus. excoctum in crucis patibulo et manducatur
quotidie in sacramento. Sic de christi sanguine assimilan
do ipsum uiri uine. uino et potationi. ex speciebus intrinsecis
secundum quod latissime hic persequitur Albertus in suis sermonibus de
corpore christi que esset hic longum scribere. Ex his autem quod corpori
christi sic similitudinarie vel sanguini per doctores appropria
ntur. nonne poterint hec eadem in veritate corpori christi vel
sanguini applicari. ita possunt quidem et in veritate appropria
ntur. Item qui diuidit christum anathema sit et anticristus.
Dicitur hijs suppositis primo quod si consideremus gratiam
ut in proposito considerari debet. unica est gratia huius vene
rabilis sacramenti essentialis. et prima scilicet incorporatio no
stra christo domino. eo dicente Qui manducat et in me manet
et ego in eo. Secundum Albertum et alios uerbis secundum Thomam
Conuersio hominis in Deum per amorem. et sic incorporationes
siue iuxta alios doctores uocemus eam restaurationes
deperditi spiritualis quod ad idem redit. Et hec ipsa incorpo
ratio fit per dignam et meritoriam sumptionem corporis et san
guinis christi sub prima specie. Cum ex secunda sumptione ille
effectus non ex speciebus sed rebus potentis sub eis ueniat. ut pa
tebit loco suo. Et ex prioribus allegatis sub specie prima sit
uerum corpus et uerus sanguis nec plus minus quam sub
altera uel utraque specie. ergo illa tota gratia datur a corpore
et sanguine christi sub prima specie. Secundo dicitur quod omnes attribu
tiones et appropriationes que de corpore vel sanguine christi fiunt per
doctores uel sacra scripturam sub diuersis respectibus fiunt
causa ampliandi materiam. excitandi deuotionem uel alij
causis. Sed tamen ex his attributionibus non est argumen
dum quod sic conueniat uni ita quod non alteri. Item si gratie
eodem aliquando attribuuntur diuersis sacramentis non erit

mirandū si eidem sacramēto sub diuersis speciebus attri-
 buantur. Ecce glosa ordinaria sup. xix. Job. Anua mi-
 litiū lancea lat⁹ ei⁹ aperuit dicit. Et illic quodāmodo
 ostium vite panderet. vnde sacramēta ecclie manauē-
 runt sū quib⁹ ad uitam non intratur. Ille sanguis fu-
 sus est in remissionē peccatorū. Aqua lauacrus pstat et
 potum. et textus in. c. Cum maribe. de cele. miss. De la-
 tere chisti duo p̄cipue sacramēta fluxerūt redemptionis
 in sanguine et regeneratiōis in aqua. Nunquid er-
 go volum⁹ dicere q^{uod} qui recipit sacramētū aque et nō
 recipit sacramētū sanguis habet grām regeneratiōis
 et non redemptiōis ptinebit ad regnū dei. et tamen erit
 captiuus diaboli. quia non redemptus. quid h̄ dicto
 stultius et uesanius esse possit. Nobis et grā potus et la-
 uacrum. quia p̄baptisma abluuntur a peccato originali
 et actuali. Nunquid ergo sanguis chisti nō erit potus
 Absit. Si ergo de gratiis attributis diuersis sacramen-
 tis uerū est q^{uod} inueniuntur in illis et ambe habent p̄ utrum-
 q^{ue}. quantomagis est uerū dicere de diuersis speciebus
 eiusdem sacramēti. Q^{uia} cum sub eisde^m unica res conti-
 neatur omnes gr̄ie que attribuuntur p̄mē speciei. attri-
 buuntur et scōe speciei et conuerso. Et ad h̄ dicit huius-
 go de sacramētis inter alia. Q^{uod} sumitur in pane ualet
 ad utrumq^{ue}. similiter q^{uod} in uino sumit. q^{uia} in pane totum et
 integrū sumim⁹. Idem dicit Alexander de ales sup. iiii.
 Q^{uod} si non esset uerū neq^{ue} p̄cedendū. sequitur. Indubitan-
 ter unū risu dignum. et contemptu plenissimū. q^{uod} unus
 et idem hō sūm corp⁹ eēt in celo. et sūm animā in inferno.
 Nā si corp⁹ xpi datū est in redemptiōem corp⁹is. et san-
 guis anime. p̄municet q^{ui} sub vna sp̄e digne et moria^t.
 sūm te erit corp⁹ saluatū. et tñ aia q^{ui} nō p̄municauit san-
 guini sū sp̄e p̄ini erit in inferno. Ecce ridiculū. quāuis

ore blasphemus ausus es dicere in tuo tractatu in. c. iij.
circa finem. qd comunicans sub vna specie indigne co-
municat. et sic qd non possit saluari contra omnē ordi-
nationē et ritum sancte matris ecclesie. de quo tecuz sic
qui contra totā eccliam sapias et eam ore immūdo dam-
nas contēdere nolum⁹. Non est enī verum qd dicis si
deles cōtemnere sub altera spē p̄municare. Debuiſti
si sapias dicere hūiliter ch̄isti ap̄loz et ecclie dei mādā-
tis parere. cū illis plenū nutrimentū et vita p̄fecta sub
p̄ma spē donetur. Quid ira dei dignū. dicere qd grā-
dis error est. dicere et scribere qd altera spēs in sacrificā-
te et in laico est minoris efficacie q̄z viraqz. Nam op-
positū est vix. bec dicens. dño deo qui in h̄ sacramēto
est plen⁹ tot⁹ et integer sic tūple p̄fiteris iniuriā facis.
populū ad errorē inuitas. et sc̄tām dei eccliam p̄tēnis.
Ipse tibi parcat qui p̄ te iniuriat nobisqz leuius p̄ce-
dat ferre iniuriā quā p̄ nobis suis humeris abſte por-
tat. Tercū dictū qd ille grē q̄ maxie videntur attribue
sanguini xp̄i. aliquādo attribuūtur corpori et econuer-
so. ergo nlla est ḡtia sanguis ch̄isti q̄ non esset corpis
ch̄isti. Unde sub p̄ma spē omnes veniunt gratie. Ex-
emplū sit de ḡtia redemptōis q̄ sc̄m Albertū mari-
me et alios doctores sanguini xp̄i appropriat. aliqñ at-
tribuit aīme xp̄i. ut Alſathei et Alſarci euāgelio. Ba-
re animā suā in redemptōe p̄ multis. Aliqñ sangui-
ni ad Eph. i. habem⁹ redemptōem p̄ sanguinē ei⁹ Et
p̄ma Petri. i. Redempti estis de vana p̄uersatōe v̄ā
non corruptibilib⁹ auro et argento. s̄z p̄cioso sanguine
agni imaculati. Aliqñ corpi. ut in euāgelio. Hoc ē cor-
pus meū qd p̄ vob̄ tradei. Tradere enī est dare seipm
in mortē p̄ captiuis redimendis. Aliqñ toti ch̄isto. i.
Ibimo. ij. Unus de⁹ mediator dei et hoīm xp̄s Ihus

qui dedit seipm redemptionē p omnib⁹. et ad Gala
 Qui dilexit me tradidit seipm p me. Et in alijs locis
 plurib⁹. Albert⁹ etiā ipse q attribut grāz redemptionis
 sanguini in palleto libro. in eodē libro supi⁹ ita dic.
 Quinta causa. quare vocat⁹ excharistia. i. bona gratia
 qd est grā sup grām. quasi cūmulū pūnēs gratiarum
 ex corpe qdem pferit grām punionis ex sanguie dat
 grām expiationis. ex aīa vō grām redemptionis. ex
 spiritu xpi dat grām viuificationis ⁊ virtutis. ex diuini
 tate affert grām refectionis. Hec albertus. Qui supius
 dixit grāz redemptionis ex sanguie. iam nūc dixit ex aīa
 ppter ea ex hō dicto qlibet pōt palpare. q oēs iste gñe
 non dant⁹ ex spēb⁹. aut ex sanguie vlt corpe sub ppijs
 signis. Nā si verū esset de grā punionis ex corpe et
 de gña expiationis ex sanguie rōne spēs sacramentaliū
 vñ pueniēt residue grē redemptionis. viuificationis. vir
 tutis ⁊ refectionis. cū aīa spūs ⁊ deitas nō sint in sa
 cramentō ex vi sacramēti vt supius dictū est. s; ex cōco
 mitantia pari modo sub qlibz spē. Et si ita sequeretur
 q etiā sub duplici spē ex vi sacramēti nō darent⁹ omēs
 grē. S; q; nihil min⁹ deitas ⁊ aīa est s; pma spē qz
 sub scda. Quappē sequit⁹ incōuincibilr. q in sacrificio
 sub spē panis bēt grā punionis ex corpe redēptōis
 ex aīa. viuificationis ⁊ virtutis ex spū. refectionis ex deita
 te. ⁊ expiationis ex sanguie. cū omnia sint ibi pcomitā
 ter. ergo omēs gñe ex istis veniētes erunt sub vna spe
 cie qd erat probandū. Concomitantia autē dicim⁹ ra
 tione transsubstantiationis q rōne pfectionis et ordine
 nate pōt est deitas aīa. ⁊ aīa sanguie ⁊ sanguis corpe
 Nobuc autē sanguis xpi habet illas distinctas grās
 aut ex corpore. aut ex se. aut ex speciebus. Si ex cor
 pore et cū hodie sit in corpore non minus eas habz

q̄z prius. Et idem si ex se. nō potest aut dici q̄ ex specie
bus. quia illud reprobātū est in suppositōe secunda cū
nichil veniat a sp̄ibus nisi vt sup̄ dictū est. q̄ dñs ita
sedare voluit in hoc sacramēto sub quodā pacto vt si
ip̄m in suo sacramēto digne sumim⁹ s̄m q̄ ecclesia dis
pensat dat nob̄ grām suam. ⁊ q̄ hoc sacramētū visib̄le
xp̄m dñm in interiora nostra introducit. ⁊ p̄ h⁹ intro
ductōem medio q̄dam excellētiā videt esse q̄dā in
strumētū gr̄e diuine vt postea dicit. Caplm. xv.

Is habitis restat ad

b tua motiua rñdere. Cū allegas lyraz. dicis
q̄ in illo passu super. j. Corinib. r. Calix bñdi
ctionis cui benedicim⁹ nōne p̄municatio sanguis xp̄i
est. Hic accipit p̄inens p̄tento in calice q̄ dicit bñdi
ctionis. q̄ p̄ dei bñdictionē p̄secrat. Tñ quia p̄cipiētes
eū deuote bñdictōem p̄ augmentū gratie p̄sequūtur.
Adiutor cum allegasti finē q̄ nō vidisti solutōem cū di
cit. benedicim⁹ nos sacerdotes. ecce ista cauda soluit
totū caput tuū. q̄ de sacerdotib⁹ intelligit apl̄s ⁊ Lyra
ad h̄ exponit. qui enī bñdicunt. illi etiā deuote recipiūt
Cum enī Lyra fuissz sub vna sp̄e nō est verisimile q̄
se loquat. S; q̄ facis vim i illo augmēto gr̄e. nō intel
lige alteri⁹ distincte q̄ in sanguine xp̄i nō eēt p̄tenta s̄
p̄ma sp̄e. Nam recipiēs sanguinē xp̄i de calice h̄z gr̄as
sanguis xp̄i ⁊ ei⁹ augmētū si deuote sumit ex deuotōe
Vñ in gr̄a palogilaria. Nam q̄ue augmētum h̄z bō ex
deuota sūptione. ⁊ sic ipsa p̄p̄atio deuota auget grām
Vñ stat q̄ laic⁹ deuote recipiēs sc̄m corp⁹ ⁊ sāguinē
christi sub vna sp̄e cum deuotōe ⁊ lacrimis. plus obri

net gratie et clementie. q̄z sacerdos simpliciter ⁊ sine
actuali deuotōe sub vtraq; sp̄e. ⁊ sic hec augmentatio
gratie nō venit ex sumptōe. s; deuota ⁊ religiosa p̄para-
tione. ¶ Preterea dicim⁹. q̄ Lyranō ponit grāz calicis.
id est. p̄tenti in calice aliā distinctā a grā corpis xpi. s;
vtriusq; vnā grām. patz hoc q̄ dicit panis quē frangi-
mus nō ē p̄ticipatio corpis xpi est. ⁊ tñ non ponit ibi
distinctā grām. s; post calicis p̄munionē dīc. quia au-
gmentū grē sumit. ex vtroq; illā grām vnā puenire di-
cens. Et hoc p̄t modico infra p̄ eundē vbi vtrūq; exp̄-
mit dicēs. ¶ Non potestis mēse dei p̄ticipes esse et mēse
demonior. dicit p̄ticipes mēse dñi p̄ augmētuz gratie
qđ est effectus eucharistie. nō dīc grāz s; gr̄ie. ¶ Nō est
ergo intētio lyre. aliā esse grām sub sp̄e vini q̄z corpis
xpi s; sp̄e panis s; vnā. ¶ Ad aplm q̄ corpi xpi assignat
grām p̄ticipationis ⁊ sanguini p̄municatōis q̄si aliaz
grām rēspōsū est in tercio notabili. q̄ q̄zuis apls at-
tribuat ī passu textus sic dī. tamē nō negat quin eodez
mō ecōuerlo attribuāt. imo vni qđ attribuit. postea
etiam alijs attribuīt vt patuit de grā p̄ticipationis in
notabili. Et quāuis ab ap̄lo videat gratia p̄municatōis
distincte poni p̄ sanguine chusti. tamē postea idē apo-
stolus attribuit illā grām vtriq; cum dixit ad hēbre.
¶ Pueri p̄municauerūt corpi ⁊ sanguini. Et ecclia fere
ī maiori p̄te p̄plē dāz orat. Hec nos p̄munio dñe pur-
get a crimie ⁊c. ¶ Ad augustinū dicendū q̄ nimis curte
et īintelligibilē neq; ad p̄posituz est induc⁹. ¶ Pro q̄
notandū q̄ illa ps̄ bic allegata sumpta ē ex Augustio
sup̄ ps̄. Dñs regit me. ⁊ Glo. ordinaria. Et cassiodor⁹
post Augustinū ⁊ glosa illi⁹ psalmi sic incipit. Titul⁹
psalmi Dauid s; figura iudaici ppli de captiuitate ba-
bilonica reuersi. sub Zorobabel ⁊ biesu sacerdote ma

gnō ppheta. ⁊ p̄dicat hic reditum fidelis populi de ba:
bilone hui⁹ seculi p̄xpm ad domuz dei. Psalmus nā
q̄ iste agit de misericordia christi qua fit reductō. enu
merans decē gratias per quas velut p̄ decem mansio
nes homo ad deū reuertitur. Et ponit illas gratias
per partes psalmi. Prima. locus pascue. id est sermo
diuinus. Secunda aqua refectōis. id ē. baptisimi. Ter
cia animā meam cōuertit. augmentū p̄ virtutis et bo
ne opatiōis. Quarta deducēs supra semitas iusticie
et charitatis. Quinta non timor male vmbre mortis
Sexta virge correctio ⁊ consolatio. Septima ad ppo
litum mense preparatio. id est. beata conuiuatio satu
ritatis fidei. esca salutis de qua dicit Apostol⁹. Qui
manducat ⁊ bibit indigne x̄i. et infra. Vel mensam hic
accipit doctrinā validiorē qua non paruuli sed gran
diores vescantur. Octaua impinguatio ⁊ vnctio capī
tis christi. Nonā calicis inebriatio. id ē. christi sangui
nis qui sic inebuat vt sobrios reddat. et tūc sequitur il
la eorū allegatio mota q̄ calicez. id est. sanguinē christi.
per se ponit quasi aliaz grām a mensa. id est. carne. cū
tamen nec caro sine sanguine. nec sanguis sine. carne
possit sumi vel esse. Nec ibi sunt duo sacramēta s̄ vnū
quia nec caro est sanguis nec sanguis caro ⁊ panis ī
carnem vertitur ⁊ vinū in sanguinē et non ecōuerso.
et sub diuersis speciebus vtrunq̄ sumit. Ideo mēsam
et calicem hic distinguit velut diuersas gratias. Deci
ma misericordie consecutio. Nec ille. Ex isto toto pro
cessu non innuit aliud q̄ illaz decem gratiaz vel man
sionū aut partium distinctio. sed nichil h̄ loquitur de
gratia sacramētali nec eos ab inuicē distinguit. ymo
in veritate iste textus proprie facit contra allegantem
eum. Nam querit Augustin⁹. Quare quasi alia gra

cia. id est. pars ponitur calix a mensa cum illa duo nō
sint nisi vnum sacramentū. nec caro sine sanguine pos
sit esse vel sumi. Et subdit rationē quam tu obticisti
sub tuo verbo ⁊ infra quasi dicerēs illud quod sequit̃
non valet pro me quia est contra me. Ideo quia non
omnes habent Glosa ⁊ ordinariā. credant michi qm̃
cū hic dicitur. ymo in veritate solutio est tue false al
legatōis sub illo tuo. ⁊ infra. Nam soluit qz nec caro
est sanguis. nec sanguis caro. et ideo sunt posite quasi
diuerse gratie non quo ad effectū diuersum. sed ad di
uersum modū essendi sub sacramēto. quia ex vi sacra
menti per se p̃mo corpus christi est sub specie panis ⁊
alia cōcomitanter ex vi sacramēti per se non p̃mo. et
ita de sanguine christi. sed quia iuxta eundē vnū nō po
test sumi sine reliq̃. non dicit spēs panis sine speciebus
vini. sed corpus sine sanguine ⁊ sanguis sine corpe. qz
amplius non diuidit̃. ⁊ ideo nō sunt diuerse gratie. p̃t̃
igitur q̃ frustratus ē labor ut popul⁹ p̃municet de ca
lice quia sub p̃ma totū sumit corpus ⁊ sanguinē et nō
potest esse ⁊ sumi vnum sine reliquo. Nullū damnum
est fidelibus sub vna specie. ymo salus vita et refectio
plena. Dicat igit̃ quicūqz q̃cunqz grās d̃ sanguine xpi
non poterit eis carere ille qui cōmunicat sub vna spe
cie. ex quo nō potest esse q̃ sumat corpus christi s̃n ei⁹
sanguine. iuxta Augustinū adducit. postea ille somnia
tor Albertū doctores ecclie pfundissimū qui tamē fu
it sub vna specie. ⁊ in toto opere suo solēni non redar
guit communionē vni⁹ speciei qd̃ tamē facere debu
it si illicita ⁊ insufficiens bñe salutis fuit. Aut si non
fecit ut debuit insufficiens ⁊ palpator peccati fuit.
Cur igitur per ipsos toriens allegatur. ymo ne dum
reprobauit sed. constanter tenuit in eodem libro suo

De missa prope finem. q̄ ppter intollerabile dānnum
qđ incurrerēt habitātes in terris vbi nō habet vinum
expediret qđ dispensaret qđ corpus cristi sine calice cō
secrari possit. quia corpus cristi nō est sine sanguine
et anima ⁊ deitate. Cum quo sentit Innocent⁹ in tra
ctatu suo de officio missæ. Si igit̄ quo ad sacrificium
institutio cristi est dispensabil a maiori cū non sit in
stitutō plācis sacramentaliter est fuerat ⁊ erit in mani
bus ecclie. S; dicūt aduersarij ecclie. Non est fortior
et melior pbatio q̄ p dicta aduersarij ppositū pbare.
Contra. si Albert⁹ ⁊ sanct⁹ Thomas fuerūt aduersa
rij vestre secte. si vera secta est. falsi sunt doctores isti et
inimici veritatis ⁊ iuste a testimonio repellendi p om
nia iura ⁊ canonica ⁊ legalia. Si falsa secta est induci
pro ea nequa q̄ possunt. cum sint in ecclia dei recepti
vt doctores veritatis ⁊ nō falsitatis assertores. Q; si in
parte dixerūt verum ⁊ in pre falsum erunt suspecti. et
est textus Augustini in epistola p̄ma ad Hieronimū
Si ad scripturas sanctas admissa fuerūt vlt̄ officiosa
mēdacia quid in eis remanebit auctoritatis. Et ista ra
tio sufficit ad omia dicta doctoz que per aduersariuz
cristi ⁊ sponse sue ecclie inducūtur. Non est enim
possibile qđ doctor catholicus aliqđ scripserit erronei
et falsi ⁊ vlt̄ q̄ bec tempa indiscussus ⁊ non cōfutatus
peccatū aut nō declaratus fuisset. Itaq; ⁊ de scō Tho
ma quedā per emulos p̄dictiones conscripte fuerunt
que tamē p amicos veritatis in armoniā ⁊ concordia
sunt reducte. inter quas nō inuenit reprobatus qđ sensi
sisset male de cōmunionē sacramentali aut de gratijs.
Apparet igit̄ qđ illoz ⁊ alioz doctoz mēs nunq̄ fuerit
sicut extra eoz intentōem ⁊ ordinē inducūtur. Et hāc
specialem in te dominus plagam egiptiacam immisit

tenebrasq; palpabiles vt quos reijcis doctores mober
nos ⁊ nescio qmō parvipēdendo appellas in tua sum
ma necessitate. vbi te debuisti doctorib⁹ antiq̃s munis
re illis obmissis recurrere palpano ad Albertū ⁊ tho
mam ⁊ alios seq̃ntes. et post hoc nos derides cum no
stros ⁊ ab ecclia assumptos p nobis ymo p fide catbo
lica allegam⁹. Dicim⁹ ergo q p te extranee ⁊ sinistre i
ducunt ⁊ mix est. Idut as enī fortasse nos libris origi
nibus carere vt compellamur rustica fide tuis truce
lis ⁊ fasciculis inepte pgestis credere. ⁊ non p mentem
doctoris inducti p̃siderare. ⁊ exinde allegatā autorita
tem ita intelligere vt ad ppositū inducat. Sūma enī
abusio est viri volentis aliqd esse detrūcatas viciatas
non ad ppositū. ⁊ extra intentōez doctorū autoritates
in mediū allegare. Vnde Albert⁹ libz suū quē fecit de
officō misse intitulauit. sic ipse etiā aduersari⁹ p̃sitetur
Tractat igitur q in missa materia opponēda sit ⁊ q̃lis.
Deinde p passum longū psequitur dclarando q confi
cere sub vtraq; spē est valde pueniēs institutū quo ad
illam significantie pfectionē quadruplicē vt sup̃dictum
est. et ita frustra laborat q illa vba ad laicos cōuertit.
sicut ⁊ c. Gelasij Comperim⁹. Vnde passus p aduer
sariū allegatus seipm soluit. ⁊ mirandū q ita cecus fa
ctus est q solutōem in ipa allegatōe non vidit. Nam
ibidem dicit. S; ad h dicim⁹ q xp̃us postq; exhibuit
corpus suū sub spē panis tūc etiā exhibuit. postea san
guinē suū sub spē vini ⁊ vtrūq; sacramentū diuisim
conficiendo corpus ex specie panis. ⁊ diuisim confici
endo sanguinē ex specie vini. Q; autē diuisim sic bec
duo exhibuerit ⁊ celebranda instituerit xp̃s ptz Ma
tbei. xvi. Nec albertus. Et p⁹ hoc ponit illa autoritas
quam allegasti solū vnū oculum ⁊ vnicā aurē parū

etiam elemēti pmi in grāmatalib⁹ bñtib⁹ qñō loq̃tur
nisi de p̃ficiētib⁹ ⁊ celebrantib⁹. Q, vō in eadem
autoritate dicit Albertus. ideo sub vna sp̃e tradimus
corpus ⁊ sub altera sanguinē. fecit festū summū. vix in
veritate habet B festum p̃memoratiōem. Nam vbum
tradim⁹ refertur ad vniuersitatē sacerdotū .i. p̃ficiū
scz qñ erat cōsuetudo celebrantib⁹ dare d̃ integro sacri
ficō iuxta p̃uilegiū qđ non faciū p̃mune. Vñ Petr⁹
de tharento sup. iiii. Sñia⁹ dicit. qđ fm̃ morē quarū dā
ecclia⁹ sacerdotes ep̃o p̃celebrabāt cum ordinabātur
ad p̃uitandū qđ qñ dñs B sacramentū ⁊ p̃tatem p̃ficien
di discipul⁹ dedit eis p̃cenauit sic ep̃iscop⁹ siml̃ cum or
dinatis celebrat. Hec ille. Loq̃tur etiā in forma ecclesie
mā dātus qđ sicut dñs ita tradidit. .i. instituit. ita nos ei⁹
voluntates declarantes tradim⁹ sicut apl̃s dixit. Ego
accepi a dño qđ ⁊ tradidi vob⁹. ⁊ tñ nō accepit a dño sa
cramentalem cōmunionē in celo. nec eam tradidit de
manibus Corinthiis. sed per epistolam scripsit. ⁊ ideo
hoc eorū festum nec est dignum cōmemoratiōe. quia
potest de cōmuni teneri Itaq; ad pauca prospiciētes
de facili paralogisānt. Q, in eadez autoritate ideoz Al
bertus ponit distinctā significatiōem ⁊ opatiōz corpis
a sanguine dicēs. qđ xp̃us debet corp⁹ suū in cōmunionē
sui ⁊ mēbroz. sanguinē autē dedit in redemptiōem. qđ in
hoc nutrimentō spūali datus ē pot⁹ spūal⁹ ad p̃fectiōem
nutrimenti spūalis. qui bz aliam opatiōem diuersā in
satisfactiōem suis ⁊ lationē nutrimenti. Dico qđ intēdit
vt p̃ dicebat in p̃fectiōe significatiōe qđ p̃fecta refectio qđ
consistit in potu ⁊ cibo spūali nō significat p̃ vñā sp̃ez
q̃zuis ē ibi in ṽitate. Et p̃pter B dīc̃ Albert⁹ qđ diuisa⁹
habet opatiōem sanguis a corpe tam in se q̃z in signo.
cum tñ p̃trūq; p̃tineatur s̃b p̃traq; sp̃e. p̃trūq; id est

redemptio et communio cibis et potibus. sic sub altera specie
non tamen utrunque palteram spiritum significat. et hoc est quod Al-
bertus concludit ut allegans dicit. quod cum dominus sic ordinavit
et multiplicavit sacramenta etc. expresse ibi concludit quod tota
illa diversitas existit in diversitate significandi. et non
in re quod ad effectum. Non enim dicit. non sufficit in sacramento
elementum efficiens redemptionem. quod false diceret. sed dicit
vigilanti verbo significans communionem et redemptionem. et
ita ista cauda digna est sacrificio. quod sine ea animal non
debet offerri. sicut isti aduersarii facere consueverunt. nunquam
integrum animal domino offerentes. sed vel caput aut caudam auto-
ritati amputant vel ventrem exenterant. Unde cum dicunt et
infra semper suspitio est quod ibi per eos insidie lateant. Igitur
quod falsa correlaria sciat formare videamus. Dic ei statim.
Ex his apparet manifeste quod alterius est efficacie potus
sacramentalis quam cibis cum in toto isto passu hoc Alber-
tus non dicat. sed debuit dicere. manifestum est quod alterius
est significantie potus sacramentalis quam cibis. et ita catbo-
lice dixisset. Verum volens profutare expositionem illius ter-
mini de Alberto tradimus. scilicet non ob conscientibus que potest
bene sustineri inquit in cillaz cum eundem Albertum alibi
adducit. Nec enim duo ab omni ore ruminanda sunt frequen-
tata memoria in sacramento. quod hoc duo maximam bonum
sunt fidelium in misterio posita etc. Nam si vult stricte utri-
terminis. tunc ruminare solum est cibum indigestum dige-
rere. nam potus non ruminat. Unde dicit Albertus in-
telligere hoc scilicet corpus et sanguis sunt ruminanda. ab
ore fidelium quod cum ambo sunt sub specie panis potest intelle-
ctus. vel loquitur de memoria passionis in sacrificio.
Nam subdit. Quod hoc maximam bonum sunt fidelium
in misterio posita etc. Nota verbum misterio. non dicit
in usu vel sumptione. Et quod Crisostomus dicit prebere.

tu apponis p[ro]p[ri]is. Unde tibi autoritas vt apponas. q[uo]d
tamē in sensu doctor[um] neq[ue] mēte inuenis. Q[ui] aut indu
cis b[ea]tū Hieronimū in sopboniā. z habet. j. q. i. c. Sa
cerdotes. Qui eucharistie seruiunt z sanguinē p[ro]p[ri]is
diuidunt zc. Ex hac autoritate nichil habes. nā sang[ui]s
xpi enā sub p[ri]ma sp[eci]e diuidit[ur] vere z realit[er]. licz nō sub
p[ri]mo signo sacramēti. Nam ex q[uo] p[ro]batum est q[uo]d bibi
a maiori sumit[ur] diuidit[ur] p[re]betur z tradit[ur] s[ed] vna sp[eci]e po
pulis fidelib[us]. Post q[uo]q[ue] concedente d[omi]no defecerūt au
toritates sibi z quos videbatur sufficere n[on] p[er] se tra
dere declarati sunt sanum z fidelē sensum eccl[esi]e posu
isse. p[er]nit aduersarius arma ad rōnes vt citius p[er] eas
cadat. impugnat igit[ur] debilit[er] hanc rōnē. Omne bo
num q[uo]d datur in vtraq[ue] sp[eci]e tantū z non min[us] dat etiā
s[ed] p[ri]ma sp[eci]e. ergo sufficit p[er]mutio vni[us] speciei ad salutē
Antecedēs est verissimū. q[uia] ibi datur totus xps corp[us]
sanguis anima z deitas z tota sancta trinitas que est
summū z inestimabile bonū. cum plenitudine gratiaz
et fructu. R[es]pondet ad h[oc] q[uo]d quāuis v[er]z sit. m[agis] aliter z alit[er].
quia in p[ri]ma dat se p[er] modū s[ub]i. in secunda p[er] modū
potus. Gratiās age deo q[uo]d recessisti ab illo termino ali
ud aliq[uo]d sub p[ri]ma z aliud sub sc[un]da. z iam dicis te cor
rigendo alit[er] z aliter. sic bone homo. sic semp[er] facias vt
tandē ad sensum eccl[esi]e venias. Ista igit[ur] alietas accidē
talis. sc[ilicet] cibatio z potatio. aut datur rōne sp[eci]ez aut rōe
rerum p[re]tentaz. Non sp[eci]ez quia in q[uo]ntū sp[eci]es non sunt
cibus z potus sp[irit]ualis. Ergo rōne rez cōtentaz. s[ed] iste
sunt ita bene sub p[ri]ma s[ed] sub sc[un]da ex vi sacramēti p[er] se.
non p[ri]mo vt dictū est. ergo cum illud summū bonum
non alligēt specieb[us]. in sacrificio voluit se significare
distincte p[ro]p[ter] illaz q[uo]d duplicē significantiā. sed in efficac
cia totū se p[re]bet percipienti. Et ita illa ratio superior

mililat in vita. Beinde volens solutōem suam in illā
stabilire p̄firmat per duo similia. Nam idēz sol diuer
sos effectus facit p̄ diuersa media. aliqua siccādo. aliq̄
humectādo. Similiēz christus p̄ diuersa sacramēta sa
lutem diuersimode et grām operat. Secundū ponit si
mile de natura q̄aliter operatur salutē p̄ cibum et ali
ter per potū. et deficiente potu deficeret nature opatio
per potum. sic christus per speciem alteraz operatur
potuz spūalem zc. Dicendū q̄ illa ratio nostra assum
pta currit in quattuor pedib⁹ impugnatio autēz clau
dicat in similitudinib⁹. Nam vix est qd̄ dicit. Xpus
per diuersa sacramēta tanq̄m p̄ diuersa instrumenta
causat grām in suis fidelib⁹. Sed due spēs in hoc sac
ramento nō sunt duo sacramēta. ergo p̄ eas nō causant
diuerse grē. Simile est d̄ sacramēto baptismatis aque
et sanguinis. Nam licet ista p̄ materiā solam differāt.
tamen in aqua nō datur alia grā q̄z in fusione sangui
nis pro christo. scz in q̄ntū quis in suo sanguine bap
tatur. Vñ cum ista nō faciant duo sacramēta sz vnuz
quanq̄z sint plura materialia. sed nō distinguūtur for
maliter et in esse specifico sacramētali. non causant di
uersam grām. ita et de sacramēto eucharistie. Nam cū
res distinguat p̄ formā. forma autē huius sacramenti
vna est. scz xpus. et due sunt species materialr. Quap
pter non est simile de sole et de spēbus huius sacramē
ti. quia sol per illud agens q̄ indurat in eternū nō p̄t
facere liquefactōem. neqz est possibile vt rem quā calo
re incinerat p̄ idem agens et eodem modo liquefaciat.
Similr et natura nō inducit p̄fectionē nutrimenti p̄ so
lum cibū nec p̄ solū potuz. sed siml qz neutz illoz bz in
se reliquū vt talia. Vñ deficiente potu de latuo nutri
menti deficit nutritio. In ip̄o autēz christo dñō quis

audet dicere deficere potū. cum sit ipse eterna satietas
Unde dando se sub p̄ma sp̄dat se cibū et potū. et sub
sc̄da similr. Et ideo illi fatui hospites interdū nostris
catholicis p̄sbiteris dabāt cenā sine potu. errantes in
hac similitudine. ac si sub sp̄e pāis sit xp̄s assus. coctus et
frixus sine sanguine suo. et sub altera sp̄e sanguis s̄n cor
poris suo. volētes trahere similitudinē ab imperfecto ad p̄
fectissimū. Si tñ esset aliq̄s cibus p̄porcionat⁹ q̄ et ciba
ret et potaret si talē refectōz hospites darent nō puto vt
vinū apponere sit necesse n̄ haberēt unde volētes bibere
deridere possent. sic cibus auiū regaliū. et q̄tuor anima
lum et q̄tuor elemētis a p̄dominio viuētū. in q̄
bus eēt similitudo. p̄porcionabilior et melior cū ex ipso ci
benē et potent. null⁹ enī falconē deridet si nō bibit. ridē
dus magis esset qui inebriatū inebriare et potare vellet
Optima v̄o similitudo est in cibo manne qd̄ habuit
oēm sapore. Un̄ ps. Manducauerūt et saturati sunt
nimis desiderii illorū attulit illis. nō sunt fraudati a de
siderio suo. Istō potuit et debuit p̄ exemplo recipe vi
uacissimo. Bt̄us etiā Tbōas ponit exemplū in botro
in q̄ est cib⁹ et pot⁹ vt infra dices. Et puta q̄ mltū p̄p̄iū
exemplū est in lacte materno q̄ infans et in vtero et per
certos dies enix⁹ alitur qd̄ est sibi sufficientissimū nu
trimentū p̄ cibo et potu. Et qd̄ dices. puer comedit vel
bibit lac. dicere optz q̄ et bibit et comedit. Quare etiam
falsissime infero et mortalr q̄ xp̄us nō dat se p̄ modū
potus s̄b p̄ma sp̄e q̄ nō est ver⁹ vt dixim⁹ nisi vt sub si
gno p̄p̄io. S; debuiſti dicere q̄ nō significat p̄ modū
potus q̄ quis in v̄itate tribuit se potū. et ita nō est ver⁹
q̄ s̄btrabat grām suā p̄municāti sub vna aut p̄ma sp̄e
vel q̄ hō sibi s̄btrabat et ita indigne p̄municet q̄libet
sub p̄ma sp̄e. Et mirū dictū q̄ istud scribere ausus es.

¶ Nam tu ipse ad interrogatōem vni⁹ nobilis ⁊ magni
ex p̄matib⁹ regni interrogat⁹ an s̄b vna sp̄e cōmunicare
sufficeret ad salutē. R̄ndisti q̄ sic. Qd̄ postea negans
publice testib⁹ tue opiniōis fuisti p̄uict⁹ ita astruxisse.
falsū ergo ⁊ ad panistay saporē inclinātū s̄monē dicis
qui ex sp̄eb⁹ grām astruis. Quapp̄ nos catholice cō
fitemur q̄ q̄ aliter q̄z s̄cta mat̄ ecclia ordiāuit. p̄sumit
eucharistiā sumere indigne sumit ⁊ peccat mortāl̄ sic
inferi⁹ pbabit. Et tu ipse tenēs q̄ q̄ de altera sp̄e cōicat
solū sc̄de sp̄ei grām perdit beresim astruis. ⁊ hostis es
patentissim⁹ ecclie. ymo dico q̄ q̄ se in alteraz ingerit
absq̄z licentia ecclie etiāz p̄me grām p̄dit. Et ad hoc est
illa autoritas p̄ te allegata Remigij. i. Corin. xi. Qui
māducat ⁊ bibit idigne. indigne. id ē. ordine nō obfua
to. q̄ sc̄z aliter mysteriū celebrat v̄l sumit q̄z traditū est
a sanctis patrib⁹. vt sc̄z si post cenā v̄l infermēto fiat
Similiterq̄z a sc̄tis p̄rib⁹ et vniuersali ecclia tradituz
est vt cōmunicet ip̄s s̄b vna sp̄e. indigne sumit q̄ aliter
q̄z sancta mat̄ ecclia Romana sumit. vt fuit supra per
b̄m Luciu in. c. Ad abolendā allegatū. Falsum etiā
qd̄ subdis q̄ xpm nō dedit s̄b vna sp̄e n̄ sc̄i p̄es vt iſe
ri⁹ patebit. ymo falsuz ē q̄ vnq̄z laicis dedit s̄b vtraq̄z
sp̄e. Nam ip̄s solis q̄s in sacerdotes ordiāuit. p̄cepit
vt facerent. id est. conficerēt in sui memoriā. Unde illd̄
sacramētū dedit xps apl̄is in rōe sacrificij c⁹ dispensa
tiōis p̄sū ecclie cōmisit. S; s̄b duplici sp̄e p̄cepit eis vsū
nō rōe efficacie s; rōe s̄gificantie. vt iā sepe dictuz ē. To
tum v̄o se dat fidelib⁹ s̄b p̄ma sp̄e cū omib⁹ donis ⁊ ḡ
tijs spiritalib⁹. iuxta capacitātē accipiētis. Subiūgis
in fine tui capli Correlariū. q̄ grādis ē error scribere ⁊
dicere q̄ altera species in sacrificante et in laico non
est minoris efficacie q̄z vtraq̄z. ⁊ hoc probare conaris

quia vtraq3 species duplicat grām. ab hoc iam plene
est responsum. Volemus tamē te et teipm deplangi
mus qui omnium doctorū sentētiās qui sunt supi⁹ alle
gati ptemnis. et eorū scripta errorem appellas. et in eisdem
doctorib⁹ corrupta et erronea allegatōe vteris. qui do
ctores vniformit dicunt. q^o quo ad efficaciam et in lai
co et in sacerdote nichil pl⁹ aut minus efficit vna spēs
q³ vtraq3 vt est supius deductū. Sed dignum est am
miratōe et deus laudand⁹ qui obstruit os loqntium
iniqua et proprio fune ligat in dei ecclesiam manū mit
tere volentem. Ecce allegas hic beatū Thomaz q^o vir
tus diuina et passio christi opatur in nobis diuersas
gratias per diuersa sacramēta quasi p diuersa instru
mēta. hec ille. p^ofecto si hec auctoritas est p diuersis
gratijs sub vtraq3 specie. ergo inuitabilr erunt octo
sacramēta quia hec duo instrumēta per te. Si vō do
ctor sanctus intelligit sicut ita ē d alijs sacramētis q^{re}
est hic adductus. Ecce hui⁹ viri inuolutōem. Similit⁹
quoq3 in sequenti capitulo vbi ponit effect⁹ sacramen
ti sanguis christi in sumēte sic in assistente digne. p^osa
le igitur infer⁹ q^o fideles spoliarent⁹ gratijs nō sumen
tes sacramentū calicis cū omnē participatōez calicis
digne interessentes psequūtur iuxta illud p^osal. p^odar
ticeps ego sum oim timentium te et custodientium māda
ta tua. Adhuc et omia diuina munera. scz remissionē
peccatorū. eternitatē glē et meritū fidei psequunt⁹ p mu
nicantes sub vna spē dicente dño. Et q^o māducat me et
iple viuet p^o me. Item q^o māducat hūc panē viuet in
eternū. Illa igit⁹ misteria q^o in psecratōe calicis posita
sunt. q^o simplici p^olo multū sūt tāq3 secreta misteriorū
celanda oia in effusione sanguis sonāt. nō autē q^o ad
efficaciam sub scda spē eiusdē sanguis cū p^opue idem

numero. natura. re. proprietate. efficacia. virtute. gr̃a
 suauitate. refectōne ⁊ omni dulcedine idēz sit sanguis
 sub prima sp̃e sicut sub secūda iuxta doctores supius
 allegatos. Representatio autem ip̃ius passionis sūme
 fuit necessaria ab hīs sp̃ebus quasi cuiusdā sensibilis
 rei manuductua ī memoriā tenaciore mortis ch̃risti.
 Et hoc est qđ dicit beat⁹ Thomas qđ licet totus xp̃us
 sit sub vtraq; specie. tamē seorsum consecrat. ad represen
 tandum memoriā passionis ⁊ significantiā. integrum
 esse cibū ⁊ potū xp̃m h̃ in q̃libz sp̃e p̃tentū. Vñ general
 solutio ē. qđ omēs isti doctores loquūtur d̃ significantiā
 non efficacia. Vñ exp̃sse Innocēti⁹ hic allegatus est p̃
 allegantiē. Nam dicit qđ vtraq; sp̃es p̃secrat. et neutra
 supfluit zc. et hoc est quo ad significantiā vt supius di
 ctum est. Quaz igitur falsa q̃z perplexa est illatio isti
 us tractatiste dicentis qđ geminata est sal⁹ sub vtraq;
 sp̃e. ⁊ tñ vna est salus s̃b vna sp̃e. Concludit eē duplicē
 salutē. in ip̃am etiam gr̃amaticam peccans dicit. In
 vtraq; sp̃e esse salutes ⁊ in vna specie salutem. Que ē
 ergo hec geminata salus? Nos enim scimus satis esse
 homini nec plus posse esse cum semel saluabitur. Cre
 dimus etiā qđ redemptōem hom̃is ch̃ristus opat⁹ est
 totā salutēq; corp̃is ⁊ aīe quā totā in corp̃is sui digna
 susceptōne efficere voluit. sub q̃libet sp̃e ⁊ in sacrificio
 sub vtraq; significare. Sugit etiam fm̃ enī vna ē sal⁹
 sub vna sp̃e. s̃z qđ vna ⁊ semel saluat nō optz pl⁹ saluari.
 Non p̃tristēnt fideles ymo gaudeāt. qđ tuā aduersari
 us eccl̃ie confitef salutē esse sub vna sp̃e. ⁊ tñ supius di
 cebat qđ qui nō cōicat sub altera sp̃e. etiam p̃me gr̃am
 perdit. Hic autē eam salutē ⁊ gr̃am inuenit ⁊ sum⁹ con
 tenti. Sz aduertat fidel⁹ qđ sequit⁹ ⁊ fugiat laicū. Dicit
 enim qđ g̃tie non dant eedē p̃sp̃em panis sacramentalis

sicut ex calice. Quis est iste panis sacramentalis quem
semp pietas christiana exhorret. Hic apparet qd de his
gratiis ideo contendit quia non potest obliuisci de pa-
ne. quē si non audet nominare materialē. sed iam per
expressum sacramentalē appellat. et illi panis sacramēta-
li alias gratias attribuit. et vino sacramentali alias. Fu-
gebant viam xpiane fidel' et simplr p'seare nihil pa-
is et vini hic neqz materialis neqz qlitercunqz nomiati.
sed sola accidentia remanere et vnicā psonā dñi nostri
Ihu xpi et sub prima et secunda specie crede. et ita facilr
laqueos et insidias inimicorū pambulanuū in delictis
suis declinabis. Et non sis appreciator panis et vini. s;
corpis et sanguinis christi būilis et fidel' receptor. Ne-
qz crede qd dñs i hac pma spē. aliter tuā fuisset opat' sa-
lutem. et aliter sub scda sicut ille fictor dīc compando
fēdas medicinas primo curatio salutis quasi dñs ita
det salutis ptem hic et alibi aliam ptem sicut medicus
per aliam medicinā curat colerā et p aliud antidotū
flegma qd est impfectionis et artis et nature. Nam si
esset medicina aliqua saltez reuelata q omēs morbos
curaret hec perfectissima esset. ita est xpus domin' in
hoc sacramento summa medicina in spē cibi datus si-
delibus vt teste brō Urbano sicut homo p'us corruit
p cibū ita curet p cibum. Et hec dicta sint de materia
gratiarū. Capitulum decimū sextum.

Quinta propositio fue-
q rat aduersarij ecclie etia p nos recitata in
alia forma et itentioe qz ipe posuit. Spēs vi-
sibiles. id ē. accidentia sine subiecto sacramenti altaria.

nihil opantur seu causant aut pferunt gr̃ie in anima
 p̃mo cuius p̃posuōis catholico intellectu p̃mo p̃mit
 tendū est qđ notauit Hugo pte. viij. de sacmētis dicēs
 q̃ tria sunt in h̃ sacramēto. Spēs visibiles. veritas cor
 pis et sanguis et ṽrus gr̃ie spūal. et sic tria sūt ibi in vno.
 In p̃mo inuenit signū scđi. in scđo causa terciij. in t̃cio
 ṽo virtus scđi et ṽitas p̃mi. S; scđm in sacramēto est
 veritas corp̃is. et illa est cā terciij. Hec ille. Quo p̃suppo
 sito sit h̃ p̃ma p̃clusio capiēdo sacramētuz p̃mo mō
 sc; p̃spēbus visibilib⁹ panis et vini h̃ mō sacramētum
 nihil causat in aīma. p̃bat illa p̃clusio p̃ illā sup̃posuōez
 venerabil' Hugonis. Itā dīc q̃ p̃mū est signū secundi
 sed q; scđm ē corp⁹ et sanguis xp̃i q̃ sunt cā terciij. id est
 gr̃ie spūalis. cū ergo signū nō sit nisi signum et non cā
 p̃t; exp̃sse q̃ accidentia q̃ sunt signa nō sunt causa gr̃e
 spūalis. Item Albert⁹. iij. Sūiaz dist. viij. vbi tractat
 an eucharistia sit sacramētuz dīc. q̃ forme visibiles nō
 sūt p̃p̃e sacmētū. q; nō causant grām s; corp⁹ xp̃i verū
 est sacramētum. et eius effect⁹ ē vnitas corp̃is mīstici.
 Hec albt⁹. Item Tho. in tertia pte. q. lxxvij. in solutōe
 scđi argumēti dicit. Sic se b; ṽrus spūssancū ad aquā
 baptisml. ita se b; corpus xp̃i ad spēs panis et vini. An
 spēs panis et vini non efficiūt aliqd nisi ṽrute corp̃is
 chasti veri. hec ille. Ex dictis horū doctorū habes q̃ spe
 cies visibiles nihil pferunt gr̃e spūal. nisi q̃ fontem
 gratie xp̃m dñm in interiora hoīum mīsterialr inducūt
 S; diceret quis. ad quid ergo illa accidētia remanēt
 cum nihil pferant gr̃e. Rñdet magister in. iij. dist. xij.
 dicens. Remanēt ergo illa accidētia p̃ se substantia
 ad mīsterij ritū. Glo. vt occultetur in eis corp⁹ chasti
 ad gustus fidei q; suffragiū. quib⁹ corpus xp̃i habens
 formam et naturā suam tegit. Vbi glosa super verbo

Custus. ne scz abhorreat carnē crudam. Item super
pbo fidei. Glo. vt fides mereat credendo qđ nō vidz.
Hec ille. Ecce magistz illum profundissimū. qui non
dicit qđ maneat accidentia ad grām causandū z cōse
rendū. Vñ z ecclia canit. Sub diuersis spēs⁹ signis tan
tū z nō reb⁹ latent res eximie. S; obijcis in fine. si spe
cies sacramēti nihil agūt. qđ agit aq̄ bñdicta nō exñs
nisi aqua. Vñ sequerē qđ aqua bñdicta essz maioris ef
ficacie qz sacramētuz corpis xpi. Item si spēs nihil con
ferrent. sequei qđ nō deberent hoies pcurrere qñ pulsa
tur ad videndū corp⁹ xpi. et si sic daretur occasio eri
roubus absentādi se a visione corporis xpi. Item alle
gas. Magistz in q̄rto z Innocentiū. qđ cu; species sa
cramēti sunt sacramētuz eucharistie. dicere qđ spēs sa
cramēti nihil opatur: est dicere qđ sacramētū eucha
ristie nihil operat. qđ est error per exp̄ssum. Itē in fine
arguis qđ dicētes spēs sacramēti nihil pferre loquūt
p̄ cōmunionē vni⁹ speciei. et assimilas fideles catho
licos illi meretrici apđ Salomonē que dixit. Nec mi
chi nec tibi. iste sunt tue motiue nō ratiōes sed potius
delirationes quib⁹ conaris pbare qđ spēs sacramenta
les aliquid conferūt gratie. S; vbi debuisti apparere
gloriosus factus es ridiculosus. Cum enim facis ppa
rationē spēs ad aq̄m bñdictā valde imptinentē allegas
duplici defectu. Primo debuisti ppare spēs sacramē
ti ad spēs sacramētales vt dñtiam vl' puenientiā po
nas int̄ sacramētū z sacramētales. Scđo quia facis
ppationē inter accidentia z substantiā. inter spēs visi
biles z int̄ aquā. S; nō mireris qđ plurima pferunt ex
asperlione aque bñdicte cū in simili vt in hoc cap̄lo in
pncipio induxisti. Baptism⁹ z penitētia delect p̄ctā z
penalia z criminalia. scđm te ergo eucharistia delebit

criminalia ⁊ venialia peccata. ⁊ erit causa remissionis
culpe ⁊ pene. qđ nemo sani capitis dicere audeat. Nam
s̃m Ambrosiū hoc nobilissimū sacramentū nō pdest
nisi qui secū innocentia ad altare portat. An p̃suppo
nit grām. Nōt ergo min⁹ digna sacramēta aliquā vir
tutem q̃ non cōpetit sacratissime eucharistie ppter ip
sius nobilitatis materiā vt apparet ex dño Petro de
Tharenē. sup quarto. nec ppter hoc ē ignobili⁹. q̃ illa
sunt ad istud p̃patoria. Istud autē tanq̃m vnuz p̃ua
tiuū ⁊ deperditū spūalis restitutiū. Q. igit aqua bñ
dicta habet grās illas ⁊ virtutes. non bz eas p modū
sacramēti. sed per modū meriti. quaprop̃ nō est simil
compatio alterutri⁹. Unde sc̃s Thōas. in. iij. dist. ij.
Alexander de ales et Petrus de Tharenē. dicunt q
remissio venialiū que fit p aspersionē aq̃ bñdicte. nō fit p
modū sacramēti s̃ rōne meriti ex eo qđ nō ordinat̃ ad
remediū prestandū s̃ ad remouendū p̃hibens. i. ad re
mouēdū impedimēta digni vsus sacramētoz aut ad
p̃mouendū dignū vsum eoz. An aq̃ benedicta et alia
sacramētalia bñt efficaciam ex merito vniuersalis ecclie
qđ applicat fidelib⁹ p sacramētalia sic p sacramenta
applicat meritū passiois xp̃i. Et p̃pterea dicunt sacmē
talia. id est ad solennē vsum sacramētoz vtilia. Q. au
tem dicis irritos omniū ceremonialiū et institutionū
ecclesiasticarū p̃emptos qđ aqua bñdicta nō est nisi aq̃
de qua dicim⁹ qđ p̃stet sanitatē corpis. integritatē men
tis. tutelam salutis. securitatē spei. corroboratōz fidei.
non putes istud eccliaz dei sup̃sticiose ⁊ friuole frequē
tare. nō nos s̃ sc̃os dei p̃es ⁊ martires arguē qđ in
stituerūt. Itā iuxta p̃stitutionē vetustissimā a b̃to Al
lexandro pp̃ et martire quito post b̃tūm Pet̃z aq̃m
sale aspersam populo benedicim⁹ vt ea cuncti asperu

sanctificentur et purificentur. Nam si cinis vitule aspersus
populum sanctificabat et mundabat. scilicet a venialibus. multo
magis aqua sale aspersa. diuinisque precibus sacrata populum
sanctificat et mundat a venialibus. Et si sale asperso
per Helysen sterilitas aque sanata est. quanto magis di-
uinis precibus sacratus sal sterilitatem rerum aufert hu-
manarum coinquatos sanctificat et purificat. bona
multiplicat. insidias diaboli auertit et a fantasmatibus
per lucis homines defendit. Rursus Cyranus papa
ait. quod ideo homines aqua aspergunt benedicta. quod valde
ad sanctificationem. Unde scriptura per Ezechielem dicit. Asper-
gam super vos aquam mundam et mundabimini ab omnibus
immundiciis vestris. Et Guilhelmus in suo rationali pro-
tercia. c. de aqua benedicta in diuinis diebus ante missas
maius altare et totus populus tantum aspergitur. et infra.
Quod enim conclusit deus omnia sub peccato saltem veniali. quod
septies in die cadit iustus. Idcirco ipse populus ecclesiam in-
grediens diuinis insistere intendens. ipsa aqua sanctifi-
cata aspergitur que valet ad quotidiana delenda peccata
sicut cinis vitule in veteri testamento secundum quod qui immundus
erat prohibebatur ecclesiam ingredi donec aqua lauaretur.
Hec rationalis diuinorum. Preterea iuxta sententiam
Alberici magni aqua benedicta non ex se ipsa habet boni
effectus. sed quia diuitas est desuper inuocata. et humilitas
bonis susipientis considerata quanto homo pro-
pter deum subicit se viliori creature super quam nomen
domini est inuocatum tanto ex merito non ex sacramento ma-
iorem gratiam promeretur. Hec ille. Hec idcirco pax exten-
dere libuit ut populus intelligat quomodo tu super cerimoni-
alibus fastidis et contemptui habes. Quapropter ad ar-
gumentum tuum dicimus formaliter. quod aut comparas species
panis et vini ad species aque benedictae. et ita neutrum aliquid

operatur virtutis. quāuis spēs panis ⁊ vini in h̄ diffe-
runt. q̄ circūstant nobilissimū ens. puta corpus cristi
et dicunt sacramētū tantū. sed accidentia aque infor-
mant tantū substantiā aque. Si vō compas substan-
tiam ad substantiam. tūc indubitanē ⁊ catholice p̄fitemur
q̄ nobilissimū corpus transsubstantiatū ex pane infini-
ties excedit in v̄tute ḡtia ⁊ plenitudie cū sit fons p̄p̄i⁹
cui nō p̄municat alienus. et nulla erit p̄paratio subie
aque ad substantiā corporis xpi. sicut finite v̄tutis ad in-
finitā. creature ad creatorē. Si autē compas accidentia
panis ad substantiā aque nō ut simplr aque. sed ut eius
sup quā est nomē dñi inuocatū. tūc illis p̄minet vir-
tutib⁹ ut dixim⁹. q̄s tamē de accidentib⁹ nō legimus
Ad aliud obiectū qđ dicis. q̄ cum quis videt species
sacramētales dic̄ per q̄ndā tropum. video corp⁹ xpi.
Si sanū sensum ecclie seq̄ris v̄x dicis. sed timeo ne te
hic sens⁹ decipiat. ut semp aliqd spēbus p̄cedas. q̄ sc̄z
panis ad huc ut vinū sensui tuo sapiāt. Est enī sensus
ecclie. ego video corp⁹ xpi. id est h̄ qđ s̄b spē panis video
ē corp⁹ xpi. Uñ lyra sup v̄bo. Hoc. id est. p̄tentū s̄b spē
panis est corp⁹ meū de q̄ mltō clari⁹ habend⁹ ēēt ser-
mo. Q̄. autē infero. si ergo spēs nihil p̄ferūt. quare ad
elevationē p̄plus p̄currit. Dic nob̄ o bō cūz p̄plus p̄cur-
rit an currit cum toto corde ut deū videat incarnatus
oculo cordis in h̄ reuerēdissimo sacramēto ⁊ ex digna
visione remissionē ⁊ indulgētias pontificū mereatur.
an ut solas spēs visibiles cernat. Si ut xp̄m dñm vi-
deat optime sentires. q̄ ita fides catholica sentit ⁊ cre-
dit. Et ad h̄ Albius p̄te allegat⁹ fac̄ optie. Vebz enim
omni conamie ⁊ deuotōe fidel⁹ p̄plus p̄currere ad tan-
tum misterii videntū ac si p̄ntialiter esset cum domi-
nus in cena istud instituebat. cum pro nobis in cruce

pendebat cū a mortuis resurgebat. ⁊ sub illis spēbus
credere fideliter esse verū deū ⁊ hominē cum aimā.
corpore. sanguine. ossibus ⁊ tota substantia corporea ⁊ dei
tate. naturalit. realiter ⁊ vere. ⁊ ipm ibi deū suū ado
rare. Cum enī scdm Augustinū sacramētum ecclesie
duobus modis conficit. scz visibili elementorū specie.
et inuisibili dñi nostri Jhu christi carne ⁊ sanguine. id ē
sacramēto ⁊ re sacramenti. Manifestū est qd deum in
hoc sacramento veneramur. nō illa accidentia. Nam
dicit Aug. In spē panis ⁊ vini quā videm⁹ res inuisi
biles. i. carnē ⁊ sanguinē honoram⁹. Et bñs Thōas
in scda scde. q. i. arti. iij. Fides credētis nō fertur ad has
species panis vel ad illas. sed ad hoc qd verū corpus
christi ē sub spēb⁹ sensibilib⁹ quādo fuerit recte conse
cratum. Hec ille. Unde Albertus pte allegatus facit
pro nobis. qd ad videndū corpus dñi popul⁹ cōcurrit
vt recipiat dñm venientē ⁊ pntialr ibi in sacramento
existentē. Non aut dīc vt videat spēs. sed vt inspectis
specieb⁹ ibi fide credat velatū dñz. ⁊ eū in hac velatōe
quasi veste pectum adoret scdm qd idem Albert⁹ loq
tur in smonibus de corpore christi allegando Augu
stinū dicentem. Si quis purpuram vel dyadema re
gis per se iacens inueniat nūquid eam adorabit. Cuz
vero ea rex fuerit indutus periculum mortis incurrit
si eam quis cū rege adorare contemplerit. Ecce qd dya
dema vel purpura cum rege adoratur. ⁊ tamē in pur
pura nichil est regni vel regalitatis s; sub purpura. ita
est de spēbus. S; cuz qd desiderat regē videre nō clau
dit oculos. s; vidit purpurā. ymo libent vidz regē pur
puratū. Juxta illd sapientis. Filie iherusalez videte re
gem cum corona qua coronauit eum mater sua ꝛc.

q̄ scit ibi sub purpura oīa mēbra regis celata ⁊ in ve-
ritate p̄tenta. alias si p̄ntiam solū speciez consideres
et nō p̄tentū. tunc cū calix eleuat nō deberem⁹ inspicere.
q̄ spēs vini nō videm⁹. Vel optz vt in calice vitreo
conficias ad oñdendū p̄lo spēs vini. Et forte h̄ est tua
ratio vt semp̄ illud venerabile sacramentū certis tpi-
bus p̄lo exhibendū omni die ad videndū absq̄z omni
reuerētia exponas. vt aliud quippiā qđ in corde latz in
corda fidelū infundas. ⁊ ecclie q̄ tpa certa ad h̄ sacra-
mentū exponendū statuit semp̄ vt soles contradicas.
ymo vt scim⁹ in tantā leuitatez corpis dñici ostēsiōe
dedisti. vt paz ad sc̄am eleuatōem intēdant. vbi plu-
rime sunt ⁊ grē ⁊ indulgentie cōcesse ppter continuam
ad populū in sacrario expositōez. Itaqz ex Alberto p-
te allegato nō sequit̄ illud quod infero q̄ sacramentū
visibile aliud op̄et. s̄ debuiſti ex eo sic inferre. Ex h̄ ptz
falsitas eoz q̄ dicunt q̄ spēs p se aliquid op̄ent. Scđo
q̄ p̄tus libent̄ debz interesse misse sacratissime ⁊ eleua-
tioni corpis xp̄i. vt ibi p̄sentialr videat ocl̄o cordis do-
minū nostz velatū. sed non dicit expositioni quidiane.
Tercō ptz ex Alberto q̄ summa est sanctitas sacerdo-
tibus hoc mēorale passionis celebrantib⁹. Hūc passū
expresse induxisti p̄ te ⁊ tuos clamādo vociferādo. qđ
illi aduersarij boni opant̄ in castro. aut monachi solū
legentes missas non p̄dicant neqz laborant cum p̄lo
quid boni opant̄. Audisti Albertū si summa sacerdo-
tum sanctitas ē hoc celebrantiū sacramentū. ymo ni-
cūl est aliud ⁊ p̄stanti⁹. Et h̄ est qđ dicit beatus Leo
dyoscoro Alexandrino ep̄o. Non modica res est vnā
missam facere ⁊ valde felix est q̄ vnā digne potest cele-
brare. Et est Canon de pse. di. j. Sufficit. Quarto patz
q̄ ex p̄sentia corpis ch̄isti in sacramēto altaris. bec

bona hic consequit. si adest deuote sancte elevationi
q̄ sancte societati iunct⁹ est scz sacerdotuz qui eleuant
et angelorum qui assistūt. Scdo q̄ adorat dñm suum
p̄sentialiter in sacramēto existentē. Tercio q̄ cū multi
tudine orat fideiū ⁊ ita citi⁹ exaudit. Quarto q̄ meor
est illius exaltatōis xp̄i in cruce p nob qui nos traxe
rat ad se. Quito q̄ homo in q̄ndam stuporē dei puer
titur. videns q̄ntam charitatē nobis dominus oñdit.
vt se nobis hic in sacramēto reliquissz. quē sp̄ p̄sentem
habem⁹ cuius bñficioz memores simus. ⁊ in visionē
ip̄ius ocularē fori⁹ accēdamur. Et vltio q̄ a romāis
pontificib⁹ mltē date sunt indulgētie ad essentib⁹ san
cte misse ⁊ eucharistie sacramēto elevationi ⁊ tracta
tui cū nichil p̄pinqui⁹ nihil exp̄ssius p̄ta xp̄iano circa
xp̄i passionē ⁊ alia misteria fieri ⁊ dño grati⁹ q̄ vnige
niti eius oblatio ⁊ sacrificatio. Ita debuiſti Albertum
enucleare nō ad tuū extraneum sensum. Ad illud qd
allegas ex Magistro sñay ⁊ Innocentio q̄ sp̄s sac
menti sint sacramētū ⁊ arguis sic. Species sacramēti
nichil operant. sed sp̄s sacramēti sunt sacramētum. er
go sacramētū nichil opat. Inspice noue dyalence q̄
ex puris p̄ticularib⁹ nichil seq̄t. sis iudex si h̄ formaliter
sequit. Et ex tuo argumēto arguā similr. Sacramētū
p̄fert grām. sz sp̄s panis ⁊ vini sūt sacramētum. ergo
sp̄s panis ⁊ vini p̄ferunt grām. Sz albedo ⁊ rubedo
sunt sp̄s ille. ergo albedo ⁊ rubedo efficiūt gratiaz in
bomie aut aīa. Ecce tuū argumentū quo vis aīam
accidētib⁹ satiare. Sed vide quid facias in materia fi
dei. quomodo in allegatōnibus doctorum extra eorū
mentem ludis. Nunquid illū legisti magistrum q̄ sa
cramētū tantum vocat species ⁊ non rem per totum
libz. Quid ergo. si non est res sacramēti sacramētū

tantum. quid rogo efficiet. Latent ergo in tuis argu-
cijs venena. Audiuiſti enī Albertū. q̄ species impro-
pie dicuntur sacramentum q̄ ſolū eſt ſignum ſecūdi
Timemus q̄ parum teneas de re ſacramenti ſed de
ſigno. alias nunquā ita groſſe & extra mentem docto-
ris argucias allegares. Ad illud q̄ non tenentes
ex ſpeciebus gratias prouenire impingūt contra com-
munionē vni⁹ ſpeciei nō ſatis intelligis. Nam ex fal-
ſa ſuppoſitione arguis q̄ ſub ſecunda ſpecie ſit aliq̄d
plus gratie q̄ ſub p̄ma q̄d eſt ſupius latiffime impro-
batum. quid ergo impingim⁹ contra vnā ſpeciem.
ſi nihil gratiarū populo abnegam⁹. Vex potius fidē
firmam⁹ vt nihil credat fidelis gr̄ie puenire. niſi ex illo
ſolo & vnico deo dñō Ihu chriſto. qui ſm Auguſtinū
eſt plenus gratia et maiestate tanq̄m ex fonte gratiarū
recipe gr̄as. & non ex ſpeciebus. Nec propterea ſum⁹
ſimiles illi meretrici que dicit. nec michi nec tibi ſed di-
uidatur. ¶ Inuerecunda frons tua viros catholicos
appellare meretrices. fidez catholicā ſcisma nominare.
nunquid chriſtū diuidit qui ſpecies ſeparat. aut opor-
tebit te aliq̄d panis & vini p̄ ſubſtantia ſacramenti re-
linquere. & cum vichgleph errare. aut diſmiſſis ſpecie-
bus fideliter ſub p̄ma & ſb ſecunda ſpecie integrū chri-
ſtum credere. Vide vide ne pon⁹ ille typus tibi cōue-
niat. Illa enī mlier vſurpare volebat q̄d nō genuerat
Tu gratias ſp̄ibus attribuis. q̄s neq; conſecratio ne-
q; ſubſtātia generauit. Illa q̄d nō poterat p̄ſequi occi-
di poſtulauit. tu cum pbare nō potes etiā a xp̄o dñō
in prima ſpecie gr̄as niteris auferre. S; prudēs Sa-
lomon iudex equiſſim⁹ deus pater. pie matri eccleſie
reddi iubet infantē viuū xp̄m dñm. non diuidendo
ſub ſpeciebus duplicibus dādo. ſed date inquit illi

scilicet fideli populo infantē Christum filiū meū viuū
et verum et nō diuidatur ne populus credat hic esse
sanguinē et ibi corpus, sed integer agnus māducetur.
iuxta beatū Andream apostolū. Hec enim est mater
eius, scilicet fidelis anima que sic per amorem eum ge
nerat, et ex eo est generata ut ipa sit in eo et ille in ea in
vita eterna que scz petiuit ut nō diuidat, et sic vel sic s
speciebus detur, sed postulauit etiam inimico suo eū
dari qđ et nos postulam⁹ tibi ut det dominus cogni
tionem ut viuū sub vna specie infantē christum popu
lo administres fideli, et non diuidas ipm sed populus
in fide confues et vnitatem matris sue ecclesie. Conclu
sio secunda quā ponit pfundissim⁹ doctor Thomas
de Argentina sup. iiii. dist. ij. q. iiii. ar. iiii. Sacramenta
noue legis sunt gratie diuine causa instrumētalis di
spositiva dispositōe extrinseca habilitante subiectum
ad recipiendū grām, nō ex natura rei, sed tantū ex dispo
sitione diuina. Hanc diuisionē plurimis et subtilibus
medijs idem doctor declarat et probat que longum ē
hic explicare sed ibi videatur, neq; alijs medijs hic p
banda est qđ eis que aduersarius induxit put inferi⁹
dicetur. Cōclusio tertia. Sacramentū eucharistie nō
ex speciebus continētib⁹ sed ex ipsa re contenta aliter
et longe differentius prestat gratiam qđ alia sacramē
ta. Hec conclusio catholica et fidelis pbatur pmo per
doctorem subtilē in q̄rto. dist. viij. q. i. arti. i. dicentem.
Ex his patet qđ quadruplex est dñtia et excellentia huius
sacramēti ad alia quā triplex est in significādo. Una
est qđ est simplr veracissim⁹ in signando. Alia enim
sacramēta veracia sunt quātum est de se tamē qñq;
non habent effectū suū ppter indispositōem suscipi
entis. Istud autē nunq̄m caret suo signato. Secūda

Differentia est et excellentia. quod quod signat illud sacramentum hoc realiter pertinet. alia non. Tercia excellentia est signati per istud. Alia enim sacramenta significant gratiam accidentalem inherenter susipienti. Istud autem significat gratiam subsistentem quod est verum corpus ibi existens. Ultima et quarta differentia est in modo essendi istius sacramenti. Quia omnia alia sacramenta consistunt in usu et fieri. ita quod idem est ibi sacramentum et perceptio sacramenti. sicut baptismus et perceptio baptismi. neque permanens aliquid quod sit sacramentum cessante usu tali seu perceptioe. Sed hoc sacramentum est quoddam permanens et ante usum. Et hoc congruum erat. quod Christus permanenter voluit esse nobiscum. ergo in aliquo signo permanenti. Unde usus hic non est sacramentum istud. Usus eius verborum sacramentalium est quedam via ad sacramentum. quod in termino prolationis verborum incipit esse sacramentum. sed usus seu perceptio hoc sacramenti est definitio sacramenti. Hec Scotus. Item Thomas de argentina super quarto. dist. viii. q. v. arti. iiii. dicit quod hoc benedictum sacramentum omnium sacramentorum est dignissimum. quia quanto unum sacramentum excedit aliud in sanctitate. tantum excedit in dignitate. sed istud sacramentum excedit alia omnia in sanctitate. ergo et in dignitate maiore parte. quod tota dignitas sacramenti consistit in hoc quod vel confert vel pertinet sanctitati. Ad idem probatur. quod illud sacramentum maiori pollet sanctitate quod pertinet illud quod est sanctum essentialiter et formaliter. quod id quod solum dicitur sanctum per quandam attributionem extrinsecam. puta quod est signum sanctitatis. vel quod est causa instrumentalis sanctitatis in quodam alio ab eo realiter distincto. Sed sacramentum eucharistie pertinet ipsum quod in quantum est deus et ipsa sanctitas essentialiter et secundum quod est bonum habens in se eminentem sanctitatem formalem. Cetera vero sacramenta sunt solum signa sanctitatis vel eius causa

b

instrumentalis alio ab ipis realiter distincto puta in
homine qui suscipit sacramentū. Hec ille. Item Nicolaus
de lyra sup. i. Cor. xj. dicit q in vita spūali xp̄s cū sacra
mēto baptismi solū est s̄m v̄tutē et in alijs sacramētis.
sed in sacramēto eucharistie qd ē alimentū spirituale
s̄cōm substantiam. Hec ille.

ca. xlvj.

Taūc lucide videatur

v in q̄ istud sacramentū excellit alia sacmēta.
et exinde habeat solutio oīm doctorū in hac
materia loq̄ntiū habita mēte doctorū iam allegatorū.
Notandū est p̄ intellectu totius istius materie. Qd sic
in alijs sacramētis q̄tuor p̄currūt. s. eētia. significātia
causalitas et p̄tinentia. Scōm ista q̄tuor istud sacramē
tum bz suas singularitates q̄s alia sacramēta nō hnt.
Nam q̄ntū ad eētiā habz duas singularitates. Prima
ma qz hoc sacramentū est res p̄manēs. alia v̄o sacmē
ta sunt res trāseuntel. Scōda qz v̄ba p̄secratiōis nō ma
nēt s; transeūt manēte sacramēto. nō sic in alijs. Quo
ad significātiā bz etiā alias duas singularitates qz alia
sacramēta significāt aliud fieri. sacramentū v̄o istud facta
p̄secratiōe aū v̄sū ei⁹ significat aliud eē. s. v̄ez corp⁹ xp̄i
et sanguinē. Scōda singularitas ē qz cū alia sacramēta si
gnificāt grām ḡtū facientē. q̄ est grā accidental' inbe
rens aīe suscipiēti. Hoc v̄o sacramentū significat grām
s̄sistentē siue subialem. i. v̄ez corp⁹ xp̄i et sanguinē cū
sit etiā grā increata eo mō quo fili⁹ hoīs dī fili⁹ dei. pp̄
eandē v̄nionē p̄sonalē. grām v̄o acc̄ntalē s̄m Scotū
id est. grām ḡtū facientē s; sacramentū nō significat seoz
sūm seu p̄ se sed bñ implicate i corpore xp̄i mystico. Quo

ad causalitatē seu efficaciam habet etiā duas singula-
ritates. Prima qz omnia alia sacramēta omnē rem suā
tam p̄mā z min⁹ p̄ncipalē qz rem suā sc̄dam z p̄ncipa-
lem. ut est grā ḡtum faciens causant ex vi sacramenti
Sacramētuz vō eucharistie causat rem suā p̄mā z
p̄ncipalē vicz corpus z sanguinē xp̄i ex vi sacramenti
rem vō suā sc̄dam z min⁹ p̄ncipalē. i. corp⁹ xp̄i mysticū
nō causat s; significat. Causat tñ ex eius digno vsu au-
gmentū gratie q̄ est vincz corp⁹ xp̄i mystici nō ex vi
sacramēti s; ex vi p̄tenti. Nec illud p̄dicat Hugonis vi-
ctis. Ibi enim solū est s̄mo de sp̄ib⁹ visibilib⁹ vnde p̄si-
deratis qz nihil causant in ania. ut aut̄ clari⁹ intelligat̄
quid sit agere sacramētalit̄ seu ex vi sacramēti dīc sc̄s
Tho. pte. iij. q. lxxxviii. arti. ij. Sermo dei opatus est in
creatōe rez q̄ etiā opatur in hac p̄secratōe aliter tñ et
aliter. Itaqz h̄ opat̄ sacramētalit̄. i. s̄m vim significatōis
sed in creatōe rez solū opat̄ ē effectiue. que q̄dem effi-
cientia ē p̄ imperiū sapie sue. b̄ ille. Qñ ergo diuina vir-
tus assistens digno vsui sacramētoz causat eoz effect⁹
non absolute s̄m impium sue sapiētie. s; s̄m vim signi-
ficationis eoz tūc dī opari sacramētalit̄. Ex tūc qd̄qd̄
sacramenta causant instrumētaliē sc̄dm vsū sue signi-
ficationis dicunt̄ causare sacramētalit̄ siue ex vi sacra-
menti. Sacramenta autem alia añ eozum vsū nō
sunt sacramenta sed in ip̄o vsu fiunt sacramenta. z p̄
eozum vsū non manēt sacramenta. Idcirco tunc ni-
cūl causant nisi cum fuerint sacramēta z nō aliter nisi
ex vi sacramenti. sacramētum aut̄ eucharistie cū ante
vsū maneat non causat rem suā minus p̄ncipalē
id est corpus ch̄isti mysticū ex vi sacramēti. sed ex vi
contenti. Añ efficacia hui⁹ sacramēti non est ratione
signi. id ē. sacramēti significatōis. s; rōne p̄tenti qz nichil

b 2

causat ex vi sacramenti in ei⁹ usu nisi usus sit sacramentum
sed usus sacramenti hui⁹ qui dicit manducatio sacra-
mental⁹ non est sacramentum. s; act⁹ sacramentalis ut dicit
Scotus. Non est igitur mixtus usus hui⁹ sacramenti non agat
rem suam quia usus eius non est sibi essentialis sic usus alio-
rum sacramentorum est eis essentialis. Secunda singularitas
est respectu subiecti in quo causat suas res. Nam alia
sacramenta causant utranque rem suam in suscipientibus. sac-
ramentum vero eucharistie causat rem suam principale. i. cor-
pus christi et sanguinem in se ut dictum est. quia non perficitur in usu
per applicationem ad suscipientes. s; in consecratione materie
Rem vero secundam et minus principalem non causat
Quarto quo ad pertinentiam habet etiam primam singulari-
tatem. quia alia sacramenta continent res siue effectus suos
non realiter in se sed tantum causaliter causando eos in usu
suo in suscipientibus ea. Sacramentum vero eucharistie
rem suam principale continet in se realiter. quia secundum sanctum
Thomas parte iij. q. lxxvij. non perficitur in usu s; in consecratio-
ne materie. Secunda singularitas quia aliorum sacramentorum
res primo et minus principalis est character vel aliquid aliud
quod est res et sacramentum disponens et dignificans animam
susipientis ad suscipiendum gratiam quam est eorum res secunda
et principalis. Hui⁹ vero sacramenti res prima et principalis
et quodammodo essentialis est corpus et sanguis christi que
sunt res et sacramentum. Gratia vero gratum faciens quam cau-
sat in corpore christi mystico est ei⁹ res minus principalis et quod-
dammodo accidentalis. Ex hijs patet alia singularitas. Quia
alia sacramenta sunt sacramenta in eorum usu qui est eis essen-
tialis. sacramentum vero eucharistie est sacramentum di-
gnissimum ante ei⁹ usum. ipse vero usus ei accidit post comple-
tum esse. Ignorantia igitur istorum que dicta sunt de singularitatibus
hui⁹ sacramenti et preterea quomodo hoc sacramentum

non causat gratiam gratū facientē ex vi sacramenti p
 suam significantiā. sed ex vi p̄tenti sub sacramēto veri
 corpis xpi est causa erroris in hac materia. Ex his do
 ctoribus p̄t̄ p̄mo correlarie q̄aliter est loq̄nduz de h
 sacramento. 2aliter de alijs q̄ntū ad significatōz 2 mo
 dū essendi cū h qd significat etiā p̄tinet vere 2 realiter.
 Scdo p̄t̄ q̄ de h sacramento 2 alijs aliter est loq̄ndū
 de collatōe gratiarū. Nam alia sacramēta ab isto sunt
 causa instrumētalis grāz dispositiua dispositōe extrin
 seca in quodā alio ab ip̄is distincto. s. homie suscipiēte
 Hoc vō sacramētuz est fons grāz. ymo est ip̄a grā vt
 dicit Albtus in tractatu de corpore xpi caplo p̄mo. Qd
 hoc sacramētū nō sit nisi ḡua p̄bat p̄nomē ip̄ius. qz
 eucharistia est 2 nominat bona grā. Et infra. Si eniz
 gratia d̄r que ḡtis bētur sacramētū nō nisi grā esse p̄t
 Nec ille. Ex q̄ p̄t̄ q̄ Xpus in h sacramento formalit̄
 est. s. suam formale naturā 2 substantiale rōnem est
 p̄ncipalit̄ 2 vere. s. in alijs sacramētis est solū passifor
 miam. Tercio correlarie seq̄t. q̄ non ex sp̄ib⁹ acc̄ntalib⁹
 s. ex ip̄a re sacramēti oēs grē prestāt⁹ 2 inestimabili⁹
 dant in h sacramento q̄z in alijs. Et ita p̄ h generalit̄ ē
 dicendū ad omēs auctoritates hic p̄ aduersariū indu
 ctas. q̄ nichil p̄bant aliud q̄z q̄ sacramēta noue legis i
 suo eē formali p̄siderata sunt causa instrumētalis grāz
 et nō illa q̄ visu apprehēdit. In sacramēto vō altaris ē
 ipsa ḡtia q̄ est xpc vere 2 realit̄ vt dictū est. S. si inferre
 vult aduersari⁹. ergo sp̄es causant grām nichil infert.
 Nam cū in alijs sacramētis vbi manēt materialia nō
 sequat hoc. a fortiori in h sacramento vbi nichil panis
 materialis 2 vini manet. sed dūtaxat accidentia nihil ex
 eis puenit grāz. S. vt nūc ad quēlibz doctorū breuit̄
 r̄ndeamus. Ad q̄stionē doctorū. Atq̄ sacramēta noue

legis sint diuine gr̃ie collatiua. dicendum sc̃dm supio-
ra. q̃ sic. sed differenter vt patuit de eucharistia et alijs
Itēz dicendū q̃ sacramentū eucharistie vt iaz dictū ē
cōtinet ip̃am veritatē corp̃is et sanguinis. et d̃r causa
instrumētal̃s. q̃ sc̃z p̃uinet. et ex sua sumptiōe xp̃m ī in-
teriora nostra introducit vt animā nostram satiet et
inebriet sua p̃ntia. Q̃ aut inducis b̃m Thomā qui
ponit effectū hui⁹ sacramēti p̃siderari ex q̃ttuor. Bene-
dictus deus q̃z pro nob̃ illuz allegas. Unde habeatur
hic p̃ inscripto. Sunt eīz isti effectus p̃m eū in h̃ sacra-
mento: xp̃us. vita. gr̃e. eius venerabil' passio et nostra
redemptio. ip̃e idēz satietas et refectio nr̃a. Ecce effect⁹
non sp̃s s̃z p̃tenti. et sum⁹ p̃tenti. Ad innocentū sepe
dictū est q̃ qui sumit sacramētāl'r p̃l' sumit q̃z sp̃uāl'r
et auget in eo gr̃ia. vey est si sumit sacramētū et rem et
capax sit sumptiōis. q̃z iam sacramētāl'r et sp̃uāl'r mā-
ducauit. Sed si sacramētāl'r tantūz sicut iudeus p̃l' in-
fidelis sumeret quid putas gratie p̃sequeret ex hac sa-
cramētāl'i sumptiōe. Ad Albertū de quo gloriari ex-
tra eius omnē mentē vt soles trabendo. intelligit enī
vt supi⁹ dictū est. q̃ influit. id est. defert in speciebus ad
interiora christū facietatem nostram. Nam aliter q̃d
per hoc intelligat q̃ sumus dic. cum dicit sacramentūz
influit vitā in nos. an ip̃as sp̃es. an rem cōtentam.
Si species influit. ergo sp̃es causant vitā. Qual' de
mentia et leuitas essz. vt albedo et rubedo causent vitā.
oportz ergo dicere de re contenta. Est ergo intellectus
p̃diter influit vitā in filiū. et filius b̃ns vitā in semet
ip̃so influit vitā in sacramēto. id est. virtute sua diuina
ad p̃lationē verborū in p̃secratione trāssubstantiat pa-
nem et vinū in corpus suū et sanguinē relicto velamie
sub quo est velatus. et in sacramēto influit vitā in nos

Vel id est. dando se nobis sibi sacramento visibili sub
quo pepigit nobiscum fedus dat nobis vitam velut si
quis dicat ut dicunt doctores. Si veneris ad me in tali
alba veste. Dabo tibi centum aureos. Ita dominus in
stituit sacramenta ut cum quis sumit eum ut institu
it ex quodam pacto vere ipse ibi existens dat se eidem
Ad alias autem auctoritates Augustini Lyre Petri di
ctum est quod non est simile de hoc sacramento et de alijs. n^o
valet argumentatio quantum ad omnia a baptismo ad
eucharistiam. Idem de tuo illo Mathia parisiensi quoniam
uis nichil faciat contra nos nichil ad propositum huius
operis catholici. Postquam probaueris illum ab eccle
sia approbatum extunc illi iunge dicis doctor. alias
sileat ille cum sua doctrina quam ecclesia nondum appro
bavit. Sed ut etiam idem Mathias te confodiat quem
diligis sequere ipsum saltem et audi quid dicat. Dicat in
libro de regulis. Quia diligo teneo et profiteor omnia que
sanctissima mater mea ecclesia catholica Romana. id
est dominus papa cum suis cardinalibus et ceteris coe
piscopis et sanctis patribus usque ad papam Bonifa
cium nonum. decrevit. ordinavit et statuit et preceperit.
omnia inquam illa quia sincera fide diligo et profiteor fa
cta in nomine Iesu christi. Recibi. Item idem in probemio
libri de discretione spirituum dicit. Ego singulariter et no
tabiliter me et scripta mea et omnia alia mea habui et deuote
subiicio matri mee piissime romane ecclesie et ipsi doctor
ribus venerabilibus atque sanctis obsecrans coram pio ihesu ut
probenit me et dicta factaque mea omnia et singula temperet in fi
nem. Ego patrum me exhibeo sequi et obedire. quoniam scio quod
illa via regia certissima est et secunda quam ambulans non con
fundar in eternum. Hec ille. Tu igitur o Jobes Mathia
m tuam imitare quem colis. Vade et fac similiter ne

psunbaris in eternū. Audi illū hoc fac et viues. Vides
nobis satisfactum huic ppositioni q̄ ex speciebus visi
bilibus nihil conferē gratie cū ille sint dumtaxat signa
et nō cause vt dictū ē. Sacramentū aut eucharistie cū
sit ip̄a grā mltō differenti⁹ alijs sacramētis grām cō
ferre doctores sup̄ allegati attestant. Tu vō nullū alle
gasti p nudis sp̄ibus cū null⁹ tui opinionē vnq̄m do
ctorū fouit aut fouebit tanq̄z sinistrā et ecclie ac scriptu
ris dissonā et aduersam. Caplm vltimum.

Nunc breuissime p̄p̄o

n ter corda fidelū corroboranda ponēda est
ppositio. quā tamē tu in publico auditorio
confiteri noluisti. N. post consecrationē panis et vi
num transsubstantiant in verū corp⁹ et sanguinē christi
accūtib⁹ dumtaxat manentib⁹. Nec p̄clusio cū in hac
ciuitate a magnis et doctis sit amplissime examiata et
sufficiētissime p̄bata tñ iustū arbitramur vt aliq̄t bre
uiter et p̄p̄m q̄tuor sc̄tōs doctores p̄ edificatōe infera
mus. p̄missio solius christi testimonio sufficiētissimo
dicentis. Hoc est corpus meum. et nō dicentis. Hic. id
est. in pane vt in signo. sed hoc. id est. hęc substantia pa
nis transsubstantiat in corp⁹ meū. Vñ Aug. lib. de eu
charistia dicit Nec dubitare debz aliquis quin panis
et vinum cōuertantur in veram substantiam xp̄i. ita vt
nō remaneat subia panis et vini. cū mltā et alia in op̄i
bus diuīs non min⁹ mirāda videmus. Hōiem enim
substantialiter mutauit deus in lapidē vt vxores Loth.
et in paruo artificio homīs fenū et silicem in vitrū. nec
credendū est q̄ subia panis et vini remaneat. sed panis

in corpus xpi. et vinum in sanguinem mutat solū qualitib⁹
panis et vini remanentib⁹. Hec ille. Idem de verb⁹
apli s̄mone. xxxv. Inuisibil⁹ sacerdos visibiles creatu-
ras in substantiam corporis et sanguis sui verbi secreta p̄tate
p̄mutat. que v̄ba Magister in sententijs allegat s̄b titu-
lo Eusebii emiseni. Et subdit Magister in sententijs.
Ex his alijsq; plurib⁹ p̄stat v̄ez corp⁹ xpi et sanguines
in altari eē. ymo integz xp̄s sub vtraq; sp̄e. et substantiā
panis in corp⁹. viniq; substantiam in sanguinem p̄verti. H⁹
magister S̄niaz. Scdus testis est b̄s Hieronimus.
qui et si p̄lima et egregia sc̄pta de h̄ fecerit. tñ illud vald⁹
et p̄ fide catholica. et p̄ nō remanētia panis. et pro vna
specie ē p̄memorandū et hic inferendū. Qui vt scribit
beatus Eusebi⁹. Cum rogassz fr̄es vt afferrent sibi cor-
pus xpi multū s̄monē et xp̄ianissimū locut⁹ est. Et tūc
quidam frater ad locū accedens. sacratissimū corpus
dñi nostri Ihu xp̄i attulit. qd̄ vbi vir dei videre potuit
p̄stravit se in terrā et supplicem orōnez fudit. Tū ea de-
us me⁹ et dñs me⁹. et explicat om̄ia b̄nficia xpi. Et sub-
dit. Ineffabilis admiratio. o omniū nouitatū noui-
tas. oculi in te albedinē vidēt. sapore sentit gust⁹. odo-
rem olfactus. tactusq; subtilitatē recipit. Sz auditus
per fidem cordi rep̄ntat in te illa non fore accidentia.
hinc certe p̄ se sola existunt accidentia sine subiecto. qz
non vt hūanis vidēt sensib⁹ panis es. sed totus christ⁹
hiesus integer sicut a dextris patris in celo resides de⁹
et homo. Hec ille. Tercius testis est b̄ssim⁹ Grego.
in plurib⁹ locis sz p̄ fidelib⁹ sufficiat illō miraculū. Quā
matrona qd̄am nō credidit v̄ez xpi corp⁹ eē in altari.
Qui orōne facta accessit ad altare et pallam reuoluit
et vniuerso ip̄lo et ipsa muliere intuēte p̄te digiti inuenit
sanguine cruentatā et mulieri dixit. Disce veritati ve

modo iam crede p̄stanti. panis quem ego do caro
mea est. et sanguis meus vere est potus. S; p̄scius
conditor infirmitatis nostre ea potestate qua cūcta fe
cit ex nibilo. ⁊ corpus sibi ex carne v̄ginis opante spū
sancto fabricauit ⁊ panē ⁊ vinum aqua mixtū manen
te p̄pria spē in carnē ⁊ sanguinē suū spū sancti sanctifi
catione p̄uertit. Hec Greg. Item Ougenes in omet.
de manna ait. Id panis qui in mensa dñica ponit inter
p̄secrandū substantia panis amissa. virtute spū sancti
transit in substantiam carnis dñi. quāuis tñ p̄p̄e sumentū
necessitatē panis retineat q̄litate eius tamē retinere
substantiam sana fides nō habz. Item Bern. ad Petrum.
Qd itaq; videm⁹ spēs est panis et vini. qd s; spē illa
credim⁹ ver⁹ corpus ⁊ sanguis christi est qd pependit
in cruce ⁊ qui fluxit de latere. Itē tractatu de sacramē
to corporis christi. Hostia quam vides iam nō est pa
nis. sed caro mea que pepēdit in cruce pro mūdi vita.
Hec ille. Item Beda in libro de misterijs. Dicimus
q; substantia corporis christi in altari est vbi forma cor
poris christi nō videt̄ sic ibi forma panis videtur vbi
substantia panis nō est. nec est ibi alius panis q̄s qui
de celo descendit. Hec Beda venerabilis. Item Amb
helmus in tractatu de corpore xpi dicit. Sicut in men
sa nuptiali aq̄ in vinū mutata solum effecit vinum in
quod mutata est aqua sic in mensa altaris solum ad
est corpus domini in qd vere mutata est panis vera
substantia. nisi q; de aqua nichil remāsit in mutatione.
illa. De pane v̄o mutato ad pagendū sacri misterij in
stitutiū sola remanet spēs visibilis. Unde beatus Am
brosius. Hic inquit horro fieret cruoris. ideo in visibi
li spē accipim⁹ sacramētum. Nam panis substantiā
post dominici corporis consecrationē in altari eē sem

per abhorruit pietas christiana quod nup̄ damnavit in
berengario Turonensi. et eius sequacibus. Nam si hoc
admitteret iam verbum non incarnatum tantum. sed si dici
potest impanatum dicere sicut ille dicebat. si sic panis
transiret in corpus domini ut tamen panis esse non desineret.
An post cludit dicens. Est igitur in mysteriis vera cor-
poris domini substantia. sed absque visibili specie sua et est ve-
ra species visibilis panis. scilicet absque sua substantia. Hec ille. Quod
autem non solum hanc sectam abhorruit pietas christiana. sed
quod sit heresis tenere remanentiam panis aut christum impana-
tum. Dicit doctor subtilis super. iiii. dist. x. art. i. q. i.
Dico quod corpus christi esse in hostia vere et realiter est sim-
pliciter de articulis fidei eo modo quo veritas alicuius
sacramenti pertinet ad articulos fidei. Et infra. Unde
est simpliciter heresis hoc sentire quod non sit ibi realiter ve-
rum corpus christi. Hec ille. Item Alsioborense super
quarto de eucharistia. c. iiii. q. i. dicit. Notandum quod in
hoc sacramento quedam sunt secundum naturam ut acciden-
tia in loco determinato. quedam supra naturam. scilicet
accidentia sine subiecto. ut color. sapor. rotunditas et
huiusmodi. Dicit autem dominus Albertus magnus
in tractatu suo de corpore christi tres opiniones de cor-
pore christi que circumstant hanc questionem. quatuor christus
sub forma panis et vini continetur. Secundum primam inquit
opinionem. christus secundum veritatem non continetur sub forma pa-
nis et vini sed significat tantum reficere spiritualiter si-
cut panis et vinum reficiunt corporaliter. Hec Albertus.
Secundum hanc opinionem omnes iudicant quicumque te-
nent necessitatem utriusque speciei. quod sicut non potest esse refe-
ctio corporalis nisi in cibo et potu. ita neque significari. et cum
non sit aliud quam illa representatio significationis in sacra-
mento de necessitate habent ponentes utramque speciem esse de

necessitate tenere hanc opinionē. Et sedit **Albertus** de
hac opinioe. Constanter dico q̄ illa opinio nō est opi
nio sed heresi manifesta et p̄demnata. et debent combu
ri libri in quo tenet. Et infra. Hac igit opinione reiecta
tanq̄ heretica et immūda videam⁹ de sc̄da sc̄dm̄ quas
continet christus sub illis formis. sed cū substantijs pa
nis et vini. S; dico sine p̄iudicio q̄ nūq̄ ista sc̄da pla
cuit mihi opinio que est valde incauta et heresi valde
vicina. et videtur mihi esse abijcienda. Tercia est q̄ ibi
nulla substantia p̄tinet nisi subia corpis et sanguinis
christi et naturarū que sunt in xp̄o. et illam terciā prose
quentes et amplectentes. fidelem et verā dicimus. **Hec**
Albertus. Q; autem idem **Albertus** ponit primam
esse heresim et secundā heresi vicinam hanc conciliū
generale celebratū sub Innocentio pro heretica dam
nat et anathematizat. dicens in Canone de summa tri
nitate et fide catho. Una est fidelium vniuersalis ma
ter ecclesia extra quas nullus omino saluatur. In qua
idem ip̄e est sacerdos et sacrificiū Christus Ihu⁹ cui⁹
corpus et sanguis in sacramēto altaris sub speciebus
panis et vini veraciter p̄tinetur transsubstantiatis pa
ne in corpus et vino in sanguinē p̄tate diuina ut ad
p̄ficiendū misteriū vnitatis sumam⁹ de suo quod ac
cepit ipse de nostro. Et idem in Canone cū **Baribe**
de cele. mis. dicit. **Baribementū** erroris quidam puta
uerunt trahere dicentes in sacramēto altaris non esse
corpus et sanguinis christi veritatez sed ymaginētatiū
et speciem et figurā. Sed tales ex eo laqueum erroris
incurrunt. quia nec auctoritates scripture conuenientē
intelligūt nec sacramēta dei suscipiūt reuerēter. Et infra.
Dicitur tñ misteriū fidei quoniam aliud ibi credit q̄
cernat. et aliud cernitur q̄ credit. cernit species panis

et vini et creditur veritas carnis et sanguinis christi ac
virtus unitatis et charitatis. Nec ibi.

Nec breuiter posita sunt pro fidei stabilimento et
fidelium consolatione. Nunc ad aliam propositum transeam.

Vniū superius posi

torum lumē et reglā ex q̄ ouginē et robur
que dicta sūt recipiūt sequit̄ alia propo
sitiō. Q̄ quicunq; facit p̄ceptū sum
mi pontificis et ecclie aut p̄hibitionē. peccat mortālī
Nec propositio pendet ex illa utrū de necessitate salutis sit.
obedire summo pontifici cuiuslibet huiusmodi terris viatori. Pro
cur̄ intellectu est singularit̄ fidelib; aduertendū. Q̄
cum dñs mūdi factor et rector iura orbis sibi vendica
uerit signū vniuersal̄ dominij etiā sibi et suis mīstris
resuando vt decimas et alia sūm Innocētū in. c. Tua
nob; de decimis. primūq; inē creatā hoīem ad yma
ginē et similitudinē suā fecerit subdidit illi viuentia in ter
ris. Et cū ip̄ rector vniuersorū inuisibil̄ et imēsus eē vo
luit ab ineunte mōdo vnū vicariū preferre qui inē mor
tales vices suas gereret in t̄ris. Et vt nō ppria s; docto
rum in h̄ pcedat sentētia. veniat dñs Innocētus do
ctor clarissim⁹ q̄ hanc materiā plene tradit in ope suo
sup. c. Licet. De foro ppetenti. ita in forma cū certa ius
ra induxit q̄ sunt in fauorē pape dicit. S; dicet q̄ hoc
summi pontifices p se statuerūt. vñ vt sine culpa sacri
legij loq̄mur nō est ibi tanta fides adhibēda. xij. q. ij. §.
j. S; si hij diligēt attendūt qd̄ dicunt vere sacrilegij
culpā incurrūt. Qd̄ vt meli⁹ intelligas prenota. q̄ de
us creauit in p̄ncipio celum et terrā et oīa q̄ in eis sunt

angelicam ⁊ humanā naturā spūalia ⁊ tpalia. ipsaqz
per seipsum rexit. sic factor rem suā gubernat ⁊ homini
quē creauit precepta dedit. ⁊ transgrediēti penā impo
suit Gen. iij. Ipsis etiā peccātib⁹ penā imposuit p seip
sum Gen. iij. Quatr aut p seipm Cayn puniuit et La
mech ⁊ Ebam ⁊ qsdam alios in eodē libro legi. Et sic
recto mūdo p ipm deū vsqz ad Noe. Ex tempe Noe
cepit deus creaturas suas regere per mīstros. quoru
pmus fuit noe. de quo q fuerit rector populi apparz ex
eo q libi dñs gubernatōnem archē p quas ecclesia si
gnificatur pmisit. Gen. v. ⁊ vi. Item qz etiā dñs Noe
et filijs rectoriā ⁊ legem dedit Gen. ix. Noe etiā licz nō
legat sacerdos fuisse officiū tamē exercuit sacerdotis
statim p⁹ egressum archē anteqz legem ipso daret. qd
officiū sacerdotis siml Abel ⁊ Cayn pmo sūt fecerāt.
In hac aut vicaria successerūt patriarche. iudices. rei
ges. sacerdotes ⁊ alij qui p tpe fuerūt in regimine ppli
iudeoz. ⁊ sic durauit vsqz ad chrištū qui fuit naturalis
dominus ⁊ rex noster de quo dicit psalmista. Deus
iudiciū tuum regi da. Et ipse Ihs xpus vicariū suū
pstituit Petz ⁊ successores quando ei dedit clauēs re
gni celoz. ⁊ qñ dixit psalce oues meas. Nec innocen
tius vbi sup. Ex quo apparet q ab initio mūdi vsqz ista
tempa necesse ē dare vnū qui vices xpi gerat in terra.
Cuius iurisdictioni chāstiani. iudei. saraceni. gētiles
Scismatici ⁊ heretici ⁊ vniuersalr omnes hoīes mun
di subsunt. sicut idem Innocenti⁹ in alio loco infra eo
dem libro sup. c. quod sup. de voto dicit. Bene credim⁹
q papa qui est vicarius Ihu xpi ptātem bz nō tantuz
sup xpianos sed etiā sup omēs infideles. cum enī xps
sup hos habuerit ptātem. vt patz in psalmo Deus iu
diciū tuū regi da. non videtur diligens paterfamilias

nisi vicario suo quē in terra dimittebat plenam pote
statem sup omēs dimississ. Ipse enī Petro et successo
ribus suis dedit claves regni celoz. et ei dixit. Qd cun
qz ligaueris etc. Item alibi. Pascue oues meas. Omēs
autē tam fideles qz infideles oues sunt xpi p creatōez
licet non sint de ouili ecclie. et sic p dicta apparet. q pa
pa sup omnes habz iurisdicōez et ptatem. Et infra In
nocenti⁹ per vnā magnā columnā psequitur q papa
potest terrā scām inuadere. crucem pdicare. infideles
coercere. ibi videat. Hīs p suppositis dicenda sunt ista
pmo q xpo dño nostro tanqm regi et deo nrō est obe
diendū in lege sua et sancto euāgelio. bec ppositio cuz
xpianissima sit. nulla pbatione indiget ppter euidētiā
et rei et fidei. et h est qd p longū passuz aduersarius di
cebat. inducēdo q xpus pt legē mutare. q ipse est pm⁹
legifer. q ipsi sup omia sit obediendū et reliq que vera
sunt. Scdo dicit q vicario dñi nrī Ihu xpi et successoru
petri qualis mō est indubitatus et vnicus domin⁹ no
ster sanctissim⁹ Paulus secundus olim ante assum
ptionem Petrus nominat⁹. immediate est post cbi
tum obediendū in omnibus in quibus nō prohibet
purum bonū vel non precipit purum maluz. Scdm
q dicit beatus Bernard⁹ ad Adam monachū. Que
dam sunt pura bona. et quedā pura mala et quedam
media. que. modo. loco. tempore vl persona mala pos
sunt esse vel bona. Pura bona sunt. fides. spes et cba
ritas que non sunt ad preceptum prelati obmittenda.
Pec pura mala: puta sacrilegium. adulterium. et ta
lia similia aliqtenus facienda. Sz media q p loco. tpe
mō et psona possunt esse bona vl mala. in hīs posita
est lex obediētiē tanqm in ligno scientie boni et mali

quod erat in medio paradisi. In hijs pfecto pbas nō
est sententie p̄lator̄ p̄scribere. In hijs omino nō iussio
nec p̄bitō est p̄temnēda. Nec ille. Cum igit̄ p̄munio
laica sub vtraq; specie nō sit pur̄ bonum. q; neq; est fi
des neq; spes. neq; c̄aritas. Maxime aut̄ fides cum
nō sit de articul̄ fidei. vt sc̄z non aduertat in contrario
pape mādato. neq; fuit ante p̄bitionē pur̄ malum
erit igit̄ mediū z ap̄ illud cadit lex obedientie. Nam z
lignū vite añ p̄bitionē nō fuit pur̄ malū. s; post p̄bi
tionē malū fuit. ergo Adam obedire tenebat vt nō
manducet. Et qđ tunc dñs precipiebat. nūc p̄ suū vica
rium p̄cipiens ita est audiendū ac si in p̄pria persona
mādalet. Vñ dñs dixit. Qui vos recipit me recipit. z
qui vos audit me audit. Et ad Samuelē dixit. i. Reg.
viij. Non te abiecerūt sed me. Et ezechiel. iij. Domus
israel noluit audire te. quia noluit audire me. Et apl̄s
Obedite p̄positis v̄ris. Item Paul⁹. Omnis p̄tās a
dñō est. Non est autē dubiū qđ Petrus ver⁹ z imme
diatus successor z vicarius fuit dñi nr̄i Ihu xp̄i. vt om
nes sane fidei p̄cedūt. Sed qđ postea bece adē potestas
dirinata fuerit in successores b̄ti Petri patz primo ex
eplā beati Clemētis quē b̄tus Petr⁹ p̄stituit successo
rem sibi. post quē ordinarie absq; macula z ruga suc
cesserunt Romani pontifices. fm qđ recitat b̄tus Aus
gustin⁹ in eplā ad generosū enumerando omēs vsq;
ad sui t̄pa. Q; aut̄ si nō fuiss; bec xp̄i ordinatō successio
rum z vicarioz c̄asti multa puenientia seq̄rent. Late
p̄sequit̄ Armachan⁹ libro. vij. de q̄stionib⁹ armeno
rum. Primū qđ fuiss; p̄ dñicum v̄bū quod dixit legē
suā p̄petuo manere. Si aut̄ ordo apostolic⁹ desisset.
et lex c̄asti terminata fuisset. Secūdo qđ non minor
cura est de nob̄ q; de suis apl̄is. ergo si illis debet p̄p̄.

fide credimus q̄ nobis temporib⁹ nostris debet pau-
lum successorē Petri ⁊ vicarium suū. Item quia xp̄s
nō min⁹ dilexit eccliam q̄z synagogam. sed synagoge
nunq̄z d̄fecit summ⁹ pontifex cui⁹ impio si quis de iu-
deis tradideret. moreretur. ergo ecclie sue nunq̄z d̄erit
summ⁹ pastor. Item si lege naturali ver⁹ est vt sit vnus
p̄nceps. cū omnis pl̄alitas p̄ncipuz mala. non est ve-
r̄simile q̄ summa sapia electis suis d̄ vno gubernato-
re nō puidisset vsq̄z ad p̄sumationē seculi cum quib⁹
dixit semple mansur⁹. Hec ⁊ alia longe ⁊ diffuse pleq̄-
tur Ermachanus ibi videat. Tercio d̄ q̄ ip̄ius est re-
prehendere. corrigere. statuere. interpretari. soluere et li-
gare. ⁊ ip̄s tenent omēs obedire. Viciū istō p̄mopbat
ex autoritatib⁹ doctorū scōz grecoz. deinde nrōz. Vñ
b̄tus Cyrill⁹ ep̄s alexandrie in grecia libro thesauroz
dicit. Vñ mēbra maneam⁹ in xp̄i capite nostro ap̄lico
Romanoz pontifice a q̄ nostr⁹ est querere q̄d credere
quid tenere debeam⁹. ip̄m venerātes ip̄m rogantes
p̄ omib⁹ q̄niā ip̄ius soli⁹ est rephendere. corrigere. sta-
tuere ⁊ disponere. soluere ⁊ loco ei⁹ ligare qui ip̄m edi-
ficauit. ⁊ n̄t alij quod suū est plenū s̄z ip̄i soli dedit cui
omēs iure diuino caput inclināt. ⁊ p̄mates mundi
tanq̄z ip̄i d̄no Jhu xp̄o obediūt. Hec ille. Item idem
Cyrillus ex p̄sona xp̄i loq̄ns Petro dicit. Tu cū fine
et ego sine fine cū omib⁹ q̄s loco tui ponā. plene ⁊ p̄-
fecte sanctitate ⁊ auctoritate cū eis ero sic et tecū sum.
Idem in eodē libro. Dedit fili⁹ Petro plenissimā po-
testatem ⁊ ei⁹ dyabochis. id ē. successorib⁹ non min⁹.
Item b̄s Anselm⁹ in libro antihæmenon. iij. dicit. Cer-
tum est igit̄ ⁊ nulli q̄ sani capitis est dubiū q̄ sicut vna
est ecclia ⁊ vni⁹ ecclesie vnū caput est. quē non solū
auctoritas Romani imperij. sed diuini iudicij maie-

Itas omnibus preesse voluit. Cui⁹ q^udem formā et insti-
tutionē maxime in ecclesiasticis sacramētis opt³ om-
nes imitari q^u sub obedientia illius in fide I^hetri cupi-
unt saluari. Ita eīz dīc bīs Ambro. mediolanēn. Qui
a romana ecclia discordat hūc pculdubio hereticum
esse pstat. Hecille. Item alius pstantissim⁹ scīs doctor
grecus Crisostom⁹ exponēs illd Tibi dabo clauēs zc.
ait. Si cā patre xpūs ad salutē omniū mittit sic xpo
petrus et eius ecclia ad omniū salutē mittit cū p^ote
plena. q^u nulli alteri hoīm credim⁹ pcessuz. Itē idem
sup verbo Symon iobannis diligis me. Eximi⁹ apo-
stolor erat I^hetrus et oīm discipuloz et collegij vertex.
Unde negatōne deleta pmittit ei xpūs p^olationē non
enī sibi exprobrat s; dīc. Si diligis me. pasce oues me-
as. Item idē super vbo I^hasce oues meas dīc. id ē. lo-
co mei preposit⁹ esto. et caput fratz. et feruentē amores
quez dicebas te habere in me q^u animā tuam ponerēs
pro me. nunc vice mea pone. p ouib⁹. quia ego quod
olim tibi pmiserā nūc coram omib⁹ fratribus affir-
mo. vt ipī te loco mei assumāt vbiq; terraz. te et in tbro
no tuo sedentes p^odicent et pfirmēt. quaten⁹ natōes
per orbē sicut me in patre. sic et te vice mei recipiāt ordi-
ne et euangelij dignitate. H^o ille. Item idem sup illud
Actuū. Surgēs petrus in medio zc. dicit de brō I^hei-
tro. intelligi p^ot etiā de q^ulibet successore ei⁹ q^u est caput
sac^ossimū bñ aplīci choi. camerari⁹ et portari⁹ ipius
xpi et eius thesaurari⁹ ad quē xpm q^u ingredi cupiūt vt
ipse diffiniuit ego sū hostiū intransib⁹ ad prēm. ingre-
di nō p^ont nisi I^hetr⁹ aperiat. I^heterea Cyprian⁹ ad
Corneliū papam in eplā. et bēf. vii. q. i. Factus ē Corne-
lius ep^oscuz fabiani. id est I^hetri locus et grad⁹ cathe-
dre sacerdotalis pacaret q^u occupato et d^o dei volūtate.

atq; omniū nostr̃ p̃sentionē p̃firmato. q̃squis iaz ep̃s
 voluerit fieri foris fiat necē est. nec habeat eccl̃asticā
 ordinationē qui eccl̃ie nō tenet vnitatē. q̃squis illē sue
 rit licz ab se multū iactās z plurimū sibi vendicās pro
 pbanus est. alien⁹ ē. foris ē. z cū post p̃mū esse nō possit
 quisquis post vnū qui sol⁹ eē debeat fact⁹ ē iam non
 scdus ille. sed null⁹ est. Et infra. Neq; aliunde hereses
 or̃te sunt aut nata sunt scismata. q̃z qñ sacerdoti diuio
 non obtēperat. nec vn⁹ in eccl̃ia ad t̃p⁹ sacerdos et ad
 t̃p⁹ iudex vice xp̃i cogitat. cui si p̃m magisteria diuina
 obtemperaret fraternitas vniuersa. nemo aduersus
 sacerdotū collegiūz quicq; moueret. nemo p̃ diuinū
 iudiciū. post p̃p̃i suffragiū. p̃ coepiscopoz p̃sensuz
 iudicaret. s; nō iam ep̃s sed deo iniuriā faceret. nemo
 dissidio vnitatis xp̃i eccl̃iaz scinderet. nēo sibi placens
 et tumēs seorsuz foris nouā heresim p̃deret. Item idē
 Crede nob̃ fili charissime salutis necessitas illud expo
 scit. vt quēadmodū vnā sc̃tām z aplicāz atz catholicā
 eccl̃iā p̃fiteri xp̃iana ṽitate q̃ xp̃i noīe censent̃ necessi
 tant sic vnū etiam eccl̃ie p̃ncipē. vnū gregis dñici pa
 storē colere z venerari p̃pellūt. nō ṽbo solū s; opib⁹ et
 effectū. ne de illis iuxta ysaiā dici possit. Popul⁹ iste
 labijs me honorat. s; cor ei⁹ longe est a me. Qui quidē
 pastor z vniuersaz gentium vocationi. z omib⁹ p̃p̃lis
 cūcūq; patrib⁹ p̃ponat vt quāuis in populo dei mul
 ti sacerdotes sunt multiq; pastores. omēs p̃p̃ie regat
 p̃errus. quos p̃ncipalit̃ regit z xp̃s. Nec ille. Irē Theo
 phylus sup̃ illo Lu. xxi. et tu aliqñ conuersus. Post q̃z
 me negato ploraueris ac penitueris corrobora cete
 ros cum te p̃ncipē apostolor̃ deputauerim. Hoc enī
 decet. quia meum robur es z petra eccl̃ie. Et infra.
 Hoc autēz intelligendū est non solū de apostolis qui

tunc erant ut roborarent a Petro. sed de omnibus usque
ad finem mundi fidelibus. Itemque alius sanctus grecus episcopus
Maximus in epistola orientalibus directa dicit. Omnes
fines orbis qui Deum sincere receperunt ubique terrarum ca-
tholici veram fidem profitentes in ecclesiam Romanorum tan-
quam in solē respiciunt et ab ipsa lumen catholice et apostolice
fidei recipiunt. Ex horum et aliorum doctorum ecclesie celebri au-
ctoritate ut habeat summa eliciuntur correlaria. Primo quod
papa est vicarius. portarius. camerarius et thesaurarius
christi et successor Petri. Secundo quod papa est caput no-
strum sanctissimum intellige ministeriale in terris et visibile.
Tercio quod ipsum pertinet cause ecclesiastice cum ipse solus
sit reprehendere. corrigere. statuere et disponere. soluere
et ligare loco dei. Quarto quod papa est saluator omnium per
christum ministerialis et officialis. Quinto quod papa recipit au-
toritatem a deo sed non ab homine. Sileat igitur vesanus be-
reticus et wicleph. qui caput ecclesie summum pontifices
appellat pontificem cesareum ac si ab impatore sit factus
potius et non a deo. Pro omnes doctores prefatos et subijci-
endos. Correlarie sequitur. Quia papa maior est angelis. ho-
minibus et demonibus. potestate. vicariatu. ministerio. officio
et ecclesiastica administratione. An non sequuntur tua corre-
laria. homines. angeli et demones non possunt aliquid circa
legem disponere. ergo neque papa. cum locus a minoribus
ad maiorem negativē. etiam apostolus pueros inutilis sit. ad hoc
vide infra Bernardum et correlarium optime capies. Sex-
to sic est articulus fidei credere sanctam ecclesiam catholicam
ita est de necessitate salutis unum pastorem ecclesie papam cre-
dere. colere. venerari et ei obedire ut dicit Cyprianus.
Ex quo septimo sequitur quod de necessitate salutis omnes obe-
dire pape tenent. An sequitur correl. quod maledicentes pape
morte mori debent secundum antiquam legem et secundum novam.

et sacro Canone excommunicari. Dixit enī dñs in lege
Qui maledixerit patri ⁊ matri morte mouatur. Et in
Deutero. **B**is non detrahes. **N**on bis genulius q̄s
dominus reprobat. sed illis d̄ q̄b⁹ **Ps**al. Ego dixi dñi
estis. ⁊ s̄m **G**losaz. id est. ecclesie prelati. Item **Z**acha.
ii. Qui vos tangit. tangit pupillā oculi mei. Et **dauid**
dixit. i. **Reg.** xxiij. **P**ropicius sit mihi deus. non faciā
hanc rem dño meo x̄po dñi ut mittā manū meā. quia
christus dñi est. Et bñs ap̄ls **Paul⁹** p̄firmavit dicēs
in actibus ap̄loz. **P**rincipem ppli tui non maledices.
Delaniētes cantores q̄ blasphemio ore in p̄s suos
maledicta ⁊ probra p̄ q̄dam cantiones p̄gerunt. dōle
at bobemus q̄ in lingua sua maledicūt vicarius x̄pi ⁊
p̄nceps fidei. Si hec in aliena līgua p̄gissent forte rī
derem⁹. **S**z maledicta auis q̄ nidum propriū fetore
beresum ⁊ blasphemiarū per homines nulla memoria
dignos maculare aūdet. ⁊ dolore nō compūgit. **E**sto
te autē obedientes o bobemi ⁊ colla fidei subdite aut
linguam exactius in **X̄pm** domini laxatam saltem
mutescere facite. **N**on irideat ap̄d vos vicari⁹ cuius
diligitur x̄pus dñs. Si regē habetis p̄fectū honorate.
Si estis in ecclia militāte caput eius militās p̄ signo
triūphali seq̄mini. ne si absq̄ signis victorialibus ⁊ du
ce spūalis belli ieritis in hostiū arma ruatis. **S**z dice
ret quis. ego obedio soli deo. **R**espōdet tibi sanct⁹ do
ctor **Tho.** in libro p̄ gentiles. iij. dicēs. Si quis autē di
cat q̄ vnū est caput ⁊ vnus ē pastoz x̄ps qui est vnus
ecclesie sponsus. nō sufficiens r̄ndet. **M**anifestū est eīz
q̄ om̄ia sacramēta ecclesiastica x̄ps p̄ficiat. ipse ei est q̄
baptizat. ipse peccata dimittit. Et q̄ non erat cū om̄ib⁹
fidelibus corporalī mansurus elegit ministros p̄ q̄s
predicta fidelibus dispensaret. Quia corpalem p̄len;

tiam erat fidelib⁹ subtracturus. oportuit ut alteri cō
mitteret qui loco sui ecclie gereret curā. hinc est q^d Pe
tro dixit: Pascue oues meas. Et infra idem scis subdit
Non potest autē dici q^d et si Petro hanc dignitatez de
derit. tamē ad alios nō deriuat. Manifestū est enim
q^d xp̄s sic eccliam instituit. ut esset vsq³ in finē seculi du
ratura. scdm illud Ysa. Sup solū dauid et sup regnū
eius sedebit ut p̄firmet illud in iudicio et iusticia amō
et vsq³ in sempiternū. Hic doctor sanctus. Quidquid
igit nē sedes aplice statuit ita ē tenendū ac si sc̄s Pe
trus statuerit. Vñ b̄s Agatbō pp̄. Sic oēs aplice se
dis sanctiones accipiēde sunt tanq̄ ipsius diuina vo
ce Petri firmate. Ex h scdm Ciprianū inferi octauo
q^d ex inobedientia omēs hereses et scismata surrexerūt
Et vis videre huius dicti rōnem. Ecce stat fides ecclie
in suis luminib⁹ incōuulsa et semp iuxta Anacletus
firma et stabilis perseuerat. Surgit nescio quispiam
suo sensu sibi cōplacens prudentie sue innitit. et dicta
sua maiorū dictis preponit. fingit. probat. d̄fendit. vo
cat. ad obedientiā quidem verbo se ostendit. venit. p̄
ponit diffinitōem ecclie. orat. sed ita ut iuxta mentes su
am conciliū diffiniat. Exhinc audit impugnat et apud
eccliam quid de suis sentiendū sit ymaginibus pleno
cornu diffinit. Stat ille ceruice suspensa et attonsis su
percilijs iacit in eccliam et prelatos conuicia male et cō
tra legem christi fuisse diffinitū meliora sua fuisse mo
tūa q̄ diffinitionē ecclie. et data copia scripturarū san
ctarū et legem dei abiectam clamat. Nec memor illi⁹
regule moysayce. Si quid ambigū. contendit nō fm
legem esse diffinitū. oblitus illius nedum veteris sz no
ui testamenti. Tibi inquit dabo clauēs. non dicit

scripture. Adhuc cum dixit dominus de scribis et eorum
 auctoritate iam pene abolita. quodcumque dixerint vobis
 facite. Neque fuerat dominus immemor verbi illius
 apud Moysen secundum legem. si enim in cathedra sedent
 cathedre verba. id est. legis auctoritate sanctiones dicunt
 Et dixit idem dominus. Quodcumque solueris sit solutum.
 neque adiecit secundum scripturas. Qui igitur domino adijcit quod il-
 le non adiecit. et ita suo sensu tumens non audit etiam
 cui dominus causas deferre iussit. Et illud correlari-
 octauum incidit et in domo sine fundo pedali discurrens
 laborintum componit atque quod hodie placet. heri displice-
 bat. et quod pridem cecinit hodie deplorat. Nec igitur om-
 nium heresum et scismatum radix fuit et sentina. ut nunquam
 diffinitionem ecclesie stare velit omnium errantium su-
 perbia. sed ubique usque metam silentii victa fuit. quoti-
 die se clamat victoriam potita. Affirmatque libenter se sen-
 tentiam suscepisse. Sed quia contra leges dei fuit pronun-
 ciata volens per hoc intelligere. id est. sanbasiam meam
 cum omnium ego doctior et prudentior sum. et si falsum te-
 neo. sed ne gloriamea minuat vereor emendare. Necesse-
 sario igitur nono sequitur ex istis beatissimis doctoribus
 Quid non sufficit confiteri obedientiam voce et verbo. sed
 potius opibus et effectum. Nam ubi opus est facto ver-
 ba non sufficiunt. et quidam dixit. Non verba sed verba sat-
 at venire. Neque in illa sancta obedientia quicquam sui ca-
 pitis quasi dicere velit non errare teste illo senectus ysa-
 ac in collationibus suis. Nullatenus decipi poterit quisquam
 non suo sed maiorum viuit exemplo. Non dic loquitur sed viuit
 Iuxta Simonem cassianum. In scholis obedientie non ad-
 mittuntur regule exceptionum. Vnde ne cum fidem profiteris
 dicas. ego credo et teneo preter hoc et excepto illo ut

illo incōstantissimo assimileris brunello qui ex oībus
mundi regulis aliqd p̄tis cum exceptiōe elicit. in fine
q̄z nichil stabilitatis in sua volubilitate inuenit. Assen
ti igitur bone vir assenti sancte obediētie ne peccatū
ariolandi ⁊ paganitatis incurras. Teste Samuele q̄
dixit ad Saul. i. Reg. xv. Nunq̄d vult dñs olocauit
aut victimas ⁊ nō potius vt obediat voci dñi. Adeli
or est obediētia q̄z victimē. ⁊ auscultare magis q̄z of
ferre adipem arietis. Quoniā quasi pctūm ariolandi
est repugnare ⁊ q̄si scelus ydolatrie nolle acq̄scere. H̄c
Samuel. Et subdit bt̄us Greg. in eplā ad omēs pre
gnūm ytaliciū ⁊ theutonicorū missa ⁊ fortificat dictum
Samuelis. applicās illud ad obediētiā sedis romāe
lxxi. dist. c. Si qui p̄sbyteri. Item sm Cyprianū extra
ecclesiā est dist. xcij. c. Qui cathedraz. Peccatum igit
paganitatis incurrit quisquis dū xpianū se asserit sedi
aplice obedire p̄tēnit. Sēq̄t decima seq̄la q̄ optz delig
nare vnūz visibile caput vt est mō papa beatissim⁹ et
dñs noster Id̄aul⁹ scdus cui⁹ dñs xp̄us cū Id̄etro fe
cundet ⁊ Id̄aulo. ⁊ nō ponere vnū papā ymaginariū
in aere aut vnā petulā michi ⁊ alijs ignorā vt ille fa
tuus ⁊ viclep̄ beñis ignib⁹ ab ecclia dat⁹ p̄suxit. S̄z
scio qd̄ fecit intumuit spiritu. ⁊ vnū quem nunq̄z vidit
p̄suxit vt inde cū se obedire scripserit illi sese obediē
dum deuoueat quē nunq̄z nouit. ⁊ ita pulcro fūco nul
li obediat qd̄ primordialiter intēdit. Nam si obediret
eius decisione in materia fidei stetit et in plurib⁹ sic
et tu tuiqz p̄tra se sententiā reportasset. immemor facti
dominici qui Id̄etro clauēs tradidit quez mortaliter
peccatū agnouit. ⁊ cur matri sue aut Iohanni nō de
dit quos p̄ta p̄stantiores ⁊ fide firmiores habuit. vel
li eum Id̄et⁹ fideliozem ex negatōe sua vt ait Amb.

propter ista scilicet meliorem in vita et merito quam probabilis. Quid, si
tenes. neque hodie papa neque imperator neque rex neque episcopus
neque sacerdos ullus in ecclesia dei et regnis suis vere
erit. Nam quocumque episcopo vel rege dato. actu regibus
melioris vita et merito possumus inuenire. Et ve
niet illa heresis ut nullus maior nullus sit superior ex illo
textu domini male et in cornice intellecto. Reges gentium do
minantur. eorum autem vis non sit. Quid, si et hoc non teneas
restat ut in laqueum cadas et non ex vite merito pontificem
affirmes. sed ex ordinatioe diuina et illum papam esse di
cas cui ipsa cardinalium electio vocem et auctoritatem presti
tit. Ex his sequitur conclusio. quod obedire romano et vniuer
sali pontifici est de necessitate salutis. et pro eius precepta ve
nientem omnino constabit mortaliter peccare.

Ed ne etiam nostros la

scilicet ceteros propterea magis doctores. et nihil pro sensu
loquimur. Veniat ille pontifex primus vertex ec
clesie beatissimus Petrus qui cum ordinaret per se beatum Ele
mentem papam ita locutus est ad populum. et. xxiij. dist. habet.
Si inimicus est iste Clemens alicui. et vos nolite expecta
re ut ipse nobis dicat. cum illo nolite amici esse. sed pruden
ter obsequare debetis et voluntati eius assensum et per certatione
obsequare. et auertere vos ab eo cui ipse sentitis aduer
sum. sed non loqui his cum quibus ipse non loquitur. ut unus
quisque qui in culpa est dum cupit omnem vestram amicitiam
habere. festinet citius reconciliari ei quam omnibus preest et pro
hoc redeat ad salutem cum obedire cepit monitis presiden
tis. Si vero quis amicus fuerit his quibus ipse non loquitur. unus
est ipse ex illis qui ecclesiam dei exterminare volunt. et si cum

corpore videatur esse vobiscū. mente tñ ⁊ animo pro
vos est ⁊ multo nequior hostis est is q̃ illi qui foris
sunt ⁊ euident inimici. hic enim p̃ amiciciaꝝ speciem
que inimica sunt gerit. ⁊ eccliam dei dispergit ⁊ vastat
Hec ille. Item idem Clemens testimoniu redderat d̃
petro beato. ⁊ habetur de maiestate ⁊ obe. Om̃es p̃n
cipes terre ⁊ ceteros homines episcopis obedire beat⁹
⁊ Petrus p̃cipiebat. Item Rabanus super illo verbo
Tibi dabo clauēs dicit. Principatuꝝ iudiciarie pote
statis accepit vt omnes per orbem intelligāt credētes.
quia quicunq̃ ab vnitāte fidei vel societate illius quo
modocunq̃ se segregant nec vinculis peccatoꝝ absol
ui. n̄ ianuā celestis regni ingredi possūt. Et vt paucis
multa p̃cludam. Audi b̃m Bernardū ad Eugeniuꝝ
papam qui fuerat de suo monasterio receptus in apo
stolatū cui multa in illo opere scribit ammonēs eum
ad sollicitudinē pastorālē. ⁊ in morib⁹ instruens vt bo
minē. Quando aut loquitur ad papā tūc ita dicit. In
dagemus adhuc quis sis. quam geras videlicz p̃tem
pore p̃sonam in ecclesia dei. Quis es. Sacerdos mag
nus. pontifex summ⁹. tu princeps episcopoz. tu heres
apostoloꝝ. tu primatu Ab̃el. gubernatu Noe. patriar
chatu Abrahā. ordine Melchisedech. dignitate aa
ron. auctoritate Moyses. iudicatu Samuel. potesta
te Petr⁹. vnctione Xpus tu es cui clauēs tradite: cui
oues credite sunt. Sūt quidē ⁊ alij celi ianitores ⁊ gre
gum pastores. sed tu tanto gloriosius q̃nto et differen
tius vtrunq̃ p̃re ceteris nomen hereditasti. Hñt illi
sibi assignatos greges singuli singl'os tibi vniuersi cre
diti vni omēs. nec modo ouiu. sed ⁊ pastoz omnium
pastor. Et infra. Vbi vnitas ibi perfectio. Reliqui nu
meri perfectionē non habēt. sed diuisionē recedentes

ab unitate. Unde est quod alij singuli apostoli singulos sortiti sunt
plebes scientes sacramentum. Denique Jacobus qui vi
debatur columna ecclesie. una est contentus iherosolima
petro universitatem cedens. Nam dictus est frater domini
porro cedente domini fratre. quis se alter ingerat Petri
priogative. Ergo iuxta Canones tuos alij in preter
solicitudinis tu vocatur in plenitudine potestatis. aliorum
potestas certis artatur limitibus tua extenditur. et in
ipso qui potestate super alios receperunt. Nonne si cau
sa extiterit tu episcopo celum claudere. tu episcopum ab
episcopatu deponere etiam et tradere satane potes. Stater
go inconcussam privilegium tuum tam in datis clauibus
quam in commendatis omnibus. Accipe aliud quod nichilomi
nus prerogativa confirmat tibi. Discipuli nauigabant et
dominus apparebat in litore quodque iocundius erat in
corpore rediuiuo. Sciens petrus quod dominus est in mare
se misit. et hoc venit ad ipsum alijs nauigio peruenien
tibus. Quid istud nempe signum singularis pontificij
Petri per quod non nauem unam ut ceteri quique suam sed
seculum ipsum suscepit gubernandum. mare enim seculum
naues ecclesie. unde est quod altera vice instar domini gra
diens super aquas unicum se vicarium designauit christi
quando non uni populo. sed cunctis preesse debet.
Siquidem aque multe. populi multi. Itaque cum quisque
ceterorum habeat suam tibi una commissa est grandissima
nauis facta ex omnibus ipsa vniuersa ecclesia toto orbe dif
fusa. En quod est. Hec ille in forma protulit. Idem Bernardus. ser
mone habito ad clezum in concilio Remensi. Graue est in
quit quod iniungitur michi videlicet ut doceam doctores.
instruam patres presertim cum scriptum sit. Interro
ga presbyteros tuos et annuntiabunt tibi. Sed precepit michi moyses
iste cuius manus sunt cui obediendum est non solum

a me sed ab omnibus. Et plus q̄z moyses hic. **¶** Moy-
si enī p̄missa fuerat vna plebs israelitica. Isti at̄ vnuer-
sa ecclesia. et plus q̄z angelus hic. Cui enī angelorū di-
xit aliquādo deus. Q̄d cūqz ligaueris &c. Sc̄dm offi-
cium dico. non s̄m meritū p̄ter deū non est ei filius n̄
in celo nec in terra. hic est **¶** Petr⁹ qui misit se ī mare cū
alij discipuli nauigio venerūt ad Ihesum. vnusquisqz
contentus est nauicla sua. archiepiscopatu suo. episco-
patu suo. abbatia sua. p̄positura sua. Iste autē misit se
in omnes archiepiscopat⁹. episcopatus. abbatias. p̄-
posituras. hoc mare magnū & spaciosum manib⁹ illic
reptilia quoz non est numer⁹. **¶** Hec ille. **¶** P̄terea do-
ctor in signis Symon cassianus libro. xiiij super v̄bo
domini Data est michi oīs p̄as. **¶** Post q̄m ch̄isti do-
mini potestatem altissime vt debuit extulit. Subdit d̄
ecclesia & ch̄isti vicario ad p̄positum sic. Veneret atqz
adozet sanctuz scabellum eius qd̄ ē ecclesia sancta ei⁹
in qua qui sua vice p̄sident ī iusticia & auctoritate vir-
tutis dominice. scepra mūdi debet habere subiecta. q̄
vero sibi iuste p̄sidenti & decernenti repugnant. aut ab
infidelitate aut tyrannide aut ab heretica prauitate
et contumaci inobediētia detinentur. **¶** Hec ille. **¶** Huius
doctoz sentētia; p̄firmat **¶** Nicola⁹ papa scribens me-
diolanēsi b⁹. xxiij. dist. Omnes. **¶** Non est dubiū qz quis-
quis cuilibet ecclesie ius suū detrahbit iniusticia; facit.
¶ Qui aut̄ **¶** Romane ecclesie p̄uilegiū ab ipso summo
omniū ecclesiaz capite traditum auferre conatur. hic
p̄culdubio in heresim labit. & cum ille notetur intus⁹.
hic dicendus est hereticus. Fides quippe violat qui ad-
uersus illam agit que est mater fidei. et illi contumax
inuenitur. qui eam cūctis ecclesijs p̄tulisse dinoscitur.
¶ Hec ille. **¶** Ex hijs & alijs sanctorū allegationibus restat

ut cum sancta m^{re} ecclesia pcludam⁹ illaz pclusionē
quā decretal⁹ pcludit Bonifacij pōnificis octauⁱ in .c.
Unā scām eccliam catholicā z ipam aplicam vigen
te fide credēre cogimur z tenere. Nosq; banc firmiter
credim⁹ z simpl^r pfitemur extra quā non est salus n^{ra}
remissio pctōz. Et infra. Igit^r ecclesie vnice est vnū cor
pus z vnū caput. nō duo capita q̄ si monst^r xps vic
chustiq; vicarius p^retr⁹ petriq; successor. dño iuben
te ipsi p^retro. p^rasce oues meas. p^rasce inq^t gene
raliter non singularit. has vel illas. per qd̄ intelligitur
pmississe sibi vniuersas. Siue ergo greci dicāt siue alij
petro eiusq; successori nō esse pmissos fateant^r. sic nō ē
est de ouib⁹ xpi non esse. dño dicente Johis. Unum
ouile z vnū pastorem eē. Et infra. Nam v^{ra}itate testāte
spūalis potestas terrenam p^ratē instituerē habz. et
iudicare si bona nō fuerit. De ecclā z eccliaistica p^ratē
verificat vaticiniū Hieremie. Ecce pstitui te hodie su
per gentes z regna zc. q̄ sequunt^r. ergo si deuiat terrena
potestas iudicabit a spūali p^ratē. Sed si deuiat spūal⁹
minor a suo supiori. sic vō sup^rma a solo deo nō ab ho
mine poterit iudicari. testante Ap^{lo}. Spūalis homo
iudicat oīa. ipse autē nēmē iudicabit. Est autē h^{uius} aucto
ritas z si data sit homiⁿi z exerceat p^r boiē non būana
sed potius diuina. ore diuino data p^retro suisq; succes
soribus dicente dño ipi p^retro. Qd̄cūq; ligaueris zc.
Quicūq; igit^r huic p^rati a deo sic ordinate resistit. dei
ordinationi resistit. Nec duo sūt maniche⁹ fingit p^rinci
pia esse qd̄ falsum z hereticū iudicamus. quia testante
moysē. Non in p^rincipijs sed in p^rincipio creauit deus
celum z terrā. p^roximo subesse Romano pontifici oēs
būanas creaturas dēclaram⁹ dicim⁹ et diffinim⁹ oīno
esse de nēccitate salutis. H^{ic} ibi. Stat ergo incōnulla et

per sciolos derisa conclusio. Unū familiare exemplū
preterire in hoc fine non est dignum. Sacerdos con-
fessor tuus te vel aliū absoluens iniungere pōt penitētiā
satisfactoriā ut hoc die vel āno non accedas ad altare
Si sacerdos h̄ pōt circa penitēte. ergo papa. qz qd qd
pōt minor pōt et maior. Non erit igit ab re ut papa
possit mandare tu nō p̄munica neqz tu neqz ille. et op-
positū faciens peccat mortali. De sacerdote p̄t q̄ndie
et scōr̄ exemplo docemur. Legit enī de b̄tō Gallo vi-
ro māfuetissimo et vere b̄tō q̄ cuz sibi b̄tā Colūbanus
missam vsqz mortē suā interdixisset legere q̄nqz etiā
causa non subsistebat obediuit. Posteaqz mortuū
b̄tū Columbanū in spū vidit extūc et missam defun-
ctorū p̄ illo deuotissime legit.

E autem omīs qui tra

D ctatum tuū legit quid dixisti intelligat: dicta
qz nō b̄n posita p̄gnoscat. et ex b̄nc in v̄tatis
et fidei cōgitiōē citi⁹ deueniat s̄m ordinē discutiē⁹.
Idmū dicis q̄ euangelio seu etiā legi diuine nēo pōt
aliqd addere vel minuire qz xp̄s est p̄m⁹ legis. Et p̄-
bas illd. qz neqz ap̄ls Paul⁹ neqz angeli neqz demo-
nes neqz homies. S̄z si q̄s vlt̄ imutare legem. illū an-
ticristū appellas et filiū p̄ditōis. et nescio q̄o ponis blas-
phēmiās reor̄ q̄n̄ illas in papā q̄n̄ allegas Canonē.
Sūt quidā. Vñ ex hoc infero q̄ papa non pōt p̄tra arti-
culos fidei dispensare. et cū p̄munio v̄triusqz sp̄ei s̄m
te sit fundata in lege ad laicā p̄munionē. qd tñ nunqz
p̄basti nec probabis in eternū quoad p̄ceptum. non
pōt papa eam mutare. sed astringis illum ut vsqz

mortem illā defendere teneat. Ne igitur fidelibus ali-
quid in his coloris videatur. ita a veritate catholica et
sancta obedientia vacillent. Dicendum est q lex dei est
quedā ordinatio salutis humane per filiū dei tradita
continens cōstitutiones. consilia. prohibitiones. me-
rita et penas. omēs fundabiles in actu conuersatōis
cibus in terris. Cum igit eorum sermonū et institutio-
num que dominus dedit. quedā sunt moralia seu sub-
stantialia fidei ut sunt precepta decalogi. que scōm
doctores et glosas ordinariā super. c. Non est. viij. dist.
sunt et veteris et noue legis quo ad sui substantiam
immutabilia. Alia sunt sacramentalia ut sunt septem
sacramēta ecclesie. Alia sunt cerimonialia. ut pedum
loto. aque asperio et reliqua. Preceptorū moralium
multiplex est differentia. Quedā enī obligant ad sem-
per et p semper. ut dilectio dei et primi. Quedā ad sp et
nō p semper. Quedā que ptinent et obligāt punitates
et non singulos. ut preceptū illud. Crescite et multiplicati
mini. Quedam vō ad singulos. Item quedā hnt notā
et signū precepti et tñ non sunt pcepta. Vñ domin⁹ in
euangelio Marci. x. loquens de libello repudiij dixit.
Vobis precepit Moyses. et tamen nō fuit preceptū
sed permissio. Similr cum lauisset pedes discipulorū
dixit dominus. Scitis quid fecerim vobis. exemplū
dedi vobis ut et vos ita faciatis. Et actum illū ecclia
mandatum appellat. De quo beatus Ambrosius li-
bro. iij. de sacramētis miratur dicens. Vide omnem
iusticiā. vide humilitatē. vide grām. vide sanctificatio-
nem. Nisi lauerō inquit te Petre non habebis partē
mecum. Non ignoram⁹ q ecclesia Romana cōsuetu-
dinē hanc non hz cui⁹ typū in oib⁹ seqmur et formam.
Et infra. Hoc ideo non dico q alios reprehendam.

sed in omnib⁹ cupio sequi sc^tam eccliam 1Romanaz.
Hec ille. Item aliud nisi q^o renunciauerit. Queda^o noⁿ
bⁿt notam p^rcepti z tⁿ sunt p^rceptu^m vt sunt om^es arti-
culi fidei. It^ez p^rceptoz q^odam sunt dispensabilia q^oda^o
indisp^eabilia. Item q^odam modificabilia seu interp^ra-
bilis qued^a non. Ad p^rpositu^m igitur redeu^odo. dicim⁹
q^uantum ad sacram^eta. Q^uo institutio sacramentoz q^uan-
tum ad essentia^m z subia^m sacramentoz est indisp^en-
sabilis z inuariabil^{is} p^{er} eccliam. Vⁿ non p^ot ecclia insti-
tuere plura sacramenta q^uz septem. neq^z ea diminuere
q^u sint sex. Non p^ot eti^a instituere vt sub p^rma sp^e sit tan-
tum corpus z non sanguis deitas z aⁿima. z simil^{is} sub
secunda. Neq^z illius trem^edi sacram^eti effect^u e^ssentia-
lem potest tollere qui sⁱm bⁿu^m Thom^a vt sup^{er} est alle-
gatus. est puerio homis in x^pm dⁿm. Vsum aut^{em} rit^u
cult^u z ob^seruantia^m potest p^{er} t^{em}p^us. m^o. loco z condicione
immutare. Vⁿ beatus Tho. p^{re}. iiii. q. lxxiii. ar. vii. dic^{it}
Bictum est sup^{er} q^u b^e sacram^etu^m p^rficitur in p^rsecratioⁿe
materie. vsus aut^{em} fidelu^m non est de necessitate sacram^e-
ti. sed est aliq^uo p^req^uo ad sacram^etu^m. et i^o p^rsequ^es est
q^u appositio aque noⁿ sit de nc^ssitate sacram^eti. H^{ec} ille.
Et dⁿs 1° Petr⁹ de 1° barent. in q^rto dist. vii. arti. ii. cum
querit q^u ordine ecclⁱe c^oficat. R^{es}ndet. q^u circa sacram^e-
ta qued^a x^ps tradidit tanq^uz subialia vt materia^m z for-
ma^m. qued^a tanq^uz accidental^{ia} vt hora^m vel temp^us. Cir-
ca substantialia ecclⁱe mutatoⁿem facere noⁿ lic^{et}. sed cir-
ca accidental^{ia} ex causa. Q^uo eni^m altera causa est. alter
debet esse effectus. Hec ille. Considera q^u noⁿ dicit vsum
subiale. s^z materia^m z forma^m. q^u vsus accidit aut mod⁹
rei cu^m sit post p^rpletum esse. 1° potest aut^{em} ecclesia eti^am
circa subialia interp^rtari. Vⁿ id^ez statim exemplificat
de alio sacram^eto baptis^mi. q^u quauis x^ps. xxx. aⁿo^r

baptizatus est. tamē ecclesia baptizat in puericia. Itē
maxime videt de sacramēto baptismatis cū sit sacra
mentum necessitatis. q̄ non debuisset ecclesia forma
que est de substantia rei imutare. ⁊ tamē fecit ex certis
causis quas tangūt doctores. et ipse aduersari⁹ ill⁹ sa
lutat in tractatu suo. Similr dicendū est de alijs sac
mentis ubi p̄s presbiteri crismabāt in necessitate vel
ex p̄missiōe pape vt in. c. p̄deruenit. xcvj. dist. Nunc au
tem distric⁹ est eis p̄bitiū. et solis pontificib⁹ actus
ille est resuat⁹. vt est text⁹ in. c. Quanto nos. De cōsue
tudine. p̄diēterea ⁊ in materia ecclia statuit in crisma
te ⁊ non in oleo p̄firmandū. Unde si aliter ep̄s faceret
non p̄firmaret. De ordine sacro idē est dicendū. Itē
cū in ecclia primitia duo dūtaxat fuissent sacri ordies
Greg. pp̄ appoluit terciū. s. subdiaconatus. vt in. c. p̄si
ramur de ser. nō ordi. Calix⁹ p̄ores p̄buit. q̄s ecclie
p̄mitina p̄cellerat. Tempa ad suscipiendū ordines
ita distinxit q̄ prior etas nō b̄uit. vt etiam careat execu
tione ordinū ⁊ ordinans ⁊ ordinat⁹ qui p̄ Canōes or
dinauerint p̄ ordinat⁹ fuerit. et si se temerarie ingesse
rit. ip̄o facto efficitur irregularis. De p̄fessione q̄s du
bitat. prius nō fuisse de necessitate saltē canonica illud
c. Omis vtriusq̄ sex⁹. sic iam obligat quēlibz xp̄ianū.
quāuis turpis ille draco wickleph in sua heresi aliter
spirauerit. Taceo de reliq̄s sacramētis. Ita etiā de sac
ramento eucharistie ē dicendū. Cū enim sp̄s panis et
vini sunt quo ad sacrificiū oportuna. ecclesia p̄ficit in
vtraq̄ specie. Cum aut̄ sint accidentalia illi sacramen
to quo ad vsum fideliū cū sub vna et s̄b vtraq̄ specie
est totus ⁊ integer xp̄us cum plenitudine gratiarum
et diuinitatis vt p̄missum est in supioribus. volūtatē
ecclesie est sic vel sic vsum eius fidelib⁹ instituire. put
k

melius et utilius ac honorabilius viderit pro usu fidelium expedire. Q, autem dicit beatus Gregorius. eucharistia panem et vinum de sui substantia continere. intelligitur de sacrificio et oblatione. Unde quo ad hoc non potest ecclesia statuere ut sub una specie dumtaxat sacrificetur ut prius dicebat. salva sententia Alberti magni et domini Innocentij. Q, autem secunda species vini quo ad usum fidelium non sit de necessitate et substantia prime speciei. patet ratione. Nam illud est de substantia alterius sine quo res esse non potest. sed species panis sine speciebus vini possunt esse. ymo sunt de facto ad sensum. ergo unum potest esse et tradi sine reliquo. Si vero loquimur de contento idem est dicendum. Nam chabst potest esse et est eque plene et perfecte sub prima quando scilicet in sacrario pro infirmis servatur nulla secunda specie ibi existente. et tamen non minus adoratur. non minus est deus gratie dator et glorie quam sub utraque. ergo etc. Unde sanctus Thomas in tertia parte. q. lxxx. arti. xij. in solutione secundi argumenti dicit quod perfectio huius sacramenti non est in usu fidelium. sed in consecratione materie. et ideo nichil derogat perfectioni huius sacramenti si populus sumat corpus sine sanguine dummodo sacerdos qui consecrat sumit utrumque. Nec ille. Ex hoc doctore patet quod perfectio seu substantialis huius sacramenti non est in usu fidelium. sed in consecratione materie. Ex his dictis facile est ad tuas levitates respondere quibus solam cartam pingis. habens stateram dolosam quod non est tanti ponderis graviter appendis. et dicta sanctorum doctorum multiplicas. sic ut nihil quod substantia preceptorum et legis non potest papa mutare conclusionibus. quod tunc indifferenter concludimus. Quid vero inducis de beato Paulo qui cum omnia potuisset et nulli

potestati fuisset subiectus. ex hoc concludis q̄ tamen
euangeliū mutare anathematizauit. Sed quare non
subdis q̄ quāuis recepit euangeliū nō ab homine
sed in celo. ⁊ tamen ad apostolos iuit. et de euangelio
contulit. vt non in vanū curreret. aut enim incert⁹ fuit
de euangelio cū dixit. Scio cui credidi ⁊ certus sum
et frustra iuit ad apostolos. aut si nō frustra. exequi
euangelium non potuit nisi ab apostolis auctoritatē
recepisset. Ergo non sufficit euāgelium a deo recipere
nisi fuerit de eo cum apostolis auctoritatie aut dele
gatiue collatū. Unde Symon de cassia libro. v. c. xxx.
dicit. Etenim Paulus qui immediate a christo habuit
euangelium qui nō errabat. collationē de ebasti euā
gelio cui⁹ alijs fecit ne in vacuum cucurrisset nihil am
plius q̄ sciebat accipiens. Facile quidē a veritate de
uiat auctoritate ppria scripturas interpretans et a con
tentu doctorum intellectus capiens singulares. Nec
ille. Scimus enī q̄ neq; nostrū neq; tuum est scriptu
ras interpretari auctoritatie ⁊ statuendo. sed ecclesie.
Et quid hec scribis vt appareas cartas maculando. si
enim scriberes quomō dominus passus est ⁊ resurrex
it. putas contra te scriberem⁹ vt teneas. si in conclusio
nibus fidei discordamus concederem⁹ equidem. Vñ
iuxta supius dicta intellige Symonē de cassia. Criso
stomum Cyprianum Gorrām Petrum de palude:
quos allegasti. loquuntur enim de substantialibus ar
ticultis fidei. Si vero doctores illos intelligis q̄ nichil
potest Papa in rebus ecclesiasticis disponere abute
ris auctoritatib⁹ sanctorum et erras. Et hoc quidem
deprehenditur de mente tua. Nam cum ex Apocali
psi glosam illam allegas. q̄ scz filius iniquitatis inter
pretabitur scripturas pro voluntate sua. iudeū illum

preferens qui ex lege nullum iudicatur dixit. Si pa-
pam intelligis hereticus es ut papam et vicarium xpi
atq; prem eccle appelle filium pditionis extollente se
sup omne quod dicit deus. Si vero intelligis alius que-
piam dicito. Illos enim et illum reprobam qui aliter te-
net et interpretatur qz fides habet et sancta mater ecclesia
docet et astringit. Illos confundere non poteris nisi sup te
hanc framea exacuas. Si igit aliter leges interpretaris
qz mater ecclesia et dicis esse preceptum ubi non est. fundas
novos fidei articulos qui non sunt. profecto tu es ille q
ordinationi dei et potestati resistis et statem tenes in
manu iuxta mentem tuam textum et dicta scitoz et non iuxta
eccle diffinitionem interpretaris. hoc semper propter tuas inuti-
les verborum iactantias. et illa octo correlaria q concedi-
mus repetito. q legem xpi nec homines nec apli nec dy-
boli. neq; tu neq; tui destruere diminueri aut cassare
possunt. Sed cum promunio et usus viriusq; spei ad lay-
cum pertinet. neq; est articulus fidei neq; preceptum neq; etiam
institutio. sed pure disponit ecclesie ut sepius est plu-
rimas sacrotoz auctoritates repetitus. potest et potuit in
vnam spem interpretari. immutari et dispensari peccias
fidelium exigentia et necessitate. qd neq; homines neq; angeli
nec demones nec tu imutabunt. Q, aut in septimo cor-
relario dicis. q solus antichristus conat legi detrabere
et mutare tempora et leges. Si retorques ad dispositio-
nem alterius speciei quasi sic legi sit detractum luce cla-
rius apparet. q expresse papam et ecciam appellas anti-
christum filium pditionis et rebelles deo et vicario suo. an-
tichristus appellas q leges xpi vices gerit. q si non imu-
tauit papa legem statuendo vnam spem cum paltera specie
tantum pretendis cum nihil sit legi detractum aut immutatum
ut quid verborum perditio hec. Ilunc propterea e reuelata

iniquitas tua quā in h tractatu tuo posuisti. Urigit
 pateat omnib⁹ christifidelibus sic breuiter ex hoc capi
 tulo resumem⁹ intendis pbare qd pape non licet imu
 tare legem et euangelium. sed cu³ cōmunio vtriusq³ spe
 cie³ pro laicis sit scdm te lex et euangelium non licet pape
 illas immutare. Q³ si imutat sicut dicit iure et de facto
 immutauit. dicit et appellas ipsum dominum nostrum
 et patrem ecclesie ac vicarium xpi antichristum in correlario
 septimo. Et quia illud dicit qd nec ex lege habet nec vi
 dit nec audiuit falsus testis eum deponis esse. Quia ve
 ro contra sensum tuum interpretatur scripturas. appellas
 ipsum filium perditionis et assessorem equi nigri apoca
 liplici cum statera. Et cum tuliss³ ipe et ecclesia sancta
 sententiam contra compactata. appellas illum iniquum iu
 dicem et errantem. Cumq³ tibi illa cōmunio lex videatur
 et ipse dispensat contra illam hereticus ipsum et omnes
 assentientes appellas. et ita pena transgressorū legis di
 gnum. Unde et merito scdm te iuxta apostolum anathe
 matizatur. Sceleris fabricator iniqui morte expiandi
 quem omnis terra venerat ut patrem cui xpus clauis ce
 li contradidit tu antichristum appellas. Cum enim ipse
 successor sit petri et beatus paulus p^o dixit ante xpm
 reuelandum. Et hoc deprehenderis et cōuinceris simpli
 citer errare cum contra caput ecclesie insurgis. et crimine
 sacrilegij es notatus. cum crimen sacrilegij incurras
 qui de sacro principis disputas. Non considerasti be
 atum Clementem dicentem. ij. q. vij. qualis condemna
 tio eis immineat qui in patres peccat diuina scriptura
 ostendit. Si enim Cham quia non operuit vereda pa
 tris maledictus est. multa ampliore condemnatione di
 gni sunt qui patrib⁹ legatione dei fungentib⁹ et melius

inferunt. Item ex gestis Bonifacii martiris et habetur
xl. dist. Si papa sue et fraterne salutis est negligens inu-
tilis et remissus. huiusmodi culpas istic redarguere p-
sumit mortaliu nullus. quia cunctos ipse iudicaturus a ne-
mine est iudicandus. nisi deprehendat a fide deuius. per
perpetuo statu vniuersitas fidelium tanto instantius orat
quanto sua salutem post deum ex illius incolumitate ad-
uertit propensius pendere. Hic ille. Notare debuisse hunc
textum et potius pro illius statu felici orare quam sibi contra
legem improperare. Item Innocentius. Nemo iudica-
bit primam sedem iusticiam temperare desiderantes. neque
enim ab Augusto neque ab omni clero neque a regibus
neque a populo iudex iudicabit. Ecce qua reuerentia san-
cti loquuntur. quos tu omnes contemnis et iudicem mun-
di et tuum iudicas. Contra quod dicit beatus Syma-
chus. Aliorum hominum causas deus voluit per homi-
nes terminare. sed sedis istius presulem suo sine questione
ne seruauit arbitrio. Voluit beati Petri successores
apostoli celo tantum debere innocentiam. Et infra. Rur-
sus sanctorum voce pontificum dignitatem sedis eius factam
toto orbe venerabilem esse. dum illi quidquid fidelium
est ubique submittit. dum totius corporis caput esse de-
signatur. De hoc michi per prophetam dictum vide-
tur. Si hic humiliatus ad cuius fugientis auxilium et ubi
relinquetis gloriam vestram. Hic ille. Deinde non con-
tentus his minorando potestatem pape allegas illius
canonem. Sunt quidam multum sinistre. ne a te pu-
tes te vera dixisse. audi eius sensum sanum. Canon ille
dicitur ea que semel fide tradita sunt. inuiolabiliter perse-
uerant. sed ea que circa dispositionem agendorum a san-
ctis patribus vel conciliis generalibus statuuntur im-

mutari possunt. dispensari. et pro tempore loco qualitate im-
mutari. Nec est verum dicendo. quod papa semel concedit
postea non potest immutare. sicut compactata semel
concessit non potest ea immutare. habes enim oppositum in
pluribus. Nam papa processit ut usque ad septimum gradum
fiat prohibitio sanguinitatis et tamen postea in statu causa
restrictum est usque ad quartum gradum. Et ut ad regnum no-
strum inclum loquamur beati Cyrillus et Basilides
antistites et apostoli a sede apostolica obtinuerunt cantum
vulgare pro terra bobemie propter nouitatem fidei et ru-
dimenta religionis christiane. Et tamen postea papa
Gregorius illud regi iuratislao bobemie potenti con-
cedere denegauit quia causa substitit. Tu ergo cum tu
is adhuc illud prohibitum tenendo proprie temerari-
us statutorum ecclesie et Canonum es violator et quom-
modo desideras ut tibi teneatur quod tu ecclesie tenera
non proponis. Et quod bec ita possint esse. viua est ratio.
Quoniam verum immutabiliter est verum. et quod
semel est verum semper est verum. Bonum autem non sic
sed quod vno tempore est bonum. altero tempore non est
bonum. Cum igitur aliquid diffinitur fide esse tenens
dum quia verum non potest dici illud postea non esse
verum. sed debet ad animam et sanguinem defendi. alias
oppositum asserens errasse magis quam statuisse conuince-
retur. ut quia verum est. quod panis et vinum transsubstan-
tiantur in verum corpus et sanguinem christi. tenens et no-
lens profiteri oppositum. sed volens comedere cum pa-
ne corpus christi. et cum vino bibere sanguinem chri-
sti debet ut berencus euitari. Nam illud in fide sym-
boli quarti de summa trinitate capitulo primo est pro
articulo fidei positum. Ubi vero aliquid conceditur

k 4

ut bonum. cessante causa boni vel alia rōnabili supue
niēte causa potest tolli et iam nō esse bonū. Sic aliquñ
pro bono pacis erat quibusdā bobemis nō vniuersita
ti bobemoy. s; dumtaxat vsum bñtib⁹ concessū cōmu
nicare iuxta p̄pactata. superueniēte cā illud iam sbla
tum est et non est bonū. quia contra obedientiā intem
ptatum. Unde beatus Greg. et habetur in Canone. xj.
q. iij. Qd̄ ergo. dicit. Sciendū tamē est nunq̄ p obedi
entiā malū fieri. aliquando autē debet p obedientiam
bonū quod agit intermitteri. neq; enim mala in paradi
so arbor extitit. quā deus boni ne pingeret interdixit
sed ut melius p obedientie meritū homo bñ conditus
cresceret. dignum fuerat ut etia; a bono p̄biberet qua
tenus tanto verius hoc qd̄ ageret virtus esset quanto
et a bono cessans auctori suo se subditū et humilē exbi
beret. Hec ille. Sile est qd̄ dicit in. c. Beniq; xxi. dist. q.
minor p̄sente maiore bñdicere non deb; nū quid ergo
benedictio mala est. Absit. Sed p hoc innuit quante
censure freno inferiores quiq; a suis p̄positis iudican
di cohercendiq; sunt. si bñ etiā nullum ius benedicēdi
obtinēt. Ubi glosa ordinaria dīc. q̄ argumētus ē ex h
q̄ aliquid p̄biberet non q̄ ipm malū sit. sed q̄ inde ma
lum p̄t consequi. sicut iurare probib; dñs nōn q̄ iura
re malū sit. sed quia periurare immane peccatum est.
Idatet ex verb obedientiā p̄mendatā ut etiam p̄ eius
dispositionē bonū p̄bitū non cēt bonū. Ita est dicen
dū de laica p̄munionē circa dispositionē ei⁹ sic vel sic
ip̄lo dandā ecclia p̄t disponere. Dicit enim bt̄us Tho.
sup. iij. dist. xxvij. arti. iij. q. iij. q̄ saluis hīs que sunt de
necessitate fidei et sacramentoy. sed in alijs que sunt d̄
institutōe apostoloy. ecclia nunc habet eandē p̄tatem

statuendi et destituendi quem habuit tunc. Et Aug⁹.
De anachona in tractatu de ecclesiastica potestate. q. lxxij. de di
spensatōe sacramentorum sic dicit. sicut dicit Hugo. ij. libro
de sacramentis. Omnis ecclesiastica administratio in
tribus consistit. in ordinibus diversorum prelatorum. in admi
nistrationibus sacramentorum. et in diversis preceptis do
ctorum. Hijs concordat quod dicit dominus per prophetam. Congre
gate illi sanctos eius qui ordinant testamentum eius super sa
crificia. Ubi lyra. In veteri testamento fuerunt multa
sacrificia. in nouo vero est unum perfectissimum in quo Christus
immolatur. scilicet eucharistia quod institutum est a Christo quantum ad id
quod est essentiale. Sed circa solennitatem huius sacrificij
multa sunt ordinata a sanctis patribus noui testamenti
et eodem modo fuit de sacrificijs veteris legis a sanctis pa
tribus illius temporis. et isti patres et illi a Christo congregabun
tur. Nec lyra. Illam solutionem illius Canonis habet
in praefato capitulo. Sunt quidam qui dicunt quod papa in arti
culis fidei non dispensat. in dispensat contra legem antiquam
de iuramento et voto. quibus enim dicit per prophetam. Nonete et red
dite. Et alibi in Deutero. Reddas domino deo iuramenta
tua. Papa et in iuramento et in voto causa subsistente di
spensat. Item dicit Glosa eadem. et est valde notabilis quod pa
pa interpretatur euangelium. Dixit enim dominus in euangelio. Quos
deus coniungit homo non sepat. Et in si in tercio vel quar
to gradu contrahunt sepat eos ecclesia. et ita euangelium
interpretatur. Intelligendum post quartum gradum et ultra.
Et subdit glosa. quod papa aliquando dispensat contra generale
statutum ecclesie. Et est additio Bartholomei brixienensis qui
tenetur per doctores quauis Iohannes glosator hoc non
tenuerit in. c. Que ad perpetuam. Et ad istos sensus in
telligitur iste Canon sequens contra statuta et omnes Canones

in Causa. xxv. q. i. positi quos allegasti. Si per alle-
gationes vanas loquendum esset non facientes ad pro-
positum. quomodo non vidisti ad propositum textus plu-
rimos. xi. q. iij. ab illo capto Si quis epus p. xi. capla q.
omnes loquuntur q. in malo prelati non est obediendum
cum precipiunt contra legem dei. Oblitus autem es autoritatem
xxv. q. i. Violatores et sequentium. ubi expressse dicitur q. q. contra
obedientiam et institutiones sanctorum facit peccat et blasphem-
at in spiritum sanctum. Cum igitur illi Canones loquuntur q.
in eis que contra fidem sunt aut que simpliciter mala sunt.
non est obediendum. Audi alios q. in illis que dubia sunt
omino pape est obediendum. Unde Bernardus in libro de
precepto ita dicit. Siue deus siue homo vicarius dei
mandatum quodcumque tradiderit. pari profecto obsequen-
dum est cura. pari reuerentia deferendum. ubi tamen deo
contrarium non precipit homo. Nam obedientia que in
maioribus exhibetur deo exhibetur. Quamobrem quidquid
vice dei precipiat homo quod non sit certum deo displicere
non secus accipiendum quam si deus precipiat. Quid enim
interest utrum deus per se an per ministros suos siue
homines siue angelos hominibus innotescat suum bene-
placitum. Nec dicatur q. loquitur de his que tradit scri-
ptura vel ratio manifesta. quia de his non est preceptorum
expectandum vel prohibitorum auscultandum. sed quod latere vel
obscurum esse agnoscitur ut in dubium venire possit
utrum deus sic vel aliter fieri voluit velit. Nec ille. Sed
quia ecclesia diffiniuit communionem laicam non esse
de precepto christi sub utraque specie. Audi igitur o homo
vicarium christi ac si deus precipiat. et humiliter obedi.
ut meritum obedientie consequaris. Sed quia tibi amara
sunt in suis febribus hec. male itaque inferis ex his cano-

nibus q̄ summi pontifices debent defendere vtrinq̄
speciem ⁊ p̄munionē laicam vsq̄ ad aīam ⁊ sanguinē
cum laica cōmuniō nec est articul⁹ fidei. n̄c̄ preceptū
christi. nec statutū eccl̄ie p̄niuersalē. sed in manib⁹ eccl̄ie
iurta allegata doctoꝝ ⁊ mente concilij Constanciē. ⁊
Basiliē. Ceterū ex hac tua allegatōne iterū implicate
omnē ecclesiā damnas. Nam frustra illum Cano-
nem allegares nisi dicere velis q̄ contra illū. Conciliū
concluserit vbi p̄cludere nō potuit. Ad hoc hac allegati-
one vteris abrupta et decisa. ⁊ qd̄ optimū ⁊ expositio
est dimisisti. Sequitur enī in fine illius autoritatis.
Sunt quidā sic. sed p̄cul sit ab eis qui semper domi-
ni ecclesiā contra lupoꝝ insidias optime custodiūt.
Ecce iste sanctus si imp̄ratue locutus est. exaudit⁹ est
pro sua reuerentia. domino dicente sibi ⁊ suis successo-
ribus in Petro. Ego pro te rogavi Petre vt nō defi-
ciat fides tua. Si vero decisive. vtz dicit. quia illa san-
cta sedes nunquā contagione alicuius heresis fuit
contaminata. sed semper firma et stabilis perseverat.
nullō turbata hereticorum incurſu. Habes igitur fi-
nem autoritatis. babes finē solutiōis. Ideterea secun-
do peius inferis. Q̄ cōmuniō laica sit a domino insti-
tuta. et ab antiquis Concilijs Canonibus ⁊ Decretis
tenta. cum nunquā doctores hoc dicant. sed potius
omnes de hac materia ex intentōne loquentes deter-
minant. Q̄ populo non est sacramētum dandū sub
vtraq̄ specie. sed q̄ ei sufficit sub vna specie ad salutē.

¶ In sequenti capto tuo

i iterum reiteras. qđ fideles concedūt scilicet
ecclia non p̄t substācialia fidei imutare al
serendo vtrāqz spēm ad laicos esse subiale fidei. Et in
ducis Cyprianū de lapsis. Qui tamē si oculo inspiciat
tur valde contra te facit. Dicit enī qđ si aliquid mandāt
martires. archidiaconus exponit. id est. boni viri et re
ligiosi. Considerandū est si n̄ est p̄ dñm et p̄ dei sacerdotes
id est. ordinē sacerdotalē facienda sunt. Ubi innuitur
qđ mandatū vel consiliū contra deum et suos sacerdo
tes non est audiendū. S; quia conciliū mandat cō
municare sub vna spē et tu mādas s; vtrāqz. et si martir
es et religiosus. cuius ordinis. nescio. nō es audiend⁹.
Si mandas p̄municare optz vt dicas. si illā deo im
petraſti. nō enī qđ tu legeſ dicis ita tenendū est. sed vt
dñi affirmant sacerdotes. Inducis p̄terea Gorā qđ cō
munionē nō liceat immutare. et tñ idem doctor exp̄sse
determinat p̄ te qđ p̄p̄us nō debz p̄municare s; vtrāqz
spē super euāgelio Luce et Johis qđ p̄munio sacramē
talīs nec est necessaria ad vitā gratie n̄ glie. Non grē
quia illaz digne p̄municās p̄supponit si digne vult cō
municare. ergo eā nō bz p̄manducatōz sacramentalē
nec glorie. Si enī potest habere vitā grē p̄t et glie. cum
ista p̄supponit illā. Ex hac auctoritate itelligit ista. Nā
si inductus Gorā qđ p̄munio sacramentalis sit subiale
fidei. p̄diceret p̄ori dicto suo. ergo intelligit vtrāqz spēs
ad laicos esse de accñtib⁹. Q; aut s;dis de brō Greg.
qđ sacrametū panis et calicis vtrāqz spēm sibi sui s;bia
retinet. sepius repetitū est qđ intelligit in sacrificio put
scis Tho. et doctores eū seq̄ntes itelligūt. Ad petz de
palude dicendū qđ ip̄e seipsum soluit qđ non immutare

sacramenta. sed cultū et ritum. modū et ordinem nō ne-
gat. Et qđ dicit qđ papa nō potest dispēlare qđ puer sal-
uetur sine baptismo. verū dicit. sed non negat qđ pos-
sit dispensare et interpretari circa cultū baptismi. Domi-
nus eis simplr statuit. Nisi quis renat⁹ fuerit &c. Et tñ
ecclesia statuit vt baptism⁹ sanguis i martirib⁹ supple-
at aque baptismū. Et in adultis non valentibus adire
baptism⁹ aque sufficit voluntas. quod tñ in puulis
non sufficit. neq; dñs dixit. ex aqua vel spū sed copula-
tue. et tñ ecclesia interpretat vt supius dictū est. No-
lens autem minorare quantū vales s; nō preualet au-
toritatē ecclesie cum ipa semp firma. stabilis et incon-
cussa pseuerata absq; omniū hereticorū macula. scđm
qđ dicit sanctus Tho. scđa scđe. q. ij. arti. ix. Ecclesia vni-
uersalis errare non potest q; spiritus sancto guberna-
tur qui est spūs veritatis. Tu tamē in ipm caput eccle-
sie nō cessas sputa tua iacere etia; ipam irridendo mo-
deraris dicens. ita esse parū potestatem pape qđ etia;
predia ecclie non potest alienare. non habens sanam
mentē Canonū nesciens ea que iuris sunt diuini non
posse papā imutare. Cū ergo terra pape defacto pñs
occupata et restituta eides p Constantinū sit patrimo-
nium cūcti et hereditas Petri. non potest papa illū
alienare. Non tñ canon ille loquit de alijs pñs et ter-
ris. Neq; etiam tuo oculo videre voluisti. dicta glose
et doctorū qđ dicunt. papam non obligari ad hec nisi ex
pgruo. q; par i parē nō h; imperiū. Quoniā alienare
p̄t cui⁹ oia sūt. voce dñi dicētis. Data ē michi ois po-
in celo et in t̄ra. Preterea ille Canon loq̄tur de aliena-
tione iniusta. vt sc; declare. etiā principē vt papā. Im-
peratores. regem aut ducem nō posse patrimoniū xp̄i
aut hominū absq; iure alteri tradere. Quomodo igit

dices. Si bec papa non potest cū plus pōssit. quomō
rex aut princeps alius potest. qđ tamē tu nunq̄m im
pugnās cū dotationē ecclie nō teneas. quā ex tuis cō
pactatis obligaris tenere. non restat q̄z vt rectū irride
as. 7 qđ p̄tra iura sit canōica canonises. Beinde argu
mētari. irrationabile ē qđ p̄p facit alijs d̄z pbibere. sz
in die pasce papa cōicat sub vna sp̄e 7 cardinal. dyaco
nus de altera sub calice. ergo 7 alijs hoc nō d̄z pbibere
alias posset sibi dici illud v̄bū apli. Qui p̄dicās nō su
rarifuraris zc. Istius dicti tui minores gl̄iaris p̄basse
ex dicto magnifici dñi H̄rocopij de rabenstayn can
cellarij bohemię. Et nos quidē verborū ei⁹ meminim⁹
que in sensu catholico protulit. 7 quare motus verba
sua dixit. Adnotus ad verba vni⁹ ex consilio regis di
centis papam cōmunicare sub vtraq̄ specie populū
in die pasce. Ad que refrenanda indurū. H̄dapa dum
taxat vna vice calicē in consecrōne. scilicet tractare. H̄a
per cannā auream sumit de calice. dyaconus autem
ministrat illis de calice quib⁹ papa dat de p̄ma specie
incertum tamē sc̄z dixit quid sit in calice. Quanq̄z vō
idem vir spectabilis qui nunq̄z est neq̄z fuit tue vie. sed
semper catholicus 7 orthodox⁹ existit. nesciuisse se di
xit qđ diacon⁹ ministret ex calice. H̄os tamē constan
tissime dicimus in Romana curia nō esse praxim vtri
usq̄ sp̄ei. H̄deterē et hoc certo certius scimus qđ Si
gismūduḡ imperator cum ab Eugenio papa impiale
dyadema suscipet sub vna tantū specie communionez
ex manu sancti pontificis suscepit. vt fidem quā profi
tebatur toto mundo spectante suo exemplo firmaret.
Idem Fridericus qui modo imperat obſuauit cum
imperiales infulas a Nicolao q̄nto susciperet. Ad
d̄ernus vō pōt̄fex sanctissim⁹ dominus noster H̄dau

Inc secundus qui mō in cathedra Petri sedet. ut p̄de
cessorū suorū fidē et morē aperti⁹ testaret. et aduersariū
detestaret errorē primo pasce de anno h̄ millesimo
q̄dingētesimo sexagesimo q̄nto. Omni ip̄lo spectante
sub vna tantū sp̄s sacramētum eucharistie laicis exbi
buit. dyacono puz vinum illis ministrāte. Quid igit
in testimoniū assumis rem dubiam. et certā rem ymo
certissimā abiicis. Non est verū qd̄ asseris. Unde nō
poteris eundē Paulū papam arguere ex dicto beati
pauli. sed ab ip̄lo pontifice pon⁹ cape teneris illud qd̄
xp̄us pro se et suis vicariis dixit. Exemplū dedit vobis
ut quēadmodū ego p̄munico sub vna specie populū
ita et vos faciatis.

x hinc ad tacitam sed

e fidelem obiectionē christianorū respondere
conaris. quas sic arguit. Ecclesia potuit im
mutare formā baptismi a xp̄o traditam. ergo et p̄mu
nionē. Item transtulit sabbatū de die in diē alterum
ergo potuit et circa communionē disponere. Iusta et
equissima ē hec scia. cuz tantū formalit̄ valeat. Ecclesia
potuit imutare formā sacramenti baptismatis. ergo
potuit mutare dispositōz sacramēti eucharistie p̄sequē
tia tenz. qz si potuit i mai⁹ potuit i min⁹. s; minoris nēci
tatis eucharistia est q̄z baptism⁹. ergo zc. S; tu soluis
dicens. qd̄ baptism⁹ in nomine Ihu xp̄i nihil debebat eēn
tialis siue substantialis illius baptismi in nomine pa
tris et filij et spiritus sancti. Unde nisi christus dedisset
aliā formā baptizandi. nullo mō ecclia potuiss; disce
dere a forma apostolorū. Non est ergo simile de p̄mu
nione vtriusq; sp̄ei. qz sublata sc̄da sp̄s tollit totalitas

et perfectio sacramenti. Nec apud te. Item dicis quod in nomine christi intelligitur tota trinitas. et sic solus quantum ad vocem et formam sensibilem non intelligibile fuit mutatio. Nec tua solutio. Ex quo sequitur. quod ubicumque non tollitur substantiale sacramenti non est immutatum sacramentum. sed in communione secundum unam spiritum non tollitur substantiale sacramenti et essentialiale. quia christus est ibi integer totus et plenus. ergo in communione unius spiritus non est immutatum sacramentum. Maior est tua et minor vera. ergo et conclusio. Preterea dicis quod christus tradidit aliam formam baptismi. ergo forma apostolorum erat alia a forma christi. et si baptizati potuerunt. ergo et ecclesia que non est minoris potestatis. ut iuxta beatum Thomam super allegatum est. Quod si erat eadem forma apostolorum sicut christi. ergo si quis nunc illa forma baptizare suscipet baptismum. quod est expressum per beatum Thomam in .iiij. parte. et contra Canones in .c. Si quis puerum de baptismo ut dicit textus. Si quis puer in aqua immerserit. in nomine patris et filii et spiritus sancti. et non diceret. ego baptizo te in nomine patris et filii et spiritus sancti. non est puer baptizatus. Super quo textu omnes doctores fundant formam baptismi verborum. et est expressum in .iiij. Sententiarum dist. .iiij. ubi dicitur. Si quis merfus fuerit sine invocatione trinitatis non est christianus nisi fuerit baptizatus in nomine patris et filii et spiritus sancti. Preterea si illa forma baptismi a christo precepta erat dispensabilis ab apostolis ut dicit Scotus. a maiorum ministratio sacramenti sub hac vel hac specie. cum nunquam sit a christo preceptum quod ad usum ut dicit sanctus Thomas est dispensabilis ab ecclesia. ergo non est solum simile. sed plus quam simile. Quod vero concludis non esse simile de eucharistie sacramento et de baptismo dicens. quod sublata secunda specie tollitur totalitas et perfectio sacramenti. per est quod ad perfectionem

scdo mō dictā de qua sup in p̄clusionē scda q̄ ad sacri-
ciū et significantiā. nō autē q̄ ad efficaciaz ei⁹ diuinissi-
mā operationē quia in p̄ma totus xp̄us efficac̄ et p̄fe-
ctus. Sed cum de baptismo fecim⁹ mentionē, hic par-
uam memoriā sed vtilē faciam⁹. Apostoli acceperūt
mandatū vt baptizarent in nomie trinitatis sancte ex-
primētes nomia personarū. Unde illis tanta aucto-
ritas vt baptizarent in noie christi. Nam nō dixit chri-
stus baptizantes in nomie meo vel in nomine ihesu.
sed soluis cū Ayra. Q, nomē christi includit vngentē
vinctum et vncionē. Si ita est. ergo a simili licuit eccle-
sie sub specie panis corp⁹ et sanguinē tradere p̄plo. cui⁹
in baptismatis forma sub nomie xp̄i significabant p̄so-
ne. hic autē qd̄ plus est realiter corpus. sanguis. anima
et deitas p̄tinet. Et si dicis p̄tinetur q̄dem sed non ex vt
sacramētū. In fili dicā et in noie xp̄i trinitas nō p̄tinet ex
vt sacramētū baptismatis cū xp̄us nō est nomē trinita-
tis sed vni⁹ p̄sone. Si ergo apli qd̄ exp̄esso mādato re-
ceperunt mutare ex causa potuerūt. Quare ecclesia q̄
non recepit exp̄ssum mādātū de p̄muniōe fidelīū. sed
dumtaxat de p̄secratione mutare nō potuit sine detri-
mēto salutis. Hoc p̄p̄um attento q̄ baptismi sacramē-
tum consistit in exercitio. vbi forma exp̄essa requirit̄.
Sacramētū autē eucharistie i sui consecratōe absq̄
omī vsu perfectū existit sub vna et s̄b vtraq̄ sp̄e. Et fac-
bec materia ad q̄stionē qua sup̄ficōse per istos statim
infra querit̄ quomō p̄muniō vtriusq̄ sp̄ei est d̄posita
Dicat etiam p̄ ipsos q̄n baptismā in exp̄ssio nomie est
depositū. et q̄n in noie xp̄i est depositū. vel q̄ aucto-
ritate qd̄ ab aplis est vsitatū per alios fuit immutatū Q,
si nesciūt sed practicent capitulū Ecclesiasticaz beati
Augustini. xj. dis. et habebunt plenā solutionē p̄missō

rum. scientq; non omnia ab apłis fuisse in scripturis
redacta. sed multa etiam ex sola traditōe veteri forma
ta. Teste apło qui iussit tenere ea q̄ p̄ptaz vł traditō
nē per illū fuerūt fidelib⁹ p̄dicata. ita possz dici de laica
p̄muniōe. Et ex his hacten⁹ habes istius materie de
baptismate solutionē. Ad sabbati p̄siderationē venia
mus q̄ celebritas diei sabbati translata est in diez dñi
cū. auctoritas illud fecit ecclie. et nlla dispensatio alias
dispositio diuina. imo s̄ strictissimo p̄cepto et legitimo
sempiterno dñs illud p̄cepit cū singulari adiectiōe etiaz
mēorie p̄mendādo qđ in alijs nō legiť dicēs. **M**emē
to vt diem sabbati sanctifices. Tu qđem fm mentē do
ctoꝝ soluis. S; similitudinē de p̄muniōe laica admutte
re non vis. dicens qđ nō est simile de cerimoniali diei
domici puta de p̄pia obfuaia qđ est imutatu. et de s̄
stātia puta sanguis xpi de calice bibitiōe. q; ē subiale
sacrosancte eucharistie. **N**ec in tuis dictis in v̄itate. s̄
tua dñtia et dissimilitudo penit⁹ nichil valz. ymo maius
est iudiciū de transmutatiōe sabbati q̄z p̄muniōe lai
ca sub vna sp̄e. **P**rimo q; illud mādātū decalogi. istō
non. Scđo i illo mādato designat dies sabbati nume
ralit. vt scz p̄ma feria fm **H**ebreos dicat sic de facto ita
tenebat. **H**ic aut et si sp̄ualis p̄muniō sit d̄ mādato. in
nusq; sp̄es exp̄munt vt cadāt sub mādato. ymo veri⁹
vna species cū dicit. Qui māducat hūc panes viuet in
eternū. Item sic sabbatū est cerimoniale p̄tim et p̄tim
morale. ita eucharistia q̄ vt est sacrificiū. sic ē hostia et
libamē et iuge dñi sacrificium et ita cerimoniale. **A**d
rale aut quia p̄suata pctō. delet pctā. dat grām et reliq̄
que sunt moꝝ et v̄ritutū. Si igit potuit ecclia disponere
circa celebritatē sabbati. ergo et circa dispensationem
b̄ sacramēti. **Q**uā aut ponens dñtiam dicis q̄ bibitio

de calice sanguis christi est substantiale huius sacra-
menti. Quod si in tantam mentis passionem incidisti.
ut iam tui oblitus diceres ipsum huius sacramenti. id
est. bibitionem esse de substantia ipsius. Nam si saltem
philosophie antequam debisses non ita puuiciasles. Scis
enim quod actus posterior est natura illo cuius est actus.
Notum est enim quod sacerdos prius consecrat quam com-
municet. Si igitur prius sacramentum erit de substantia eius
nunquam erit perfectum sacramentum nisi quando sumitur
quod non dicit quis ratione utens. Nam ut prius dictum est
christus in hoc sacramento presentialiter est et vere. in
alijs autem sacramentis quando eis utitur homo assi-
stunt gratia sua christus. sed non est in eis ita presentialiter ve-
re et realiter et ydemplice sicut in hoc sacramento ut super
plene est declaratum. Propterea si de substantia sanguis
christi est ut bibatur. ergo nunquam erit sanguis christi
nisi bibatur. Sicut nunquam est baptisma nisi homo
baptizetur. Unde sicut ille actus dicitur baptisma ita
vis tu ut illa bibitio specierum vini sit sanguis christi ali-
as si est sanguis christi sub specie panis vel vini absque eo
quod bibatur. non erit de substantia sanguinis christi bibi-
tio de calice quod tu astruebas. Ceterum concludere voleas
gloriosius ostendisti quando sabbatum est mutatum.
Quid scribat Magister in historijs optime novimus
sed in quo Concilio aut in quibus presidentibus dies do-
minica statuta est celebrari nihil dixisti. historia enim
nichil statuit sed narrat. melius debuisti dicere. quod cele-
bratio diei dominice expressim mandata est in concilio apud com-
pendium. et in concilio Lugdunensi. et est tertium in capitulo. i. de
ferijs ubi dicitur. Omnes dies dominicos a vespere in
vesperam cum omni reuerentia et veneratione decer-
nimus observari et ab omni opere illicito abstinere etc.

Si igitur conciliū quod longe post Apłos ⁊ sanctos
doctores fuit. ⁊ añ illud potuit qđ temerarie dicere qđ
instituit diē dñicum. tamē est p̄ceptū dei. sed omis
homo siluit. qđ ita ecclia in hoc Concilio statuit. Qua
re p̄cilium Cōstancien. ⁊ Basiliē. non accipis. sed te
merarie p̄fundis dicēs i fine. qđ copiā scripturarū legis
dei ⁊ sanctorū reiecerat Conciliū illud ⁊ p̄rium posuit.
Et paulo añ laudasti illud Conciliū qđ p̄fessum fuiss;
de p̄munionē p̄mitiue ecclie. O scelus immensū. o do
lor dolore expiand⁹. temerarie qđ sanct⁹ dictauit spūs
quali iam p̄sumptiōe audebis tua. p̄pactata saluare
qui v̄tutē ⁊ robur Cōcilio abstulisti. Nam si Cōstan
cienli non credis. q̄re Basiliē. recipis cū eadē auctori
tate fuisset vtrūq; celebratū. ymo Basiliēse fuit in scis
mate finitū ⁊ non Cōstancienle. Neq; nob̄ oportunū
est vt demōstrem⁹ vbi p̄munio vtriusq; sp̄ei laica de
posita est. cum nunq; vniuersali fuiss;. sed sufficienter
ostendim⁹ sub vna sp̄e a xpo dño ⁊ ab eius ecclia vsq;
in hos dies fuisse practicata. Tuū est magis oportunū
oñdere vbi p̄ plebe laica p̄munio s̄b vtraq; sp̄e est pre
cepta. Nam si illd̄ oñdisse. nunq; ex p̄cilio Basiliensi p̄
te ⁊ tuos. sententiā diffinitiuā cū decreto reportasses.
Nisi pbare velles qđ tuus iacobell⁹ p̄munionē vtrius
q; sp̄ei inueit ad laicos. Ista autē sacratissima vni⁹ sp̄ei
p̄munio nūc p̄ totā eccliam Romanā practicata rece
pta ē a scis p̄ib⁹ ⁊ p̄rēs sancti ab aplis. apostoli a xpo
vt infra plene pbabit qua indiget viuaciori ⁊ pleniori
pbatione nō videm⁹. Falsū est ergo qđ p̄mo in cōcilio
Cōstācienli sit instituta. cū in concilio Agaren. Ebo
letano ⁊ reliquis fuiss; dudū practicata. S; in Cōstan
cienli est repetita declarata et renouata p̄pter nouos
exortos circa hoc errores. Et ibi apparet expresse. Cum

nouis supuenientib⁹ morbis noua antidota oportet et remedia preparare ꝛc.

Boniam aut tota no

q⁹stra difficultas et labor est in ea conclusioe. an
decisio et diffinitio oim causar⁹ ecclesiasticar⁹
pertineat ad ecclesia tanq³ ad iudice ordinariu Et si sic
Quid dicendu et cui parti v^l doctorib⁹ adherendu est
in casu q⁹ verba legis aut doctor⁹ sibi inuicē diuersa v^l
aduersa vident⁹ put erat de cōmunionē laica sub vira
q³ spē. Nam tenētes ptem affirmatiuā plurimos indu
cere conant⁹ doctores. Astringentes aut fidem sacte ma
tris eccleie auctoritatē illius pmarie firmissimā confir
mant auctoritatib⁹ modernor⁹ et antiq⁹ doctor⁹. Ideo
iste tractatus v^lteri⁹ in pcessu suo impugnat nos q⁹ i
allegatōib⁹ nr⁹ vtimur doctorib⁹ modernis seu scola
sticis et decipim⁹ primos. itaq³ sanctā vni⁹ spēi cōmu
nionē vocat deceptionē. Quappē fidelis homo si cor
babet doleat q⁹ salutē suam et dñi nostri pignus et san
ctam obedientiā deceptionē appellat. vtimur nos o vir
et doctorib⁹ antiq⁹ et modernis. quādo quomō et q⁹ lic
eis sancta mat⁹ ecclesia vtitur. et non ad nostrū sed sancte
matris ecclie sensum. Id⁹ cui⁹ intellectu dissoluendo
presupponēduz ē. q⁹ sacra scriptura in sensu litterali sa
ne bene et catholicice intellecta est infallibilis fidei reglā
et sufficientissima implicite vel explicite dispositōis hu
mane ad vitā eternā regulatiua. Ad h⁹ aut vt sane bñ
et catholicice intelligat. requirit⁹ cuiuslibet passus sc⁹ptu
re qui venit in ambigū et dubiū examen et discussio p
iudicem primū. puta spūm sanctum per os pontificis

auctoritatē habentis loq̄ntē qui est rector et guberna
tor ecclesie sue. Unde dato vno puncto scripture du
bitabili. et nōdū per eccliam discusso explicite. pro quo
inducant doctores plimi ad vtrūlibz. ad quā ptez diffi
nitio et regula spūscitūs pos scōr loquit. vt in. c. Vio
latores. xrp. q. j. Declarauerit l' declinauerit. illi? Inie est
standū. patz illud ex lege mosaica etiā paduersarium
ecclesie dei allegata. Deut. xviij. Si difficile ē. Un Au
gust. in li. p̄ manicheos et habet canonisatū. xj. dist. p̄da
lam est q̄ in re dubia ad fidē et certitudinem valeat ca
tholice ecclesie auctoritas que ab ipis fundatissimis se
dibus apostolorū vsqz ad hodiernū diem succedentiū
libimet et ex ipsorū serie et tot populorū consensione fir
mat. Nec ille. Super quo Glosa in verbo ad fidem. s.
construendā. xx. dist. de libellis. Unde apparet q̄ ecclia
in dubio habet iudicare de constructōe. Vel sicut di
cit archidiaconus de astructōe fidei. an scz hoc sit pro
fide tenendū vel non. Unde magister Gratian⁹ in. xx.
dist. quando querit an pōtīfices debeant p̄ferri in au
ctōitate doctorib⁹ respondens dicit. Q. in negocijs
diffiniendis duo sunt necessaria. scilicet scientia et pote
stas. Unde christus dicitur⁹ p̄ Petro. Quocūqz ligaue
ris ē. p̄da⁹ dedit sibi clauēs regni celoz. in altera dāa
sibi scientiā discernēdi inter leprā et leprā. in altera dāa
ptātem ei sciendi aliq̄s de ecclia vel recipiendi. Cū igit
omīs scientia sit vlt̄ absolutoria vlt̄ p̄demnatoria optz
vt n̄ solū sciat absoluerē vlt̄ p̄denare. i. vt sciat explana
re scripturas in q̄ sensu sunt reponēda in ecclia dei. s.
etiam desiderat ptātem illud faciendi. Concludit igit
q̄ in expositōib⁹ scripturarū doctores sunt p̄suliendi et
preferendi. S. in diffinitōe illi⁹ an sit ita in ecclesiasti
cis causis tenendum an non pertinet ad solam au
ctōitatez. Unde beatus Leo scribens episcopis Bry.

tãtũ dicit de libellis z cõmentarijs glosa per libellos
 et cõmentarios alioz nõ puenit alios iudicare. z san
 ctorum Concilioz canones relinquere vel Secretali
 um regulas q̃ habent apud nos simul cuz canonib⁹
 Et infra. Quã ob causam luculent⁹ et magna vocẽ
 pronunciare non timẽo. quia qui illa que p̃diximus
 sanctorum patrum instituta que apud nos canones p̃titu
 lantur. siue sit episcop⁹ siue clericus siue laic⁹ nõ indif
 ferenter conuincit recipere. nec catholicã z apostolicã
 fidem. nec sancta quattuor euãgelia vtiliter z efficacitẽ
 ad effectũ suũ retinere vel credere probat. Nec ille ar
 chidiaconus exponit ad effectũ suũ. idẽ. ad vitã etnãz.
 retinere quo ad fidẽ. credere quo ad euãgelia. Et b̃s
 papa Agathon omib⁹ ep̃is scribens dicit sic. Omnes
 apostolice sedis sanctiones accipiende sunt tanq̃ ip̃i
 us diuina voce p̃dicti firmate. Nec ille. Ex his dictis
 patet p̃mo q̃ in dubietate scripturaz p̃sulendi sunt do
 ctiores z qui sũt p̃diti ingenio. exercitati studio. bũles
 in iudicio. immunes ab affectato vicio. verisimiliora
 humane salutis et ecclesie dei dicentes z p̃suentes. Se
 cundo q̃ ecclesia quo ad diffinitionẽ omnib⁹ p̃fertur
 doctoribus. q̃z mater nostra est et magistra. fm q̃ scri
 bit Nicolaus papa dicens. Fidẽ quippe violat qui
 aduersus illã agit que est mater fidei. et illi contumax
 inuenit qui eam cunctis ecclesijs p̃tulisse noscitur. Uñ
 ipse sanctus Ambrosi⁹ se in dubijs sequi magistrã
 Romanã ecclesiam profitetur. Et contra d̃ scriptis
 alioz doctorum inquit Augusti. in prologo. iij. de tri
 nitate. Noli inq̃t meis luteris q̃si canonicis inseruire
 sz in illis q̃ nõ credebam cũ inueneris incũctantẽ crede. i
 illis aut q̃d certũ nõ bẽbas nisi firmũ intellexeris noli
 tenere. Nec ille. Ubi glosa z doctores. nisi sint ab ecclia

autenticata. Ex q̄ apparz q̄ ecclia in auctoritate ⁊ appro
batione scripturarū omnib⁹ p̄fertur doctorib⁹. Tercō
ex supioribus formidabile ⁊ metuendū verbū multū
aurib⁹ fidelū est inculcandū. q̄ quicunq; obedire con
temnūt ⁊ sacros Canones abhorrent. qui matri ecclie
romane sic xp̄o dño obedire nos p̄cipiunt q̄ fides nō
p̄derit sibi ad vitam eternā. nec sc̄rā quattuor euāgelia
euz quicq; adiuuabūt. s; pot⁹ erit exter⁹ ⁊ alien⁹ a re
gno dei. Ob̄tā obedientia ⁊ būilitas q̄ sola regnū celo
rum aperuisti cū tua inimica ⁊ hostis inobediētia pa
radisum nob̄ in pente p̄mo clausisset. Tu sola teste sy
mone de Cassia lib. iij. c. ij. de obedientia. es via recta.
omēs alie ad inferos penetrāt. in cui⁹ lucē si aspiraue
rit fidel⁹ relinq̄t errores veit ad sedē fidi fac⁹ aīal subiu
galis. Si fidelis in ip̄am p̄spererit obedit mandatis
in nullo p̄iūmax ad eius clamorē semp obedit ⁊ mere
tur qui obedientie lumē nouit. In scolis obediētie nō
docent̄ exceptionū regle. rez loq̄z ⁊ socioz replicatio
nes nō audiunt. ppellunt̄ allegatōes. ⁊ appellatōes nō
admittūt. Et infra. Obuiauerūt due v̄tutes in p̄etro
būilitas ⁊ obediētia. per humilitatē noluit ab illa ma
iestate lauari. sed pro humilitate in eternūz sanc̄ciuit.
Obediētia v̄o instigat ex aduerso ⁊ p̄uat eū celestib⁹
munerib⁹ si nō obediat mirifice opanti. Non h; obe
dientia aduerbiū dubitādi sp̄ in affirmatiuā cedit p̄tē.
ceteroz bonoz obediētia ē in v̄tutū d̄sc̄p̄a cathalogo.
aīmi est libtas. securitas p̄scie. nō oberrās ratio. termi
nata sine q̄stione intelligētia. impleta volūtas. sūn pon
dere plena. sine nocte dies. lux tenebras fugās. pactio
inuisibilis. expiatio aīme. p̄fecta paup̄tas. pulcritudo
et ordo nature. p̄suatio entiū. restitutō p̄dior. ad deū
⁊ hoīem p̄sidentē iusta ⁊ plena p̄formitas. inexceptiua

dispositio. nichil ascribit ad impossibilitatē. obediens
omnia sperat perficere iussa. pprie pprium est s̄b celo aīas
rōnalē obedientiā recipe sic et ppriū ei peccare. Nec sy
mon. Item sequitur ex dictis q̄ cum q̄ritur qui doctores
sunt quib⁹ p̄ferendi. Aut q̄rit de mat̄ia scripture iaz p
ecclesiā p̄cluse. et tūc aut antiq̄ doctores de B̄ determinā
uerūt et p̄ferendi sūt modernis. cū moderni ex eis post
ea illud recipiētes aut āpliauerunt. aut dictorū eorū sūt
p̄mēorati. Aut n̄ determinauerūt et ita si p̄scripturas mo
dernorum doctorū aliq̄d ecclia diffiniuit et statuit. pl⁹
est standum doctorib⁹ modernis. Nec pp̄ea docto
res antiq̄ p̄tēnendi sunt. ymo plurimū venerandi. p̄ci
pue illa q̄tuor m̄bi lumia Greg. Aug. Amb. Hiero.
quorū p̄elucida et salutaria documenta sc̄tām illustra
uerunt eccliam. decorauerūt virtutib⁹. et morib⁹ infor
mauerūt. Fuit enī aliq̄ntēp⁹ p̄secutiōnis fidei. ut x̄pi
fideles victorie hostiū man⁹ et arma lucis opposuisse ne
cessariū fuisset. Et s̄m b̄ historiā Triptūā et heretici et ca
tholici p̄ x̄po trucidabant a gentib⁹ q̄s postea beatus
Augustin⁹ in libello de fide ad Iudeos. et b̄etur in. c. Fir
missime. de hereticis. distinxit ut etia⁹ martiriū p̄noie
cristi susceptū dū modo extra eccliam catholicā esset
nō p̄ficeret ad salutē. Et ratio in p̄mpto. q̄ in domū
intrare nō est possibile q̄ per ostiū. ut dixit dñs in Jo
hāne. Et qui aliunde intrat fur est et latro. Hoc p̄secu
tionis temp̄e mixti fuerunt fideles infidelib⁹ n̄ discer
nebant s̄z totū conamē sanctorū fuit ut pro x̄po fideles
certarent. At ubi ecclia q̄euit et tirānis cessauit. Id⁹ q̄
homo arma in locū vagine posuit. inimicus fidei dia
bol⁹ intestina bella p̄ domesticos fidei suscitauit. p̄tra
quē surrexerūt doctores fidei ecclie. et q̄ntū ille malicie
cōmenta per hereses p̄flauit. tanto sp̄ssant⁹ doctores

fidei contra hereses docuit ut dicit Augustinus. xliij. q.
plia. c. Si. Quibus etiam cessantibus et extinctis que
erant pulcritudinis et ornamenti ac amplitudinis sacra-
mentorum ecclesia spiritu sancto dictare cogitavit. et quod se uic-
vigente dimissum fuerat in quiete est fidei adimpletum
Et ut loquamur ad rem nostram. mota est questio consub-
stantialitatis. quam sacra Nicena synodus determinavit
Si dices apostolos hoc non determinasse quod illi tres-
centi patres concluderunt nihil derogabis apostolice dignitati.
sed quod tunc non vertebatur in dubium nihil per hoc est papas
in simbolo diffinitum. Sed arriana persectio levante ma-
num in filium dei et spiritum sanctum. patres Niceni substantialitatem per fide statuerunt. non quod sint meliores apostolis. sed
quia tunc ita opportunum fuit. Sic in proposito diebus nostris
vertebatur in dubium. Atque sacramentalis communicatio sive utra-
que specie panis et vini sit de precepto laicis. plus proferens
gratie fidelibus. et ita salubrior utilior et efficacior quam sub
una specie. quam laicam Canones vocant vis consulere
canones antiquos et doctores quorum tempe hec questio
pro indubitata habita est satis esse ad salutem populi fide-
lem de una specie communicare. Nihil ad formam ita exacte
inuenies sicut apud modernos quorum tempe contra hoc
questio pullulabat. Igitur absque nota reprehensionis
expressius in hac re doctores. quos aduersarius vocat
scolasticos. et quid velut per hoc non intelligimus. bene
consulendo inuenies. quam per antiquos. siue sint scolastici
quia magis in disciplinis scolasticis et philosophi-
calibus eruditi. siue ideo scolastici. quod illis cedit ad ho-
nozem. nec ideo minus autentici quod nouissimi. cum tempus
auctoritatem non prestat. ymo auget scientiam. Quod quidam
illi scripserunt isti illud assumpserunt et cum hoc plus
addiderunt. ut dicatur illis. Quodcumque superogaueris

ecclesie ego cum venero reddam tibi. Sicut enim euangelium primo die non fuit prestantius. nec utilius quam hodie. Et beatissimus Augustinus. cur hodie acceptior sit quam ante mille annos non video. Sed quos ecclesia magis approbat et commendat. et qui veritati per ecclesiam recepte verisimiliora dixerunt. hos et si modernos dicant. iure veteres quis dicere poterit. Non enim ideo quid verius quia veteri. sed quia verisimilius ideo veterius dicendum est. Accipe itaque solutionem tue opinionis succinctam ex premissis. Credimus conclusionibus ecclesie. credimus doctoribus antiquis Gregorio Augustino Ambrosio Hieronimo. illas conclusiones affirmantibus vel de eis loquentibus. Credimus novissimis cum ecclesia concludentibus. credimus post nos venientibus doctoribus si quid explicite dixerint ex lege et ecclesia illud approbaverit. et nec ex eo potius credimus quia sancti. cum auctoritas ex scititate non dependeat. sed qui ecclesie dicta sua subiecerunt. et ea probata sunt. Cum doctores sint velut quedam media probabilia. et ecclesia ipsa conclusio. Unde et doctores ecclesie advocati seu fidei procuratores dicuntur. qui persuadent hoc sic vel sic tenendum. Ecclesia vero ut mater et iudex nostra elicit quid agendum vel tenendum sit ex eorum persuasionibus in ecclesia dei. Et hoc est beatus Pelagius papa scribens episcopis qui venerunt ad illicitam vocacionem Iohannis constantinopolitani Et habetur. xvij. distinctio in capitulo Multis. ubi dicitur. Si vero in qualibet provincia forte fuerint questiones et inter ipsius provincie episcopos. discrepare ceperit ratio. atque inter ipsos dissidentes non conveniant. ad maiorem tunc sedem referantur. Et si illic quidem facile et iuste non discernuntur ubi fuerit Synodus regulariter congregata.

canonice et iuste iudicentur. et ut beata consuetudo
exigit ad sedem Aplicam semper referantur. Hec ille. Et
beatus Gregorius scribens Constantinopolitanis dicit.
Quoniam aliquando dubitatio nascitur aliquibus ad recipien-
dum de eo quod non intelligunt rationem. aut sponte hi qui
diligunt salutem anime sue desiderant aplicam sedem pro
recipienda ratione puenienti. Aut si forte sic de talibus scri-
ptum est. Doctor cum venerit in profundum malorum pertinet ita
obstinare et perimaces extiterint. ut docere non velint eos
ab eisdem aplicis sedibus. aut attrahi ad salutem. quod quomodo
necesse est aut ne aliorum perditio esse possit secundum Canones
per secula opteret exprimi pertinet. Hec ille. Et ad hunc pro-
prie sensum loquitur. Beatus Thomas doctor in viij. quilibet sui.
promedans auctoritatem ecclesie omnibus sacerdotibus alias docto-
ribus. Ecclesie auctoritas preferri Augustino et Hieroni-
mo et quolibet sanctorum hominum in scripturis opinioni.
Cum itaque antiqui doctores nichil dixerant formaliter sic
moderni de promunione utriusque spiritus quod non sit de necessitate
salutis. quo ad usum. et quod sufficit laico populo sub verna spe
conducere ad salutem. Et ecclesia illos promedat et suscipit. me-
rito sunt laudandi approbandi et suscipiendi. Non enim fu-
erunt excecati aut aliquando pecunia corrupti. sed omnino ad sa-
lutem beatam solliciti. nihil de nostra bobemia Iacobelli
fantasias cogitantes. et tamen ita in libris suis diffinierunt
Que ergo te furia exagitat ut per determinationes doctorum
post ecclesie diffinitiones et tui profuturorum adhuc pertina-
citer dicas. quod antiqui doctores docent de promunione
calicis Aut igitur isti nouissimi doctores cum cetera ecclesia
militante errauerunt et tu solus catholicus inuentus es
et tantum dissipuisti ut te dares in manus hereticorum
iudicandum. Aut ipsa ecclesia sancta cum doctoribus illis
catholice diffiniuit non esse laicum populum promunicandum

De utraq; spē qđ fids credim⁹. ⁊ ita tu sol⁹ incredul⁹ ⁊ in
fidel' es relict⁹. Aut dicis qđ vritas fuit nec approbande
indiget. sed vt inotescat si ita est. Cur igit in illa forma
compactata ꝓcepisti vt vadat per modū noue cuius
dam ꝓmissiōis ⁊ cōcessionis ⁊ nō antiq̃ veritatis eluci
dationis. Aut si veritas fuit. q̃re obdormiisti qđ mun
do vniuerso apparuissz. tūc nouā veritatē inauditam
mundo illuxisse. sed neq; tue sententie doctoz neq; ec
clesie ꝓsentis. Et cū nullius auctoritati aut snie ꝓfiteris
te velle stare. Idem recipe in vritate. qđ tue sentētie dam
nate nunq; mat ecclia stabit. nisi velis ad ipsi⁹ gremiū
ꝓfugere vt deberes ⁊ errorem tuū corrigere ⁊ emendare
Scim⁹ aut qđ nauicula ꝓdetri nunq; mergit. qnq̃m
mliis ꝓcellis maris ⁊ tempestatib⁹ fluctuet ⁊ iactetur
Etenī fluctuat ⁊ nunq; mergit illa nauis.

Quid quoq; opponis

• nolle stare iudicio ecclie. sed cuidā iudici in
egra compactato. iuxta quē sacri Conciliū
se procedere ꝓtestatū est. Igit cum tua cōcompactata ⁊ eo
rum limitatio ex hinc reuocatio dicta sunt. Aut scdm
hunc iudicē ecclia ꝓcessit aut nō. Si ꝓcessit Cur sicut
cōcompactata recepisti. eoz etiā limitatōez ⁊ similē decisio
nem nō fuisti ꝓplex⁹ Si nō nichilipendēdi sunt tui la
bores eo qđ fm iudicē ibidē ꝓcompactatū. nō ꝓcellerūt am
plius sic te cape possum⁹. Iudex ille est sacra sc̃ptura
que ꝓtinet leges ꝓaxim xpi ⁊ apłoz. ꝓdest aut ꝓ tri
plici intelliigi. Est enī sacra sc̃ptura materialr ꝓsidera
ta ipa littera in cartis vl' codicib⁹ scripta. aut vox in ae
re plata. Nec qđdem iudex eē non ꝓt. cum sit res inani;

mata. sane cū liber in mediū allat⁹. neq; nob loq; neq;
nos diuidere pōt. Quis eū iudicē assumeret cū sensu
careat iudicātis. Q; si liber aut littera lecta vīsa de per
me auditur. ego qđem in meā ptē. at tu in cōtrario in
tuā; volens trahere ptem. ⁊ forte pūs certam rūpere
mus q; sensū ex ea elicerem⁹. nō est ergo iudex sacra
sc̄ptura hoc mō p̄siderata. Est ⁊ aliū ipsa sc̄tā intellecta
sc̄ptura aut. s. xp̄us de⁹ noster nosterq; sanctimonie le
gislatoz. ⁊ h̄ mō sacra sc̄ptura nō est aliud q; ipsa p̄ma
veritas infallibilis ⁊ v̄buz diuinū ore hominis platum.
⁊ hic quidē deus ⁊ legifer noster eū nobiscū fuit in ter
ris. legē dedit ⁊ eā; interpretatus ē. plurimasq; veteris
legis phariseis q; q̄rentib⁹ ⁊ discipulis ore sancto ab
soluit questioēs. multas v̄o spūs sancto decidendas re
liquit. Cūq; p̄ia volūtate impleta vnde venerat illuc
est regressus. putas ne ad nr̄as r̄ndebit p̄sultationes.
an nō. r̄ndebit cū patre suo. habent Adoylen et pphe
tas audiant illos. Ego vobis ipsis Petz vicariū meū
et eius successores reliqui. vultis me audire. audite il
los. michi data est om̄is pt̄as in celo et in t̄ra. Ego
qđ habui a patre meo dedi illis. nō est ergo dñs veri
tas nostra. nunc in terris p̄pa in p̄sona iudex. sed vica
rij sui. recte ergo ⁊ hoc sc̄do mō sacra sc̄ptura. i. veritas
que est p̄ Īhūm xp̄m in reb⁹ ambiguīs iudex dici com
pactatoz nō p̄t. Restabit p̄fecto terci⁹ iudex ministra
lis in terris qui est successor Petri ⁊ vicari⁹ dei filij iu
sti iudicis. Ad quē vt supra p̄misim⁹ ptinet de omib⁹
causis ecclesiasticis indifferenti iudicare. Nā si de p̄ce
ptis ⁊ articul⁹ fidei ab om̄ia questio. dic. Tenete traditō
nes ap̄loz ⁊ sanctorz ⁊ vsq; ad animā ⁊ sanguinē pro
illis concertate vt dicebat bis Urban⁹ in. c. p̄allegato
Sunt quidam. Si v̄o de ambiguīs ⁊ dubitabilibus

ut an sufficiat plebi fidelium sub una specie communicare
Respondet. neq3 in lege neq3 in euangelio neq3 in fidei
assessorib9 inuenim9 necessitari plebez. sed ipsos dum
taxat sacrificantes. prout a nostris predecessoribus acce
pimus. et ipi a maioribus et apostolis hanc traditionez
qua sancta Romana ecclesia tenet: tenete. Hic est ille
iudex equissim9 in egra compactatus. sc3 sacre scriptu
re dispensator: fidelis et prudens ecclia sc3 cum capite
suo ministeriali et visibili in terris. hunc quilibet chasti
nus audire tenet. q3 si hunc iudicem audire non vis. sed
ad solu christu appellas. saltem si potes audi conciliu
aut potius obiurgationem dñi pii Constantini. qui epi
scopo nouaciane beresio Accelio tenenti. q3 remissio pec
catorum non a sacerdotib9 sed a solo deo sit. dixit. Vace
pone scala et si potes ascende sol9 in celu. ut habet in bi
blia Tripartita libro. ij. c. xii. Sic et tu si non credis hic
iudicem ecclesiasticu et potestatez sacerdotalē assume
scalam et ascende et cum ascenderit et cyrographum at
tuleris e celo. tunc illa sententia audiem9. Si in verita
te et inde etiam repelleris. et ad Moyse remitteris et
ppbetas. id est. summu pontificem et collegiu epoz. ut ex
ponit Bern. Qui ex lege dic Deuteronom. xviij. Si ambi
guu. Qui tot9 loquitur de iudice visibili. puta sacerdote
pmo in terris. Dicit ei pmo q3 qui h3 cu aliq dissidētia
vadit ad locu que dñs deus elegerit. Ecce pmu locus.
Huncq3 praege x. Nonne eque bn intelliget lex sicut hie
rusale vel Rome. Huncq3 hic ita debiti libri et legales
non habent. ut etiam pro dirimendis causis locus expectet.
Et hinc dic. Vade ad sacerdotes. et non dicis ad libros
Moyse. Item ad iudicem qui fuerit pro tpe. non dic que
procurabitis ut que compaciscemini. sc3 q fuerit illo tpe
Querelq3 ab eis. non a lege. Non enim poteris dicere.

Quid est Romam aut ytaliam eundū. ibi capiam⁹
legem dei ad man⁹ et illa nos docebit. Nam obuiat ti
bi lex dicens. Querelqz ab eis qui iudices venientes in
dicabunt tibi iudicii veritatē. Et pceptu⁹ sequi obedi
entie. faciesqz inq̄t quecūqz dixerit. Optima armonia
patris cu⁹ filio q̄ dixit. Qd cuqz dixerint facite. Et do
cuerint te iuxta legē. Ecce lex nō est iudex s; forma iudi
cis. metz et exemplar. p quā legem nō ut poles s; ut illi
docuerint facies. S; dicz q̄l. bone pceptor de⁹. nunq̄d
ita lex tua obscura ē ut absqz labore meo et expēsis ego
ipse legem tuā psulam. absqz sacerdotū ministerio et q̄
statuisti faciā. Non. S; sequaris sententiā legis. s; sa
cerdotis cui⁹ est legē sequi et iuxta illā iudicare. tui mā
dato est obedire. sacerdotis p̄cipere. tuū aut nō eū ar
guere sed audire. neqz ad dexterā neqz ad sinistrā decli
nare. Josue. i. Qui p̄dixerit ori tuo et nō obedierit cun
ctis smōibus tuis morte moriat hō ille. Et h̄ est qd di
cit bñs Eusebius pp̄. Ques q̄ suo pastori p̄misse sūt.
eum nec rep̄benderenisi a fide exorbitauerit. nec illa
tenus accusare p̄nt. q; facta pastoz oris gladio ferien
da nō sunt. quanqz rep̄bendēda recte videant. Q; si su
perbieris dicēs. Ego quidē legem noui et melius te in
telligo. Ecce allegavi legē et scripturas in Concilio. sed
illi reiicientes p̄trarium posuerūt. Nolo audire. volo
ut lex sit iudex me⁹. nō homo. non lex aīmata. s; dum
taxat scriptura. sed ad meū sensum rectora. Ex decreto
iudicis morte morieris. et eris fabula populo dei ne
quis in similia supbiens intumescat. Et cōpeteret tibi
pp̄ie illud qd scribit bñs Bern̄. in smōe de lepra dicē
do. Lep̄a pp̄ij filij est eo p̄niciosior q̄ magis occulta
et q̄nto plus habundat. tanto quisqz sibi sapiēti⁹ esse
videt. Hoc illoz est qui zelum dei hñtes. sed non scōm

scientiam. sequentes suū errorem obstinati in eo. ita ut nul-
lus velint aliorum consiliis acquiescere. Hi sunt veritatis irri-
sores. inimici pacis. caritatis expertes. vanitate tumē-
tes. sibi complacētes. et magni in oculis suis ignorantes dei
iusticiam et suam volētes statuere voluntatem. et quā maior
supbia quā ut unus homo totius congregationis iudicio iu-
diciū suū praeferat. tanquam ipse solus habeat spiritum san-
ctum dei.

Vacuatis igitur senti-

enis et spinis de ecclesie ramis put dñs con-
cedebat. Nunc ponenda est conclusio finalis
christianissima pro fidelium stabilimento et
consolatione. ut hijs argucijs tractatuli illius non exter-
rui. que firmata sunt fide. praxi omnium fidelium. et usu ro-
borata teneant. et tantum bonum salutis sufficientissimum
in orthodoxa communionem tractet. et per hanc apparebit solus
titulus capituli finalis istius tractatus per obedientiam ecclesie
romane. Est igitur haec conclusio Sacrosancta communio cor-
poris et sanguinis christi sub una specie seu sub specie panis tantum
fidelibus non sacrificantibus salutis eorum sufficientissima et gra-
tiaz omnium datrix exuberantissima. est ab ipso christo domino
salvatore in lege fundata. ab apostolis pericuta. in conciliis
et canonibus frequentata. consuetudine laudabili usitata.
et omnium doctorum sanctorum et modernorum sen-
tentia laudata. Ad hanc conclusionem probationes
sufficienter domino procedente inducemus. et quod erat in fina-
li tractatus huius capitulo dimissum cum in loco hic ceciderit
absolvemus. ut tritum depuratum et depaleatum in hoc

m

reo & ecclia dei solidus cib⁹ fidelīū ore digno ruminet
Biam⁹ p̄mā p̄munionē sacrā vni⁹ sp̄ei in lege xp̄i eē
fundatā q̄dupl̄r signis. docēnis. verbis. & p̄ari. Sig
nis q̄n reficiēs. v. milia in deserto de q̄nqz panib⁹ & duo
bus piscib⁹ Joh. vi. nullū eis potū dedisse legit. Item
Matth. xiiij. reficiens. iiii. milia de septem panib⁹. vbi
iter nlla fit mētio de potu. ad innuēdū futurā p̄xim
suā in ecclia dei. q̄ p̄lo fidei debeat tradi cib⁹ & potus
corpi sui sub sp̄e p̄is. In q̄b⁹ passib⁹ doctores sc̄i ex
p̄sse loquūt q̄ h̄ refectio fuit figura sacrosācte euchar
istie s̄m Lyrā. Itā volens dñs inducere sufficientiā sa
turitatis panis sp̄ual. p̄us oñdit mirac̄z in corp̄alib⁹
Itā idē loq̄t b̄s Tho. i. tractatu corp̄is xp̄i & s̄mōib⁹ d.
Doctrinis suis dñs hanc sacrā p̄munionē firmavit.
Itā cū locut⁹ fuissz de corpe & sanguīe suo. māduca
tionē p̄ modū cibi & p̄is in p̄cessu text⁹ sui duodecies
noiauit. & ap̄d q̄mlibz nominationē sufficientiā salutis
oñdit. primo dixit Johis. vi. Opami cibuz q̄ nō perit.
sed manet i vitāz eternā quē fili⁹ hoīs dabit vob. Hūc
enī p̄at̄ s̄guit deus. Ecce noīnando cibū dicit ip̄m ma
nere in etnū & sufficere in vitā etnā. Sc̄do. nō moyses
dedit vob panē de celo. s̄z p̄at̄ me⁹ dat vobis panē d̄ ce
lo vez. Hic p̄ponit hūc cibū manne q̄ supplebat omnē
esuriē. & bēbat omne delectamētū & oēs sapore suauita
tis. Tercō panis dei ver⁹ est q̄ descēdit de celo & dat vi
tam mūdo. Ecce itez sp̄s vna & sufficiēs ad vitā mōi.
Quarto ego suz p̄at̄ vite q̄ venit ad me nō esuriet. & q̄
credit in me nō sitiet vnqz. Ecce q̄rtuz testimoniū xp̄i.
q̄ iste panis tollit esuriē & sitim. & ita plene satiat et po
tat in eternū. Quito ego sum panis vite. patres vestri
manducauerūt manna in deserto & mortui sunt. Ec
ce tantum nominat panē & nullam facit mentionē de

vino. Sexto hic est panis de celo descendens. si quis
 ex ipso mādūcauerit non morietur. Hic pūatio mortis
 eterne ex vna specie pmittit. Septimo Ego suz paīs
 viuus q̄ de celo descendi. S; qđ de celo venit pfectissimū
 mū habet g̃ue plemētuz. Octauo si q̄s mādūcauerit
 panē hūc viuet in eternū. Nono panis quē ego dabo
 caro mea est p mūdi vita. Decimo qui mādūcat me:
 ipse viuet ppter me. Undecimo hic est panis qđ celo
 descendit. Duodecimo pcludens omia supiora Qui
 manducat hūc panē viuet in eternū. In istis duodecim
 locis fit mentio de corpe ⁊ sanguie chisti sub spē paīs
 scz de illo pane celesti in quo merces sunt repositae. per
 petuitas. vita eterna. voluntatis diuine impletio. cib⁹
 celestis. veritas dei. misericordia dei. vita mundi. per
 petua sarietas ⁊ refectio. eternitas. pūatio vtriusq;
 mortis. fides incarnatōis. lignū vite. redemptio mū
 di. eterna vita ⁊ coniūctio cum deo. Et ista omnia tan
 guntur in textu expresse qui de vna specie panis loquit
 tur. Sunt autē alia quattuor loca in quibus domin⁹
 corpus suū ⁊ sanguinē nominat absolute non facient
 do mentionē de speciebus. Nisi manducaueritis car
 nem x̄. Secundo qui mādūcat meaz carnē x̄. Tercio
 Caro mea vere est cib⁹ x̄. Quarto qui mādūcat meā
 carnem ⁊ bibit meū sanguinē in me manz ⁊ ego in eo.
 In istis locis nulla est mentō de speciebus sed de con
 tentis in sacramēto. quia de corpore ⁊ sanguine domi
 ni. In primis autē locis de spēbus panis ⁊ nullibi fit
 in tota lege mentio de speciebus vini. q̄z in actu cene
 chisti vbi dicitur. Non bibam amodo de genimine
 vitis huius donec bibā illud nouum in regno patrie
 mei. Unde preceptū chisti sufficienter implet qui sub
 vna specie cōmunicat. Nam in istis omnib⁹ nulla fit

mentio de spēbus vini. Et h̄ fm̄ōe xp̄i ⁊ doctrina pat̄s
q̄ cum idē effect⁹ sit corp̄is ⁊ sāguis xp̄i qđ mādūcare
panē xp̄i. mādūcare xp̄m ⁊ sāguinē xp̄i bibere. nihil ali
ud est q̄ xp̄m sumere ⁊ in xp̄o manere ⁊ manentē in se
habere. scđm intellectū b̄ti Augustini q̄ dīc̄ in omel. su
p̄ Job. vi. At p̄ hoc q̄ nō manet in xp̄o ⁊ in q̄ nō manet
xp̄us p̄culdubio nō mādūcat eius carnē ⁊ bibit ei⁹ san
guinē spūalr̄ licz carnalr̄ ⁊ vībilis p̄emat sacramēta
corp̄is ⁊ sāguis xp̄i. Verū etiā suis docuit ip̄m vnā
spēm q̄tidie in orōnib⁹ suis. ⁊ s̄ illa totū xp̄m ⁊ plenā
satiētatē petere cū dixit Mat̄. vi. Sic orabit̄s. P̄da
noster q̄ es zc. P̄danē nost̄z sup̄subialē. Et Luc. xi. P̄da
nem nost̄z q̄udianū. de sup̄subiali manifestū est q̄ de
corpe xp̄i intelligit̄. Itā dicit b̄s Hiero. Qñ petim⁹ vt
peculiarē vel p̄cipuū v̄l sup̄subialē deus panē nob̄ tri
buat illū petim⁹ q̄ dicit in euāgelio. Ego sup̄ pais diu⁹
qui de celo descēdi. Et lyra sup̄ illo v̄bo P̄danē nost̄z
sup̄subialē dicit. ⁊ petendo h̄ sacramētūz petim⁹ omia
alia q̄ ordinant̄ ad ip̄m. Q̄ aut̄ p̄ panē q̄udianū etiāz
intelligat̄ corpus xp̄i. b̄us Cypanus ait. P̄danis vite
xp̄us est. Itācū panēz dari nob̄ quotidie postulā⁹.
Et aug. i ser. de orōe dñica. P̄danis iste q̄udianus cor
pus dñi p̄t̄ intelligi quē quotidie accipio. sine q̄ nō pos
sum saluari. vt ait dñs in euangelio. P̄danis quē ego
dabo caro mea ē p̄ mūdi vita. Ecce q̄ vis in orōne dñi
ca panē petere. intellige qđ petis. sc̄mentū nanqz cor
pis ⁊ sāguis xp̄i petis. Itē ille. Cum igit̄ in hac orōne
nullā facit mētionē d̄ sacramēto vini. et Aug. intelligit̄
de corpe ⁊ sāguie xp̄i apparet fundamētūz vni⁹ sp̄ei
ex orōne hac dñica eē institutū. P̄dari etiā xp̄i p̄bat̄
dupl̄r negatiue. Itā dñs soluz. xi. discipulos cum eos
in p̄biteros ordinassz cōicauit. ⁊ modū ⁊ formā conse

trandi instituit Math. xxvj. discumbibat cum xij. disci-
 pulis. Et marci. xiiij. vespere facto venit cum xij. discipulis
 Et Luc. xxij. Cum facta fuisset hora discubuit. et xij. ap-
 tum eo quod exponeret Beda super omelia dixit. In petro
 dicit. In cena quam ultimam ante passionem cum discipulis sal-
 uatorum habuit in qua eorum pedes lauit. et sanguis
 nis tradidit mysteria celebranda. Hec ille. Ubi doctor
 ille expressit ponit quod cena fuit instituta per celebrandis mi-
 sterijs. Et quia nullum alium communicasse legit dominus sub
 utraque specie neque morem neque. lxxij. discipulos apparuit quod so-
 lum instituit hoc sacramentum ad suam memoriam passionis con-
 ficiendum. Item quod dicit beatus Ambrosius in oratione sua. Summe sa-
 cerdos hec in tua memoratōe offerri precepisti. Affir-
 matue Luc. ult. de illis duobus discipulis quibus appuit
 in die resurrectionis euntes in Emmaus. et quando cum disci-
 beret cum eis accepit panem benedixit fregit et porrigebat
 illis. At illi cognouerunt eum in fractione panis. Secūm
 concordem sententiam doctorum sciōrum hic dominus dedit disci-
 pulis illis duobus corpus et sanguinem suum sub una specie.
 Nam dicit Augustinus in libro de concordantia euangelistarum. Et
 christo facta est promissio impedimenti usque ad sacramentum
 panis ut unitate corporis participata remoueri intelligat
 impedimentum inimici ut christus posset cognosci. Et glo-
 sa ibidem ordinaria. et est Bede. per panem corpus christi
 et eius sacramentum significabat et dabat. Item Theo-
 philus. Sumētes sacrum panem aperiuntur oculi eorum ut
 eum agnoscat. Magna cibis ineffabile domini caro vir-
 tutē. Quod de altera specie non possit intelligi apparet ex
 serie euangelij. Nam ista fuerunt simultanea quāuis
 per tempus sunt expressa. fractio et statim porrectio cognitio
 et euangelio. Cum igitur dedit eis primam speciem cognitio est
 et euangelio. si secundam eis dedisset. quā non fuisset dedisset.

quia iā euangerat. Preterea q̄ ex fractione panis le-
gitur cognitio ⁊ nō vini distributōe. nō est dicendum
q̄ dedisset illi d̄ altera sp̄e ut adimpleat h̄mo quē dixit. Nō
bibam amō d̄ genimie vitis h̄ don^c zc. vel minime de-
rogatū fuisset alteri sp̄i. q̄ nō ex ea s̄ ex p̄ma sp̄e venit
cognitō xp̄i. q̄d tenētes p̄mūionē alteri⁹ sp̄i abhorrēt
cum dicāt p̄les gr̄as ex sc̄ba puenire q̄z p̄ma. Dicant
nūc. cognitio xp̄i in eius b̄ūanitate ⁊ diuinitate p̄ma ē
ymō est ip̄a vita eīna d̄no dicēte. Hec est aut̄ vita eter-
na utte agnoscāt solū deū ⁊ quē misisti īhm xp̄m. et tñ
nunq̄m legiūt ex sc̄ba s̄ ex p̄ma sp̄e venisse bec agnitio.
Circa has allegatiōes obijcit aduersarius ecclie s̄acte
et legis xp̄i duo. Pr̄mo q̄ h̄m eum nō sequit̄ d̄ns de-
dit q̄ttuor milib⁹ hoīm panē. ⁊ in emaus duob⁹ disci-
pulis b̄ndixit panē ⁊ nō legiūt de potu. ergo nō dedit il-
lis potū. Item fideles erāt p̄seuerātes in fractiōe pais
et nō est mētio q̄ fuissent p̄seuerātes in potatōne vini
ergo nō biberūt vinū. Et ponit simile. nō sequit̄ nō est
in hoc passu biblie scriptū q̄ deus sit trin⁹ ⁊ vnus. ergo
deus nō est trinus ⁊ vn⁹. Silt̄ de assumptōe virginis
glose. An̄ duas nobis p̄seq̄ntias imponūt. Pr̄ma q̄
istā non sequit̄ hoc nō est in illo v̄l illo passu legis. er-
go nō est in lege. Secundā q̄ nō est sc̄ptū in lege. ergo
non est verū. In istis duab⁹ p̄seq̄ntiis venari putant
sed caue ne qui p̄daris ⁊ ipse p̄deris. Pr̄mā eiz p̄seq̄n-
tiaz ita rude grosse ⁊ puerilr̄ p̄positā nunq̄z audiuiti
a nobis. Quis enī nesciat q̄ omēs passus Theologie
nō sunt in vno capitulo positi S̄z si recte sapias ista est
vera sequela. In omnib⁹ capitul⁹ ⁊ passib⁹ noue legis
vbi fit mētio de cōione laica. nō fit mētio de precepto
ad laicos in quib⁹ de iure deberet fieri. ⁊ non est alibi
ergo non est aliq̄d de cōione laica vtriusq̄ sp̄i sc̄ptuz

in lege. maior patz. quia nec in illo Johis. vj. n^e in alijs
ergo a singlis sufficienter enumeratis in nullo. Q^u autem
in nullis patuit h^{oc} p^{er} allegatōes supius positas ex
presse. quia neq^{ue} in turbis duplicibus. neq^{ue} in emaus
neq^{ue} in fractione panis. et sic de singulis et nō sunt plu
ra loca pro laicis. ergo in nullo loco. Sed ubicunq^{ue} p^{ro}
laicis dictū fuit exprimebat v^{el} vna species. vel simpli
citer corpus et sanguis sine exp^{re}ssione speciez. Simili
dicendū ē de alia consequētia q^{uod} nunq^{ue} illam ita gros
se posuim^{us}. sed poti^{us} est ita catholice assumēda. Hoc
non est in hoc loco legis positū. nec in alio vbi poni de
buit. ergo non p^{re}sumit nec p^{re}sumi debet ita esse. Itā
non firmata in lege. qua facilitate ponūtur eadem et
reijciunt. Unde Hieronim^{us} contra Elindiu hereticū
dicit. Sed ut hec q^{ue} scripta sunt nō negam^{us}. ita ea que
nō sunt scripta renuim^{us}. Itē idē in omelia Ecce ego.
dicit. Q^{uod} ex scripturis nō h^{ab}et testimoniū eadem facili
tate contemnit qua probatur. Cum igit^{ur} non legimus
alios cōmunicatos sub vtraq^{ue} specie q^{uam} apostolos se
curius est dicere q^{uod} illi solū fuerunt. q^{uam} dicere q^{uod} etiam
alii sunt p^{re}municati. Nobis autē omnib^{us} ex his non
restat q^{uod} dicere. q^{uod} ita nō legim^{us} vbi tñ et non alibi lege
re deberem^{us}. ubi instat on^{us}. q^{uod} p^{ro}besita ēē vt affirmas
Et nō est simile de fide sancte trinitatis quia implicate
tradita est fides sancte trinitatis in noua et veteri lege
et si hoc amplecteris teipsum cōcludes. Dicebas q^{uod} si
non legim^{us} tamē nō sequit^{ur} q^{uod} ita nō sit et ita tua verba per
tuas facilitates soluem^{us}. Q^u autem dicis nos dixisse
tantū duodecim apostolos fuisse in cena non patitur
ipsa auri^s. sed intellige q^{uod} dicunt. Q^u discubuit dñs cū
duodecim. et de illis solū dicit euangelii et nō de alijs.
Notuit enim q^{uod} optime fuisse. ymo satis tanto dño et

magistro ptūc verisimile. vt iuxta Dugeneſi in B paſ
ſu eccleſia eū recipit fuiſſent alij q̄ miniſtraſſent menſe
et deinde cū aq̄ lotioni pedū. ſed dicit textus primum.
diſcubuit Jhs cū. xij. Beñ dicit. Cenantib⁹ illis ſc̄. xij.
Vñ nō negāt euāgeliste alios ibi fuiſſe ſz n̄ ſcribūt ali
os cenafſe. z b⁹ miſterij ſacraſſimi p̄cipēs fuiſſe. Sz
vt ampli⁹ i hac mat̄ia z exp̄ſi⁹ dicam⁹. aut loq̄mur de
aſſiſtentia miſterij diuini. aut aſſiſtentia ſimplicis opis
xp̄i. Si ſc̄dm nō negam⁹ q̄n potuerūt aliq̄ vt ſerui et
miniſtri tanto magiſtro quē hoſpes dilexit aſſiſtere. ſz
illi tantū qd̄ fiebat z nō cur fiebat p̄ſiderabant. Et cū
hec fuiſſet nuda z nihil ip̄ortās narratio quā omnes
euangeliste vt poterāt p̄pter diſpendiū non ponebāt.
ſi quis boz fuiſſet vt nudū tranſierūt Aut vō loq̄mur
de aſſiſtētia dñi miſterij z ita op̄ie. et formali ſequit̄
In cena dñi fuerūt. xij. ap̄li. ergo tantū. xij. ap̄li ſicut in
ſimili ſequit̄. Tres apoſtoli fuerūt in mōte trāſfigura
to dñō. ergo tantū tres z nō plures ap̄li q̄zuis viſ⁹ fu
iſſet moyses z elias. Itē. xij. ſūt electi in ap̄los. ergo tā
tum. xij. Itē xp̄s iacuit triduo in ſepulcro. ergo tantū
triduo. z ſic de plurib⁹ q̄ miſteriū includūt. z n̄ ſimpli
cē narratōz. Vñ de illis trib⁹ aſſumptis in montē vbi
euāgeliste nō dixerūt tantū de trib⁹. Raban⁹ ponit ex
cluſiuā dicens. Tres ſolū ſecū diſcipulos dīc. q̄ multi
ſunt vocati pauci vō electi. uel q̄ qui nūc fidē ſācte tri
nitatis incorrupta mēte ſuant. tūc et̄na eius viſione le
tabunt̄. Nec Raban⁹. Item Criſoſt. dicit. Ideo aut̄ hos
tres aſſumpſit q̄ alijs potior eſerāt zc̄. quia ibi max̄im
miſteriū. iſtituendū erat nec corā omib⁹ agendū.
Itā ſi in omib⁹ reb⁹ tñ p̄p̄t eoz excellentiā hos tantū
xij. dñs peculiariter elegit q̄nto magis i hijs altiffimis
miſterijs p̄gruū fuit vt ip̄i ſoli intereſſent z itelligerēt

et si non tūc tñ postea. Concludamus igitur succincte
q̄ in illis que naturā excedūt. vel que misteriuꝝ impor-
tant. et ex sola diuina voluntate dependēt. nihil possu-
mus assertiue dicere nisi quantū nobis reuelatur vel
per sacras scripturas traditur. et in his securius est
dicere non est scriptum vel reuelatum post ecclesie
per spiritum sanctuꝝ. ergo non est temerarie diffinien-
dum aut asserendū. Secus in illis que a natura sūt
vel que nulluꝝ misteriuꝝ important. Sicut nō sequit̃
crist⁹ non legiť qñqꝝ digitos habuisse in manu. ergo
non habuit. cum hec a natura sint. Non est aut̃ simile
de assumptōe virginis gloriose. quia licet non legitur
expresse in lege noua. tamē doctores sancti persuadēt.
et ecclesia pie credit. et diem suuꝝ celeberrime agit. Non
autem sic de vtraqꝝ sp̃e. quia neqꝝ doctores persuadent
preceptū vtriusqꝝ speciei. n̄ ecclia credit. ymo oppositū
tenēt oēs et ecclia totū opposituꝝ practicat et annūciat.

Secundo illa conclusio

I
prima probat principaliter ex praxi sanctoruꝝ
apostoloruꝝ. Legitur enī de aplis Actiū. ij.
Erant pseuerantes. id est. fideles in doctrina apłorū. et
pmunicatōe ⁊ fractōe paīs. Scđm glosam ⁊ magistꝝ
hystoriarū in scolasticis hystorijs exponit fractōe paīs
id ē. eucharistie. Ad idē Lira. Item Acti. ix. Postqꝝ cō-
uersus fuit sanct⁹ Paulus ⁊ baptizatus p̃ Ananiam.
subdit Et accepto cibo p̃forat⁹ ē. Item Acti. xx. vbi dī-
desctō Paulo. Una aut̃ sabbaticū quieuissem⁹ ad
frangendū panē. et subdit. Ascendēs frangenſqꝝ panē
et gustans sana allocutus est eos vsqꝝ ad lucē. Queꝝ

passus. doctores vni formiter exponunt de sacramento cor-
pis xpi. ubi non fit mentio de altera specie vel de potu. Et
cum non contingat nudum factum sed mysterium. ubi poni debuit
non est positum. non est dicendum quod minus sufficienter dictum
sit. et per aliud sit suppleendum. Lucas enim secundum beatus Hieronymum
de illustribus viris. euangelium scripsit secundum quod ab apostolis audi-
uit. Actus autem apostolorum scripsit secundum quod vidit. Si igitur vidisset. etiam
alteram speciem participantem. vniuersum scripsisset ut infra dicitur. Item
Actus xxvij. Paulus in nauis sumens panem. gratias egit deo in
respectu omnium et cum fregisset cepit manducare. anime quio-
res facti omnes et ipsi ceperunt cibum scilicet de manu Pauli. ut
dicit Crisostomus. in libro de opere imperfecto omel. xvij. expo-
nens de corpore xpi. sic et illum actum quem duobus discipulis eun-
tibus in emaus dabat panem. Supra illo verbo domini matth. vij.
Nolite sanctum dare canibus dicitur. Quod de sanctis dicere ce-
pimus non est tacendum. quoniam aliud est sanctificatio aliter
sanctificatum. Sanctificatio enim est quod alter sanctificat.
Sanctificatum autem alter sanctificare non potest. quia ipse sit sanctus
ut puta signas panem tuum quem manducas sic ait Apostolus
Sanctificat enim per verbum dei et orationem. sanctificasti eum non
fecisti sanctificationem. Quod autem sacerdos de manu sua dat
non solum sanctificatum est. sed et sanctificatio. quod non solum habet
quod videtur sed etiam quod intelligitur. De sanctificato autem pane
et animalibus iactare et infidelibus dare. quod non sanctificat ac-
cipientem. Si autem tale esset quod de manu sacerdotis accipit
quod est quod et de mensa manducat. nemo de manu sacerdotis
accipiet. Et sequitur ad propositum. Unde et non solum dominus benedi-
xit in via panem. sed etiam de manu sua dedit Eleopbe et socio
eius. Et paulus nauigans. non solum benedixit panem sed de
manu sua porrexit Luce et ceteris discipulis suis. Quod autem
de manu sacerdotis porrigitur. nec animalibus dandum est.
nec infidelibus porrigendum. quod non solum sanctificatum sed etiam

sanctificatio est. qz sc̃ificat accipientē. Hec ille. Ubi ex
presse innuit qz sc̃tus Paulus cōicauit sub vna sp̃e ali
os discipulos in nauī. Hāc etiā xp̃ianissimā p̃muniōz
vni⁹ sp̃ei ipse dñs ne dū in illis duob⁹ in emaus. s; z in
sanctis suis z aplis z discipul⁹ p̃firmavit. Hāc in euā
gelio s̃m Hebreos a b̃tō Hiero. in grecū s̃monē trāsla
to legit de b̃tō Jacobo ap̃lo sic. Dñs aut̃ cū venisset in
domū serui sacerdotis venit ad Jacobū iustu; z appa
ruit ei. Jurauerat aut̃ iacob⁹ se nō comestuz panē ab
illa boza q̃ in cena dñs biberat calicē donec videret re
surgētez dñm a dormientib⁹. Rursusq; post paululū.
Afferte ait dñs mensā z panē. Tulit igit̃ dñs panem
fregit bñdixit z dedit Jacobo iusto. Dixitq; ei. Frater
mi comede panē meū. qz fili⁹ hoīs resurrexit a dormiē
tibus. Hibi. De sancto ṽo Dionisio ariopagita legit̃.
qz cū missā celebraret z pplm cōicaret. dñs Jhs eis cū
imēso lumie appuit. z accipiēs panē dixit ei. Accipe h̃
c bare me⁹ qz mecū est maxia merces tua. Idē p; ex pra
xi mltor⁹ sc̃tor⁹ antiq; in p̃mitua ec̃cia. Hāc de sancta
Petronella legitur qz in extremis post multa ieiunia
et orationes corpus dñi suscepit. z demū in lectū se re
clinans post triduū ad xp̃m miguit. Idē de b̃tō Hie
ronimo scribit Eusebius vbi dixit Rogo vos fratres
vt dñi mei afferatis corpus q̃ten⁹ in suo lumie videaz
lumen. vt firmans super me oculos suos. det michi in
tellectum et instruat me in via hac qua gradiar. Hīs
verbis finitis post longas oratōnes vir dei gloriosus
sacramētum domini suscipiens ad terrā supin⁹ rediit.
Hec Eusebius. Sic idē b̃s Eusebi⁹ in extremis cōsti
tut⁹ sub vna sp̃e panis cōicauit vt de eo scribit beatus
Cyrillus ad b̃m Augustinū de miraculis b̃i Hiero.

Sic legit de bto Amb. q de manib⁹ beati Honorati
vercellensis epi sub vna spe corp⁹ xpi picaui ut in vi
ta sua legit. Accepto scto dñi corpe vbi deglutit emi
sit spūm bonū secū viaticū ferens. ut in v^{te} esce esset
aīme refectō. It^{er} ex plogo Ambrosiani abbim Idau
linū qui vitā b⁹ scti scripsit adducētis. Id refert sanct⁹
Gre. iij. li. dyalogoz. q btūs Agapitus pp qndā clau
dū r mutū corpe xpi cōicaui sub pma spē r euz plene
sanauit. vbi d^r. Cūqz ei dñicū corpus in os mitteret
illo die ad loqndū lingua muta soluta est. Et. b. Greg.
cum vni matrone nō credenti porrexisset corp⁹ xpi for
mā accepit cruēte carnis ad corroborandū fidez q ī b
pma spē eius vera est caro r sanguis anima r deitas
corpusqz. Item de bto Bñdicto idē legit q vltima die
exitus sui in oratoriu se portari fecit. r ibi exitū suū dñi
ci corpis pceptōe muniuit. Itē de scā Maria egiptia
ca que dixit ad Zozimā. Obsecro te dñe ut in die cene
ad iordanē tendas r corp⁹ dñi tecū feras. r ego tibi oc
currā de māu tua corp⁹ illō sacz accipias. Nam a die
qua buc veni cōionē dñi nō accepi. Item legit de scto
Francisco q ob reuerētiā sacrificij ac sacerdotal^{is} dig
nitatis nec sacerdos esse volebat. nec etiā ablutōnem
post pma spēm accipe seu vinū de calice in q missabāt
sz bēbat ad hoc calicē spēaliter deputatuz qpsqz bodie
fua. Item de scā Lucia legit q ipsa spūz nō tradidit
post gladij in guttur ei⁹ mersionē donec sacerdos cor
pus dñi traderet. Adhuc r wilhelm⁹ in suo sacmēali
narrat de Hugōe de scto vic. dicēs q cū doctor ille vlt
ima infirmitate laborar3 corp⁹ dñi instāter petebat sibi
dari. r cū nullū cibū pñere poss3. frēs ei⁹ turbatōez
mētes simplicē hostiā sibi obtulerūt q ille p spūm ag
noscēs ait. Adhuc frēs de⁹. cur me ita vlt⁹re vltis

iste quē portastis nō est dñs de⁹ meus. At illi attoniti
mox corpus dñi attulerūt. s; ille videns se nō posse re-
cipe eleuatis in celū ocul⁹ ac maib⁹ sic orauit. Ascēdat
fili⁹ ad patrē ⁊ spūs ad eū q̄ dedit illū. ⁊ inter h̄ verba ex-
pirauit. ⁊ corp⁹ dñicū mox dispuit. Ecce māifestissime
pbatōes ⁊ p̄ares q̄ fideles cōicabant in ecclia p̄matia
sub vna sp̄e sufficientē ad salutē. S; vt obmissis alijs p̄-
nrōs patronos Bobemie p̄mituos illō pbem⁹. Be-
beato vncellao legi sic. deuotissime autē in matutinis
horis pseuerās. ⁊ in auroa vix solē rutilantē anime. i.
corp⁹ dñi sumpsit. ⁊ sic illūinat⁹ ⁊ pcurat⁹ a fratre vul-
neratur. De sc̄to similr Alberto ep̄o nostro ita legi.
Cum in vrbe glogonie ei⁹ aduentū diuina misc̄ia p̄-
sperante baptizabant hoīm m̄re caterue ibi missay lo-
lennia celebrās patri ymolat xpm. quidq̄d vō de eo su-
per fuit q̄d ip̄e ⁊ noui baptisati nō p̄cauerūt colligere
iubet ⁊ mūdissimo p̄ano iuolutū suauit sibi. p̄ viatico
deportandū. Ex h̄ apparet sc̄m Albertū s; panis sp̄e
viaticū deportasse cū in p̄ano nō suat sāguis xpi s; in
calice. Q; vō de brā Ludmilla dī. q̄ cōicauit corpi ⁊ sā-
guini verissimū est. sed nihil dī de sp̄eb⁹. Cū autē ep̄us
suus sc̄s Albtus. cū nepos su⁹ sc̄s vncella⁹ s; vna
sp̄e corpus ⁊ sanguinē receperunt. Idē est de brā Lud-
milla dicēdū. S; circa hāc pbatōez vbi noīe panis sit
mētiode p̄ma sp̄e in lege. ⁊ nō de altera sp̄e. dīc aduer-
sari⁹ p̄muniōis sac̄tissime q̄ noīe paīs in sacra sc̄ptura
intelligit tota ⁊ plēa refectio. Et allegat Aug. in omel.
suis de Joseph. q̄ cū p̄gnosceret fr̄es apposuit panes. ⁊
tñ ibi intelligit ⁊ d̄ alijs cibis appositis. ita vlt̄ itelligere
in p̄posito. cū dīc dñs. Qui māducat hūc pa. vi. inet.
vt itelligat tota refectō sic ⁊ bibit de calice. Solutō illi
usq̄m mentē doctoꝝ. q̄ in sacra sc̄ptura dīctia est inē

illa que pure narrat. et ea que cum narratione aliqua figuram
pretendunt. Nam in his que narrative ponunt scriptura sepe
sub principali etiam que minus principalia sunt comprehendit ut
de Ioseph que apposuit fratribus suis panem. et pharisei dominum
inuitavit ad panem. quia ista ad simplicem historiam ordinantur
ideo nomine panis intelligitur cibus potus carnes et ea que in
mensa solent apponi. Nam sic scriptura visitavit per tabule aut
mensa nomine panem nominare. et de hoc intelligitur Augustinus adducit
et Lyra. In his autem ubi figura narrationi adiungitur. ratio fi-
gure solum attenditur penes id quod etiam expressum ponitur. nec
aliud intelligi potest quam quod dicit Theobaldus in. ii. q. xii. arti. xiiii.
Figura pertinet ad preestationem veritatis quam in modo
compterire oportet. ut est figura in comestione Helie sub cineri-
bus panem et aquam bibitionem. iij. Regum. xix. que sacrificium figu-
rabatur. Item de panibus propositio. Item de manna ubi nullus
alius cibus potus potest intelligi. que figurat corpus christi. Sic in
proposito nomine panis per christum nominati nisi per se intelligi que ipse
christus posuit. An notant cum Lyra exponeret illud verbum pa-
nem nostrum. De pane materiali dicit quod nomine panis omnia ne-
cessaria ad victum intelligantur. Cum autem exponit de pane sac-
ramentali nihil addit nisi hoc quod significat. Item est. quia per panem
nisi imperfectus est cibus et indiget supplemento. ut sit perfectum ma-
trimonium. hic autem cibus prestat omne delectamentum et omne
perfectum pertinet secundum Glossam ordinem. super verbo domini Caro mea
Et est de mente Augustini. et illa potest esse secunda ratio illius
dominice. Quia in illis passibus textus non sit supplementum. quia in se illud
quod suppletur est pertinet. secundum illius quod indigentiam non sup-
plet. Quia si nomine panis putatur est figura sacramenti vel spiritus sa-
cramenti etiam alia intelligere vis. Cave ne incidas heresim
illoz qui volebant non in pane et vino sacrificare. sed in mel-
le et lacte. ovibus et reliquis que ad usum pertinet hominum eo quod illa
omnia indigentiam humanam tollunt. Unde igitur quam impotestas

imponeres huic pani celesti ⁊ caseū ⁊ carnes illi ⁊ reliq̃
adiungeres. ⁊ forte corp⁹ xp̃i cū pane ⁊ aimā cū lacte
vel butiro comederes q̃ oīa sequūt̃ ex tuo smone.

Conciliorū sacrorū et ca

Conū auctoritate eadē conclusio pbat̃. Primo
canone bti Clemētis pape l. i. libro conciliorū ubi
dicit. Si q̃s p̃sbyter aut diacon⁹ relinq̃ns prochiā suā
pergat ad aliā si p̃monitus nō redierit in sua iniquitate
pseuerās. hūc mīstrare nō patimur. veruntū tanq̃z lai
cus ibi p̃municz. Scōdo ex concilio Algaibē. ⁊ bēt in ca.
l. di. c. Si ep̃us aut p̃sbit̃ aut diacon⁹ capitale crimen
p̃miserit aut cartā falsauerit aut falsū testimoniū dire
rit. ab officij bonore d̃posit⁹ ī mōasteriū detrudat̃. et
ibi q̃z diu vixerit laicā p̃ionē accipiat. Sile ē. l. v. di. Si
euāgelista. ubi p̃sbit̃ enormit̃ pcutiēs diaconū d̃z d̃po
ni ab officio. laica tñ sibi cōione p̃cessa. Silr ī concilio sar
dicensi in duob⁹ locis d̃ bac laica cōione mētio fit ubi
d̃z q̃ si q̃s ita temerari⁹ fuerit ⁊ elect⁹ fuerit ad clamorē
p̃pli in ep̃m ⁊ dicat se h̃rē lrās p̃pli. tal' n' laicā cōionē in
fine accipiat nisi de h̃ penituerit. Nec ibi. Itē exemplo
Siriaci pape. Si q̃s sane cleric⁹ aut viduā aut certe
scōdaz p̃iugē duxerit ab oī eccliaſtice dignitatis p̃uilegiis
nudat̃. laica tñ cōione sibi p̃cessa. Itē Cipian⁹ ī eplā ad
Corneliū d̃ lapsi. Tracta tu ergo illic cū collegis p̃limis
bito suscept⁹ ē tropbin⁹ p̃ q̃ satisfaciebat fratz redit⁹ ⁊
restituta m̃ltorū sal⁹. sic tñ admiss⁹ ē tropbi⁹ vt q̃i laic⁹
cōionē nō fm q̃ añ malignorū littere ptulerūt q̃li locū
sac̃ficij vsurpet. h̃ ille. In istis canōib⁹ p̃cōionē laicam
q̃d p̃t aliud intelligi q̃z p̃munio s̃b vna sp̃e. vt volunt
oēs doctores iuris canōici q̃b⁹ ī arte sua ē credenduz.

¶ Nam abbas in caplo **Q**uas. exponit laicā cōmuniōez
id ē. corp⁹ xpi. Innocēti⁹. i. viaticū. Hostiē. i. panē bñ
dictū vl' corp⁹ xpi. **I**de Jōhēs andree ī nouella z archi.
expōit. s. vt nō offerat vt sacerdos. s. ab alio recipiat vt
laic⁹. vbi oēs cōmuniōz laicā vocāt s. vna spē. z illa fu
it iā tpe sancti **P**etri z clemētis. sic pz ex canōe ei⁹ z ex
praxi de filia sancti petri sancta **P**etronella. **I**ntel
ligi pōt de cōmuniōe. i. de cohabitatiōe fidelīū laicoz. qz ad
qd vtilis sibi eēt in fine vite laica z nō sacerdotū cōmuniō
cū illi paz pñt ad salutē cōsulere. z ī exitu anime maxie
sacerdotū pñtia est ncēria. **N**ec pōt intelligi vt. s. cōicet
nō sacrificiās s. vtraqz spē **I**ta vt supi⁹ dicit in pmiss. **S**o
la eucharistia iubet refuari z nō s. spē vini. Et omēs
isti Canōes loqntes de laica cōione referunt ad p̄sbite
ros vt. s. pp̄ scelera sua nō admittāt ad officiū altaris
sed aliqñ si penitētes fuerint cōmunicēt vt laici. Aliqñ
enī z illa cōmunio eis denegat pp̄ sceleris imānitatē.
vt est ille cas⁹. **S**i q̄s p secularē manū recepit ep̄atum
Ite ex p̄cilio **R**emēsi. ij. caplo. ij. et bēt d̄ p̄se. dis. ij. **P**er
uenit. vbi repbat p̄suetudo qz corp⁹ xpi deferbat p lai
cos ad infirmū z nō sit mētio de calicis protatiōe. **I**de
terea ex p̄cilio **T**boletano qd est de antiquiorib⁹ sic bēt
Cū in diuino canōe nihil debeat eē p̄sū in collatione
nostri cetys relat⁹ ē canon **T**boletani cōcilij p̄mi in q
p̄ceptus ē. **S**i q̄s acceptā a sacerdote eucharistiā non
sumpserit velut sacrileg⁹ p̄pellat. nec adiecta est ibi dis
cretiō volūtati. cū z fidel' accipiat fidel' qd z natalit' ei⁹
ncēitas deglutire non sinit. **S**olzenī bñane nase infir
mitas in ip̄o mortis exitu tanto siccitatis pondere de
primi. nec vllis ciboz illatōib⁹ refici. s. vix tantū dē illat
ti delectet grā poculi sustentari qd etiā in mltorū exitu
vidim⁹. q optatū suis pocib⁹ expetēt viaticū collatū

sibi a sacerdote eucharistia reiecerunt. nō q̄ infidelita
te h̄geret. s; q; p̄ter dñici calicis haustrū traditū sibi n̄
possēt eucharistia deglutire. Itē ergo b̄mōi a corpe se
pandi sūt q̄ illa nō infidelitate s; nēcitate fecerūt. h̄ ille.
Iā apparet q̄ tpe b̄ p̄cilij ē fuit p̄mūio vni⁹ sp̄ei. q; da
bať infirmis p̄ter dñici calicis haustrū. quā siccā hostia;
aliq̄ infirmi nō poterāt deglutire. ⁊ p̄pterea n̄ dānant
q; p̄mūio infirmitati q; infidelitati ascribit Canon. et tū
n̄ puidet q̄ eis det de calice etiā in hac nēcitate. Nec h̄
dictio p̄ter p̄t exponi p̄ante. q; nulla fuisset difficultas
si postea daret de calice. q; ⁊ h̄ aliq̄n̄ sanis cōtingit tali
siccitate laborantib⁹ q̄ aliq̄n̄ p̄io cū vino hostia plene
desert. Itē ex p̄cilio p̄armacien. de p̄le. di. ij. in. c. p̄de
sibiter p̄cipit. Q; p̄sibiter eucharistia. i. hostia semp̄beat
patā. vt q̄n̄ quis infirmat statim eū p̄municet ne sine
cōione moriat. Ubi glo. ait. Sanguinē nō p̄cipit suare
quia op⁹ ēet nimia cautela in eo suando. Et addit ar
chidiacon⁹ doctor ordinari⁹. p̄pterea nō est op⁹. q;
ubi est cor⁹ ibi est ⁊ sanguis Et in Glo. ordi. sup. c. Cō
perim⁹. d; q; infirm⁹ vt sanus in nēcitate s̄n̄ vino cor
pus xp̄i sumere p̄t. Ecce q̄ta; sanis q; infirmis sacri ca
nonēs dicūt sufficere ad salutē sub vna specie cōicare.
Itē autē t̄pibus h̄is cū plurime fuissent exorte dubie
tates quomō ip̄lo debeat dari. canōes sacroz cōcilioz
Constāciē. ⁊ basilien. hoc d̄terminatū lucid⁹ explana
uerūt q̄bus oīno standū est in mat̄ia fidei. Itē in con
stanciēsi p̄cilio statutū est q̄ licet xp̄us p̄ cenā institue
rit ⁊ suis ap̄lis m̄strauerit s; vtraq; sp̄e h̄ venerabile
sacramētuz paīs ⁊ vini. t̄n̄ h̄ nō obstante sacroz cano
nū auctoritas laudabil⁹ ⁊ approbata p̄suetudo ecclie ser
uauit ⁊ fuit q̄ b̄mōi sacramētū nō d; p̄fici p̄ cenā. ne
q; xp̄i fidelib⁹ recipi nō ieiunio. nisi in casu infirmi;

¶

laicis aut aliis necessitatibus a iure vel ab ecclesia concessio
vel admissio. Et sicut hec consuetudo ad evitandum aliquam pe-
cula et scandala rationabiliter est introducta. quod licet in primitia
ecclesia homini sacramentum recipere a fidelibus sive utraque species
et a laicis tantum sub specie panis suscipiebatur. cum firmissime
credendum sit et nullatenus dubitandum integrum Christi corpus et
sanguinem tam sive specie panis quam sub specie vini veraciter contineri.
Unde cum homini consuetudo ab ecclesia et sanctis patribus rationabi-
liter introducta est et diutissime observata sit bene pro
lege quam non licet repugare aut sine auctoritate ecclesie pro-
hibito innovare. Quapropter dicere quod hanc consuetudinem aut
legem observare sit sacrilegium aut illicitum. censeri debet errone-
um et pertinaciter asserere oppositum premissorum tanquam hereti-
ci arcendi sunt. et qui puniendi per dyocesanos locorum aut
officiales eorum seu inquisitores heretice pravitatis in re-
gibus seu provinciis in quibus hoc decretum forsitan fuerit
aliquid attemptatum aut presumptum. iuxta Canonicas et le-
gitimas sanctiones in favorem catholice fidei contra hereticos
et eorum fautores salubriter adinuental. Ex hoc sacro concilio
apparet quod communio unius specie est tenenda sicut lex. et a nul-
lo debet impediri. et quod oppositum asserentes sunt ut heretici pu-
niendi. vides quanta sit auctoritas sacri Concilii. Et si non
essent alie scripture scriptorum. hec sola sufficit per fundamentum
sacratissime communionis. Item in concilio Basiliensi ita diffi-
nitur quod fideles clerici siue laici communicantes. et non presbiteres
non astringuntur ex precepto domini ad suscipiendum sive utraque
specie panis. sive et vini sacre eucharistie sacramentum. Sed ecclesia
que regitur spiritu sancto veritatis secum manente in eternum. cum quod Christus
usque ad consummationem seculi est sic ait divina scriptura ordinare
habere. quomodo ipsis non presbiteribus ministris putat reverentia
ipsius sacramenti et salute fidelium viderit expedire. siue autem
sub una specie siue sive duplici quod communicet secundum ordinatum

Item obſervationē ecclie pſicit digne ꝓmunicātib⁹ ad ſa-
lutē. nec ullaten⁹ ambigendū eſt q̄ ſub ſpē panis caro
tantū ⁊ ſb ſpē vini languis tantū. ſz ſub q̄libet ſpē eſt in-
teger totus xp̄s. Laudabil⁹ q̄z ꝓſuetudo cōicandi laicū
ꝓꝓm ſub vna ſpē a ſciis patrib⁹ rōnabili⁹ introducta
et baten⁹ diuiniſſime obſuata ⁊ a doctorib⁹ dīne legis
ſacrorum Canonū atq; ſctāz ſcripturaz multā peris-
tiam bñtib⁹ iam a longo uo tempe ꝓmēdata ꝓ lege ha-
benda eſt. nec alicui licitū eſt eā repbare aut ſiñ aucto-
ritate ecclie ip̄az imutare. Ex hac itēz ſynodo apparet
exprefſe. ꝓdmo q̄ cōmunio ſub vtraq; ſpē nō eſt de
ꝓcepto chriſti ad laicos ⁊ non ꝓſicientes. Scđo patet
q̄ quidquid diffiniuit Conciliū q̄ ſpū ſancto eſt diffi-
nitum ⁊ ita firmiter tenendū ſicut eſt diffinitū tempo-
re apłoz. Tercō ꝓtꝛ q̄ neq; ſub vna neq; ſb duplici cō-
municare ſimplici⁹ eſt ꝓceptū. niſi ecclia illud ꝓfirma-
ret. Et illud ſive aut de vna q̄s intelligat de laicis. ſive
ſub duplici de clericis cōficiētib⁹. ꝓmunicēt ſm ordi-
nem ecclie. An quarto manifeſtū eſt q̄ cū ecclia appro-
bet ⁊ laudet ſacraſſimā ſub vna ſpē ꝓmunionez. q̄ ꝓ
illam faciēs ꝓtꝛ voluntatē ecclie ⁊ expłſā admiſſiōez.
peccat in ſpū ſanctū. cuius auctoritate ſācta fuerūt
concilia ꝓgre gata ſicut inferi⁹ ꝓbabit. Quinto q̄ non
plus ſub vna q̄z ſub vtraq; ſumit. ſz ſub q̄libz ſpē eſt in-
teger q̄ ad integritatē ſubſtācialē. ſ. in toto eē humano
rum corpe. aima. mēbris. languie. oſſibus ⁊ venis. ver-
rus deus ⁊ homo. ⁊ totus quo ad omēs gratias beati-
ficantes. plenus grā ⁊ veritate xp̄us deus noſter. Sei-
xto q̄ laudabilis ⁊ approbata eſt hec ſacraſſima com-
munio vnius ſpeciei ⁊ autorizata ⁊ ꝓecclēſiā recepta
⁊ ꝓfirmata. Septiō q̄ hāc ſacrā cōionē repbans ꝓeaz
diſputans. vel contra eam ſine ꝓerecundia temerarie

scribens et predicans incurrit peccatum inobedientie et paganitatis. quia sacris Canonibus audeat predicare. Quorum quanta sit auctoritas dicitur b. Gregorius et habet in Ca. dist. lv. Sic sancta quattuor euangelia veneror quattuor precilia. Et ponit rationes quia cum vniuersali sunt consensu constituta se et non illa destruit quisque presumptus absoluit quos ligant aut ligare quos absoluit. Et beatus Gelasius. Sancta romana ecclesia post illas noui et veteris testamenti scripturas quos regulariter suscepimus. etiam has regulariter suscipi non prohibet. Nymphenam constantinopolitanam Ephesinam. et calcedonensem. Et respondit. Sed et siqua sunt precilia a sanctis patribus hactenus instituta post illorum quattuor auctoritatem et obseruanda et custodienda decernimus. Et cum haec precilia spiritus sancti regantur ut dicit beatus Damasus non minoris sunt auctoritatis quam propria. Scimus enim quod in illis quattuor synodis non omnes episcopi qui interfuerunt sunt canonizati. Sed quia fuerunt peccata sancte utilitate cum auctoritate sedis congregati. dicimus iuxta vocem domini quod dominus fuit in medio eorum. Item iuxta Celestinum papam. Si in medio duorum vel trium christus est in medio. quanto magis credendum est interesse in vno magno conuentu sanctorum. ita ut dicant audenter sic apostoli in suo decretali epistola dixerunt. visus est spiritus sanctus. et nobis. Quam autem penam violatores Canonum incurrant. scribit beatus Damasus propositum. Et habet. xxv. q. i. Violatores canonum voluntarie contra a sanctis prebent iudicant et a spiritus sancto. instinctu cuius ac dono dictati sunt conuincunt. quia blasphemare spiritum sanctum non incongrue videntur. qui per eosdem sacros canones non necessitate compulsi sed libenter aliquid aut peruerie agunt aut loqui presumunt aut facere volentibus spiritus sancti sentiunt. talis eorum presumpcio manifeste vniu genitum blasphemantium spiritum sanctum. qui per eum agit cuius iussu et gratia sancti Canones editi sunt. Item ille. Et hac auctoritate apparet manifeste quod constitutiones

synodales obſuande ſunt. ⁊ q̄ nō facientes peccant ꝑ
 ſpūm ſcīm. Videant illi q̄ aduerſant ſtatuto eccleſie ſā
 cre prohibentes blaſphemātes ⁊ ſacrilegantes ſanctiſſimā
 legem ꝑmunionis vni⁹ ſpēi. q̄modo ꝑuit a ſpūſcō ꝑu
 nient q̄e ꝑrempſerūt. ⁊ q̄mō multū ꝑ eccleſiā dei pec
 cant. Q̄ ſi dicūt cū ita magnipēdenda ſunt Concilia
 et illa q̄dem nob̄ ꝑactata ꝑfirmauerūt. ergo illa optꝑ
 manu tenere ⁊ amplecti. Bicim⁹ q̄ i iudicialib⁹ ꝑlitiā
 ſentētia tenet q̄ eſt diffinitiuā. Interlocutoria aut̄ non
 eſt deciſiua lina ſꝫ ſupēſiua i euentꝫ diffinitive. iura ſūt
 ad hec aptiſſima. Cū igitur ꝑactata vt etiā nomē ſo
 nat fuiſſent ꝑ modū ſn̄ie interlocutorie lata. ſupueniē
 te ſentētia diffinitiuā q̄ in ipliſ cōꝑactatiſ expectabat
 cum cōciliū diffinire ſe deuouit q̄d ſit in mat̄ia ꝑcepti
 ſentiendū. iſta interlocutoria abſorbet in diffinitiuā. et
 iſti ſentētie ſtandū eſt. Et ex hinc orandū erat conciliū
 ſi quid ꝑne circa illam ꝑaxim ꝑtuliff. Sꝫ qꝫ ꝑempta
 diffinitia interlocutoria recepta eſt per eos nullius exi
 ſtit roboris ⁊ momēti. ſed de hoc aliaſ ſi oportuerit la
 uor ſermo erit.

Sancta in ſuper et lauda

ſ bili ⁊ perꝑianiffima ꝑſuetudine tenta hec ſa
 cratiſſima ꝑmūio recepta ⁊ laudata approba
 ta ac frequētata ē. q̄m recipiētes fideles in fide ⁊ chari
 tate ſaluāt ⁊ bñificānt. Que ꝑſuetudo nō vt iſti tracta
 tiſte ore indocto q̄runt. Q̄n ꝑmūio vtriuſqꝫ ſpēi dei
 poſita ſit ⁊ ſub vna inceperit. Non enīz noſtriſ et mo
 dernis ꝑib⁹. ſed a ꝑari xꝑi incepit indubitātē tenen
 dū ⁊ q̄ cōmūio ſub vtraqꝫ ſpēnūqꝫ fuit in ecclia de
 vniuerſali ꝑſuetudine ecclie. ſed ſm variū exemplū xꝑi

Varia semp habita fuit p̄suetudo. Ebrist⁹ eīz añ mortē
sub vtraqz sp̄e tradidit. I3 post resurrectionē p̄fecit vt su
pius p̄batū est sub sp̄e paīs tantū. ⁊ ita illis discipulis
duob⁹ tradidit vt significaret p̄mū fuisse in mēoria mor
tis sue sic p̄ficiendū. Et h̄m illā resūpto sanguīe ⁊ i cor
pe gl̄ificato sit sub vna sp̄e sumēdū. Sic p̄suetudo bec
tpe ap̄loz qñ erāt siml in fractiōe paīs p̄uabat vsqz ad
hos dies nr̄os. It̄o ergo dicas qñ fuit incepta qz nun
qm̄ fuit vsqz ad hūc diē intercepta. It̄eqz gl̄oriet tracta
tista qñ nō fuit sibi dictū in q̄ concilio fuisz vtraqz sp̄es
deposita. Dicat ip̄e qñ fuit p̄cepta. nam nunqm̄ vni
uersalit̄ p̄uabat. sed vna sp̄es a x̄po incepta. ⁊ nunqz de
posita fuit. ymo sp̄e p̄mēdata ⁊ p̄acticata vsqz in nr̄os
dies. ⁊ in finē seculi cū ab omib⁹ sc̄is sit approbata ⁊ nū
qz tanqz p̄tra p̄ceptū dñi eēt ab vnico vitupata. Dicat
ipse. qñ p̄munio vni⁹ sp̄ei sit deposita. v̄l ab aliq̄ sc̄toz
reprobata. Cum aut̄ Romana ecclesia ita teneat ⁊ do
gmat̄set. ita tenendū est ⁊ agendū. It̄ā dicit b̄s Aug.
in libro de cura p̄ mortuis agenda. q̄ si nulla esset au
ctoritas sacre scripture q̄ docet orare p̄ defunctis. tan
ta est auctoritas romane eccl̄ie ⁊ eius p̄suetudo de hoc
obseruata qñ nullo mō p̄t errare. qd̄ p̄ lege firmissima si
ne dubitatiōe est tenēdū. Et h̄ dictū p̄firmat sc̄is Tho.
⁊ extendit. q̄ auctoritas ecclesie est sup̄ omēs doctores.
dicēdo in sc̄da sc̄de. q. iij. arti. xij. A p̄ximā vim habet
p̄suetudo eccl̄ie q̄ semp in omib⁹ ē emulanda. qz ipsa
docēna doctoz ab eccl̄ia auctoritatē bz. Vñ magis it̄ā
dñi est auctoritati eccl̄ie qz Augustiō v̄l Hiero. vel cu
iuscūqz doctoris. bec sn̄ia b̄i Thome ap̄d vulgū etiā
bohēmie similē vim obtinet. Dicūt enī maiores na tu
q̄ tabulas nēo p̄t etiā ex q̄cunqz dignitate v̄l sc̄ia p̄cel
lē inficiari p̄ testimonio p̄futare. It̄ā tabule sūt ius

regni. et ipsa p̄suetudo in ijs scriptū est redacta. Et re
cte quidē. oportet enī in omī ordinatione ab ultimo ad
primū venire qđ est metz et mēsurā alioz. ita null⁹ do
ctoꝝ in dictis l̄scriptis suis p̄tauctoritati ecclie p̄poni
s̄z int̄atū recipit q̄ntū cū sc̄tā matre ecclia p̄cordē sentē
tiam ponit. Item glosa in linearis sup̄ illo. i. Petri. iij.
B̄n̄m aut̄ J̄hm̄ s̄ctificatē in cordib⁹ vris pati ad satisfaciendū omni poscenti vos de ea q̄ in vob̄ est fide et
spe. dicit. Ad satisfaciendū p̄ verba et opa. p̄ v̄ba dicen
do. sic tenet ecclia. sic tenuerūt sancti. et in hac fide mori
tū sunt. p̄ opa faciendo opa q̄ docent b̄ntes fides. Ad
huc aut̄ tanta est auctoritas ecclie dei. q̄ nec euāgelio
voluit Augustin⁹ credere nisi ecclie auctoritas euz
p̄moueret. Et intelligit Aug. s̄m̄ mētē doctoꝝ loqui d̄
ecclia p̄uincere et p̄vincere p̄ quā tanq̄z magistrā et in
formatricē credidit euāgelio. Ad aut̄ de ecclia p̄desti
natoꝝ s̄m̄ wigleph et suos. q̄ neq̄z Aug. neq̄z ali⁹ s̄bdu
cta reuelatōe sciuit q̄ sunt p̄destinati in ecclia q̄ eū cre
dere euāgelio p̄moueret. Neq̄z etiā ill⁹ ecclie q̄ iaz nō
est ut dicit q̄. s̄. fuit a tpe Abeli usq̄ ad tempa secti
quia illa neq̄z aliquid statuit neq̄z aliqd̄ scripsit. Nam
si ex illa sola auctoritas euangelij penderet cū plurimi
scripsissent euangelia. quomō p̄stat q̄ bec q̄tuor sūt re
cepta et alia rep̄bata. Et p̄usq̄z fuit b̄n̄s Gelasius pa
pa pontifex. si ipsa fuit ecclia illis alijs euangelijs. et
tūc hodie uti deberet. Si vero Gelasius inter apocri
pha scripsit. lo. dis. Jam nūc ergo illa ecclia ab Abel
nō refutauit bec euangelia. s̄z potius ecclia romana cū
ante nūq̄z legunt esse cōfutata. Et ita Aug. intelligere
voluit. Nam cū Faustus nudū textum euangelij et le
gis moysayce pro se allegaret. Beatus Augustin⁹ expo
nebat illū ad sensum ecclie Romane. Et ad h̄ inducēs

Dicit: q̄ ne dum legi mosaice sed etiā euāgelio nō crebē
rem nisi auctoritas ecclie me p̄moueret. C̄ intētio ple
nius habet ex eplā sua fundamenti p̄ manicbeos ubi
dicit. Illō aut̄ sciētia et voce secuz est asserere qd̄ in gu
bernatione ecclie dei saluatoris nr̄i Ihu xp̄i vniuersal̄
ecclie p̄sensioē roboratū ē. h̄ ille. Quidē q̄ dīc vniuersa
li que a gubnatōe xp̄i h̄z oriū. nō ecclesia q̄ incepit ab
Abel. Itē idem p̄ Faustū dicit. Nostroz porro libroz
auctoritas exigentiū p̄secutōe p̄ successores ap̄loz cōci
liorumq; roborata vobis aduersa est. bec ille. Ecce q̄
auctoritatē iuris canonici ex approbatōe pontificuz
et p̄cilioz receperūt. Quid igit̄ sc̄tā mat̄ ecclia romana
circa hāc sacratissimā cōionez sentit et tenet ita sentien
dū et tenendū est. et nō cuiuslibet capiti insensato et cō
uicto. Itē dicit b̄t̄s Jul̄ p̄p. Nolite errare fr̄es mei
charissimi doctrinis varijs et extraneis abduci nolite.
et instituta ap̄loz et aplicoz viroz Canōes q̄s habetis
h̄is frui mini ut eis freti p̄ cūctoꝝ inimicoꝝ iacula p̄li
stere valeatis. Satis enī indignū ē. quēdā vel pontifi
cū vel aliquē subseq̄ntiū hāc regulā refutare quaz b̄n̄
Petri sedes et sequi viderit et docere. Multū enī cōue
nit ut totū corp⁹ ecclie in hac sibi ob̄suatione p̄cordet
que inde auctoritatē h̄z ubi dñs totū ecclie posuit p̄n
cipatū. h̄ ille. Et b̄t̄. xj. dis. Nolite. Q̄z aut̄ trāsgressores
b̄ sancte p̄suetudis romāe sūt puniēdi et arguēdi plu
rib⁹ p̄t̄ oñdi dictis sc̄toꝝ. Itē dīc b̄t̄s Aug. ad Cassula
nū p̄sbit̄. xj. di. In his. Ados ppli b̄i et instituta in his
de q̄b⁹ nihil certi statuit dīna sc̄ptura pro lege tenēda
sūt. et sicut p̄uaricatores legū dīnaz. ita p̄emptores cō
suetudinū ecclesiasticaz coercendi sūt. bec ille. Itē idēz
ad Annariū. Si qd̄ extra p̄suetudinē q̄ altera lex ē faci
mus nouit̄ b̄ etiā nr̄is turbādo alios peccam⁹. bec

ille. Cū ergo sacra scripta nihil d' vtraq3 spē statuit qd
eēt de pcepto ip̄lis. et sc̄tā ecclesia dei tenet morē vniū
spēi trāsgressor illi' ē dīne legis. Itēz aug. eplā. xvij. ad
Hierō. di. Cōtra ecclesie sūdanillūm morē nō sentiat
Item Damascen' doctor antiqu' libro. iij. Inīay suarū
dicit. Semp ecclie p̄suetudo suāda est ⁊ priū dogma
tisantes ⁊ suā praxim p̄firmātes nō sunt audiendi. Et
btūs Tho. ij. q. xcij. Sicut falsari' esset q' aliq' p̄pone
ret ex pte alic' q' nō eēt ei p̄missa. Ita viciūz falsitatis
incurrit qui ex pte ecclie cultū exhibet deo vltra modū
⁊ contra diuinā auctoritatē ab ecclesia p̄suetā. Secus
vō esset de aliq' p̄suetudie. quā Romana ecclesia nō ac
cepit. q' illa oīno est amouēda ⁊ reijcienda. vt est can
tus vulgaris ⁊ missatio in nō sacratīs vestib' et valis
Itam quod tenet ecclesia Romana est veritas. ⁊ dñs
dicit. Ego sum vītas ⁊ nō p̄suetudo. Quidq' ergo est
cōtra sc̄tām ecclesiā. est cōtrā dñi veritatē. quia p̄ fidem q'
nunq3 deficit dicēte dño p̄ Petro. Ego rogavi p̄ te vt n̄
deficiat fides tua. id ē. ecclesie cū iam p̄ Petrus nō sit. s3
tua p̄fessione defensione auctoritate ac misterio. Vñ
Lyra sup vba dñi. Ego p̄terogavi p̄ Petre dicit. Ex h
ptz q' in ecclesia romana fides nō deficit vsq3 ad diē iu
dicij. Vñ si p̄munio sub vtraq3 spē esset fides p̄m te iaz
defecisset fides ⁊ sententia dñi. q' ecclā romana ab ini
nio p̄munionē sub vtraq3 spē obp̄uauit.

Eniant ad probandūz

banc sacra p̄munionē sub vna spē sc̄i docto
res qui in locis innūeris loq̄ntes d' eucharistia illaz
faciūt mētionē d' altera spē. per h' volentes innūere q' sū

Una spē sufficit ad salutē sumptō hostie salutaris. **Aug.** de visitatōe infirmōz epla. j. sic dīc. Tu qz viā car
nis vniuerse nepos amātilime ingredi festinas qz vi
surus es pntes tuos. pñazebas scōz oīm. z sūmā bea
tudinē. Ad tanti igit itineris ne deficias in via subse
diū grande viaticū tibi ncēariū illō viuificū dñici cor
pis supplemētū suscipe fili mi ne rēnuās. qñ potū illō
audissime qras fidelit cōedās. cib⁹ etenī iste corp⁹ ief
fabil viaticū tibi erit. saluberrimū redemptōis tue pci
um redēptōis nonimētū. redēpti munimētū. Itē am
brosius libro de sacramentis. Ista esca quaz accipitis
iste panis qui de celo descendit vite eterne subiam ad
ministrat. z q̄cunqz hūc panē māducauerit nō moriet
inefnū. qz corp⁹ xpī est. z bēt de pse. di. ij. Reuera. Item
Ambro. de pse. di. ij. Omia. Veritas inqt ad disciplos
Hec est caro mea p mūdi vita nō alia plane qz q̄ nata
est de Maria. passa ē in cruce. z resurrexit de sepulcro
Hec in quā ipa est z ideo xp⁹ ē caro q̄ p mūdi vita ad
buc bodie offerit. z cuz digne p̄cipit vitā in nobis opat
Danē quidē istū quē sumim⁹ in misterio illū vtiqz in
telligo q̄ manu spūscī format⁹ ē in vtero v̄gīs. et igne
passiōis decoct⁹ in ara crucis. h̄ ille. Itē b̄s Aug. in li.
de v̄bis dñi. Qui māducat me viuet p̄p̄t me. nō ergo
timeam⁹ fr̄s istū panē māducare ne forte finiam⁹ illū
et p⁹ qz māducem⁹ nō inueniam⁹. māducat xp⁹ et vi
uit māducat⁹. qz surrexit occis⁹. Itē aug. sup ps. xxxiij.
Iudei pascebant tanqm de pane dñi. z nos de carne
dñi pascimur qz corp⁹ ipius māducam⁹. Itē Hylari⁹
de trinitate li. viij. In xpō pat⁹ z xp⁹ in nob vñū in hui⁹
nos esse faciūt. Si vō carnē corp⁹ nostri xp⁹ assūpsit
vere z homo ille xp⁹us est. nos quia vere sub misterio
carnem eius sumimus per hoc vñū erimus quia

pater in eo est et ille in nobis. Item Bernardus in sermone de corpore christi ad Petrum presbiterum. Liqueor iste quem vides iam non est vinum sed sanguis christi quem pro te sudavit in precium tibi reservans in altari poculum. Hec ille. Et expresse loquitur sacerdoti Petro conficienti quod in altari sacerdotibus de calice reservatur poculum sanguinis christi et non laicis aut non conficientibus. Sed ne diu immoremur adducamus doctores qui non in nube sed ad propositum in forma loquuntur. Unde Innocentius in tractatu missae pericula quarta querit. Utrum panis sine vino vel e contrario ita debeat consecrari sicut sub sola panis specie debet servari. Respondet si vinum inveniri non posset. vel in aliquo casu defuerit in his regionibus in quibus alterum inveniri non potest. licite potest alterum sine altero consecrari. Ex quo apparet primo quod doctor iste affirmat quod sub sola specie panis eucharistia debet servari. Secundo quod in talibus regionibus carentibus vino possit confici sub prima specie quamlibet modo esset verum si sub utraque specie esset preceptum christi. Preterea dominus Petrus de Tbarenis. super. iij. di. xij. dicit. Ad quintum sic proceditur. videtur quod debeat dari populo sub utraque specie. Luce xxiij. Qui pro multis effundetur. Et respondendo ad questionem dicit. Respondet quod in sacramentis est ratio signi et ratione cause. Significatio pertinet ad sapientiam. scilicet causalitas ad gratiam. Quia ergo gratia omnibus necessaria est. scilicet non sic sapientia. Efficacia vero equalis est sub utraque specie. sed non significatio. In omnibus traditur sub altera specie in qua potest tradi cum reverentia et cautela maiori. Et maioribus vero tantum id est. presbiteris vel ministris sumitur sub utraque specie. hoc ille. Item Alexander sub specie panis tantum sive sub specie vini. Et respondendo dicit. quod quia corpus integre sumitur sub utraque specie bene licet christum sumere sub specie panis tantum

sicut fit a laicis ubiq; in ecclesia. Q. at dicit cano Cō
perim⁹ intelligit de p̄ficiente. Ecclia aut illd sacramētū
dispēlare p̄suevit s̄b spē panis tantū pp̄ pictm effusio
nis qd̄ forte accideret si s̄b spē vini dispēlaret. Deinde
p̄pter viciū infidelitatis qd̄ nō immerito simplicium
menub⁹ ingereret si semp sub spēb⁹ panis ⁊ vini daret
p̄dissent enī simplices credere q̄ xpc nō p̄tineret s̄b al
tera spē sic p̄tigit qñq; . An aliqb⁹ religios⁹ perētib⁹ ⁊ i
stantib⁹ p̄t sub vtraq; spē sumerent sacramētū hoc sa
cerdote qd̄ pio celebrante . cū faceret fractōez . p̄cauū
patene totū visū est repleti sāguie . ad qd̄ abstupuerūt
ip̄e ⁊ circūstantes . s̄z cū ille sacerdos p̄tingeret p̄tes bo
stie tot⁹ ille sanguis vis⁹ ē reintrare . ⁊ sic petuōi ⁊ tem
ptationi illoz fuit penit⁹ satisfactū . s̄ ille . Itē id̄ doctor
in sc̄pto suo sup̄ Jobez exponēs illd̄ Job . vi . Nisi man
ducaueritis dīc . Sol⁹ sacerdos cōicat sāguini . reliqui
vō . s̄ . nō sacrificātes cōicant corpi tantū . An t̄bōas i sū
ma d̄ sacramētis sup̄ . iiii . dīc . q̄ laicis dat sāḡs cū corpe
in modū vniōis . q̄ nō est corpi⁹ s̄n sāguie . et iō nō dat
laicis seorsū licz sacerdos sacrificāz recipiat seorsuz in
signū q̄ sāḡs xpi fuit diuis⁹ a corpe xpi i cruce . b^c t̄bo .
Item idē in ecclia p̄te . q . lxx . ar . xij . mouet in forma q̄stio
nem et dicit q̄ circa bui⁹ sacramēti vsuz duo p̄nt p̄side
rari . Anū ex p̄te ipsi⁹ sacramēti . aliū ex p̄te sumētiū . Ex
p̄te ipsius sacramēti p̄uenit q̄ vtrūq; sumat . s̄ . corpi⁹ et
sanguis . q̄ in vtroq; p̄sistit p̄fectō sacramēti . Et iō q̄
ad sacerdotē p̄tinet sacramētū p̄secrare ⁊ p̄ficere . nul
lo mōd̄z corpi⁹ xpi sumi sine sāguie . Ex p̄te aut sumē
tium reuerētia sūma requirit⁹ ⁊ cautela ne aliqd̄ acci
dat quod vergat in iniuriā tanti misterij . qd̄ precipue
posset accidere in sāguis sumptōne . Qui quidem
si incaute sumeretur defacili posset effundi . Et quia

crescente multitudo ppli xpiani in q̄ p̄tinent senes iuue
nes ⁊ puuli. qui q̄dem nō sūt t̄ate discretōis vt cautela
debita circa vsū b̄ sacramēti adhiberent. 3do p̄uide i
ecc̄ijs suať vt pplis sumēdis sanḡs n̄ def. s̄z solū a sacer
dotibus sumat. Itē idē sup̄ Joh̄ez dicit. 1p̄dopt picu
lum effusionis in aliq̄bus ecclesijs suať vt solus sacer
dos p̄municet sanguini. reliq̄ v̄o corpi. nec t̄n est p̄ sen
tentia dñi. q̄z qui p̄municat corpi p̄municat ⁊ sāguini
cū sub vtraq̄ sp̄e tot⁹ x̄ps p̄tineat etiā q̄ntū ad corp⁹ ⁊
sāguinē s̄z s̄b sp̄eb⁹ pañ p̄tinet corp⁹ x̄pi ex vi p̄uersiōis.
sanguis v̄o ex p̄comitātia. Nec ille. Et exponēs id̄ do
ctor vbi dixit in aliquib⁹ ecclesijs d̄ mīstris altaris dic̄
in. iij. dis. ij. q. ij. q̄ mīstris altaris s̄m p̄suetudinē aliq̄z
dat p̄cipatio sanguis de quib⁹ p̄sumit q̄ i talib⁹ sint
magis cauti. In lege etiā veteri in libamib⁹ nō hēbant
offerentes. s̄z soli ip̄i sacerdotes. p̄q̄ significabat cib⁹ b̄
sacramēti. Nec Tho. doctor sc̄is. Itēz Albert⁹ magn⁹
in s̄mōib⁹ de corpore x̄pi ⁊ nono sermone Venite. Que
riter intētiōe q̄re p̄p̄us nō accipit sanguinē sic lacer
dos sub sp̄e vini. Dic̄ q̄ hui⁹ ē triplex rō. 1p̄mo ad
h̄ndum vas p̄gruū. sicut enī vino vas in q̄ suať specia
lius ⁊ diligent⁹ p̄parat q̄z panē. Sic sāguis x̄pi s̄b sp̄e
vini sumēdus solis sacerdotib⁹ cōcedit tanq̄z vas dñi
ad h̄ specialit̄ p̄secratis ⁊ sac̄ religione p̄strictis ⁊ v̄ritū
pulcritudine p̄cellēn⁹ p̄ornatis. Vñ Deutero. xij. Car
nib⁹ bestiarū tuarū ip̄se vesceris. sanguinē v̄o fundes in
altari. i. p̄mutes sacerdoti q̄ d̄z ē vas sp̄ealit̄ p̄secratū
⁊ sc̄tū ⁊ altare dñi dignū ad sanguinē dñi suscipiēduz
Et exodi. xxiij. Tulit Moyses dimidiā partem san
guis victimarū ⁊ misit in crateres. Crater aut crate
ra vas est vinorū multis ligatis circūligatū. signās re
ligiosorū sacerdotū vitā virginit̄ custodiā ad chasti

languinē suscipiendū aptū. Et hō bñ doctoris sol
uit sanibaliā eoz q̄ dicūt. Ex q̄ laici digni sunt s̄ p̄ma
spē: q̄re eēnt indigni ad sc̄daz spēm. Rñdeo q̄ nō p̄side
rat hic dignitas meriti. q̄ sc̄dm illā bibit laic⁹ fidelis
languinē xp̄i s̄ p̄ma spē. s̄ aduerit dignitas officij sacer
dotali cui in speciale p̄uilegiū sumere de sāguie xp̄i sac
mentū testimoni legis vetis fm istū doctore est res
uatiū. Sc̄da rō ad euitandū effusiōis piclū. Hinc ē q̄
dñs ap̄ls in cena paucis ⁊ ut suis sacerdotib⁹ n̄ solū
corp⁹ i spē panis. s̄ ⁊ languinē in spē vini dedit. Alit
tudini vobōim in dextro panē sū potu distribuit. Ter
cia rō est ad p̄cauēduz erroris piclū. si enī ppl̄s rudis
sumeret languinē sub spē vini viz crederet illū sub spē
panis. cum tñ sit veraciter specie sub vtraq̄. Itā sicut
sub specie vini p̄secrati sanguis xp̄i est p̄ transubstan
tationē. Ita ibi sanguis ei⁹ vāciter intelligit p̄ āneriōez.
Hec enī duo corp⁹ xp̄i ⁊ sāguis. ymo bec q̄tuor corp⁹
sāguis. aia ⁊ deitas xp̄i iam vltra nō p̄nt separi. Unde
hic sacerdos suscipit sāguinē xp̄i sacramentū de calice
sic ppl̄s sumit illū intellectuāl̄ sub spē panis de ipso
xp̄i corpe. et est eis tā vtilis ⁊ taz dulcis vt sacerdotib⁹
qui sumūt eū sub spē vini d̄ calice. Canticoz. i. Botr⁹
cypri dilectus me⁹ michi. Q̄ sc̄z in botro sumo duo.
Quā. id est. corpus dñi in cibū. ⁊ ex vna sugo dulcem
languinē in potū. Beuē. xxxij. Constituit eū dñs vt sā
guinē vne biberet meracissimū. Hec ille. Idē Thōas
in p̄pendio theologicē vitatis. ⁊ in q̄stionib⁹ de sacra
mentis ⁊ alijs locis. Gaudete iḡ fīdles ⁊ plaudite q̄
cōicantes sub vna spē bec bona p̄se q̄mini. q̄ in sācta
obedientia. in sancta ec̄cia. in archa. in nauicula petrī
p̄municatis. Itē sanguis xp̄i sub spē panis ⁊ ei⁹ aia ⁊
deitas est pot⁹ taz dulcis. tam vtil. taz salubris. sicut nō

his sacerdotibus offerentibus simul ipsi sub una specie vo-
bis cum bibimus. quia sumus vivimus. et licet ad celestia in hac secula
communione de ecclesia militantium ad ecclesiam triumphantium
duce deo uno et simplici bibimus. Est et alia ratio. corresponden-
tia vires medicine ad morbum. ut sicut humana natura per
cibum peccando mortem incurrit. sic per cibum obediendo re-
stauratur ad vitam. Unde Innocentius papa in sermone de na-
tivitate domini. Verbum caro factum est. Carnem autem assumpsit
non solum dedit nobis in precium ut redimeret nos a morte
Veneranda dedit nobis in cibum ut aleret nos ad vitam eternam.
Sicut quippe met pollicetur. Quodammodo quod ego dabo caro mea
est pro mundi vita. Et sicut per cibum mors intravit
in orbem. ita per cibum vita rediret ad orbem. Hec
ille. Item Bonaventura super ieremiam. Sicut dicit quod sanguis
non datur populo sub specie vini. quia populus bibit san-
guinem sub specie panis. licet non sub proprio signo. Item
Nicolaus de Lyra super Jobanem. vi. Nisi manduca-
veritis. dicit. Non est per hoc intelligendum quod hoc sacramen-
tum sub utraque specie sit fidelibus exhibendum. sed tantum
hoc modo a sacerdote sumendum. Item dominus Petrus
de palude patriarcha hierosolimitanus super quarto Sicut dicit
dist. xi. dicit. Secunda conclusio est quod non debet dari populo sub
utraque specie. sed solum sub specie panis propter periculum
effusionis. sicut olim offerentes edebant de sacrificiis
et oblationibus que erant in materia solida. sed soli mini-
stri de libaminibus que erant liquida. Item doctor subtilis
Scotus in. iij. dist. viij. q. utrum sacramentum a non ieiunans
possit recipi. dicit quod sacerdos per consecrationem habet rigidum
sumus habet mandatum ecclesie ad hoc ut percipiat utrum-
que. laicus autem non habet aliquod mandatum ex statu-
to ad hoc quod utrumque percipiat. ergo non est necessitatis.
Hec ille. Item Thomas de Argentina super iij. dist. viij. dicit

Sicut sacerdos in die pasceue celebrando nō debet
vino psecrato ex statuto ecclie. sed sola hostia refusa
ta in pcedenti die. nō obligat ad sanguinē sumēdū sub
spē vini tali die. Sic nec laica psona post p̄munionem
cōp̄is tenet ad sumptionē sanguis xpi. s; p̄t sumere vi
num nō psecratū. Item idē dist. xj. q. iij. dicit. q̄ licet in
passione xpi sāguis fuit sepatus a corpe vsq; ad horā
qua resurrexit a mortuis. Et si in medio tpe fuiss; p̄se
cratū: fuiss; corp⁹ sū sanguie. et si calix fuiss; p̄secrat⁹
fuisset sanguis sine corpe. S; post resurrectionem san
guis vnit⁹ est corpoi. ⁊ in sempiternū sic manebit. Et
p̄p̄i bāc vnionē realē corpi⁹ ⁊ sāguis xpi s; vtraq; spē
panis ⁊ vini recipiēs h; totū corp⁹ xpi totū sanguinē.
Ideo p̄muni p̄p̄o sū p̄suetudinē iRomane ecclie veri
tas corpi⁹ ⁊ sanguis xpi dat sub spē panis tantū. Nec
p̄cludit in fine vt meli⁹ memorie p̄mēdet dñs iRudol
phus in pastoralis metrico dicēs. Nec ⁊ ibi cautela fiat
ne presbiteris. aut sanis tribuat de sāguie xpi iNam
fundi leuiter simplexq; putaret. q̄ non sub spē ihs eēt
totus vtraq; bec ille. Sunt innūeri sancti doctores ⁊
scolastici vtriusq; factatis Theologice ⁊ Iuridice qui
concordi sentētia ex intentione determinant. Q; p̄mu
nio sub vtraq; nō ē de necessitate salutis. Et q̄ laici v̄l
nō p̄ficientes nō tenent cōicacare sub vtraq; spē. Nec ad
uersarij ecclie possunt vnicū ecclie doctore ostēdere
ab ecclia receptū qui ex intēnōne determinet oppositū
Sed in his ḡia breuitatis sum⁹ p̄tenti. Nunc ad re
sidua tractatelli illi⁹ p̄assumpti p̄futanda transeam⁹.

Idelem pietatem et pi

am fidem iste tractatista intēdens euertere in

fine dictorum suorum posuit decem rationes. quare laici debeant
 communicare sub utraque specie. Que quoniam nulle veritati in-
 nire sed fuco grosso pgesto ad obumbrandum potius quam il-
 luminandum et venustandum faciem fidei sunt pgeste. **Bicem**
 ad singulas cum fucationibus canonicis. **Demum** per fidei san-
 cte orthodoxe obfuationem. aliter viginti quattuor rationes catho-
 licas non quidem extortas et fanibaliabiles. sed in dictis sa-
 ctis actis et practicatis christi ecclesie et doctorum veraciter et
 fideliter fundabiles ponemus. **Prima** igitur erat illi ratio. insti-
 tutio domini verbo et facto in cena. **Bicem** quia illa ratio falsa
 est per laicos. quia institutio domine cene est facta per memoria
 passionis eius quam in sacrificio non autem in communione fuerat. **Prima**
 quod fuit dictum per venerabilem Bedam dicentem quod cena christi fu-
 it instituta per mysterijs celebrandis. **Secunda** si per laicos esset. quam
 bus dictum fuit. manducate. per eisdem etiam dictum fuisset. confi-
 cite. sed ultimum eis non precepit. ergo nec primum. Et auctori-
 tas inducta. **Tercia** si manducaueritis. intelligit de cōione
 spirituali ut super patuit. **Secunda** ratio erat obfuantia apostolorum
 et ista falsa est sicut et prima. **Quarta** et si apostoli perficientes Bob-
 sua uerunt. tamen non perficientibus nunquam illam suandam manda-
 uerunt. nec pleuerantes in fractione panis redarguerunt
 Item etiam apostoli ut dicebat nudas christi permissione Comi-
 tibis narrauit. **Non** enim ipsi fuit sacramenta sic vel sic in-
 stituere cum non fuisset missa ad baptizandum. id est sacramentorum
 dispensationem ordinandum sed instituta suandum. **Unde** et ipse
 cum sacerdotibus tradidisset materiam in rebus et formam in verbis.
 postea discipulos in nauem conuocat secundum Crisostomum. et ipse per con-
 uersionem suam sed una specie conuocat est. **Ad** beatum Andream et
 beatum Petrum respondit. quod nichil loquuntur de utraque specie. sed de
 corpore et sanguine christi qui sunt vere in prima specie. **Unde** nunquam
 stolidum est argumentum. iste conuocat corpus et sanguinem christi
 ergo conuocat sub utraque specie. sic in simili non sequitur. **Iste** recipit

corpus sanguine aiam ⁊ deitatez. ergo recipit s̄ q̄ du-
plici sp̄e. sicut diceret. Iste est bō. ergo est bō tunicat⁹
p̄leq̄na fallū. Demōstrato boie nudo. Terciaz cām vi-
cūt. q̄ imitant̄ p̄mitiā ecclēsiā. Ad istā est supi⁹ r̄sū.
ymo oppositū legi⁹ q̄ circa domos frangebāt panes et
nō distribuebāt vinū. ⁊ in h̄ip̄i nō imitant̄ p̄mitiā ec-
clēsiā. Ideterea dicāt q̄ sit illa p̄mitia ecclia vsq̄ q̄ du-
rauit ⁊ vbi incepit moderna. ⁊ quis distinxit ⁊ que est
maioris auctoritatis. aut q̄ min⁹ sp̄ū sc̄tō regit. Q. vō
p̄ciliū Cōstanciēse mētionē fecit de vtraq̄ sp̄e. nō pp̄
hoc claudauit sicut nec ap̄ls ad Corin̄th̄. Si enī lauda-
uit q̄re nō approbauit. nō bētis ergo aureū scutū cū sit
oīno ipugnatū ⁊ eruginatū. Adhuc si ideo laudauit
quia recitauit. Et simili q̄ p̄ cenā fuisse narrauit. ergo
laudauit. Adiz ē igit̄ cur ex eodē p̄cilio nō pficiat p̄
cenā Ad auctoritatē Bed̄ est supi⁹ plene r̄sū. Ad q̄r-
tā rōem oīno plenissime ē dictū. q̄ plenū ⁊ p̄fectū est sa-
cramentū sub p̄ma sp̄e ⁊ oppositū tenere est hereticū ⁊
absurdū. Ad q̄ntā dicendū q̄ h̄c sub vtraq̄ sp̄e est ple-
num nutrimentū ⁊ p̄pletū. Ita sub p̄ma cū sit ibi caro ⁊
sanguis. ita ⁊ hic. q̄zuis nō bz p̄p̄iū signū vt dictū est.
sed tota ē res. signū aut̄ in q̄ntū est signū neq̄z cibat ne-
q̄z potat sp̄ūalit̄. Aut si dicis q̄ cibat et potant. q̄lis est
illa cibatō. aut sp̄ūalis aut corp̄al̄. de sp̄ūali nō potes
dicere q̄z ille sp̄s nō sūt xp̄s. ergo corp̄alis q̄ n̄bil con-
fert ad salutē. Teste ap̄lo. Esca nos n̄ p̄mēdat deo. In
n̄llo ergo a fidelib⁹ differtis q̄ntū ad hoc. nisi q̄z in sp̄e
bus gaudeatis. pficiat vob̄ si p̄t ex sp̄eb⁹. nob̄ autē b̄ndi-
cat dñs ex corpe ⁊ sanguie suo. Ad sextā ratiōem qua
dicit p̄m Amb. q̄ corpus dat̄ ad tuitiōē corp̄is. sanḡs
vō p̄ aīma sumit. facientes dñtiam inē sanguinē q̄ est
sub sc̄da sp̄e ⁊ sanguinē qui ē sub p̄ma sp̄e. Si differūt

¶ Christus erit diuinus et a natura sit monarcha diuident
di. diuidatque illum deus a corpore suo qui corpus suum
a sanguine intendit diuidere. et uinum esse sanguinem in
corpore. dicit. Si uero idem est sanguis in prima et secun
da specie. sed idem in quantum idem semper aptum natus
est facere idem. ergo cum nulla diuersitas accadat sangui
ni christi spe unde effectum faciet. ¶ An superius dictum est. quod omnes
illi effectus et gratie qui per doctores attribuitur sanguini
per eundem attribuitur corpori et ideo de corpore christi. Septima
ratio est perfecte soluta. quod memoria illi uenerande effusio
nis et separationis sanguinis a corpore in oblatione et misterio
altaris. cui ipse assistat fidelis et quod agit sacerdos myste
rio. plebs participatione eius efficiat digna. ¶ An talis signifi
ficatio non debet fieri per laicum qui non gerit uicem media
toris. sufficit ei secundum Bonauenturam quod hanc memoriam
ecclesia facit in eorum presentia. Octaua rationi fuit copio
sissime responsus. quod falsum et contra ecclesiam tenet sensum
in expositione doctorum qui loquuntur de gratia ut superius est
declaratum. In nona ratione ponit causam retributionis
Et induxit bernardum cum magno festo et correlariis. Cum
tamen Bernardus in tota illa autoritate loquitur ut homo
babeat memoriam iugem passionis christi. hoc est ergo calices
bibere christi memoriam moris habere. sed non subiungit quod
idem doctor in eodem sermone dicit. Ideo in altari ad
utrumque etiam representandum panem et uinum apponimus. Et
infra. Nec tamen intelligendum est quod in acceptioe sanguinis so
lam animam et non corpus. vel in acceptioe corporis solum
corpus et non animam accipiamus. sed in acceptioe sanguinis
totum per Christum deum et hominem. et in acceptioe corporis
similiter totum. Hec ille. In quo sermone retorquet uerba
sua iste scriptus ad sacrificium altaris. et quod hic sit totus sensus
eius soluit idem scriptus qui super secundo uersu Psalmi. xc. dicit.

Quid est autē māducare ei⁹ carnē ⁊ bibere ei⁹ sanguīes
nisi cōicere passionib⁹ ei⁹ ⁊ eius puerlatōni quā gessit
in carne. Vñ ⁊ h̄ designat illud ilibatū altaris sacmen
tū ubi dñicū corp⁹ accipim⁹. ut sic videat illa panis for
ma in nos intrare. sic p̄ eam quā būit in terris puerla
tionē ip̄m intrare in nos ⁊ bitare p̄ fidem in cordib⁹
nr̄is. h̄ ille. Itē idē in eplā ad fr̄es de mōte dei dīc. Sic
eīz quicūqz h̄ sensus xp̄i q̄ntū ch̄ristiane fidei expediat
q̄ntum suū dei: suū redēptiōis xp̄i deceat. ⁊ vtile sit ei
vna saltē aliq̄ diei ip̄ius hora passiōis ip̄i⁹ ac redēptio
nis attenti⁹ recolere bñficia. ad fruēduz suauit in p̄scia
⁊ recolendū fidelit̄ in mēoria. qđ est spūaliē māducare
corp⁹ xp̄i ⁊ bibere sanguinē ei⁹ in mēoriā qui omib⁹ in
se credentib⁹ p̄cepit dicēs. Hoc facite in meaz p̄mēora
tionē. in q̄ etiā p̄ter peccatū inobediētie q̄z impiū sit
bominē tante pietatis dei esse imemorē. palaz oib⁹ est
cū amici bonis abeūtis sub q̄libz signo p̄mēdatā me
moriā nephas sit obliuisci. h̄ ille. Ex v̄bis istis sume
tibi solutōz p̄cedentis per te allegare auctoritatis. Opti
me igit̄ retribuim⁹ dño. Calicē eius sumim⁹. i. mēoriā
mortis sue singul⁹ dieb⁹ aliq̄ hora facim⁹. Qz enī non
intelligat de calice sacramētali h̄ spūali ex ip̄i⁹ similitudi
ne dep̄bendit. Itē dicit vnde si nec ad retribuendū de
uotus n̄ salutis tue fueris studios⁹. time ne de illo ca
lice sis bibitur⁹ de q̄ bibent oēs pctōres terre q̄ p̄fecto
alter est ab illo. qz ex illo bibere diuīa aniaduēsiōe cō
pellent. bec ille. Ecce q̄ pōit duos calices. vnū bñdictiō
nis. aliū maledictiōis. sic ergo n̄ est itelligendū q̄ pecca
tores bibent de aliq̄ calice materiali irā dei ⁊ maledic
tionē qz hoc risus ēēt. Ita etiā nō intelligit Bern. q̄ ma
teriali calice bñdictiōis. sed de illa q̄tidiana mēoria pas
sionis eius q̄ p̄ sacerdotes in sc̄is altaribus offertur.

In hac eē rōne nona posuisti q̄nq; opatiōes sanguis
 chasti in q̄ntū est potus s̄m Albertū. Omēs effectus
 illi verissimi sunt. et multo plēs de p̄cioso xpi sanguine
 et hij oīno sunt sub p̄ma spē cū ibi veraciter p̄neatur
 sangs xpi. Tacuisti aut etiā opatiōes corpis xpi q̄s idē
 dñs Albertus in s̄mōib⁹ suis s̄mōe. xxi. enumerat. Et
 p̄mo duodecim s̄m q̄ sunt duodeci languores q̄s inci-
 dim⁹ in trāsgressione pomi vetiti. et sunt isti. Demōis
 temptatio. vomitis repugnatio. Cordis macula. Cre-
 atoris offensa. et hij veniūt a vincul⁹ culpe. Contra hos
 sunt gr̄ie et opatiōes xpi. Demōis effugatio. vomitis re-
 frigeratio. macule cordis mundatio. et ire dei placatio.
 Alij. iiii. lāguores p̄ueniūt ex defectu gr̄e. et sūt defect⁹
 in cognitōe nr̄i. in dilectōe p̄xi. in sapore spūali. et in
 p̄sumatōe boni. Cōtra hos sunt alie q̄tuor gr̄e et reme-
 dia corpis xpi. intellectus ad p̄gnoscentdū illūinatio.
 voluntatis siue affect⁹ ad dilectōe p̄xi inflāmatio
 mēoue i spūali dulcedie delectatō. et toti⁹ boīs i bono
 p̄sumatio aut p̄firmatō. Itē alij q̄tuor lāguores nr̄i ve-
 niūt ex plagis mortis. s. debitū mortis etne. deflux⁹ bo-
 ne vite. exiliū mūdane miserie. et incineratio corpalis
 materie. Contra h̄ q̄tuor ordinant alij fruct⁹ boni cor-
 pis xpi. s. ab etna morte liberatio. multoz bone vite mlti-
 plicatō. ad patriā vite reductio. et ad etnā vitā resusci-
 tio. Allegatiōes etiā dulcissimas p̄p̄t tractat⁹ dispēdiū
 legentib⁹ relinqm⁹. Itē in alio s̄mōe ponit idē doctor
 alios tres effect⁹ p̄ncipales corpis xpi. p̄mū. peccatorū
 destructio ad delendū maculā cordis. ad mitigandū
 stimulū carnis. et ad resistendū cogitatōib⁹ prauis.
 Scd⁹ effect⁹ ē bonoz spūaliū augmētatio ad decorez
 castitatis. ad feruorē cbaritatis. ad sapore suauitatis.
 Terci⁹ est aimaz p̄fortatio. ad debellandū demonia.

abſtinentiā aduerſa ⁊ ab opandū bona. Beinde in
alio ſmōe. xxv. ponit itez alios effect⁹ corp⁹ xpi ſum-
ptos ex trib⁹ noib⁹ q̄ ſolent eidē aſcribi. qz qñqz noīat
panis. qñqz ſacrificiū. qñqz ſacmētuz. In eo qz paīs no-
minat bz tres effect⁹. Sic enī panis material' triabōa
pferť p̄cipue corpori. i. pfortat. ſatiat ⁊ vitā reſuat. Sic
panis xpi pfortat aimū ad malū culpe deuincendū. ſa-
tiat ſpūm ad ſaſtidiū mūdi faciendū. ⁊ pſuat vitā ad
Deū ſplaudandū. Scdm vō qz noīat ſacrificiū. ⁊ ſm B
bz triplicē effectū. ſ. in triplici ſtatu fidelīū. i. in B mūdo.
in purgatorio. i. celo. in p̄mo ſtatu peccā relaxat. in ſcdo
penā alleuiat. in tercio glīam augmētāt. Item tres ſūt
turme animaz decedentiū. p̄dima peccantiū. ſecūda
penitētiū. tercia innocētum. p̄dima turmā ſacrificiū
adiuuat. ſcđam a pena alleuiat. tercia pena p ignē ad
celos ſbleuat. Inqñtū vō noīat ſacramētuz cbaritatis
ſcđm B bz tres effect⁹. qz tria bona opat maxime i nob
ſc̄z ſpūſ ſancti veram p̄icipationē. ipſi⁹ xpi certā inha-
bitatōez. ⁊ Dei aſſimilatōez. p̄dreterea in alio ſmōe po-
nit alios effect⁹ ex tribus alijs noib⁹. qz corp⁹ xpi qñqz
d̄r medicina. qñqz māna. qñqz euchariftia. i. bona grā.
Inqñtuz d̄r medicina ſpūal' bz tres effect⁹. ſm qz p̄pēs
malign⁹ infudit būano generi p venenū pomi vetiti
triplicē corruptionē in aīma tenebras ignorātie. i. car-
ne morbū praue p̄cupiſcētie. et mortē vtrobiqz. Ad b̄
tria mala curāda. corpus xpi eſt medicina. ignorātie
enī tenebras illūinat. morbū praue p̄cupiſcentie ſanat
⁊ mortē deſtruēdo triūphāt. In eo qz manna d̄r bz tri-
plicē opatōez. Opatur enī morboz ſtatē. cordis ſuau-
tatē ⁊ p̄mi pietatē. Tercio corp⁹ xpi d̄r euchariftia. i.
bona grā. Vicunt aut magiſtri. Gratia eſt influētia
dīne bonitatis in aīma p quā aſſimilata deo ſit ei grā.

et vite eterne digna. Et sicut hoc corpus beati dicitur eucha-
 ristia. id est bona gratia. et sicut hoc valde bonum habet effectum. scilicet
 quod est illud quod manducamus. non ipse ut alius cibarius mutatur
 in nobis. sed nos in illo mutamur. hec pro totum Albertus
 pulchris et latissimis probationibus. Habes igitur enumera-
 tos effectus et gratias per eundem corpus christi plures quam tu enu-
 merasti sanguis christi. et coenumerasti etiam hic inclusos.
 Sed quod hos effectus non habeat etiam sanguis christi. Absit.
 Cum sicut indiuisa sunt opera trinitatis. ita indiuisa sunt
 opera christi. Non igitur gloriaris quod a sanguine christi hec et hec gra-
 tie veniunt. quia etiam ille veniunt a corpore christi et conuerso.
 Aut dices quod sunt diuersas operationes quam una non est reli-
 qua. et ita imperfectionis opus deo ascribes quod operum imperfe-
 ctionis non nouit. Adhuc igitur te o homo hec cause et
 rationes sufficientissime que inducte sunt probantes omnes
 gratias esse quas tu nominasti et plures esse sub specie panis
 in corpore christi. sicut sub specie vini in sanguine christi. Om-
 nes tamen esse et coniunctim et diuisione corporis et sanguinis
 christi. Postremo allegas decimam rationem concilii Basili-
 ensis. ubi dicitur. quod sacrum concilium largitum est nobis hanc
 auctoritatem communicandi. sed vehementer dandus et cor-
 ripiendus es per hac allegationem. Nam infero ex Crisostomo.
 quod duplex est ecclesia vera et perfida. Veram vocans primitiuam
 cuius membra sunt diffusa et persistunt in vera notitia et professione
 fidei et virtutis. ad quam dicitur quod se bohemi referunt. in per-
 passudicis quod auctoritate illius ecclesie sacrum concilium dedit
 vobis auctoritatem. et cum tunc concilium repugnabat ecclesiam
 et non illam quam iam non est. ergo illam quam tunc fuit. scilicet. vianium et
 militantium oportet te secundum membra de ea dicere quod fuit ecclesia
 perfidorum. et ita ab ecclesia perfidorum habes compactata. quia
 non habes a primitiua que est vera ecclesia secundum te. sed ab ista que
 si vera est. audi ergo eam que diffiniuit communionem scilicet

utraque specie non esse de precepto Christi et de necessitate salutis, sed laudabilem conditionem sub una specie prelege statuit tenendum et acceptandum. Expeditis igitur et solutis tuis rationibus nihil concludentibus, restat ut in fine ponamus viuas et manifestissimas rationes quare ipsa non coincat de utraque specie. Et quia ille posuit decem, nos duplicantes duas per unam et superogantes, xxiiij. rationes per modum scientie et sufficientie ut possit melius a doctis memorie tenaci commemorari ponemus.

Efficientia probatiois

I catholice communiōis per una specie sic sumit. Huiusmodi sacramentum, aut considerat ut figura, aut ut figuratum. Si considerat ut figura, aut tempore nature, aut legis aut gratie. Tempore quidem nature, cum primum morbus pestilens ex pomo vetito irrepsit in genus humanum, quia homo ex cibo vetito peccavit ut medicina corrunderet morbo datus est cibus populo dei celestis, quia in potu non est genus humanum deceptum. Est prima ratio quia in primo signo non datur populo de calice ut dicit Innocentius. Tempore nature hoc etiam erat figura huius sacramenti, scilicet oblatio panis et vini per melchisedech ipsi Abraham, sed quia illud figurabat sacrificium et oblationem huius sacramenti, igitur per conditionem laicam nihil facit. Item dicit Ambrosius super Actuum, xxvj. Christus suis discipulis obtulit in cena quod Melchisedech representavit in figura. Tempore vero legis manna datum est iudeis quod significat corpus Christi, quod quia datum est omnibus qui erant in deserto, recte corpus Christi sub una specie panis datur fidei populo, et est secunda ratio. Hoc etiam tempore materia, scilicet oleo melle et vino, ut igitur figuratum corrundeat figure, erit tertia ratio. Item quando vir dei dominat est bely in fine sui sermonis dixit, j. Regum, ij. prophetas de hoc sacramento et

sacra cōione laica. futurū est vt q̄cunq; māserit in do
mo tua veniat vt oret pro eo ⁊ offerat nūmū argenteū
et totā p̄is. Dicatq; dimitte me obsecro ad vnā p̄tē
sacerdotalē vt p̄medā buccellā panis. vbi exp̄sse scōm
doctores figurat p̄mūio s̄b sp̄e p̄is ad ppl̄m. Et b̄c est
q̄rta rō. Itāc etiā cōionē mltā scōz p̄phaz attestatur
vaticinia. Vñ p̄s. Itāc celi dōit eis dñs. panē āgeloz
māducauit bō. Sap. xvi. Esca angeloz nutriuiti ppl̄z
tuū ⁊ patū panē de celo p̄stisti ill̄s s̄n labore. oē delecta
mētū in se b̄ntē ⁊ oīs saporis suauitatē. Ecce in vsu. es
cebtē includit omīs delectatio. oīs sapor ⁊ oīs suaui
tas. ⁊ plurimū solant fideles. Est igit̄ h̄scriptaz rō. v.
Si ergo loq̄mur de tpe gr̄e. tūc aut p̄sideram⁹ vt figu
rā. ⁊ luce clarius ē. q̄ dñs illa q̄tuor milia ⁊ alia septem
milia satiavit panib⁹. ⁊ cū plene fuissent satiati. n̄lla fa
cta est figura de potu. recte ad ppl̄m sic s̄b vna sp̄e est cō
municādū. erit sexta rō. Si vō p̄sideram⁹ ip̄m vt figu
ratū. aut vt docū ⁊ p̄dicatū fuit p̄xpm. aut i p̄axi tra
ditū. Si p̄dicatū sic sup̄⁹ p̄misim⁹. cū d̄ eo dñs loquit̄
m̄ultiplicatis vicib⁹ corp⁹ suū sub p̄is sp̄e noiauit. ⁊ ex
eo vitā eēnā spopondit. nec vnq; de sp̄e vini aliq̄d di
xit. ⁊ p̄ illo orandū docuit cū dixit. Sic orabitis. p̄af no
ster q̄ es i cel̄z. Itāc nōstrz zc. et hec est ratio. vii. Nec
obstat illud. Nisi māducaueritis zc. quia ibi nulla est
mētio de sp̄eb⁹. Si in p̄axi traditū. aut vt sacrificium
aut vt sacramētū. Si sacrificiū sic in cena sua illd̄ dici
m⁹ institutū ⁊ sacerdotes dūtaxat p̄ficientes respicere
et obligare. nō autē ppl̄m s̄z p̄ p̄lo in man⁹ ecclie fuisse
p̄missū vt sup̄⁹ dictū ē de scō Ibo. allegatū. ⁊ b̄c est rō
viii. Si vt sacramētū aut ēa xpo p̄dicatū. aut ab ecclia
sua. Si a xpo dño aut vt loq̄mur de sacrificio et nihil
ad p̄positū. Si de sacramēto extra sacrificiū sic exp̄ssū

est q̄ cuꝫ illis duob⁹ discipulis in Emaus dedit corp⁹
suū sub vna spē. Iſder h̄ voluit laicā designare cōionē
et sui sanguis in corp⁹ glificatū resumptōz. Et cuꝫ xp̄i
actō sit nr̄a instructio. erit pbatissima bec rō. ix. Si vō
ab ecclia sua aut vt p̄mitua. aut moderna. i. nr̄i tēpis
Si p̄mitia de illa ptz p̄xp̄ssuz q̄ corp⁹ xp̄i ⁊ sanguinē
dabat sub vna spē. cū scz erāt pleuerātes in orōne ⁊ fra
ctōe panis. Iſdau⁹ in nau. sancta Iſdetroneilla ⁊ reliq̄
et bec erit rō. x. Si vō ab ecclia posteriori. i. moderna
aut loq̄mur de dictis ⁊ factis aut de statutis. Si de di
ctis doctoꝝ p̄oz. ⁊ cū illi nihil dixerūt d̄ vna spēm in su
is scriptis. Sz de factis Aug. Hiero. Amb. Hugo
Eusebi⁹ Franciscus ⁊ reliq̄ qui s̄b vna spē cōicauerūt.
erit. xj. rō. Si vō i dictis posterioroꝝ doctoꝝ ⁊ moderno
rū nihil baceoꝝ diffinitōe clarius cū oēs postillantes
glosantes ⁊ legētes ⁊ interpretātes hūc passū ex intētiōe
diffiniūt ⁊ pcludunt. q̄ laici nō dñt cōicare sub vtraq̄
spē. s̄ sub vna q̄ illis sufficit ad salutē. Sūt aut p̄les q̄z
viginti q̄z dicta ⁊ sc̄pta h̄ntur iaz vita funci beata. q̄z
quot nūc in carne viuētes sunt ⁊ scribētes vsq̄z in diē
seculi illoꝝ vestigia sequūt. Et h̄ tantoꝝ militū xp̄i est
insignis ⁊ victoriosa rō: vt arc⁹ triūphat ⁊ victoriosiss
sim⁹: duodecima. Si vō loq̄mur de statutis aut p̄fal
ta statuta ecclie seu p̄alioꝝ disponūt d̄ eis q̄ sunt circa
sacramētū. aut de ip̄o sacramēto. Si de eis q̄ circa sa
cramētū occurrūt. aut h̄ sit circa fidē sacramenti. aut cir
ca ei⁹ reuerētiā. Si de fide sit q̄ plime erāt bereses cir
ca h̄ diuinissimū sacramētū oēs ille collapse sūt ⁊ fun
ditus euerse p̄ omunionē vni⁹ spēi. et b̄ est rō general
xij. Quidā eis ibi tenebāt nō esse vey corp⁹ xp̄i realr ⁊
pere p̄ substātionē. s̄ solū p̄ q̄ndā assistentiā sicut et
in alijs sacmētis. impfectū dicētes sacmētū nisi assint

panis et vinum tam in usu quam in misterio. sicut circa baptismum aqua et verbum. ad quem fundendum quoad perfectionem sacramenti non requiruntur species. sed solum ut sacrificij. crederetur esse totus et perfectus Christus sub una specie et sub utraque coniunctim et diuulim statutum est populo sub una specie communicare ad fidem confirmandum. et hec est ratio. xiiij. Alii vero quauis crederent de sacramento in dicebant quod sanguinem suum nondum resumpsit. et quod illud quod offerret et recipit in memoriam illius mortis sit. et ita tante necessitatis dicebant utraque speciem cum putabant solum sanguinem in calice contineri. ut etiam eucharistiam aperto ore hominibus infunderet. et quidam infantibus. quidam autem mortuis dabant. Ad quem fundendum errorem ad credendum vere esse sanguinem in prima specie. et ita totum Christum ecclesia confirmavit vni speciei communionem. et hec est ratio xv. Alii credebant corpus et sanguinem Christi non ita plene perfecte et complete contineri sub una specie. Sed quod plus gratie et donorum datur sub utraque quam sub una. ne hic error serperet in perniciem fidei hec sacratissima communio vnius speciei omnem illam soluit dubietatem cum totus Christus in substantia et integer in donis recipitur sub prima specie sicut sub secunda. et hec est sedecima ratio. Quidam vero speciem primam dicebant medium esse sacramentum. ne fideles putent etiam medium esse deum. cum error sit medium dicere sacramentum. sed utrumque integrum et ambo integra. et est ratio. xvij. Quidam autem necessitatem sacramentali astruebant et propter hoc fundendos. est ratio. xviii. communicatio vni speciei. Si vero loquimur de reuerentia sacramenti. aut sit in presuando aut in ministrando. Si in preseruando prouisum est ut presbiter habeat eucharistiam paratam pro infirmis vel sanis ut dictum est superius. et non precipit sanguis Christi seruari

sub specie vini. igitur erit ratio. xix. In ministrando vero
aut infirmis aut sanis. Si infirmis. sic n^e in iuncta bo-
ritia eucaristie. n^e p^{ro}p^{ter} ois siccitate dat calix. An sumit
ex p^{ar}te q^{ui} infirmis n^{on} dat sub vtraq^{ue} sp^{eci}e. et hec est r^{ati}o. xx.
Et ut sanis. et d^{icitur} istis p^{er} plurima p^{ar}cia est dispositu per
p^{ar}xim xpi et sc^{ilicet}o^{rum}. p^{er} p^{ar}cia Basilien^{sis}. et Constancien^{sis}. r^{ati}o
boratu. et circa viru q^{ui} mebz q^{ui} infinita picla occurrut
distillatois et effusiois vt dicunt doctores et experientia
docet q^{ui} oia picula q^{ui} d^{omi}n^{us} nouit et ido in manib^{us} ecclie
ead^{em} dereliquit. et hec est r^{ati}o. xxi. Si vo p^{ro}sideram^{us} ipm sa-
cramentu aut versamur circa species. aut circa res sa-
cramentu. Si circa species. aut in se aut in vsu. Si in se
cu non oes p^{oss}unt b^{er}e vinu. sic dicit Albrtus. Dispensabile
ess^{et} vt p^{ro}iceret suu vino in locis vbi vinu deest et p^{re}ceptu
xpi impleret p^{ro}icientes et coicantes sub vna sp^{eci}e. et b^{ea}t^{us}
est r^{ati}o. xxii. aut i vsu. q^{ui} n^{on} oes p^{oss}unt vti vino. et tu p^{re}ceptu
d^{omi}n^{us} se extendere ad oes et sp^{eci}e. et n^{on} obligare ad n^{on} possibi-
le nature. n^{on} est ergo p^{re}ceptu de sp^{eci}e^{bus} vini. et b^{ea}t^{us} e ratio
xxiii. Si vo p^{ro}sideram^{us} ipaz rem sacramentu. q^{ui} xps d^{omi}n^{us}
de^{us} et ho cu corpe et sa^{an}guine aia et deitate est sb p^{ri}ma sp^{eci}e
ita et sub sc^{ilicet}da. et sicut nihil e pl^{us} v^{el} min^{us} aie et deitatis e
xpi sub sc^{ilicet}da sp^{eci}e q^{ui} sub p^{ri}ma. et nihil pl^{us} sanguis sb sc^{ilicet}da
sp^{eci}e. Adat alma ecclia ita a d^{omi}no et sc^{ilicet}is suis recepit pra-
cticauit. et ob fideliu salutem in vita etna quo xps aduenit
practicabit. n^{on} obstante qcunq^{ue} aduersarioz puerloz
aut errantiu temeritate et p^{re}suptoe. Et si n^{on} oes r^{ati}oes cla-
re aut minus probantes. hec sola auctoritas ecclesie
qua sp^{iritu}s sanctus regit. oibus sententijs docto^{rum} prepo-
nenda est. et ipa claudet illam finale rationem. xxiiii. et
aduersario silentiu imponat cum beato Thoma in
quolibeto octauo dicente. Certum q^{ui} iudiciu ecclesie
vniuersal^{iter} errare i his q^{ui} ad fide p^{er}tinet ipossibile e. An

magis standū est sentētie papē. ad quē ptinet determi
nare qđ in iudicō pferť. qđ qđumlibz sapientū boīm in
scpturis opiniōi. Tractatū ergo bñc sic pcludit doctor
sanctus p prēm et filiū z spūm sanctū.

Esponsum esse tibi pro

rexiguitate tpiis putam⁹ sufficientē. qđ cū qđ igit
es qui illū tractatū cōpegisti. hortamur te
per viscera miscēie dñi nrī ihu xpī ut visis lectis z dili
gent inspectis hīs. aurem verbo salutis accōmodes z
veritati locū des. Qđ si qđam fastu z exaltatiōe mēis
ne vītati cedes teneris. cōsule te peritiores z ad gremi
um scīē mris ecclie recurre. pia mat nō pōt obliuisci si
liorū suor. hūilieris illi z qui perperā egisti aut docui
sti nō verearis sanā doctrinā ecclie recipe. ī nauim pe
tri pscendere. nisi enī in nauī fueris saluari nō poteris
ut peius remigādo doctrinā ad ciuitatē supnaz z por
tū salutis possis ptingere. Aliter si in fide dubi⁹ pstitē
ris. si extra eccliam scām romanā sacramēta aliter qđ
ipā docz astruit z pdicat ptractaueris. Si extra domū
agnū comederis pphan⁹ eris. z extra nauim in sirenū
z beluaz morsus piciēris. vbi et nō igne z aqđ dānatio
nis pibis. liberet te qđ creauit z redemit te. ut illi⁹ redem
ptōis mortis z bonoz qđ agunt in ecclia dei piceps ef
ficiaris. z ita puerfus aliqn salueris. Hūc lectores enā
b⁹ opis paucis alloqmur. Videte pstantissimi viri et
domestici. z lingua z morib⁹ bohemi. Ademeritis
quomō in fide sacte Romāe ecclie plantati estis in ea
vsqz in dies turbatos quieti pstitērūt prēs vestri. Su
puenerūt in vos magistri pruriētes aurib⁹ nō sanam
doctrinā afferētes. inclina stis aliq. aurez ignorāter in

verba eoz. Sz dñs n̄ misit illos a fructib⁹ p̄gnouistis
et vidistis. q̄z diuersis ⁊ aduers⁹ turbauerūt terrā istā.
vidistis ⁊ doluistis exitus rez. q̄z optime videtis i eoz
nōnullis p̄missionib⁹ cedes. bella infamia ⁊ terre de
solationē recepistis plurimi. Erāt vobis i terra amici
magni ⁊ mlti vob⁹ p̄patientes. vos diligētes q̄ conati
sunt de inuio ad viā vos reducere. Sz p̄ualuerūt in
quitates ductoz vestroz q̄ ita vos ducere vili sunt vt
ab alijs nō ducant. Ita vobis p̄positi sunt vt alios sup̄
se p̄positos dedignent. Venit in hos dies nr̄os ⁊ bec
ipsa p̄passio. bohemi sum⁹ ⁊ ex terra eadez gente ⁊ lin
gua geniti. Non vos abducāt rumores extranei ac si
desolatores aut ire iplatores essem⁹. Sum⁹ viri paci
fici ⁊ fidei domestici salutē vram desideram⁹. vnitates
et pacē diligim⁹. Quidq̄ bonoris cōmodi ⁊ fidei p̄
uatōis esse posset. huic regno inclito agere patissimē
Q. si quippiā seueritatis in nōnullos doctores vros
impingim⁹ ipi nos excitauerūt. iuste repugnam⁹. cū
fidei ⁊ dei causa sit q̄ pugnam⁹. Eludite p̄siliū nostrū
fortes viri ⁊ aimo ⁊ virib⁹ robusti. videtis q̄ cur⁹ ista
us doctrine mōdo displicet vniuerso. nō p̄mittite vt ex
tranei vos p̄ponāt. reformate regnū opa ⁊ solertia ve
stra et erit vobis bonor corā deo ⁊ hoib⁹ diceturq̄ de
vobis. Qua prudētia ingenio ⁊ arte expti d̄ p̄sibiteria
malisq̄ doctozib⁹ terrā vnitati paci et obedientie sc̄e
p̄prij laborib⁹ restituerūt. Non fuit gladi⁹ extrane⁹
sed sūma sapiā sese obedientie subdederūt. Neq̄z infā
mia vos laborabit. si illis dimissis ad sc̄e mris eccie
vnitatē puolare desideratis ipsa maī infamiā siqua ē
faci abolet. ipa vos āplissimis bonorib⁹ p̄seqtur. Nō
est ab re illū duplici bonore dignū q̄ ex hostib⁹ medijs
claua excussa. i. manu bellantis victor euasit. Neq̄z est

qui ex cecitate iudeorum ac idolorum sacrificijs ab xpm verum
lumē pfugit infamis aut apostata seu pfugus censen-
dus. qz duplici veneratōe dign⁹. qz nō ab ip̄is cunabu-
lis neqz ex lacte materno fidē luxit. s; gñia spūs sancti puen-
tus. dū libero potiret arbitrio in viā salutis se cōuertit
Et de vob̄ qdē dicef. Cū ecclia mat̄ nrā tolerauit eos ī
cōione vtriusqz sp̄ei steterūt. Postqz aut placuit ecclie
matri vt tollant oēs dñtie z in vnitate fidei viuāt bohe-
mi. placuit filiis qd matri placuit. z dicēt oēs Fili⁹ sapi-
ēs leticia ē mris sue. Quid igit dicere poterim⁹. si vos
viri ingenij nobles vtute z armis p̄stātes seip̄os ī ma-
nus ecclesie p̄radatis. Nō eritis armis victi. s; xpo do-
mino cui se in baptismo deuouistis. fidelia z xpiana
colla subdetis vt debetis. Hostis ē. p̄pban⁹ ē. deū nō
habet p̄m q̄ fidei eccliaſtice non tenet vnitatē. Extra
banc nō est sal⁹ neqz remissio pctōz. Ipse aut p̄uator
auctor z dñs ecclie sancte sue. vos ad ipsam sanctam
z aplicam fidem z scōz p̄munionē pducere dignet̄ q̄
se pro nob̄ tradidit in cruce. qui seip̄m totū dat nobis
sub p̄ma specie in cibū. potū. salutē z etnā vitam xpus
vnus. vni⁹ ecclie. vnus auctor fidei. vni⁹ sp̄ei. vni⁹ sp̄ei
vnus charitatis. qui cū patre suo deo nostro et spūs sa-
cto ecclie sancte viuificatore est bñdictus in secula.

Finit tractatus p̄tra pfidiam aliquorū Bobemorū
Compositus anno dñi. M. cccclxx. sedem beati p̄de-
tri tenente p̄dulo scō. et impante friderico duce au-
strie. Impressus autez Argentine anno dñi. M. cccc
lxxxv. Finitus in die sanctoz martirū Viti z Modesti.

